"*Görünmez İzler* tüm o şefkati ve sessiz önsezisiyle oldukça dokunaklı."
—CHRIS CLEAVE

GÖRÜNMEZ İZLER

roman

ANNA HOPE

YABANCI

KAKTÜSÜN

- 2014 Specsavers Ulusal Kitap Ödülleri, Yılın Yeni Yazarı Adayı
- 2015 Walter Scott Ödülü Adayı
- 2015 HWA İlk Kitap Ödülü Adayı

"*Görünmez İzler* tüm o şefkati ve sessiz önsezisiyle oldukça dokunaklı. Anna Hope, 1. Dünya Savaşı'ndan sonraki o gergin huzura özgün ve etkileyici bir pencere açıyor; karakterleri belirsizliğin, bilinmezliğin ve nihayetinde beklenmedik olanın çekimine kapılıyor." —CHRIS CLEAVE

"Anna Hope, savaşın paramparça ettiği dünyalarına veda etmeye duydukları isteksizlikle birbirlerine bağlanan kadınların hikâyelerini anlatıyor." —*New York Times Book Reviews*

"*Görünmez İzler*, savaşın acı verici sonuçları ve hayatımıza devam etmemizi sağlayan küçük, cesurca ya da sıradan yollar hakkında merak uyandıran, duygu yüklü bir çıkış romanı. Tek kelimeyle bayıldım." —RACHEL JOYCE

"Karakterler öylesine gerçek, kusurlu ve arayış içinde ki insan Anna Hope'un ne kadar mükemmel bir hikâye anlattığını neredeyse unutuyor." —SADIE JONES

Dans eğitmeni olan Hettie, babasının ölümüyle kendisini evin geçimini sağlarken bulmuştu. Fazlasıyla katı annesi ve savaştan eski hâlinin bir gölgesi olarak dönen abisi de ona hiç yardımcı olmuyordu. Hettie uzun süredir hayata, savaşa, ailesine ve belki de en çok kendisine öfke duyuyordu.

Evelyn, sevdiği her şeyi kaybettikten sonra Emeklilik Bürosu'nda çalışmaya başlamıştı. Her gün yüzlerce yaralı askere ve onların karşılık bulmayan hizmetlerine tanık olmak, inançlarını derinden sarsıyordu. Umut edebilmek bile onun için imkânsızdı artık.

Ada ise her sokakta, savaşta kaybettiği oğlunu görüyordu. Zaman sanki donmuştu ve ona nasıl davranacağını bilemeyen yirmi beş yıllık kocası ondan gitgide uzaklaşıyordu. Bir gün evine gelen genç bir adam belki de ona yıllardır tutunduğu acıdan kurtulmak için bir şans verecekti.

Meçhul Asker'in naaşı, savaşta ölen tüm askerleri onurlandırmak adına yapılan anıtmezara doğru ilerlerken bu üç kadının hayatları da hızla birbirine yaklaşıyordu.

"Yepyeni, özgüven dolu ama aynı zamanda ölçülü olan bu çıkış romanı, çok büyük bir trajediyi dokunaklı bir şekilde ele alıyor." —*Kirkus Reviews*

KAKTUSUN

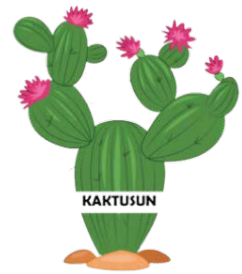
Çeviren: Seda Çıngay Mellor

www.yabancıyayınları.com

YABANCI

9 786257 973595

/yabancıyayınları

Görünmez İzler
Özgün Adı | *Wake*
Anna Hope

Yabancı Yayınları | 340

YABANCI

Yayım Sorumlusu | Ece Çavuşlu
Yayına Hazırlayan | Ece Yücesoy
Düzelti | Ece Çavuşlu
Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni | Aslıhan Kopuz

1. Baskı, Kasım 2020, İstanbul
ISBN: 978-625-7973-59-5

Türkçe Çeviri © Seda Çıngay Mellor, 2020
© Yabancı Yayınları, 2020
© Anna Hope, 2014

Sertifika No: 46603

Bu eser Anatolia Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

Yabancı™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. A. Ş.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 – Faks: (0216) 449 98 34
www.yabanciyayinlari.com – info@yabanciyayinlari.com – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6 Zeytinburnu - İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06
Sertifika No: 48625

ANNA HOPE

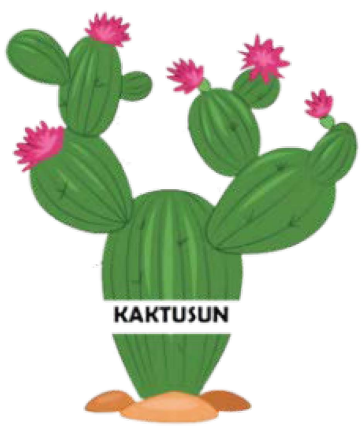
GÖRÜNMEZ İZLER

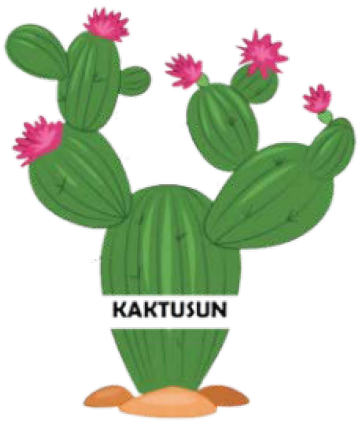

Çeviren

Seda Çıngay Mellor

Annemle babam Pamela ve Tony Hope için

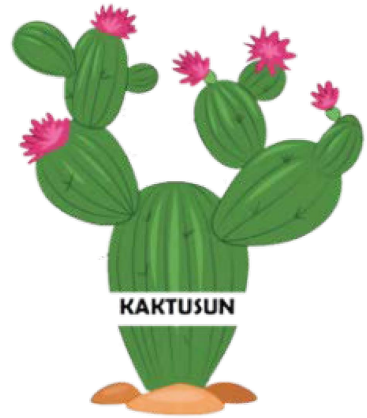
İz

1. Bir şeyin bir yerde bıraktığı belirti

2. Yücelik, ululuk, şeref, değer, itibar

3. Yaşanmış bir şeyden geriye kalan belirti, eser

1. GÜN

7 Kasım 1920, Pazar

Üç asker Fransa, Arras'taki kışlalarından çıkıyor. Bir albay, bir çavuş, bir de er. Saat gece yarısına yaklaşmış, havada acı bir soğuk var. Adamlar giriş kapısının yakınlarına park edilmiş bir sahra ambulansına doğru gidiyor; albay çavuşla birlikte öne oturuyor, er de arkaya biniyor. Çavuş motoru çalıştırıyor ve önlerinde uzanan yola doğru sürüyor.

Kamyonet tekerlek izleriyle dolu yolda sarsılarak ilerlerken genç er tavandan sarkan bir kayışa tutunuyor. Zaten başı dönüyor, arabanın bu kadar sarsılması da işini kolaylaştırmıyor. Bu soğuk sabahın insana ceza gibi gelen bir tarafı var: Birkaç dakika önce uyandırıldığında, yalnızca giyinip dışarı çıkması söylenmişti ere. Bildiği kadarıyla bir kabahati yok ama ordunun sağı solu belli olmuyor ki. Altı ay önce Fransa'ya geldiğinden beri bir sürü kuralı ihlal etti ve nedenini nasılını ancak sonradan söylediler kendisine.

Gözlerini kapatıyor, kamyonet sarsılıp sallanırken kayışa daha sıkı tutunuyor.

Burada bir şeyler görmeyi umut etmişti. Yaşının savaşamayacak kadar küçük olması nedeniyle kaçırdığı türden şeyler. Abisinin eve yazdığı mektuplarda anlattığı türden şeyler. Bir Alman siperini ele geçirirken ölen, cesedi hiç bulunamamış kahraman abisinin.

Ancak işin aslı şu ki, pek de bir şey görmemişti.

Kamyonetin ön tarafında çavuş bütün dikkatini yola vererek öne eğilmiş. Yolu avucunun içi gibi bilse de yol boyunca birkaç tehlikeli mermi çukuru bulunduğundan gündüzleri araba kullanmayı yeğliyor.

Bir lastiğini kaybetmeyi hiç istemez, bu gece olacak iş değil. Onun da bu kadar erken saatte, önceden hiçbir şekilde uyarılmaksızın burada ne işi olduğuna dair zerre fikri yok ama yanındaki albayın gergin sessizliğinden, bir şey sormaması gerektiğini anlıyor.

İşte askerler motor ayaklarının altında gürlerken böyle oturuyorlar; şimdi kırlardan geçiyorlar, gerçi görünürde bunu belli edecek hiçbir şey yok – farların ışığının ötesinde hiçbir şey görünmüyor, sadece arada sırada, ürkmüş bir hayvan önlerindeki yolda koşup yeniden karanlığa dalıyor, hepsi o.

Yarım saat kadar yol aldıktan sonra albay kaba bir sesle emrediyor. "Dur. Burada dur." Elini gösterge paneline vuruyor. Çavuş ambulansı emniyet şeridine çekiyor. Motor sarsılıyor, sonra duruyor. Her yere sessizlik hâkim, askerler arabadan iniyor.

Albay fenerini yakıyor, kamyonetin arka tarafına uzanıyor. İki kürek çıkarıp ikisine birer tane veriyor. Sonra çuval bezinden büyük bir çanta alıp onu da kendisi yükleniyor.

Alçak bir duvara tırmanıyor, adamları da peşinden gidiyor. Ağır ağır yürüyorlar, fenerlerinin ışığı önlerinde aşağı yukarı dans ediyor.

Donmuş toprak, çamurun sert olduğu ve üzerinde kolaylıkla yürünebileceği anlamına geliyor ama er yine de dikkatli; arazi eğri büğrü metal parçalarıyla ve bazıları derin çukurlarla dolu. Er, patlamamış top mermilerinin her tarafa saçılmış olduğunun farkında. Arazideki cesetleri ve savaş malzemelerini toplasınlar diye getirilmiş olan Çinli işçiler için cenaze töreni düzenleniyor sık sık. Sadece geçen hafta beş kişinin öldüğünü gördü, cesetleri sıra hâlinde dizilmişti. Kazmak üzere getirildikleri mezarlara gömülmüşlerdi.

Ne var ki soğuğa ve belirsizliğe karşın er durumdan keyif almaya başlıyor. Harap olmuş ağaçların tepelerinde tekinsizce yükseldiği ve tehlikenin yakınlığını hissettirdiği bu yerde karanlığın içinde olmak heyecan verici. Başka bir görevde olduğunu hayal edebiliyor âdeta. Kahramanca bir görevde. Eve mektup yazmaya değecek bir görevde.

Çok geçmeden yer eğim alıyor ve üç adam kendilerini topraktaki bir çukurun başında dururken buluyor. Bir siperin kalıntıları. Albay aşa-

ğıya inip siper boyunca yürümeye başlıyor, diğerleri de siperin zikzak hattında tek sıra hâlinde onun peşinden gidiyor.

Er, boyunu siperin yan tarafıyla karşılaştırıyor. Kendisi uzun boylu bir adam değil, siper de yüksek değil. Sağ taraflarında bir yeraltı sığınağının kalıntılarının önünden geçiyorlar, sığınağın kapısı tuhaf bir açıyla bükülmüş, menteşelerinden birinin yerinde yeller esiyor. Er sığınağın önünde bir an duraklayıp fenerini içeri tutuyor ama görecek pek bir şey yok: sadece duvara yaslanmış bir masa ve üstünde ağzı açık, paslı bir konserve kutusu. Er, ışığını rutubetli delikten geri çekip diğerlerine yetişmek için hızlanıyor.

Önünde albay sola sapıp daha düz, daha kısa bir sipere giriyor, oranın sonunda da doğrudan ilki gibi kısa, zikzaklı bölümler hâlinde kazılmış olan bir diğerine çıkıyor.

Çavuş alçak sesle, "Cephe hattı," diyor.

Birkaç metre sonra albayın feneri siper duvarına asılmış paslı bir merdiveni aydınlatıyor. Adam merdivenin önünde durup çizmeli ayağını ilk basamağa koyuyor, dayanıp dayanmayacağını görmek için ağırlığını veriyor.

"Komutanım?" Konuşan kişi çavuş.

"Ne var?" Albay başını çeviriyor.

Çavuş boğazını temizliyor. "O tarafa gitmek zorunda mıyız, komutanım?"

Er, albayın yutkunmasını, âdemelmasının yavaşça aşağı yukarı oynamasını seyrediyor. "Daha iyi bir fikrin var mı?"

Çavuşun buna verecek bir cevabı varmışa benzemiyor.

Albay dönüyor, birkaç hızlı sıçrayışla merdivenden tırmanıyor.

Çavuş, "Sikerim böyle işi," diye homurdanıyor. Yine de kıpırdamıyor.

Onun arkasında duran er, merdivenden tırmanmaya can atıyor. Diğer tarafta sadece aynı kahrolasıca ülkenin topraklarından daha fazlası olduğunu bilmesine rağmen bir tarafı orada başka bir şey olup olmadığını merak ediyor – uğruna buraya geldiği şeye daha yakın bir şey: Hakkında kendi kendine bile konuşmaya cesaret edemediği o muğlak,

görkemli, harika şey. Ama çavuş kıpırdayana kadar yerinden kıpırdayamaz, çavuş da olduğu yere kök salmış gibi.

Tepelerinde albayın çizmeleri beliriyor, fenerin ışığı yüzlerine tutuluyor. "Nerede kaldınız? Yukarı çıkın. Hemen." Albay, makineli tüfek gibi konuşuyor, sözcüklerini âdeta saçıyor.

"Emredersiniz, komutanım." Çavuş gözlerini kapatıyor, neredeyse dua edermiş gibi görünüyor, sonra dönüp merdivene tırmanıyor. Er de kanı kulaklarında uğuldayarak onu takip ediyor. Yukarı çıktıklarında soluklanmak için duraklıyorlar, fenerlerinin ışığı karşılarındaki manzarayı boydan boya tarıyor: Altı, yedi metre genişliğinde, paslanmakta olan kocaman spiral teller, tarih öncesinden kalma bir yılanın iskeleti gibi iki yöne doğru göz alabildiğine uzanıyor.

"Vay anasını," diyor çavuş. Sonra biraz daha yüksek sesle, "Bunların arasından nasıl geçeceğiz?" diye soruyor.

Albay cebinden bir tel makası çıkarıyor. "Al bakalım."

Çavuş makası alıp elinde tartıyor. Telden anlıyor, çok tel kesip açmışlığı var. İstihkâm telleri. Tel döşemişliği de çok var. İşi doğru dürüst yapacak kadar vakitleri olduğunda boşluklar bırakırlardı – diğer tarafın göremeyeceği boşluklar. Ama burada boşluk yok. Teller birbirine girmiş, ezilmiş, kıvrılıp içeri göçmüş. Harap olmuş. Buradaki her şey gibi. "Tamam." Küreğini ere veriyor. "Işığı bana tut." Eğilip kesmeye başlıyor.

Işığını sabit tutmaya çalışan er, gözlerini tele dikiyor. Kıvrımları arasına takılıp kalmış bazı şeyler var, uzun süredir oradaymış gibi görünen şeyler. Ayazla katılaşmış lime lime hâldeki kumaş parçaları var, fenerin ışığı kemiklerin solgun beyazlığına vuruyor ama bunların insana mı yoksa hayvana mı ait olduklarını anlamaya imkân yok. Burada kırsal tuhaf kokuyor – havada topraktan ziyade metal kokusu var, er bunun tadını ağzında hissedebiliyor.

Telin diğer tarafında çavuş doğrulup dönüyor, diğerlerine peşinden gelmeleri için işaret ediyor. İyi iş çıkarmış, öbür ikisi onun açtığı dar geçitten kolaylıkla geçiyorlar.

"Bu taraftan." Albay, her tarafına minicik haçlar saçılmış engebeli zeminde uzun adımlarla yürüyor: beyaz tahtadan yapılmış haçlar, bir çift mermi kovanını birbirine tutturarak uydurulmuş eğreti haçlar. Baş

aşağı çevrilerek çamura saplanmış şişeler de var, bazılarının içindeki kâğıt parçaları hâlâ göze çarpıyor. Albay sık sık bunlardan birinin yanında duruyor, yazıları okumak için diz çöküp fenerini üstüne tutuyor ama sonra yoluna devam ediyor.

Albay yazılara bakarken er de onun yüzünü inceliyor. Kimi arıyor olabilir ki?

Albay sonunda diğerlerinden biraz uzakta duran küçük ahşap haçlardan birinin yanına çömeliyor. "Burası." Adamlara yanına gelmelerini işaret ediyor. "Burayı kazın." Haçın üstünde titrek kurşunkalemle çiziktirilmiş bir tarih yazılı ama isim yok.

Er kendisine söyleneni yapıyor, küreğini kaldırıp sert toprağa ayağıyla bastırıyor. Çavuş da ona katılıyor ama birkaç kürek dolusu toprak kazdıktan sonra duruyor.

"Komutanım?"

"Ne var?"

"Ne arıyoruz, komutanım?"

"Bir ceset," diyor Albay. "İşe devam etseniz iyi olur. Bütün gün burada oyalanamayız."

İki adamın gözleri birbirine kenetleniyor, çavuş bakışlarını kaçırıyor, yere tükürüp kazmaya devam ediyor.

Çamur, donmuş kabuğunun altında daha yumuşak ve yapışkan. Uzun süre kazmaları gerekmiyor. Çok geçmeden metal metale sürtünüyor. Çavuş küreğini bırakıp diz çöküyor, metal bir miğferin üstündeki çamuru temizliyor. "Bulduk galiba, komutanım."

Albay ışığını çukura tutuyor. "Devam edin," diyor gergin bir sesle.

Adamlar iyice eğiliyor, eldivenli elleriyle cesetteki çamurları mümkün olduğunca temizlemeye çalışıyorlar. Ama aslında bir ceset değil bu, sadece üniforma kalıntıları içindeki bir kemik yığını var karşılarında. Etten geriye bir şey kalmamış, sadece kafatasının yan tarafında birkaç siyah-kahverengi kalıntı görünüyor.

Albay, "Temizleyebildiğiniz kadar temizleyin," diyor, "sonra da künyesini arayın."

Ölü adam toprakta sağ kolu altında kalmış bir şekilde yatıyor. Adamlar uzanıyor, onu kaldırıp çeviriyorlar. Çavuş çakısını çıkarıp

omzun olması gereken yeri kazıyor. Adamın askeri künyeleri duruyor ama okunacak gibi değiller. Renkleri çoktan solmuş, toprağa karışmış; bir zamanlar ne olduklarını anlamak imkânsız.

"Okuyamıyorum, komutanım. Özür dilerim, komutanım." Çavuşun terli yüzü, harcadığı çabadan ötürü fenerin ışığında kıpkırmızı.

"Cesedin çevresini kontrol edin. İyice bakın. Kimliğini belirleyebilecek herhangi bir şey istiyorum."

Adamlar emredileni yapıyor ama hiçbir şey bulamıyorlar.

Yavaş yavaş doğruluyorlar. Er, topraktan çıkardıkları adamın bükülmüş bir şekilde yan yatan eksik kalıntılarına bakarak sırtını ovuşturuyor. İçine birdenbire davetsiz bir düşünce doğuyor: Abisi burada ölmüştü. Fransa'da böyle bir arazide. Cesedini bulamamışlardı. Ya buradaki oysa?

Ne var ki bunu bilmenin bir yolu yok.

Er yeniden albaya bakıyor. Bu cesedin onun aradığı olup olmadığını bilmenin de bir yolu yok. Zamanlarını boşa harcadılar. Albayın yüzünde görmeyi beklediği öfkeye kendisini hazırlayarak onun tepkisine bakıyor.

Albaysa başını sallamakla yetiniyor.

Sigarasını yerde ezerek, "Güzel," diyor. "Şimdi onu alın ve şu çantanın içine koyun."

Hettie taksinin buğulanmış camını koluyla silip dışarı bakıyor. Pek bir şey göremiyor, hele gece kulübüne benzeyen hiçbir şey yok etrafta, yalnızca karanlık, boş sokaklar. Leicester Meydanı'ndan sadece birkaç saniyelik mesafede olduklarına kimse inanmaz.

Di öne doğru eğilerek şoförle konuşuyor. "Burada inelim lütfen."

"Borcunuz bir pound." Adam ışığı yakıyor, motor boşta.

Hettie payına düşen on şilini uzatıyor. Haftalığının üçte biri. Para ön tarafa uzatılırken içine oturuyor. Ama taksi lüks bir şey değil, en azından bu saatte çünkü otobüsler çalışmıyor, metro da kapalı.

Arabadan inerlerken Di, "Buna değecek," diye fısıldıyor. "Yemin ederim. Hayatım üstüne yemin ederim."

Taksi uzaklaşırken elleri birbirini buluyor, aydınlatılmamış bir ara sokakta yürürken dans ayakkabıları çakıllarla camları eziyor. Soğuğa rağmen Hettie'nin belinde ter birikiyor. Saat biri geçmiş olmalı, hayatında hiç bu kadar geç bir saatte dışarıda bulunmamıştı. Hammersmith'te kimbilir kaçıncı uykularında olan annesiyle erkek kardeşini düşünüyor. Kiliseye gitmek için kalkmalarına pek fazla bir şey kalmamış.

"Burası olmalı." Di eski, üç katlı bir evin önünde durmuştu. Panjurları kapalı pencerelerin ardından ışık görünmüyor, kapıyı da yalnızca küçük, mavi bir ampul aydınlatıyor.

"Emin misin?" diye soran Hettie'nin nefesi buz gibi havada buhar şeklinde önünde toplaşıyor.

"Bak." Di duvara çivilenmiş küçük levhayı işaret ediyor. Tabela sıradan görünümlü; bir doktorun, hatta belki bir dişçinin tabelası bile olabilir. Ama oraya, bronzun üstüne bir isim kazınmış. DALTON'S, NO. 62.

Dalton's.

Efsanevi gece kulübü.

O kadar efsanevi ki bazıları öyle bir yer olmadığını söylüyor.

"Hazır mısın?" Di hayaletimsi görünen mavi bir gülümsemeyle sırıtıyor, sonra elini kaldırıp kapıyı çalıyor. Kapıda bir panel kayarak açılıyor. Bir ışık dikdörtgeni içinde soluk renkli iki göz. "Buyurun?"

"Humphrey'yi göreceğim," diyor Di.

Havalı sesiyle konuşmuştu. Arkasında duran Hettie'nin içinden gülmek geliyor. Ama kapı açılıyor. İçeri ancak biraz sıkışarak girebiliyorlar. Diğer tarafta, bir dolaptan biraz daha büyük bir giriş var; orada genç bir kapı görevlisi yüksek, ahşap bir masanın arkasında oturuyor. Bakışları kahverengi paltosuyla İskoç beresi içindeki Hettie'nin üstünden kayıp geçiyor ama koyu renk gözlü, şapkasının altından saçlarının kırpık uçları biraz çıkan Di'ye takılıp kalıyor. Di'nin bir bakışı var, önce aşağıya ve yana doğru,

sonra ağır ağır yeniden yukarıya. Erkekler o bakıştan gözlerini alamaz. Di şimdi de o bakışıyla bakıyor. Hettie, görevlinin gözlerinin oltaya tutulmuş bir balığınki gibi biraz yerinden fırladığını görebiliyor.

Adam sonunda önünde açık duran büyük defteri göstererek, "İmza atmanız gerekiyor," diyor.

"Elbette." Di eldivenini çıkarıp eğiliyor, alışkın bir çeviklikle imzasını atıyor. Kalemi Hettie'ye uzatarak, "Senin sıran," diyor.

Aşağıdan müziğin gümbürtüsü geliyor: Neşeli bir trompet. Bir kadının sevinçli bağırışı. Hettie kalbinin sesini duyuyor: *güm-güm-güm.* Kutusundan taşıp alt çizgiye geçmiş olan Di'nin imzasının mürekkebi ışıldıyor. Hettie eldivenini çıkarıp ismini çiziktiriyor: *Henrietta Burns.*

"Girin bakalım." Adam defteri tekrar kendisine çekip arkasındaki aydınlatılmamış merdiveni işaret ediyor.

Di önden iniyor. Merdiven eski ve gıcırtılı. Hettie dengesini sağlamak için elini uzatınca rutubetli duvarın parmak uçlarının altında pul pul döküldüğünü hissediyor. Kafasında böyle canlandırmamıştı, burası bütün ihtişamın gözler önüne serildiği Palais'ye hiç benzemiyor. Küf kokulu bu merdivenin öyle pek ahım şahım bir yere çıkacağını düşünmezsiniz. Ama artık müziği, insanların konuşmasını, zeminde hızla hareket eden ayakları açık seçik duyabiliyor ve merdivenin sonuna vardıklarında bir paniğin pençesine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Di'nin koluna uzanarak, "Yanımdan ayrılma, tamam mı?" diyor.

"Elbette." Di onu yakalayıp kolunu sıktıktan sonra kapıyı iterek açıyor.

Birbirine yakın duran, dans eden insanlığın kokusu üstlerine saldırıyor. Kulüp, Hettie'nin annesinin evinin alt katından daha büyük değil ama tıklım tıklım dolu, her masa sıkış tıkış, dans pisti ise herkese açık bir kükreme alanı. Çoğu kişi şık giyinmiş –erkekler siyah-beyazlar, kadınlar renkli gece elbiseleri içinde– ama bazıları kostümlü baloya gelmiş gibi görünüyor. En şaşırtıcısı da minicik sahnede çılgın bir tempoyla çalan dört kişilik

grubun zenci bir şarkıcısı olması, Hettie böyle bir şeyi ilk defa görüyor. İçerisi baş döndürücü, sanki yukarılarındaki şehirde eksik olan bütün renk yer altına kaçırılmış.

"Müthiş!" Di ona sırıtıyor.

Hettie nefesini bırakarak, "Müthiş!" diye katılıyor ona.

"İşte Humphrey!" Di, kalabalığı yararak onlara doğru gelen sarı saçlı bir adama el sallıyor. Hettie onu iki hafta önce Palais'deki o geceden hatırlıyor, Di'yi bir dans için tutmuştu – sonra bir daha, bir daha, ta ki gece sona erene dek. (İşleri bu. *Dans öğretmeni, Hammersmith Palais. Haftanın altı akşamı dans için tutulabilir, dans başına altı peni.*)

Humphrey, Di'yi yanağından öperek, "Harika!" diyor. "Gelebildin. Ve bu da..."

"Henrietta," diyor elini uzatarak.

Humphrey onlardan pek büyük değil, rahat bir tavırla el sıkışıyor ve hoş, çilli bir yüzü var. Hiç değilse iyi biri gibi görünüyor. Di'nin geçmişte birlikte olduklarından bazılarının aksine. Palais'deki bir yılın ardından Hettie'nin erkekler konusunda bir pusulası gelişti. Birinin yanında iki dakika geçirdikten sonra nasıl bir insan olduğunu anlıyor. Evli mi yoksa suçluluğa batmış hâlde yalnız bir gece geçirmek için dışarı mı sıvışmış, söyleyebiliyor. Sizi üstünüzde giysileriniz olmadan hayal ettiklerinde gözlerinde beliren o buğulu bakış. Bazen de Humphrey gibi gerçekten tatlı oluyorlar. "Gelin," diyor Humphrey gülümseyerek, "şuradayız."

Kalabalık masaların arasında ellerinden geldiğince ilerleyerek onun peşinden gidiyorlar. Hettie yavaş ilerleyebiliyor çünkü gruba, cildi şaşkınlık verecek derecede koyu renkli olan şarkıcılarına, Palais'deki hiç kimsenin cesaret edemeyeceği bir çılgınlıkla hareket eden dansçılara bakmak için arkasına dönüp durduğundan geri kalıyor. Sonunda sahneden pek de uzak olmayan köşedeki bir masaya vardıklarında, frak giymiş kısa boylu bir adam apar topar ayağa kalkıyor.

"Diana, Henrietta," diyor Humphrey. "Bu Gus."

Hettie'nin o akşamki kavalyesi tıknaz, kendisinden çok da uzun olmayan, güçsüz bir adam. Saçları seyrelmeye başlamış, sıcaktan kafa derisi parlıyor. Gülümsemesinin ardında Hettie'nin yüreği daralıyor.

"Paltonuzu alabilir miyim?" Adam arkasına dolaşınca Hettie paltoyu üstünden çıkarmasına bir omuz hareketiyle yardımcı oluyor. Eski kahverengi paltosu yeterince kötü durumda ama Hettie onun altına, sahip olduğu tek dans elbisesini giymişti ve o akşam işte çifte vardiya yapmasının ardından elbise pek de temiz değil artık.

O arada masanın diğer tarafında Di üstündeki paltoyu çıkarıp daha geçen hafta Humphrey'nin parasıyla almış olduğu elbiseyi gözler önüne seriyor. Hettie sandalyesine âdeta çöküyor. *Ne elbise ama.* Bu elbisenin Hettie'nin üzerinde fiziksel bir etkisi var; ona o kadar imreniyor ki bu, canını yakıyor. Neredeyse siyah bir elbise ama öyle minicik, yanardöner renkleriyle öyle göz kamaştırıcı, o kadar çok payetle kaplı ki rengini tam olarak söylemek imkânsız. Di elbiseyi Selfridge's'in hazır giyim bölümünden satın alırken Hettie de yanındaydı. Elbise Humphrey'nin parasının altı pounduna mal olmuştu ve alışveriş sonrası eğlenmek için asansörlerde aşağı yukarı inip çıkarlarken Hettie kıskançlığını yutup gülümsemek zorunda kalmıştı.

İki adam da gözlerini dikip bakakalıyor, sonra Gus nezaket kurallarını hatırlayıp Hettie'nin yanına oturuyor ve masanın ortasındaki sandviç tabağını işaret ediyor. "Pek bir şeye benzemiyorlar," diyor bir gülümsemeyle, "ama içkilerle birlikte bunları da getirmek zorundalar. Lisansları yok anlayacağınız. Şöyle yan tarafa yığarız artık." Sandviçleri havaya kaldırıyor, Hettie de tabağın gidişini seyrediyor. Bir şeyler yemek uğruna cinayet bile işleyebilecek bir hâlde. Saat altıda vardiyalar arasındaki molada yediği jambonlu domates ezmeli sandviçten beri hiçbir şey yememişti.

"Duyduğuma göre" –Gus masadaki bir şişeden doldurduğu kadehi Hettie'ye veriyor– "harikaymışsınız. Siz ikiniz. Hump anlattı. Palais'de dans eğitmenliği yapıyorsunuz, değil mi?"

"Ah..." Hettie kadehten bir yudum alıyor. İçki gazlı ve tatlı. Hettie tam olarak emin değil ama şampanya olabileceğini düşünüyor. "İdare ederiz herhalde."

Aslında idare etmenin ötesindeler, Di ile ikisi. Halıları geriye çekilmiş oturma odalarında, ezberledikleri şarkıları söyleyerek, *Modern Dans* dergisindeki resimleri inceleyerek ve kavalye rolünü sırayla üstlenerek senelerce çalışmışlardı. Palais'in açık ara en iyi iki dansçısı onlar. Övünmek de değil bu. Sadece gerçeğin ta kendisi.

Gus altdudağını çocuk gibi öne uzatarak, "Ben çok kötü dans ediyorum," diyor.

Hettie ona gülümsüyor. Öyle gözalıcı biri değil belki ama en azından zararsız. "Eminim öyle değildir."

"Hayır, gerçekten de." Yüzünü buruşturarak aşağıyı işaret ediyor. "İki tane sol ayakla doğmuşum gibi. Çok beceriksizler."

Dans pistinden gürültülü bir tezahürat yükseliyor, Hettie bakmaya dönünce şarkıcının, grubunu devam etmesi için coşturduğunu görüyor. Amerikalılar, mutlaka öyle olmalılar. Bildiği İngiliz grupların hiçbiri ne böyle görünür ne de böyle çalar; hele Palais'deki daimi grup asla, artık değil, Original Dixies gittiğinden, zillerini, düdüklerini ve klaksonlarını alarak New York'a döndüğünden beri değil. Ve kalabalık ise – kimin ne düşüneceğini zerre umursamıyormuş gibi delice dans ediyor. Annesi bunu bir görseydi. Kadının en sevdiği sözcük *saygıdeğer*. Bu insanların böyle eğlendiğini görseydi çılgına dönerdi.

Hettie, Gus'a dönerek, "Bol bol alıştırma gerekiyor, hepsi bu," diyor içkisinden bir yudum alarak, vücudu müziğin ritmiyle zonkluyor.

"Hayır, hayır," diye ısrar ediyor Gus. "*Berbat* bir dansçıyım. İşin özünü bir türlü kapamıyorum." Kadehini bir iki kere hızlıca çevirdikten sonra, "Denemeye hazırım ama," diyor. "Pistte şöyle bir dönmek istersen yani."

Hettie, koyu renk kafasını Humphrey'ninkine doğru eğmiş, onunla Hettie'nin duyamadığı samimi, fısıltılı bir sohbet içinde

olan Di'ye çabucak bir göz atarak, "Çok hoşuma gider," diye cevap veriyor.

Gürültülü şarkının seri notaları artık yavaş yavaş diniyor, grup dört-dörtlük yavaş bir parçaya geçiyor. Kalabalığı ite kaka kendilerine yol açıp sıkış tıkış dans pistinin kenarında bir yer buluyorlar. Gus, Hettie'nin ellerini kendi ellerinin arasına alıyor, sonra dans hareketlerinin esrarı orada yazılı olabilirmiş gibi bakışlarını tavana çeviriyor. Alçak sesle adımlarını sayarak birkaç kere yerinde zıpladıktan sonra dansa başlıyorlar.

Gus haklıymış. Berbat bir dansçı. Müziğin ritmini hiç kavrayamıyor, şimdiden iki vuruş ileride, ritmin kendisini yönlendirmesine izin vereceğine ona saldırıp duruyor.

Dinle! demek istiyor Hettie. *Müziğin hareketlerine işlemesine izin ver. Ne kadar müthiş çaldıklarını duyamıyor musun?*

Ama bunu söylemenin bir faydası olmayacak, o yüzden Hettie adımlarını Gus'ın beceriksiz adımlarına uydurmaya çalışıyor.

(Palais'de bir kuralları var: Asla partnerinden daha iyi dans etme. Onlara kendilerini daha iyi hissettirmek için tutuldun. Kendilerini iyi hissederlerse seni bir kere daha tutarlar. Di'nin sık sık söylemekten pek hoşlandığı gibi, *iş eninde sonunda gelip paraya dayanır*.)

Birkaç dörtlüğün ardından Gus'ın tutuşu gevşiyor ve sevinçten kendinden geçmiş bir hâlde yukarı bakıyor. "Bu işi kapmaya başlamadıysam ne olayım!" Dönüşe girdiklerinde Hettie onun hareketlerini daha iyi göstermek için kendi hareketlerini abartıyor ve şarkı bittiğinde Gus pistte bir zafer turu atıyor. "Humph haklıymış!" Nefes nefese durarak sırıtıyor. "Siz kızlar gerçekten bir başkasınız. Ama bu iş insanı fena susatıyor." Cebinden mendilini çıkarıp yüzünü kuruluyor. "Bir dakika bekle. İkimize bardan soğuk bir şeyler alacağım."

Kalabalığın içinde gözden kaybolunca Hettie de rutubetli duvara yakın bir yer buluyor, bir anlığına da olsa yalnız kalmaktan memnun, her şeye doya doya bakabilmekten. Genç bir çift ona sürtünerek yanından geçiyor, kıkır kıkır gülüyor ve birbirlerine

tutunuyorlar. Kız çok genç ve zarif, vücudu mavi ipeklere bürünmüş, uzun boynunda dizi dizi inci sergiliyor ama güzel yüzü bulanık ve kavalyesinin kolundan kayıp duruyor. Hettie onun sarhoş olduğunu ancak bir an sonra anlayabiliyor. Birilerinin gelip onlara defolup gitmelerini söylemesini bekleyerek arkalarından bakıyor. Ama kimse tepki vermiyor. Burası Palais değil.

Tam o sırada biri arkadan şiddetle Hettie'ye çarpıyor ve düşecek gibi olan Hettie son anda toparlanıyor.

"Özür dilerim. *Tanrım.* Özür dilerim."

Hettie dönünce yanında uzun boylu bir adam görüyor. Dudaklarında özür diler bir gülümseme olan adamın dalgın bir hâli var. Bir eliyle saçlarını çekiştirirken, diğerinde kehribar renkli bir içki tutuyor. "İyi misiniz? Düşeceğinizi zannettim."

"Evet... Bir şeyim yok." Hettie mahcup bir tavırla hafifçe gülümsüyor ama kendine mi yoksa adama mı bundan pek emin değil.

Adamın gözleri onu baştan aşağı süzüp uzun uzun inceliyor. Hettie kızardığını hissediyor. Karşısındaki çok yakışıklı bir adam.

"Tanrım," diyor adam. Gülümsemesi silinip yerine daha farklı, ürkek bir ifade geliyor.

Hettie'nin yanakları alev alev yanıyor. *Ne? Ne oldu?* Ama Hettie bir şey söylemiyor, adam da Hettie'ye, sanki bakışlarını bir türlü alamadığı korkunç bir şeymiş gibi bakmayı sürdürüyor.

Zihnini berraklaştırmak istermiş gibi kafasını sallayarak, "Özür dilerim," diyor. Gülümsemesinin bir yankısı geri dönüyor. "Sandım ki..." Kadehini kaldırıyor. "Bir şey içer misiniz? Size içecek bir şey getirmeme müsaade etmelisiniz. Özür dilemek için, anlarsınız ya."

Hettie başını olumsuz anlamda sallıyor. "Teşekkür ederim. Ben... Biri bana içecek bir şey getirmeye gitti zaten."

Aralarına mesafe koymak, bir ayna bulup yüzünde bir tuhaflık olup olmadığına bakmak isteyerek bir adım uzaklaşıyor ama adamın eli kolunun üzerinde. "Nerelisiniz?"

"Efendim?" diyor Hettie. Adam onu sıkıca tutuyor.

"İngiliz misiniz diye sormak istemiştim."

"Evet."

Adam başını sallayıp Hettie'yi bırakıyor. Yüzünden okunan ifade hayal kırıklığı mı?

"Affedersiniz..." Hettie uzaklaşıyor, daha da artmış kalabalığın arasından güç bela geçip adamdan kaçarak tuvaletleri arıyor ve bir kemerin arkasında buluyor, küçük ve rutubet kokulu bir yer, duvarlar koyu renk bir küf tabakasıyla kaplı.

Hettie nefes nefese aynada kendisini inceliyor. Boynundaki utançtan kaynaklanan kırmızı leke ve tokalarından ikisi gevşediği için saçlarının dağılma tehlikesiyle karşı karşıya olması haricinde korkunç bir durum yok. Hettie isyankâr tokaları, onu toplu hâlde tutmak için diken diken kirpinin içine sokuşturuyor. Annesinin kestirmesine izin vermediği uzun, budala görünümlü saçı.

Eve o arkadaşın gibi görünerek gelirsen, hak ettiğini alırsın. Dağınık saçlı küçük sürtük.

Annesinin dünyadan haberi yok. Palais'deki kızların arasında en güzel saç kesimi Di'ninki. Saçını nerede kestirdiğini söylemesi için onu sıkıştırıp duruyorlar.

Hettie lavabonun soğuk kenarına dayanarak dengesini sağlıyor. Vakit geç olmuştu. Saatlerdir ayakta. Vaatlerle dolu gece artık biraz ekşimeye başlamış, eski kuşkular hızla içine doluyor. Hettie, Hammersmithli. Boyu fazla uzun. Elbisesi eski, her hafta kazancının yarısını annesiyle beş para etmez kardeşine verdiği için de yenisini alacak parası yok. Koltuk altlarına sayamayacağı kadar çok defa deodrant ve parfüm sürmüştü ama elbise yine de kokuyor ve Hettie'nin muhtemelen hayatı boyunca asla Di'ninki gibi bir elbisesi olmayacak. Gus'a iyi davranmak zorunda. Bütün bunların üstüne bir de onları zaptetmek için ne kadar uğraşırsa uğraşsın memeleri ileri fırlayıp duruyor.

Hettie aynada kendisiyle göz göze gelerek hepsi o adamın suçu, diye düşünüyor. Hettie'ye bakışı ve sorduğu o sorular. *Nerelisiniz?* Sanki Hettie'nin buraya, sarhoşluklarıyla öyle rahat

takılan ve öyle özgürce dans eden, ne yaparlarsa yapsınlar hayat onların tarafında olacakmış gibi davranan bu insanların arasına ait olmadığını anlamış gibi.

Hadi ama.

Yanaklarına su çarpıyor, iç eteğinin kayıp kaymadığını kontrol edip saçına son bir inatçı toka saplıyor. Boynundaki kırmızılıklar artık biraz hafiflemişti.

Kargaşaya geri dönünce kalabalığa göz gezdiriyor ve uzun boylu adamın ortadan kaybolmuş olduğunu fark edince rahatlıyor. Gus da ortalarda görünmüyor. Hettie sonunda onu bulduğunda, adamın parlak kel kafası hâlâ bardaki kuyrukta bir görünüp bir kayboluyordu. Masada Di ve Humphrey yerlerinden kıpırdamamış, belki birbirlerine biraz daha sokulmuşlar, o kadar. Hettie, Di'nin Humphrey'nin söylediği bir şeye güldüğünü görebiliyor. Muhabbetlerinin kesilmesini hoş karşılayacak gibi durmuyorlar. Hettie orada tek başına dikilirken kırılgan kararlılığı bir an için dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Öte yandan dans pistinde bir şeyler oluyor. İnsanlar hareket etmeyi kesmiş, sahnedeki grup yavaşlamaya başlamıştı; sonunda geriye yalnızca uzun, titrek bir şıngırtıyla ritmi devam ettiren davulcu kalana kadar enstrümanlar birer birer susuyor. Derken o da duruyor ve bütün kulübe bir sessizlik çöküyor. Masadaki Di ve Humphrey başlarını kaldırıp bakıyorlar.

Nefesi kesilmiş hâldeki Hettie duvardan biraz uzaklaşıyor.

Heyecan verici bir an boyunca her şey olabilirmiş gibi geliyor, sonra trompetçi öne çıkıp enstrümanını çalmak üzere kaldırıyor. Trompet loş ışıkta parlıyor. Berrak bir ses salonu dolduruyor. Hettie müziği hazmederek, onun içini boşaltmasına izin vererek gözlerini kapatıyor, sonra adam gerçekten çalmaya başladığında notalar, az evvel açtığı boşluğa erimiş altın misali akıyor. Orada, içi müzikle dopdolu bir şekilde dururken *hiçbir şeyin önemli olmadığı* gerçeği bir anda bütün gücüyle çarpıyor Hettie'ye. Hettie genç, dans edebiliyor, sırf burayı *görmek*, bu müzisyenleri dinlemek, bunları pazartesi günü Palais'deki kızlara anlatabilecek ol-

mak bile verdiği on şiline değmişti – evet, doğru, Batı Yakası'nda yeraltına saklanmış bir kulüp var gerçekten. Dixies, New York'a gittiğinden beri gelmiş en iyi grup orada çalıyor.

"Saklanıyor musun sen?"

Hettie gözlerini hemen açıyor. Biraz önceki adam birkaç adım ötesinde duvara dayanmış, sigara içiyor.

"Efendim?"

"Saklanıyorsun," diyor adam.

"Saklanmıyorum." Kalbi göğsünde tehlikeli bir biçimde çarpıyor.

"Saklanıyorsun. Tam iki dakikadır seni seyrediyorum. İki dakika saklanmak demektir."

Hettie o korkunç kırmızılığın yeniden boynuna yayıldığını hissediyor. "Hayır, saklandığım falan yok. Ben... grubu seyrediyordum." Kollarını kavuşturup trompetçinin parmaklarına odaklanmaya, biraz önce kendisini nasıl da iyi hissettiğini hatırlamaya çalışarak bakışlarını ondan kaçırıyor.

Gözünün ucuyla adamın duvardan uzaklaştığını görüyor. "Şu anarşistlerden değilsin ya?" diyor adam.

Hettie kulaklarına inanamayarak ona dönüyor.

Adamın çelik gözleri sabit. Bu defa gülümsemiyor. "Sizin gibiler hakkında çok şey okudum. Böyle halka açık yerlere gidiyorsunuz." Elini kulübü göstererek sallıyor. "Yüzlerce masum insan. Paltonuzda bomba oluyor. Onu tuvalette bırakıyor, biraz oyalanıp saklanıyorsunuz, sonra... *bum*." Elleriyle patlayan bir şeyin taklidini yapıyor. İki eli yukarı kalkıp birbirinden uzaklaşırken külü düşerek havada dağılıyor. Birkaç parça kül de Hettie'nin elbisesine yapışıyor.

Hettie öyle büyük bir şaşkınlık içinde ki bir an konuşamıyor. Sonra köşedeki masayı işaret ederek, "Paltom şurada," diyor. "İçinde bomba falan da yok. Hem zaten bir şeyi hava uçuracak olsam *saklanmaz*, çeker giderdim."

"Ah." Adam kafasını sallıyor. "Eh, belki de seni yanlış değerlendirdim."

"Evet," diyor Hettie. "Öyle oldu."

Bakışları birbirine kilitleniyor. Hettie bakışlarını kaçırmamaya, onu okumaya çalışıyor ama pusulası şaşmış durumda, adamı hiçbir şekilde çözemiyor.

Derken adamın yüzünde bir gülümseme beliriyor. "Özür dilerim." Başını iki yana sallıyor. "Mizah anlayışım rezalet."

Hettie'nin kalbi yerinden oynuyor. Adamın gülümsemesi insanı altüst edecek derecede, o kadar ani ki sanki içinde bambaşka biri saklı. Beyaz gömleği ve frakıyla saygın görünüyor ama giysileri taşıyışında tuhaf bir hava var. Hettie bunun ne olduğunu anlayamıyor. İlgisizliği? Saçları briyantinli değil. Gözlerinin altında mor gölgeler var.

Adam elini cebine sokup bir cep şişesi çıkararak Hettie'nin ağzına doğru uzatıyor. "Al, beklerken biraz bundan iç."

"Hayır, teşekkür ederim."

Hettie kafasında, *Hayır teşekkür ederim,* diyen kendi sesini duyup yüzünü buruşturarak ondan başka tarafa dönüyor. Öyle Hammersmithli gibi konuşmuştu ki. Uyku vaktim çoktan geçti der gibi. Aşırı derecede kuralcı bir tavırla.

"Hadi hadi. Güzeldir. Malt viski."

Adamın gözleri gülüyor şimdi. Hettie'ye mi gülüyor? Herkesle konuşabilecek türden bir adam. Öyleyse ne halt etmeye burada takılıyor? Hettie'ye işin içinde bir iş varmış gibi geliyor.

Gidip Gus'ı bulmalı, şimdiye kadar içkileri almıştır.

Öyle yapmalı. Ama yapmıyor.

Onun yerine uzanıp adamın şişesini alıyor ve dudaklarına götürüyor.

Sadece o geceliğine orada ve kavalyesi hem işe yaramaz biri hem de uzakta, arkadaşı ise başka şeylerle meşgul.

Yani kaybedecek neyi var ki?

Yine de içkinin indirdiği keskin darbeye hazırlıksız yakalanıyor, boğulacak gibi olup öksürüyor.

"Pek viski seven bir kız değilsin demek?"

Hettie cevaben daha büyük bir yudum alıyor şişeden. Bu defa

yutuyor da. Kendinden hoşnut bir tavırla şişeyi geri vererek, "Teşekkür ederim," diyor.

Adam dans pistine bakıyor. "Buraya dans etmeye mi geldin?" diye soruyor. "Yoksa sadece saklanıyor musun?"

Viski kanında alev alırken Hettie, "Dans etmeye geldim," diyor.

"Bunu duyduğuma sevindim." Adam sigarasını yakındaki bir küllükte ezip Hettie'ye dönüyor. "Benimle dans etmeye ne dersin?"

"Madem istiyorsun."

Dans edenlerin sayısı azalmış, doğruca pistin ortasına gidebiliyorlar. Oraya vardıklarında adam ellerini kaldırıyor. Tuhaf bir hareket bu, dans etmeye başlayan bir adamınkinden ziyade silahsız bir adamın yapacağı türden bir şey. Hettie bir elini onunkinin içine koyup diğerini de sırtında iyice gergin duran ceketine yerleştiriyor. Adamın yakasının kat yeri kulağına değiyor. Eli serin. Limon ve sigara kokuyor. Hettie'nin biraz başı dönüyor. Belki içkidendir.

İçli, muhteşem trompet artık susmuş, grup yeniden hızını almaya başlamıştı. Müzik gitgide yükseliyor, tek vuruşlu bir hâl alıyor.

Bir-iki, bir-iki.

Pist doluyor, dört bir yanlarında insanlar tıklım tıklım, herkes bağırıp çağırıyor, el çırpıyor, müziği gürültüyle yeniden canlandırıyorlar.

Bir-iki, bir-iki.

Adam Hettie'ye doğru bir adım atıyor.

Hettie de geriye doğru.

Ve işte orada, o küçücük ilk harekette zihninde aşinalığın parıltısı çakıveriyor. *Evet!* Nasıl hareket edeceğini bilen biriyle gelen o nadir rastlanan duygu. Sonra müzik gümbürtüyle patlıyor, pistte birlikte dans ediyorlar.

Adam müziği bastıracak bir sesle, "Bu akşamki grup iyi," diyor. "Amerikalılar. Amerikalıları severim."

"Ben de."

"Ya?" Bir kaşını kaldırıyor. "Kimleri dinledin?"

"The Original Dixies'i."

"The *Dixies* ha? Vay canına." Etkilenmiş görünüyor. "Onların üstüne yoktu." Dönüşe geçerken bacağını Hettie'nin bacaklarının arasına sokuyor. "Nerede dinledin onları?"

"Palais'de. Hammersmith." Dönüşünü tamamlayıp onunla yüz yüze geliyor.

"Palais mi? Oraya ben de bir kere gitmiştim – onları ben de orada dinledim!" Bir anda çocuk gibi hevesli bir havaya bürünüyor.

Hettie bunu düşünüyor, birbirlerinin yakınlarında dans etmiş olup olmadıklarını merak ediyor. Kesinlikle birbirleriyle dans etmemişlerdi. Bunu hatırlardı.

"En sevdiğin şarkı hangisiydi peki?"

Hettie gülüyor, buna cevap vermek kolay. "Tiger Rag."

"Tiger Rag ha!" Adam sırıtıyor. "Vay canına. O şarkı tehlikelidir. Çok hareketli."

En hareketlisi. Hettie'nin bile nefesi kesilirdi.

"Adı neydi?" Adam yüzünü kırıştırıyor. "Şu trompetçinin – Nick bir şey."

"LaRocca."

Nick LaRocca – New Yorklu dünyaca ünlü trompetçi. Kızların aklını başından alırdı. Bir keresinde esintili kulis koridorunda Hettie'ye gülümsemişti. Papyonunu bağlarken, *Hey, çocuk,* diye seslenip göz kırpmıştı. O zamandan beri Hettie'nin yatağının başucunda resmi asılı.

"La*Rocca*! Evet, oydu." Adam pek sevinçli görünüyor. "Delinin tekiydi. Çılgına dönmüşçesine çalardı."

Dans pistinin kenarındalar şimdi, gürültü burada o kadar fazla değil. "Ee," diyor adam, "anlat bakalım. Amerikan cazını seven bir anarşist nasıl oluyor?"

"Ama söyledim ya ben..." Göz göze geldiklerinde aralarında bir şey geçiyor. Sessiz bir karşılıklı anlayış. *Bunların hepsi bir oyun.*

Adam ona doğru sokularak, "Kılıfın ne?" diye soruyor. Öyle yakın ki Hettie onun nefesindeki viski kokusunu alabiliyor.

"Kılıfım mı?"

"Görünürdeki işin."

"Ah, dans. Palais'de. Orada dans eğitmeniyim."

"Güzel kılıfmış." Gülümsüyor, sonra alnı yine bir şeyi hatırlamaya çalışıyormuş gibi kırışıyor. "O korkunç metal kutumsu şeyde değil umarım?"

Hettie bir kez daha o tanıdık utanç sancısını hissediyor. "Korkarım öyle."

"Zavallım."

Ağıl. *O korkunç metal kutumsu şey.* Di ile ikisinin on başka kızla birlikte, biri onları tutana kadar kapana kısılmış olarak oturduğu, o arada da damsız erkeklerin sizi isteyip istemediklerine, pistte bir tur için verecekleri altı peniye değip değmeyeceğinize karar vermek için köpekbalığı gibi üşüştükleri yer.

Adam Hettie'yi daha iyi görmek istermiş gibi geriye doğru eğiliyor. "Kiralanacak türde bir kıza benzemiyorsun."

Onunla yine alay mı ediyor? İltifat da olabilir ama Hettie emin olamıyor.

"Adım Ed bu arada," diyor adam. "Çok kabalık ettim, kendimi daha önce tanıtmalıydım."

Hettie tereddüt ediyor.

Adam sırıtarak, "Tamam o zaman," diyor. "Bana adını daha sonra, başparmak mengenelerini çıkardığımda söylersin."

Hettie gülüyor. Dans sona ermek üzere. Adamın omzunun üstünden Gus'ın elinde iki içecekle ümitsizce onlara bakarak pistin kenarında durduğunu görüyor ve müzik biterken, vücudunun Ed'e yakın olan kısımlarının fazlasıyla farkına vararak birdenbire beceriksizleşiyor. Ellerini çekip geriye doğru bir adım atıyor.

"Dur." Adam bileğini yakalıyor. "Gitme," diyor. "Hiç değilse bana adını söylemeden gitme." Yüzü yine değişmiş. Gülümsemesi silinmiş.

"Hettie," diye cevaplıyor onu çünkü oynadıkları oyun her neyse belli ki sona ermişti ve kendisi yalan söyleyecek türde bir kız değil.

Adam onu tutan elini iyice sıkarak, "Hettie," diye tekrarlıyor. Sonra kıza sokulup, "Merak etme," diye fısıldıyor, "seni ele vermem. Bu işlerin ne kadar önemli olduğunu biliyorum. Ben de bir şeyleri havaya uçurmak istiyorum."

Sonra Hettie'yi bırakıyor ve hiç durmadan, hiç ardına bakmadan kalabalığın arasından pistte yürüyüp merdivenden çıkarak kulübü terk ediyor.

Oda sallantılı bir kaleydeskop gibi Hettie'nin etrafında dönüyor.

İşte Gus geliyor, coşkunun tükenmesiyle tenhalaşmış pisti ona doğru yürüyerek geçiyor. "O kimdi? Tanıdığın biri mi?"

Hettie başını olumsuz anlamda sallıyor ama Ed isimli bu tanımadığı adamı, bileğini alazlayan bir kelepçe gibi hissediyor hâlâ.

Gus, "Tanışıyormuşsunuz gibi bir hâlin vardı," diyor. Sesi incinmiş gibi çıkıyor.

Hettie'nin birden tepesi atıyor. Zavallı, kel Gus'a. Beceriksizce dans edişine, yüzündeki o yarı yaltaklanır ifadeye. Sonra adamın bunu fark ettiğini fark ederek onun için üzülüyor. "Belki tanıyorumdur onu," diyor alçak sesle. "Belki önceden karşılaşmışızdır."

Gus biraz yatışmış görünüyor. Hettie başka bir şey söylemeyince içeceğini uzatarak, "Limonata?" diye soruyor.

"Evelyn."

Biri ona sesleniyor.

"*Evelyn*, o lanet olası alarmı kapatır mısın lütfen? Kaç saattir ötüp duruyor."

Evelyn gözlerini karanlığa açıyor.

Battaniyenin altından uzanıp komodinin üstündeki saati el yordamıyla arıyor. Doreen kapının diğer yanından, "*Çok sağol*,"

diye homurdanana kadar şaşkınlık verici ani bir sessizlik çöküyor.

Evelyn yan tarafına dönüp kıvrılıyor, yumruk yaptığı ellerini ağzına dayamış, ısırıyor. Doreen'in terliklerinden çıkan ses geri çekiliyor.

Yine o rüyayı görüyordu.

Bir an daha orada öylece yatıyor, sonra yumruğunu ağzından çekip doğrularak perdeleri açıyor. Zayıf ışık saatinin kadranına vuruyor. Sabahın değişmez gerçekleri varlıklarını belli ediyor. Saat sekiz. Günlerden pazar, annesinin doğum günü ve Evelyn öğle yemeği zamanında Oxfordshire'da olmak zorunda.

Lanet olsun!

Banyoda borular tangırdayıp gıcırdıyor. Evelyn kendisini yataktan çekip çıkararak çıplak ayaklarını buz gibi yere basıyor ve Doreen yan tarafta şarkı söyleyip yıkanırken, yarı aydınlıkta en az pejmürde duran bluzunu, en uzun yünlü eteğini seçerek giyiniyor, çoraplarıyla ayakkabılarını ayağına geçirip hırkasına sımsıkı sarınıyor.

Giyinmeyi bitirdiği sırada ışık biraz güçlenmişti ama Evelyn duvardaki aynada yansımasına bakmaktan yine de kaçınıyor.

Dışarıda, bahçe yerine geçen cılız çimenlikte rutubetli tuvaletin kapısını açıp çömelerek titreye titreye çişini yaptıktan sonra zinciri çekerek dışarı çıkıyor. Hırkasının cebinde bir paket ezilmiş Gold Flakes var, Evelyn birini yakarken öksürüyor. Ağaçlara, ıslak, siyah kış dallarının aydınlanmakta olan gökyüzünü kafes şeklinde çevrelemesine bakıyor. Orada durduğu sırada yorgun tek bir yaprak daldan kopuyor, döne döne patikaya düşüyor. Evelyn birkaç nefes çektikten sonra sigarayı yaprağın yanına atıp ayağıyla üstlerine basarak ikisini de iyice eziyor.

Mutfakta kahvesi için su kaynatıyor, sonra iri taneleri doğruca fincanına döküp fincanı masaya götürüyor, bir sigara daha yakıyor.

"Günaydın." Doreen'in gülümseyen yüzü kapıda beliriyor.

"Günaydın." Evelyn kahvesine iki tepeleme kaşık şeker atıp karıştırıyor.

"N'aber?"

"Mükemmelim, tatlım," diye selam veriyor Evelyn. "Mükemmel."

"Kahvaltı?" Doreen, altını üstüne getirmek üzere kilerde gözden kayboluyor.

"Tanrım, hayır."

"Şehir dışına mı çıkıyorsun?"

"Paddington'dan. Saat onda."

Doreen elinde ekmek ve tereyağıyla geri dönüyor. "O zaman yola çıksan iyi olur."

Evelyn, Doreen'i ne kadar sevse de, onunla aynı evi paylaşmak hayal edebileceği en dertsiz ev arkadaşlığı olsa da o anda, o sabah, cidden konuşmak istemiyor. Rüyasının kalıntılarını kasvetli sabah havasına karşı atkı misali etrafına sararak orada tek başına oturmayı yeğlerdi.

Doreen bir sandalye çekip ekmek dilimlemeye başlıyor. Bir şarkı mırıldanıyor. Dışarı çıkmak üzere giyinmişti, üstünde güzel bir elbise vardı, yanakları ovulup pudralanmış, saçları da yukarı toplanmıştı. Bu ışıkta anlamak zor ama ruj sürmüş bile olabilir.

Evelyn, "Sen ne işler karıştırıyorsun?" diyor. "Bugün pazar. Yatakta olman gerekmez miydi?"

Doreen ekmek dilimleme işinden başını kaldırıyor. "Bugün ben de bir yere gidiyorum. Hani şu adam, hatırladın mı? Sana geçen hafta söylemiştim. Beni Londra dışına çıkarmaya söz verdi. Bu dumanın içinde ruhum soluyormuş, öyle dedi."

"Ah."

"Beni kimbilir nerede, tanrının unuttuğu bir tepeye sürükleyip manzaraya seyrettireceğini biliyorum ama yine de..." Doreen özür dilercesine gülümsüyor, yüzü kızarmış.

Evelyn sigarasını kül tablasında eziyor. "Haklısın. Yola çık-

mam lazım gerçekten." Paltosunu giyiyor. "Çok güzel görünüyorsun. Çok güzelsin. İyi eğlenceler. Benden de selam söyle." Kapıya gittikten bir an sonra arkasını dönüyor. "Ve bana şans dile."

Doreen tereyağlı bıçağını havaya kaldırıp sırıtarak, "Bol şans," diyor. "Hem unutma, ihtiyar kızın moralini bozmasına izin vermeyeceksin."

Evelyn, Paddington kalabalığını erkek kardeşini bulmak için gözden geçiririken saatin altında ayağını yere vurarak bekliyor. Gelen giden yok. Giden trenleri gösteren panoyu son kez kontrol edip geniş sabah ışığının yerde oluşturduğu şeritlerden geçerek istasyon boyunca yürümeye başlıyor. Sinir bozucu. Kardeşinin geç kalması sinir bozucu.

Platforma vardığında lokomotif kül saçıyor, Evelyn tren istasyondan uzaklaşmadan önce son vagona atlayacak zamanı ancak buluyor. Sarsılan treni boydan boya aşarak kardeşinin uzun boylu ve ince yapısını, gülümsemesinin hoşluğunu bütün kompartımanlarda arıyor. Kardeşi ortalarda yok, tren de dolu ama ikinci sınıfın son vagonunda kendisine bir kompartıman bulmayı başarıyor.

Peki hangi cehennemde bu çocuk? Bu buluşmayı haftalar öncesinden ayarlamışlardı. Kardeşi için duyduğu endişeyle bir an içi daralıyor – ama sonra endişeyi bir tarafa itiyor. Onu düşünmek istemiyor. Kardeşi kendi başının çaresine gayet iyi bakabilir. Evelyn rüyasını düşünmek istiyor. Nasıl başladığını.

Şöyle başlıyor: Büyüdüğü evin oturma odasında oturmuş bir kitap okuyor. Kapı çalıyor, Evelyn kaldığı yeri işaretleyip ayağa kalkıyor, halının üstünden geçerek kapıya doğru gidiyor. Artık tek yapması gereken kapı kolunu çevirip hole çıkmak ve Fraser orada, diğer tarafta onu bekliyor olacak. Eli kapı kolunda, ona dokunuyor, pirincin serinliğinin avcuna kaydığını hissedebiliyor, aşağıya doğru bastırıyor, kapı açılıyor ve...

Asla bundan ileri gidemiyor.

Hatırladıkları şeyler şunlar: Canlı bir yaz sabahı, Fraser yatakta yanında. Fraser'in yüzünde kıpırdanan gölgeler.

Tren gürültülü bir ses çıkararak bir tünele giriyor. Tren umut vermeyen sabaha yeniden çıktığında, Evelyn'in gözü koltuğunun üstündeki aynadaki yansımasına ilişiyor. Yansımanın hafifçe aşağıya doğru olan açısı yüzünden saç ayrımını açıkça görebiliyor. Saçını bir süredir günışığında görmemişti, koyu renk tellerin arasında kalın beyaz teller var – artık sayılamayacak kadar çoklar.

İşin gerçeği şu, diye düşünüyor Evelyn. Rüyası gerçek olsaydı bile, Fraser kendisini paramparça olmuş binlerce parçasından yeniden bir araya getirebilseydi bile, Evelyn kapıyı açıp karşısında onu bir bütün hâlinde bulabilseydi bile, Fraser dehşete kapılırdı. Evelyn gelecek ay otuz yaşında olacaktı. Fraser'a ihanet etmişti. Yaşlanmıştı.

Dışarıda Londra'nın banliyöleri yanlarından akıp geçiyor. Evelyn bütün bu evlerde oturan, gri sabahlarına, gri saçlarına, gri yaşamlarına uyanan bütün o insanları düşünüyor.

Hepimiz yoldaşız, diye düşünüyor kendi kendine, griliğimizde.

Geriye kalan da bu işte.

Evelyn uyandığında karşısındaki koltukta iriyarı bir kadınla onun dizinde oturan ufak bir oğlan var. İkisi de gözlerini dikmiş Evelyn'e bakıyor. Çocuğun turuncu renkli gür bukleleri, yuvarlak, solgun bir yüzü var. Kadın ayıp bir şey yaparken yakalanmış gibi hemen başka tarafa bakıyor ama çocuk, burnundan çenesine doğru yol alan, ince, gümüşi bir sümüklüböcek iziyle Evelyn'e ağzı açık bir şekilde bakmayı sürdürüyor. Vagonda üç kişi daha var: bir adam ve kapının yanında da yaşlıca iki kadın. Evelyn pencereden dışarı bakıyor. Bir istasyondan çıkıyorlar. *READING*, yarı yolu aşmışlar.

"Kadının parmağı yok."

Çocuklu kadın, "Şş," diyor. "*Sus*, Charles."

Evelyn bir kaşını kaldırıyor.

Kadın tiz, boğuk bir sesle, "Pencereden baksana, Charlie," diyor. "Koyunlar var, görmüyor musun?"

Charlie kadının kucağında kıvranıp kıpırdanarak, "*Hayır*," diyor. "*Bak*." Yanındaki adama sesleniyor. "Kadının *parmağı* yok." Öne doğru eğiliyor, sarkan salyası neredeyse annesinin eteğine değecek.

Evelyn başını eğip eline bakıyor. Gerçekten de bir parmağı yok. Daha doğrusu parmağının yarısı. Sol işaretparmağı, eklem yerinin hemen ardından pürüzsüz, yuvarlak bir şekilde bitiyor.

"Tanrım, Charlie," diyor Evelyn çocuğa bakarak. "Biliyor musun, çok haklısın." Yarım parmağını çocuğa doğru sallıyor. "Yoksa ben uyurken sen mi yedin parmağımı?"

Charlie geriye doğru sıçrıyor. Vagonun geri kalanıysa aniden keskin bir nefes alıyor, ondan sonra da sanki tilki tilki saat kaç oyunu oynarmış gibi herkes doğruca önüne bakarak donup kalıyor.

Evelyn küçük oğlana doğru eğilerek, "İstersen dokunabilirsin," diyor.

Çocuk uzanarak, "Gerçekten mi?" diye fısıldıyor.

Suratı mosmor kesilmiş annesi Charlie'yi tuttuğu gibi geri çekerek, "Hayır!" diyebilmeyi başarıyor. "*Kesinlikle olmaz*."

Evelyn, "İyi," diye omuz silkiyor. "Fikrinizi değiştirirseniz haber verin."

Charlie annesinin kucağında kaykılıyor, gözleri yarım parmaktan Evelyn'in yüzüne, oradan yeniden parmağa gidiyor.

"Nereye gidiyorsunuz, Charlie?" diyor Evelyn.

Charlie sersemlemiş bir şekilde, "Oxford," diye cevap veriyor.

"Harika. Ben de. Varınca beni uyandırırsın."

Evelyn Oxford'da Charlie'ye el sallayarak veda edip tren değiştiriyor ve köye giden aktarma hattına biniyor. Bir yanı, kardeşinin uykulu bir şekilde trenin ön vagonlarından birinden çıkmasını bekliyordu hâlâ ama minik platforma kendisinden başka inen olmadı. Küçük bilet gişesi kapalı; asılı sepetlerde birkaç sardunya kalıntısı hayatta kalmış, yüksükotlarının narin iskeletleriyse toprakta yatıyor. Evelyn kasapla postanenin boş bakışlı pazar günü ifadeleriyle karşılıklı durduğu kavşağa kadar yürüyüp yeşil alana açılan beş evlik alçak düzlüğü geçiyor.

Eskiden burada bir çocuk yaşardı, Evelyn'in annesiyle babası için çalışanlardan birinin oğlu olan, kardeşinin de çocukken bazen birlikte oynadığı Thomas Lightfoot. Evelyn onun isminden daima hoşlanmıştı. Ölen ilk tanıdığı oydu. Kardeşinin haberi 1915'in baharında, Londra'da güneşli bir akşamüzeri kendisine verdiğini hatırlıyor. Evliymiş, bir de oğlu varmış ve yirmi üç yaşına bile gelmeden hayatını yaşayıp bitirmiş. Evelyn şimdi geçerken Thomas'ın evine bakıyor, pencereden arkası dönük, lavaboda bir şeyler yıkayan genç bir kadın görüyor.

Yürümeye devam ediyor, yolda kendi ayak seslerinden başka ses yok. Şuraya buraya dağılmış kargaların arız kalıntılarını gagaladığı açık araziye gelene kadar köyü arkasında bırakıyor. Güneş çıkmış. Evelyn gözlerini kapatıp ışığın gözkapaklarında turuncu turuncu oynaşmasına izin veriyor, ciğerlerini temiz havayla dolduruyor, kendine rağmen Londra'dan uzaklaşmış olmaktan memnun. İlerisinde, annesiyle babasının arazisinin sınırını belirleyen alçak taş duvar görüş açısına giriyor; duvarın arkasında, kümeler hâlinde yüksek köknar ağaçları var, dalları parlak gökyüzünde kopkoyu.

Evelyn kimse onu görmeden yaklaşabilmek için evin arka tarafına dolanan yola sapıyor. Duvardaki kapıyı açarak çimenliğe girip orada duruyor. Önünde ev var, yandan görünüyor, Cotswold taşından duvarları güneşte zengin bir altın rengi. Evelyn orada dururken, siyahlar kuşanmış bir hizmetçi yan kapıdan koşarak çıkıp kimsenin onu görmeyeceği bir ağacın arkasına doğru

sıvışıyor. Çok geçmeden havaya küçük bir duman bulutu yükseliyor. Evelyn gülümsüyor. *Aferin ona.*

Çimenlikten evin arka tarafına yöneliyor. Çimenler kasım ayı için şaşırtıcı derecede uzun, Evelyn basamaklara vardığı sırada ayakkabıları sırılsıklam olmuş bile. Kapıyı kalçasıyla itip açıyor ve ayakkabılarının tokalarını açmak için eğilirken alçak sesle küfrediyor. İncecik kayışlı süet ayakkabılar bunlar –hafifçe kadınsı bir hava taşıyan, sahip olduğu tek çift bu ve annesinin zevklerine verilmiş ender bir taviz– ama giyilemeyecek kadar ıslanmışlar. Evelyn ayakkabıları ayağından fırlatarak çıkarıyor, arka kapının yanındaki dolaba taşıyor ve orada tanıdık bir koku karşılıyor onu: rutubet, örümcek ağı ve dolaba kaldırılmış galoşların lastiğimsi kokusu. Evelyn ayakkabılarını şemsiyelikle eski bir tenis raketinin arasına sıkıştırıyor, öğle yemeğine galoş giymenin yaraşırlığını bir an düşünüp bundan vazgeçiyor, sonra ıslak çoraplarıyla koridorun soğuk zemininde yürüyerek mutfağın önünden geçiyor. İç pencereden kısa bir bakış atınca mutfağın oraya buraya koşturan bir hizmetkâr ordusuyla uğuldadığını görüyor.

Koridorun sonuna vardığında durup elini duvara dayıyor.

Köşeyi döndüğünde, sonunda ön kapının bulunduğu ana salona varacak ve rüyasında ön kapının arkasında Fraser duruyor. Evelyn bunun aptalca olduğunu biliyor ama yine de...

Gözlerini kapatıyor, Fraser'ın yakınlığının uyandırdığı hissin içine, göğsüne, kollarına, yüzünün önündeki havaya dolmasına izin veriyor, ta ki...

"*Evelyn.*"

Gözlerini hemen açıyor.

"*Ne* yapıyorsun?" Zarifçe krem ve altın rengine bürünmüş annesi önünde, ona yukarıdan bakıyor. "Ayakkabıların *nerede*?"

"Ben" –Evelyn, ayak parmaklarına ıslak ıslak yapışmış çoraplarına bakıyor– "Arka taraftan dolaştım. Ayakkabılarım dolapta," diye ekliyor. "Merdivenin altındaki dolap."

Annesi o kendine özgü, genizden gelen cık-cık sesini çıkarıyor.

"Eh, böyle olmaz. O bluz de öyle. Tezgâhtara benziyorsun. Son tarzın bu mu?"

"Ben..."

"*Kuzenin* burada." Annesi öne eğilip, "Eski giysilerin de üst katta," diye tıslıyor. "*Hemen yukarı çıkıp üstünü değiştir.*" Gözlerini kısarak geriye doğru bir adım atıyor. "Kardeşin nerede?"

"Ben... Bilmiyorum. Beraber gelecektik ama..."

"Ama ne?"

"Ama sonra o gelmedi."

"Gelmedi mi? Ee, *nerede o zaman?*"

Evelyn mağlup düşmüş bir şekilde omuz silkiyor. "Özür dilerim, anne. Gerçekten bilmiyorum."

Annesi bütün haşmetiyle dikleşiyor –Evelyn'in bile kabul etmesi gerekir ki muhteşem bir kadın– ve Edward dönemine ait görünen geniş göğsünü fora ediyor.

Evelyn dişlerini gıcırdatıyor. Neye karşı mücadele edeceğini seçecek gücü bazen, sadece bazen bulabiliyor. "Anne?"

Annesi ona doğru dönüyor.

"İyi ki doğdun."

Annesi bir dişinin çekilmesi gibi acı verici ama gerekli bir şeyin varlığını kabul edermişçesine tek bir defa hızlıca başını sallıyor, sonra mutfağa giden kapıyı açıyor. Kapı arkasından sallanarak kapanırken içeriden gelen gürültü sönüp gidiyor. Annesinin sesi sert bir şekilde bir şey buyuruyor – balıkla ilgili bir şey.

Evely yeniden arkasını dönüp gözlerini kapatıyor. Ama faydası yok. O his yok oldu. Köşeyi dönüyor. Ön kapı, üç metrelik cansız bir ahşap olarak karşısında duruyor ama arkasında hiçbir şey yok. Öbür tarafta kimse Evelyn'i beklemiyor. Günün parlaklığı ve güneşin kabartmalı cama vururken yarattığı dans eden şekiller dışında başka bir şey yok.

Jack kahvaltı tabağını itip ayağa kalkıyor, sonra, "Dün bunu unutmuşum," diyerek sırt çantasının dibinden bir kabak çıkarı-

yor. "Bence güzel bir tane." Kabağı masanın ortasına bırakıp boş çantasını omzuna asıyor. "Tamam o zaman. Bu akşam görüşürüz." Söylemek istediği başka bir şey daha varmış gibi bir süre orada dikiliyor.

Yirmi beş sene.

Ada yerinden kalkmıyor. Jack'in geniş omuzlu vücudu görüş alanını kaplıyor. Üstünde pazar giysileri var, bağ bahçe giysileri, giyilmekten yumuşayıp yıpranmış. Siluetindeki genç adamı hâlâ görebiliyor. Zar zor.

"Evet," diyor. "Akşam görüşürüz."

Adam başıyla onaylayıp gidiyor, arka kapı arkasından kapanıyor ve ayak sesleri yolun aşağısına doğru kayboluyor.

Ertesi gün yirmi beş sene olacak. Yuvarlak şapele girip yeminlerini ettiklerinden beri yirmi beş sene geçmiş. Engebeli taş yoldan kapıya doğru yürüdüğü sırada hava bahar gibi sıcaktı. Sonra içerideki serin karanlık, aniden suya sokulmuş gibi nefesinin kesilmesi. Elbisesi o kadar sıkıydı ki güçlükle nefes alabiliyordu. Bir an için yalnız olduğu hissine kapılmış, sonra koridorun sonunda rahibin yanında duran Jack'in siluetini seçmişti. İki yanındaki sıralara dağılmış misafirlerini de yavaş yavaş görmeye başlamıştı. Jack'e doğru yönelmiş, dümdüz yürümeye çalışmıştı.

"Tamam öyleyse." Jack, elini tutup göz kırpmıştı. "Hadi bakalım."

Mutfak sabahları loş oluyor ama Jack'in ona bıraktığı kabak parlak bir turuncu-sarı, kabuğu güneşin hatırasıyla nabız gibi atıyor sanki. Kış araziye donla saldırmadan önce toplanan son ürünlerden biri olacak. Büsbütün yaşamla uğulduyor.

Kahvaltı tabaklarını toplayıp lavaboya koyuyor ve dışarı çıkıyor, çaydanlığı bahçedeki tulumbadan doldurup içeri dönerek ocağın üstüne kaynasın diye yerleştiriyor.

Arka pencereden yedi evin çitleriyle bahçelerini görebiliyor. Bu sokaktaki ve diğerindeki bütün annelerin, bütün çocukların, bütün erkeklerin ismini biliyor, ölü ya da diri. Yirmi beş senedir

bu evde yaşıyor. Jack onu bu eşikten kucağında geçirmişti, komşular beklenmedik gösteriden keyif alarak çevrelerinde toplanıp gülmüştü.

Çaydanlık ıslık çalmaya başlayınca suyun yarısını bulaşık yıkama kabına, kalanını da çaydanlığa boşaltıyor, sonra tabaklardaki donmuş kahvaltı artıklarını ovalıyor. Kabağı ertesi gün pişirecek. Kutlama yemeği. Güveç ve börek. İçine koymak için şöyle güzel bir parça et almalı. Bu plan onu memnun ediyor.

Tabaklar kuruyup yerlerine dizildiğinde, ertesi güne dek kilere kaldırmak üzere kabağı masanın ortasından almaya gidiyor, o sırada ön taraftan bir ses geliyor: İtiş kakış sesine benziyor, kapıya bir hayvan gelmiş sanki. Önce Jack'in bir şey unutup eve geri döndüğünü düşünüyor. Ama Jack hiç ön kapıdan gelmez. Komşulardan biri mi acaba? Ivy mi? Ama o da ön taraftan gelmez, ne pazar günü ne de başka bir gün.

Kapı tıklatılıyor, Ada yerinden sıçrıyor ve hızlı hareketlerle önlüğünü çıkarıyor, eteğini düzeltiyor ve kapıyı açmaya gidiyor.

"Buyurun?"

Basamaklarda genç bir adam var. İnce telli, kum rengi saçlar, soluk gözler, dudaklarının üstünde kendini göstermeye çalışan bir bıyık bırakma girişimi. Yeni tıraş edilmiş cildinin sabah havasına maruz kaldığı yerlerde yüzü kızarmış. Adam sanki kendisi Ada'yı rahatsız etmemiş de durum tam tersiymiş gibi şaşkın görünüyor. Şapkasını çıkarıp göğsüne bastırıyor. "Günaydın, hanımefendi."

"Günaydın."

Gözleri Ada'nın yüzünden omzuna, oradan da arkadaki hole kayıyor. Boğazını temizliyor. "Burada mı yaşıyorsunuz, hanımefendi?"

"Evet."

"O zaman s-sizi bir dakikalığına rahatsız edebilir miyim?" Bu kelimeleri ağzından çıkardığı için rahatlamış görünüyor. Ne istiyor olabilir? Ada o sırada adamın ayaklarının dibindeki ağır çantayı görüyor. Bunun gibi çantalı delikanlılar artık her yerde: Her köşe başında, kapı kapı dolaşıp kibritten ayakkabı bağcığına

kadar her şeyi satıyorlar. Ya da dileniyorlar. Kapıları çalıp eski ceket ya da ayakkabı istiyorlar.

"Bir şeye ihtiyacımız yok."

Delikanlı şaşkın şaşkın bakıyor. "Efendim, hanımefendi?"

Ada kapıyı kapatmak için hareketlenerek, "Bir şeye ihtiyacımız yok," diyor.

Adam öne doğru bir adım atıyor, paniğe kapılmış durumda. "İçeri girebilir miyim? Sadece bir dakika? Lütfen?" Sesinden yaltaklanma akıyor. Hafifçe hareket ederek ceketinin altındaki sol kolunu açığa çıkarıyor. Ada, bir kol askısının sararmış kenarını görüyor. Yerinden kıpırdamıyor, kapı iki parmak açık, delikanlı ağırlığını bir ayağından diğerine veriyor. Sonra Ada'nın içinde bir yer yumuşuyor, kadın geri çekilip kapıyı biraz daha açarak genç adamın sessizce içeri geçmesine izin veriyor.

İkisi birbirlerine yakın duruyorlar. Ada açık havanın temiz, keskin kokusunun altında adamın ekşi kokusunu alabiliyor. Ceketinin omuzlarına beyaz kepekler saçılmış. Birkaç huzursuz saniye boyunca orada dikiliyorlar. Ada onu salona almak istemiyor ama içlerinden birinin harekete etmesi gerekiyor.

"Şuraya buyurun madem."

Delikanlı, Ada'nın peşinden mutfağa gidiyor. Ada lavabonun yanına geçerek kollarını göğsünde kavuşturup ona doğru dönüyor. Delikanlı izin beklermiş gibi kapıda oyalanıyor, Ada başını hafifçe eğince bir dizi sarsak, beceriksiz hareketle mutfağa giriyor. Masaya varınca sandalyenin arkalığına tutunuyor.

"Eviniz güzelmiş." Sesi, nefesi kesilmiş gibi çıkıyor, sanki o kadarcık çaba onu tüketmiş. "Güzel, sessiz." Hangi hamle yapılması gerekiyorsa kadının yapmasını bekliyormuş gibi ona bakıyor.

Ada nihayet, "Neyiniz varsa gösterin bari," diyor.

"Efendim?"

"Çantanızda diyorum."

"Ah, doğru ya." Eğiliyor, vücudunun verdiği küçük emirleri yerine getirmesine güvenemiyormuş gibi her biri benzer bir dik-

kat taşıyan hareketlerle masaya kahverengi paketler bırakıyor. Ada'ya oğlunun küçüklüğünü anımsatıyor, kolunun bacağının sarsak, beklenmedik hareketleri.

Savaş travması.

Onlardan biri.

Delikanlının kirli ellerindeki epey hırpalanmış paketlere bakıyor ve içlerinde ucuz çerçöpten başka bir şey olmadığını anlıyor. "Özür dilerim," diyor. "Bir şeye ihtiyacımız yok."

Delikanlı ona bakıyor, solgun yüzü gergin, görüşmelerinin anlamsızlığını bütün açıklığıyla fark etmiş gibi kısaca başını sallıyor.

Ada onun çıkardıklarını toplamasını bekliyor ama delikanlı öyle bir şeye yeltenmiyor. Onun yerine sesi ümitsiz bir şekilde yükselerek devam ediyor. "Bulaşık bezi?" Kâğıtla sarılmış paketlerden birini açıp gevşek dokunmuş, açık renkli birkaç bez çıkarıyor ortaya. "Bulaşık bezi herkese lazım."

"Yeteri kadar bulaşık bezim var, teşekkür ederim."

"Ya mutfak havlusu?" Çantasına eğiliyor.

Çanta büyük. Bütün sabahı bununla geçirebilirler. "Bulaşık bezleri ne kadardı?"

Delikanlı sıçrayarak doğruluyor. "Bulaşık bezleri mi?" Şaşkın bir hâli var. "Şey... iki peni. Beş tanesi iki peni."

"Alıyorum. Beş tane. Yeterli. Cüzdanımı alayım." Cüzdanına doğru gidiyor ama o anda kapana kısılmış olduğunu fark ediyor – delikanlıya cüzdanının nerede durduğunu göstermeden parasını alamaz.

Delikanlı yine o yaltaklanan sesle, "Bir sigara içsem sorun olur mu?" diye soruyor. "Çabucak içerim. Soğuk canıma yetti de." Ada'nın hayır demesine fırsat bırakmadan hareket ediyor, sağlam koluyla bir paket çıkarıp sallayarak ağzına bir sigara koyuyor, ateş aramak için cebine uzanıyor. "İçer misiniz?" Paketi Ada'ya tutuyor.

"Hayır, teşekkür ederim."

Delikanlı başını sallayıp paketi masaya bırakıyor. "Oturabilir miyim?"

Aralarındaki havada tuhaf bir şey asılı, bu çocuğun arsızlığının ötesinde bir şey. Ada hafif bir korku hissediyor. Ama başıyla yavaşça onaylıyor, delikanlı da bir sandalye çekiyor.

"Teşekkür ederim." Kibrit çöpü kutunun kenarına sürtüyor, odada alevin hafif hışırtısı duyuluyor.

Ada gidip ateşi çabucak canlandırıyor, sonra delikanlının arkasından hızla cüzdanının durduğu çekmeceye doğru yürüyor. Bakıp bakmadığını anlamak için arkasını dönüyor ama delikanlının sırtı ona dönük, aceleci, keskin nefeslerle sigarasını içiyor. Ada çekmeceyi elinden geldiğince sessizce açıyor, cüzdanı alıp içini karıştırdığı sırada birdenbire ani bir ses, bir tür boğuk çığlık duyuluyor. Ada dönünce onun kıvrılmış bir şekilde önündeki boşluğa baktığını, tüm bedeninin kadının göremediği bir şeye uzandığını görüyor.

"Michael?" diyor delikanlı. Sonra coşkun bir akıntıya kapılmış gibi kafası bir kere, iki kere sarsılıyor ve ardından hareketsiz kalıyor.

Ada cüzdanı yeniden çekmeceye atıyor. "Ne dedin sen?" Delikanlının yüzüne bakmak için o tarafa gidiyor.

"Bir şey demedim." Delikanlı başını sallayarak irkiliyor. "Hiç... hiçbir şey demedim."

"Dedin." Ada, kalbi gümbür gümbür atmasına karşın alçak sesle konuşuyor. "Seni duydum."

"Demedim." Delikanlı ayağa kalkıyor. Sigarasını söndürüyor. Yengeç gibi yan yan birkaç adımla Ada'dan uzaklaşıyor.

"'Michael' dedin."

O zaman delikanlının vücudu seğirmeye başlıyor, her yerine yayılıyor, sonunda delikanlı korkunç kasılmalarla nöbet geçiriyor, korkunç bir şey bu ve Ada'nın ona yardım etmesi gerek ama delikanlı dehşet verici o yüzden Ada bir şey yapamıyor, onun yerine çıkmaza düşmüş bir şekilde öylece duruyor, sonunda nöbet geçiyor, delikanlı sakinleşiyor. Ada ancak birkaç saniye sonra konuşabiliyor.

"Niye 'Michael' dedin?" Sesini yumuşak, umursamaz tutmaya çalışıyor. Delikanlının çekip gitmesini istemiyor.

"Demedim." Delikanlı paketlerini kapıyor. "Demedim. Kapınızı çaldım, o kadar. Öteberi satıyorum ya." Zavallı küçük paketlerini Ada'ya doğru tutup sonra onları çantasına tıkıyor.

"'Michael' dedin. Onu tanıyordun."

"Hayır, demedim." Başı şiddetle bir yandan diğerine atıyor. "Hiç Michael diye birini tanımıyorum. Hayır."

"Kes şunu," diyor Ada. "*Kes.* Onu tanıyordun. Oğlumu tanıyordun."

Ama atma hareketi gitgide hızlanıyor, sonunda delikanlı ona doğru bir adım atıp Ada'nın bir elini yakalayarak başına dayıyor. Delikanlı, Ada'nın elini kafasına iyice bastırarak, "Özür dilerim," diyor. "Özür dilerim, hanımefendi." Sonra sendeleyerek odadan çıkıyor.

Ada delikanlının yakıcı, cızırtılı dokunuşunu hissederek bir an kıpırdamıyor. Sonra ona durması için seslenerek hol boyunca koşup evden dışarı fırlıyor.

Ama sakin pazar günü caddesinde kimse yok. Delikanlı gözden kaybolmuş.

Sanki hiç orada olmamışçasına.

Agincourt yakınlarındaki küçük Saint-pol-sur-Ternoise kasabasının hemen dışında, kıyıya uzanan yolda, İngiliz ordusunun barakalarındaki odasında genç bir hemşire bir sahra ambulansının gelişini seyrediyor.

Çok tuhaf, bugün gördüğü dördüncü ambulans bu.

Hemşire sümkürüyor. Soğuk algınlığı var, pek iyi değil. Minicik sobaya elinden geldiğince yakın durarak memleketinden gelmiş bir mektubu okuyordu. Mektup nişanlısından. Gayet hoş şeylerle dolu gayet hoş bir mektup. Nişanlısı gayet hoş bir adam.

Yine de.

Terhis kâğıtlarını geçen hafta aldı. Burada kalan son birkaç kişiden biri. Gitmek için acelesi yoktu. Çok geçmeden onunla yüzleşmek zorun-

da kalacak. 1918'de yaralanmış olan, kendisinin baktığı ve acıyıp bütün bunlar sona erince evlenmeyi kabul ettiği bu ufak tefek, sönük adamla.

Hemşire o zamandan beri âşık oldu. Fransız bir yüzbaşı. Onunla bir eğlencede tanışmıştı. Yüzbaşı ona "Chérie" diye hitap ediyor. Şu içkinin adı gibi.

Fransız yüzbaşının evli olduğunu biliyordu. Adam bu konuda hiç yalan söylemedi. Ama karısından ayrılacağına söz vermişti. Derken geçen hafta, hemşire izin gününde yakınlardaki çirkin, harap hâldeki Saint-Pol'de alışveriş yaparken gördü onları: Tüm aileyi. Koyu renk saçlı iki küçük çocuk, Fransız adam, onun genç, güzel karısı. Hepsi el ele tutuşmuş gülüyor, hemşirenin anlayamadığı o dilde gevezelik ediyorlardı. İncinmiş hemşire, onlar gidene kadar bir kapı eşiğine saklanmıştı.

Hemşire mektubu bırakıp soğuğa karşı hırkasına iyice sarınarak pencereye gidiyor. Dört adam ambulanstan bir tabut indiriyor. Bugün gelen bütün diğer ambulanslar da tabut taşıyordu. Hemşire adamların sade tabutu kaldırıp bir hafta önce yapılmış olan küçük şapele taşımasını seyrediyor. O iş de bir tuhaftı, kimse prefabrik yapının kurulmasının ve kapının üstüne bir haç çakılmasının sebebini söylememişti. Oysa o âna dek şapelleri olmadan gayet güzel idare etmişlerdi.

Hemşire tabutta kimin yattığını merak ediyor.

Bugünlerde tabut görmek tuhaf. İşler eskisi gibi değil, o zamanlar tabutları ekmekleri sandıktan boşaltır gibi yığın yığın yükleyip indirirlerdi. Hemşire etrafta sorup soruşturmayı, buraya bugün dört ceset getirilmesine neyin sebep olduğunu öğrenmeyi aklının bir köşesine yazıyor.

Ambulans gidince sobanın yanına dönüp mektubu eline alıyor. Sonra yeniden bırakıyor. Ona sonra yazacak. Şimdili söyleyecek hiçbir şey gelmiyor aklına.

Evelyn, evin en tepesinde bulunan eski yatak odasında yatağın kenarına oturmuş, sigara içiyor. Külü avucuna silkerken, önünde açık duran dolapta asılı elbiselere kötü kötü bakıyor. Sonra pencerenin kanadını açıp izmariti dışarı atıyor.

Uzaklarda gölün mavi-gri sularını görebiliyor. Evelyn ona göl diyerek büyüdü ama aslında orası pek göl sayılmaz, böyle yukarıdan bakınca, biraz fazla büyük bir gölet sadece. Göletin ortasındaki sazlık küçük adadaki iki odalı yazlık evin kırmızı çatısını neredeyse seçebiliyor. Odalardan birinde şömine var. Evelyn şimdi gizlice mutfağa inerek biraz odun aşırıp küçük kayıkla oraya gidebilir, kendisine bir ateş yakıp günü saklanarak ve kitap okuyarak geçirir. Bir aile toplantısından bu şekilde ilk kaçışı olmaz bu.

Annesinin doğum günü öğle yemeğine katlanmaktansa, kuzeni Lottie'den ve yemeğini minicik lokmalarla yemesinden ve minicik, düzgün ağzından çıkan minicik sohbet parçalarındansa...

Üstelik kardeşi yokken her şey on kat daha kötü olacak.

Kapı tıklatılıyor. Üniformalı genç bir kadın odaya girerken Evelyn pencereden çekiliyor. Kızı tanımıyor. Yeni biri olmalı. Annesi, insanların mendil eskitmesi gibi hizmetçi eskitir.

"Evet?"

"Yardıma ihtiyacınız olup olmadığını sormam için gönderildim."

"Yardım mı?"

Kız kızarıyor. "Üzerinizi değiştirmek için, küçükhanım."

"Ah, evet. Hayır. Teşekkür ederim." Evelyn elini sallıyor. "Lütfen anneme elbise seçmeyi becerebileceğimi söyle."

Rahatlamış görünen kız ortadan kayboluyor ve evin derinliklerinde bir yerlerde ısrarlı ve alçak sesli bir gong yankılanıyor. Evelyn dolaba gidip avucunu elbise askılarında gezdiriyor, güzel, uysal elbiseler askılarında kukla gibi sallanıyor. Bulabildiği en gösterişsiz elbiseyi alıp başından geçiriyor. Elbise küf ve naftalin kokuyor. Renk hiç uygun değil, Evelyn'in zaten solgun cildini daha da solgunlaştırıyor.

Evin geniş ana merdiveninden aşağı inerken oturma odasından gelen neşeli konuşmalar hole yayılıyor. Evelyn dinliyor ama kardeşinin sesini duyamayınca oturma odası yerine yemek odasına yöneliyor. Nasıl olsa hepsi çok geçmeden orada olacak.

Çocukluktan yeni çıkmış iki delikanlı, masadaki son düzenlemeleri yapıyor. Evelyn ikisini de tanımadığına göre onlar da yeni olmalı. Evelyn'e başlarını sallıyor, sonra dönüp bir daha baş selamı vererek yavaşça odadan çıkıyorlar.

Evelyn pencereye gidip çimenliğin göle doğru indiği yere bakıyor. İskeleye bağlanmış küçük kayığı görebiliyor, ıslak tahta ve cila kokusunu, küreklerin avuçlarına sürtünüşünü hayalinde canlandırıyor.

"İşte *burada*."

Evelyn dönünce Lottie'nin annesi olan Mary Teyzesiyle karşılaşıyor, tombul, mücevherlerle bezeli kadın, yürüyenlerin başını çekiyor. Evelyn öpülmeye ve bir kol boyu uzaklıkta tutulup incelenmeye razı geliyor.

"Yorgun bir hâlin var. Hâlâ *çalışıyor* musun?"

Evelyn başıyla onaylıyor. "Hımm."

Teyzesinin yüzü kırışıyor. "Peki hâlâ o *korkunç* küçük dairede misin?"

Evelyn elinde olmadan gülümsüyor. Nazik bir hareketle teyzesinin elinden kurtularak, "Evet, Mary Teyze," diye kabulleniyor. "Korkarım öyle."

Ondan sonra diğerleri geliyor: Alec Enişte, kuzen Lottie, Lottie'nin kocası Anthony – Lord Anthony. Hepsi pembe, şık ve gülümsüyor. Kardeşi görünürde yok. Evelyn bir an için gerçekten bir aksilik olup olmadığını merak ediyor ama diğerleri üzerine çullanınca kendisini çelik gibi sağlamlaştırıp her biriyle tek tek konuşmak için yüzünün ifadesini düzeltiyor, annesinin doğum günü yemeğinin gönülsüz ve ani karşılama komitesini sıra sıra geçerken gerekli sesleri çıkarıyor. Babası ona başıyla selam veriyor, çenesi sıkılı, bakışları her zamanki gibi Evelyn'in başının solunda bir yere odaklanmış. Ancak babasının yanındaki annesinin bakışları Evelyn'i tepeden tırnağa azarlıyor. Bu bakışlarda o kaçınılmaz, sınırsız hayal kırıklığı var. Yüz ifadesi, *Daha iyi*, diyor, *ama hâlâ yeterince iyi değil.*

Aile masanın etrafındaki yerlerini alıyor, iki delikanlı teker-

lekli çorba masasıyla yeniden görünüp sessizce odada dolaşıyor. Anthony, Evelyn'in karşısındaki sandalyeye oturuyor. Adamın sağ tarafı boş.

Lottie, Evelyn'in soluna doğru, "Ee," diyor.

Evelyn sarı danteller içinde göz kamaştırıcı görünen kuzenine dönerek, "Ee," diye cevap veriyor.

"Londra nasıl?" Lottie, Londra eskiden beraber vakit geçirdiği ama artık iletişiminin koptuğu dik başlı ihtiyar bir tanıdıkmış gibi başını bir yana eğiyor. İki sene önce evlendiğinde, kısa bir süre başkasıyla paylaştığı Chelsea'deki daireden çıkıp Anthony'nin Viktorya tarzı, çirkin, mazgallı taş yığınına taşınmıştı. Artık bir leydi. *Leydi Charlotte. Leydi Lottie.* Evelyn bunun kendi annesinin göğsünde uyandırdığı öfkenin şiddetini ancak tahmin edebiliyor.

Bir yudum şarap içerek, "Londra gayet iyi," diyor. "Yuvarlanıp gidiyor. Selam söylememi ister misin?"

Lottie hoşgörüyle hafifçe gülümsüyor. "Ya sen? Hâlâ Doreen'le mi yaşıyorsun?"

Hepsi aynı okula gitmişlerdi: Lottie, Evelyn ve Doreen – Evelyn ile Doreen okulun temsil ettiği her şeye karşı duydukları nefretle kenetlenen arkadaşlıklarıyla üç sınıf büyüktüler. Evelyn yirmi bir yaşındayken büyükannesinden ufak bir miktar mirasa konunca Primrose Hill'de bir daire aldı ve Doreen'i kendisiyle birlikte orada yaşamaya davet etti. Birlikte genelev açmayı planladıklarını duyursalar ailesi bu kadar mahcup olmazdı.

"Hâlâ Doreen'le yaşıyorum," diyor Evelyn.

"Peki o da hâlâ" –Lottie ihtiyatlı bir tavırla duraksıyor– "*boşta* mı?"

Evelyn, kuzeninin soluk bakışlarına karşılık veriyor. "Evet," diye yalan söylüyor. "Öyle."

Kordidorda bir hareketlilik var. Kardeşinin sesi. *Nihayet.* Evelyn başını kaldırınca kardeşinin paltosunu delikanlılardan birine verdiğini görüyor.

"Edward!"

"Affedersin, anne. İşim çıktı da. Treni kaçırdım. Muhteşem görünüyorsun."

Ed annelerini kucaklarken, kadının cildi pembe bir keyif sergiliyor. Kardeşi en şık hâlinde değil –ceketi buruşmuş, saçlarının da içeri girerken mutfakta ıslatmış gibi bir hâli var– ama her nasılsa bir şekilde bunları iyi taşımayı başarıyor. Gelişinin yarattığı etki gülümseyen odaya dalga dalga yayılırken Evelyn kardeşinin rahat tavırlı zarafetiyle, görünüşe göre sınırsız olan cazibe saçma becerisiyle bir kere daha çarpılmışa döndü. Böyle bir aile toplantısına kendisi bu şekilde geç kalsaydı, mirastan mahrum edilirdi.

Kardeşi en sona ona uzanıyor. Evelyn'i öpmek için eğildiğinde, Evelyn alkol kokusu alıyor – yeni değil ama kardeşi uzun süredir içiyormuş gibi yoğun bir koku.

Kardeşinin kulağına, "Hani beraber gelecektik?" diye tıslıyor.

"Kusura bakma, Eves."

"Hem neredeydin sen? Berbat görünüyorsun."

"Dışarıdaydım işte." Omuz silkiyor.

Kardeşi annesinin çaprazına otururken Evelyn gözlerini deviriyor. Annesi, iki çocuğunu yan yana oturtmaması gerektiğini biliyor. Delikanlılar çorba arabasına dönerek servise başlıyor.

Evelyn, Lottie'ye dönerek, "Ya sen?" diye soruyor. "Taşra hayatı sana yaradı mı?"

Lottie kaşığını alıyor. "Aslına bakarsan epey yaradı. Yani lafın gelişi. Ben de biraz hastaydım da."

"Bir dakika müsaade et." Evelyn kardeşiyle göz göze gelmeye çalışıyor ama kardeşi çoktan Anthony ile sohbete dalmış, Evelyn de eğilip onun önündeki tabakadan bir sigara çalıyor. Gönülsüzce Lottie'ye dönüyor. "Ne diyordun?"

"Bebeğim olacak." Lottie'nin kısık ince sesi cümlenin sonunda işlerin aldığı hâlden kendisi de kuşkuluymuş gibi yükseliyor.

Evelyn sigarayı yakıyor.

"Bebeğim olacak," diyor Lottie tekrar, daha yüksek bir sesle.

"Duydum." Evelyn bir ciğer dolusu mavi duman üflüyor dışarı. "Vay canına."

Sağında, masanın başında annesinin gözlerinin üstünde olduğunu bakmadan hissediyor. İyice Lottie'ye dönerek annesine sırtını veriyor. "Harika bir şey diyor," aşırı yüksek sesle. "Tebrik ederim. Neyiniz olacak sence?"

Lottie'nin kafası karışmış görünüyor. "Efendim?"

"Neyiniz olacak sence? Savaş zayiatı mı yoksa diğer cinsten mi? Ona ne desek acaba? Oturma odası zayiatı mı? *Bezginlik* zayiatı?"

Lottie kaşığını masaya bırakıyor. "Ne demek istediğini pek anlayamadım."

Evelyn, "Erkek mi," diyor ağır ağır, "yoksa kız mı?"

Masanın diğer tarafında Anthony ile Ed şovalyece bir içgüdüyle uyarılmış gibi başlarını kaldırıyor. Anthony boğazını temizleyip öne eğiliyor. "Ee, nasılsın bakalım, Evelyn, eski dost?"

Evelyn, Daha da şişmanlamış, diye düşünüyor, oysa Lottie her zamankinden daha zayıf. Belki işleri karıştırmışlardır da iki kişilik beslenen Anthony'dir. Korkunç bir görüntü kısa bir an için zihnine saldırıyor: Lottie ile Anthony hararetle iş üstündeler. Anthony yüreklendirici bir ifadeyle gülümsüyor. "Perşembe günü bizimle geliyor musun?"

"Perşembe mi?"

"Cenaze törenini diyorum. Westminster Abbey'de. Bir arkadaşımın Whitehall'da evi var," diyor Anthony. "Anıtmezarı görüyor. Bir şeyler içeceğiz. Senin de başımızın üstünde yerin var."

Cenaze. Bir şeyler içilecek. Anthony bütün bunları, Batı Yakası'na yapılacak bir ziyaretmiş gibi anlatıyor.

"Bilmem ki," diyor Evelyn. "Pek öyle cenazeye gidecek türden bir insan değilim ben."

Anthony, bunun göreceli gerçekliğini tartıyormuş gibi bir ifadeyle ona bakıyor.

Nihayet, "Hâlâ dişini tırnağına takarak mücadele ediyorsun demek?" diyor. "Neydi? İş ve İşçi Bulma mı?"

"Hayır, emeklilik bürosu," diyor Evelyn.

Anthony'nin bunu bildiğini biliyor. Bu konuşmayı daha önce de yaptılar.

"*Emeklilik.*" Anthony başını iki yana sallıyor. Çenesinin altında gevşek bir deri parçası sallanmaya başlamış bile. Çok geçmeden, boyunları kümes hayvanlarına benzeyen o adamlardan biri olacak.

Destek kuvvetler imdadına koştuğu için cesaretlenmiş olan Lottie kıkırdayarak, "Nasıl katlanıyorsun bilmem," diye araya giriyor. "Ben olsam asla katlanamazdım."

"Neden yaptığını *ben* biliyorum." Anthony öne eğiliyor.

Masanın etrafındaki bütün diğer sohbetler kesilmişe benziyor.

"Niyeymiş peki?" diyor Evelyn.

"Erkekler." Anthony kesik kesik gülerek sandalyesinde arkaya yaslanıyor. Bacaklarına şaplaklar indirip kollarını öne uzatıyor. "Bütün o *erkekler*. Senin gibi bir kız için biçilmiş kaftan hepsi. Çoğu kötürüm, kaçacak hâlleri yok. İstediğini seçiyorsundur." İki elini birden kaldırıp ateş edermiş gibi yapıyor. "Çocuk oyuncağı, ha?"

Lottie pis pis gülüyor.

Evelyn cildinin alev aldığını hissediyor. "Pek sayılmaz," diyor ve sonunda kardeşiyle göz göze gelmeyi başarıyor. Kardeşi gülümsüyor ama Evelyn'in daha önce kaç kere gördüğü hâlinin, devam etmesi için ona meydan okuyan, alaycılıkla hayranlık karışımının solgun bir versiyonu. Yorgun görünüyor, sanki yaşanmak üzere olan şeyle başa çıkacak gücü yok. Evelyn o zaman öfkeleniyor, oradakilerin hepsine duyduğu öfkenin toplamından daha fazlasını kardeşine karşı duyuyor. Bu defa biraz daha yüksek sesle, "Pek sayılmaz," diyor.

"O niye?" Anthony cesaret verici bir tavırla gülümsüyor.

"Herhalde hepimiz bu konuda nerede durduğumu biliyoruz."

Annesi masanın başından, "Nerede duruyormuşsun, Evelyn?" diyor. "*Durduğun* yer tam olarak neresiymiş?"

Evelyn annesine dönüyor. "Neresi olacak, evde tabii," diyor.

"Ev mi?" diye soruyor Lottie.

"Evet. Ev. Bilirsin ya. Eski, tozlu, kızkurusu evi." Masaya göz gezdiriyor, kimse ne ona doğrudan bakıyor ne de bakışlarını kaçırıyor. "Bunu hiç duymadınız mı? Sizi temin ederim burası aşırı rahat. Manzara kötü değil. Gerçi siz anlamazsınız, hiçbiriniz anlamaz." Balık bıçağını alıyor. "Hepiniz diğer taraftasınız. Evin zıddı ne? *Karışıp kaynaşma* mı? Kek karışımı mı? Lottie'ye bakın." Bıçağını nefesi kesilen kuzenine doğru sallıyor. "Ne kadar güzel, değil mi? Tam bir küçük kuşüzümü, öyle değil mi?"

Annesi alçak sesle, "Evelyn," diyor.

Evelyn başını çeviriyor. "Efendim, anne?"

"Kül tablası ister misin?"

Evelyn, titrek külü çorbasına dökülmenin eşiğinde olan diğer elindeki sigaraya bakıyor. Delikanlılardan biri sağ kolunun altından masaya bir küllük bırakıyor.

Annesi, "Evelyn?" diye tekrarlıyor.

"Efendim?"

"Ne zaman öğreneceksin?"

"Neyi?" Sigarasını eziyor.

"Alaycılığın pek cazip bir şey olmadığını."

Evelyn ağzını açıyor. Yeniden kapatıyor.

Büyürken annesini bir boruyla etrafa zehirli oklar üfleyen bir vahşi olarak hayal ederdi. Asla ıskalamazdı annesi. İnsanın eğilmeyi öğrenmesi gerekirdi.

Bıçağını tabağının kenarıyla aynı hizada olacak şekilde masaya bırakıyor.

Alaycılık mı?

Kendisi alaycı değil ki.

Alaycılıkla uzaktan yakından ilgisi yok.

Ada, Jack'in eve döndüğünü gördüğü sırada küçük parkın diğer tarafında. Adamın hafifçe kamburu çıkmış, soğuktan korunmak için başını eğmiş. Ada niyetlendiğinden uzun süredir burada,

soğuk akşamüzeri havasını içine çekerek, dökülmüş yaprak yığınlarından kaçınıp yer yer kelleşmiş otlarda daireler çize çize bir uçtan diğerine yürüyerek sakinleşmeye çalışıyor. Jack'e doğru yöneliyor, yeterince hızlı yürürse ona yetişebilir.

Jack, Ada yaklaşırken başını kaldırıyor. "Ada." Şaşkın bir hâli var. "Burada ne yapıyorsun?"

"Ben sadece" –Ada gülümsemeye çalışıyor ama yanakları uyuşmuş– "biraz hava alayım demiştim."

"Yanıma gelebilirdin." Jack çantasını düzeltiyor. "Bugün bahçede çok iş vardı."

Ses tonu dargın gibi mi? Ada anlayamıyor ama yine de adımlarını birbirine uydurarak yan yana yürüyüp parktan eve yöneliyorlar. Önlerinde güneş, bakır rengi gökyüzünde iyice alçalmış. Aralarında o belli belirsiz, daimi mesafe var – ne adlandırabildikleri ne de aşabildikleri o mesafe. Ada bir nefes alıyor. "Jack?"

Jack yavaşlayıp ona doğru dönüyor. "Ne oldu?"

Ada ellerini ceplerinde yumruk yapmış hâlde duruyor.

"Ne oldu, Ada?" Gözleri Ada'nınkileri arıyor. "Sorun ne?"

"Bugün erken saatte... sen gittikten hemen sonra bir delikanlı geldi. Kapıyı çaldı."

Jack'in alnı kırışıyor. "Kimmiş?"

"Tanımıyorum. Şu öteberi satan delikanlılardan biriydi işte. Çoğu çerçöp. Ama onu içeri aldım."

"İçeri mi aldın?"

"Yaralanmış," diyor Ada.

Jack bunu kabul ederek başını sallıyor. "Ne oldu peki? Sana bir şey mi yaptı?"

"Hayır, öyle bir şey değil. Hayır."

"Ee, ne o zaman?"

Ada etraflarında yığınlar hâlinde toplanmış yaprakların kokusunu, çürümelerinin başlangıcının tatlılığını içine çekiyor. "Onda bir şey vardı," diyor. "Bir terslik. Sırf başımdan gitsin diye bulaşık bezlerinden alacağımı söyledim ama cüzdanımı almaya gittiğimde, köşede durduğum sırada... söyledi."

"Ne söyledi?"

Tehlikenin o tanıdık titreşimi.

Evlilikleri mayın döşeli.

Hâlâ susabilirsin.

"Michael," diyor.

Fitil ateşlendi. Ada, onun aralarındaki havada tıslayarak yandığını hissedebiliyor.

Jack birden son derece kıpırtısızlaşıyor. "Michael mı dedi?"

"Evet."

"Michael Hart?"

"Sadece 'Michael.'"

Jack ondan bir adım uzaklaşıyor. "Ee, kimdi bu delikanlı? Sana adını söyledi mi?"

"Sormadım."

"Neye benziyordu peki?"

Genç bir çift, başları birbirilerine doğru eğilmiş vaziyette yanlarından geçiyor. Ada onlar uzaklaşana dek bekliyor, sonra alçak, telaşlı bir sesle konuşuyor. "Ufak tefekti. Yaralıydı. Sol kolu askıdaydı. Elimde cüzdanımla dikilirken 'Michael' dedi, ona doğru döndüğümde önüne bakıyordu. Sanki bir şey görüyormuş gibi bir hâli vardı."

Rüzgâr çınar ağaçlarını sallıyor. Ayaklarının dibine bir yaprak yağmuru iniyor.

"Senin sandalyende oturuyordu."

"Sonra ne oldu?"

"Hiç."

"*Hiç* mi?"

"Ona niye öyle dediğini sordum. Hayal gördüğümü söyledi. Yanıldığımı söyledi. Ama yanılmıyordum." Kalp atışlarının hızlandığını hissediyor. "Duydum," diye ısrar ediyor. "Kulaklarımla açık seçik duydum. 'Michael.' Öyle dedi."

Jack akşamüzeri ışığında yüzü çizgili ve kırmızımsı bir hâl almışken Ada'nın gözlerini araştırarak bir an daha onunla göz göze kalıyor, sonra bakışlarını başka tarafa çeviriyor.

"Ne?" diyor Ada. "Bir şey söylesene. Ne?"

"Hava soğuk." Sesi duygusuz, kontrollü. "İçeri gireceğim. Geliyor musun?"

Ada sessiz, hiddetli.

"Tamam o zaman." Jack ondan birkaç adım uzaklaşıyor.

"Jack! *Adını* söyledi, Jack."

Jack cevap vermiyor, başını sallamakla yetinip park boyunca yürümeye koyuluyor.

Ada bir kere nefes alıyor. İki kere. Güneşin gökyüzünü lekeler içinde bırakarak o muhteşem güz gün batımlarından birine dönüştüğü yere doğru bakıyor. Sonra başını eğip kocasının peşinden içeri giriyor.

Her nedense kompartımanlarındaki ışık yanmıyor. Evelyn, gitgide sinirlenerek lambayla uğraşıyor, sonra koridora çıkıyor. Oradaki ışıklar da sönük. Kondüktör ortalarda yok ama bir sonraki vagon aydınlık. Oradaki orta yaşlı adam çözdüğü çapraz bulmacadan başını kaldırıp Evelyn'le göz göze geliyor ve ona gülümsüyor. Evelyn kaşlarını çatarak dönüp kompartımanına gidiyor ve karanlıkta yerine oturuyor.

Ed, tren Oxford'dan ayrıldığından beri yüzü gevşemiş, ağzı açık bir biçimde önünde uyuduğundan sohbet etmeye bile imkân yok. Öğle yemeğindeki görünüşünden ve kokusundan anlaşıldığı kadarıyla dün gece muhtemelen hiç uyumamış. Evelyn ellerini ceplerine sokuyor. İçerisi buz gibi, herhalde ısıtma sistemi de elektriğe bağlı. Pencerenin ardındaki tarlalar solmakta olan ışıkta masmavi. Evelyn eskiden yılın bu zamanını severdi. Noel hazırlıkları. Şimdi ise onu huzursuz ediyor. Bahara kadar karanlıktan başka bir şey yok.

Tren sarsılınca Ed uyanıyor. Evelyn'e belli belirsiz, uykulu bir şekilde gülümseyip yüzünü ovuşturuyor, sonra dönüp pencereden dışarı bakıyor. "Neredeyiz?"

Evelyn dışarı bir göz atıyor. Epeydir bir istasyondan geçme-

diler. "Hiç bilmiyorum." Nefesi yüzünün önünde buharlaşmaya başlıyor. "İyi uyudun mu bari?"

"Evet, teşekkür ederim."

"Ee?" Kendisini tutamıyor. "İyi numaraydı."

"Neymiş o?" Ed'in gözleri onunkileri buluyor.

"Geç kalmak."

Ed kıkırdıyor. "Eh, aslında pek geç kalmış sayılmam, değil mi? Sonuca bakılırsa yani."

"Neredeydin ki?"

"Ne zaman?"

"Bu sabah. Saat onda benimle buluşacaktın ya hani? Paddington İstasyonu'nda? Saatin altında?"

Ed esniyor. "Özür dilerim, Eves. Gece epey geç yattım."

"Neredeydin?"

"Şurada burada."

Evelyn bir gece önce kendisinin ne yaptığını düşünüyor. Yürüyüşten boş eve dönmüş, ateşi sönene kadar kitap okumuş, sonra da yatağa gitmişti. Ed onu dışarıdaki gecelerine hiç davet etmedi. Evelyn onun nerelere gittiğini ancak tahmin edebiliyor. Yoğun karanlıkta kardeşinin siluetini inceliyor. Rahat tavırlı hatırlı neler boyunca birbirlerine yakındılar. Şimdi nadiren görüşür orlar. Evelyn, görünüşünün altında neler olup bittiğini sezmeye ediyor. Savaş bile Ed'i pek yaralamamış gibi; kardeşinin sanki hiç şaşmamışa benziyor, yüzü ve vücudu kusursuz – hatta belki ise varlığını korumakla kalmayıp artmış.

Ed dönüyor, Evelyn'i ona bakarken yakalayıp gülümsüyor. Sigara tablasını çıkarıp ona tutuyor. "Komik," diyor.

"Ne? Dün geceyi nasıl geçirdiğin mi?"

"Hayır. Şey..." Cebini karıştırıp bir çakmak aranıyor. "Öyle sayılır ama kastettiğim o değildi. Bugünden bahsediyorum."

"Gerçekten mi? Nesi komikti?" Evelyn pek komik bir taraf göremiyor.

"Sigara içmek için bahçeye çıktığım sırada bir şey hatırladım."

"Neymiş o?"

Bir alev parlayıp Ed'in yüzünü gölgelere boğuyor. Evelyn sigarasını yakmak için ona doğru eğiliyor.

"Yazlık ev. Adadaki," diyor Ed. "Gece boyunca oraya saklanmıştın bir kere, hatırlıyor musun?"

"Aslına bakarsan iki geceydi." Hafif bir gurur hissediyor.

"Doğru ya." Ed kıkırdıyor. "Şimdi hatırladım. Evdekiler çılgına dönmüştü."

"Daha on bir yaşındaydım. Gidebileceğim pek bir yer yoktu."

"Aslında ben orada olduğunu başından beri biliyordum."

"Gerçekten mi?"

"Evet."

"Ee, niye hemen yanıma gelmedin o zaman?"

"Yalnız kalmayı tercih edeceğini düşünmüştüm."

Evelyn paltosuna iyice sarınıyor. "Muhtemelen öyleydi."

O zamanlar yalnız kalmaya aldırmazdı. Sürekli böyle şeyler yapardı.

"Eves?"

"Ne?"

Ed geriniyor. "İyi misin, canım?"

"İyiyim. Niye sordun? İyi olmamam mı lazım?"

"Biraz şey görünüyorsun da..."

"Ne?"

"Bilmiyorum. Yemekte biraz... kendinde değil gibiydin."

"*Kendimde değil* gibi miydim?" Evelyn sinirleniyor. "Bunu senin söylemen biraz komik doğrusu. Canlandırılmış bir ölüye benziyordun."

"Tamam, pes." Ed ellerini kaldırıyor. O zaman bir sessizlik oluyor. "Hadi ama, Eves," diyor Ed alçak sesle. "Böyle olmaya ne kadar devam edebilirsin?"

"*Böyle* derken? Bu da ne demek oluyor?"

Koridordan biri geçiyor.

Alaycı mıyım? Öyle miyim?

Söyle bana. Lütfen. Seni dinlerim.

Ed öne eğiliyor, Evelyn hızla çekilip giden ışıkta onun gözlerini, başının etrafındaki mavi duman halkasını ancak seçebiliyor. "Yalnızca... mutlu olmak suç değil, biliyorsun."

Evelyn bir ıslık çalıyor. "Cidden mi? Muhteşem. Ne kadar da ucuz bir laf."

"Özür dilerim." Arkasına yaslanıyor. "Özür dilerim, Eves. Öyle herhalde."

Evelyn, dışarıda yoğunlaşan karanlığa dönüyor.

Kolay.

Senin için söylemesi kolay.

Senin için her şey her zaman öyle kolay ki.

"Di?"

"Mmm?"

"Uyanık mısın?"

"Mmm."

Di'nin küçük odasında ateş yanmıyor ve Hettie'nin burnu buz gibi olmuş.

"Saat kaç?" Di esniyor, sesi uykuyla boğuklaşmış.

"Bilmiyorum. Ama hava kararıyor."

Di sırtüstü dönüyor ve Hettie kenara kaymak zorunda kalıyor. Sağ kolu uyuşmuş zaten. Kolunu yatağın kenarından sarkıtınca kan koluna iğneler ve acı dalgaları hâlinde dönüyor. "Eve dönmem lazım," diyor. "Geç kalırsam annem beni öldürür."

Nefesleri başlarının üstünde yumuşak bulutlar hâlinde çiçekleniyor.

"Burada kal işte."

Hettie kolunu yeniden örtülerin altına sokuyor. Fikir cazip. Kendi seçimi olsaydı kalırdı. Di'nin, mobilya dükkânının üstündeki odasında, sizi baştan aşağı süzecek ya da giysilerinizde gecenin izlerini koklayacak annelerin olmadığı yerde kalırdı.

"Yapamam. Anneme akşam yemeğine döneceğimi söyledim ya."

Ama yerinden kıpırdamıyor. Şimdilik değil. Örtülerin arası, vücut kokularıyla dolu sıcaklıkla çok rahat.

"Müthiş bir geceydi." Di geriniyor, Hettie onun gülümsediğini duyabiliyor.

Kulüpte saatlerce kalmışlardı, oradan ayrıldıklarında sabah olmuştu; ürkmüş güvercinler dik dik onlara bakıyordu, tulumlu işçiler yollara saçılmıştı. Humphrey, Di'ye taksi parasını vermiş, pembe kış güneşinin yeni yeni yükselmeye başladığı yarı ıssız sokaklardan taksiyle geçmişlerdi.

Bir sessizlik oluyor, sonra Di, "Humphrey onunla bir yere gitmemi istiyor," diyor.

"*Ne?*" Hettie dönüyor, yüz yüze yatıyorlar şimdi. "Ne zaman?"

"Önümüzdeki hafta sonu. Bir otele."

İçerisi Di'nin yüz ifadesini göremeyeceği kadar karanlık ama Hettie içini soğuk bir şeylerin ele geçirdiğini hissediyor. "Gidecek misin peki?" diye fısıldıyor.

"Evet," diyor Di. "Galiba gideceğim."

Hettie'nin kalbi aralarındaki boşlukta gümbürdüyor. Bunu sonu gelmez bir şekilde konuşmuşlardı. Nihayet bir erkekle birlikte olmanın ne anlama geleceğini. Birlikte büyüdükleri çocuklarla ya da bir sigara veya daha fazlası için onları sürekli kulis kapısının arkasına götürmeye uğraşan, Palais'deki iş arkadaşlarıyla değil. Onları dans için tutan, hırpani takım elbiseleri olan, vücutlarını onların vücutlarına daima biraz fazla bastıran adamların çoğuyla da değil. Gerçek bir erkekle. Hoşlandığın biriyle. Tanıdıkları iki kız çoktan yapmıştı –biri savaşa giden bir askerle, bebeği başkasına vermek zorunda kalmıştı, diğeri, Palais'de çalışan Lucy ise beş papel için Ealing'den bir adamla– fok kürkünden bir paltonun peşinatı.

Demek geldi. Di için gelecek burada.

"Ama ya... biliyorsun işte... ya yakalanırsan?"

Di aldırmaz bir tavırla, "Yakalanmayacağım," diyor. "Ne yapılacağını biliyorum."

Hettie gözlerini kapatıyor ve karanlık bir otel odası, bir yatak görüyor. Bir kızla bir adam. Ama içeridekiler Di ile Humphrey değil.

Tam iki dakikadır seni seyrediyorum.

Keskin bir acı içine doluyor. Hettie bu acıdan, acının şiddetinden korkuyor.

"Ya sen?" diyor Di. "Gus'tan hoşlandın mı?"

Hettie gözlerini açıp karanlıkta nefesini veriyor. Gus'la saatlerce dans etmişti ama şimdi onu kafasında güçlükle canlandırabiliyor – adamın bazı kısımları belirsiz, şekli çok bulanık. "Gus" –doğru kelimeyi aranıyor– "iyi biri."

"Senden hoşlandı," diyor Di. "Bunu anladım."

"Hımm."

Bir sessizlik oluyor.

"Gitsem iyi olacak." Hettie istemeye istemeye yataktan dışarı süzülüyor.

Döndüklerinde içerisi dondurucu derecede soğuk olduğu için elbisesiyle uyumuştu, o yüzden şimdi tek yapması gereken ayakkabılarını giyip şapkasını takmak ve paltosunu üzerine geçirmek. "Yarın görüşürüz."

Kısaca kucaklaşıyorlar, Di'nin vücudu sıcak ve ağır, kız şimdiden uykunun kollarına teslim olmuş bile.

Hettie kapıya doğru gidiyor, Di'nin elbisesi özensizce bir sandalyenin arkasına atılmış. Hettie elbiseye uzanıyor, siyah, ince kumaşının bir parçasını kaldırıp parmaklarının ucunda payetlerin nefis çıtırtısını hissediyor. Arkasında Di yatakta dönüyor.

Hettie elini çekerek, "Hoşça kal," diyor.

Dışarı çıkınca eşarbını iyice sıkıyor ve alacakaranlıkta ürkütücü görünen mobilya dükkânının vitrin camlarının önünden geçiyor; içerideki yataklar, sandıklar, sandalyeler küçük, uyumlu gruplar hâlinde düzenlenmiş, sanki karıştırdıkları karanlık işleri halletmek için insanlara ihtiyaç duymuyorlar. Hettie sokağın sonundan sola, balıkların keskin, etlerin demirimsi, çürüyen sebzelerin yumuşak, tatlı, yoğun kokusunun kepenkleri indi-

rilmiş tezgâhların üzerinde halen salındığı Goldhawk Yolu'na dönüyor. Sonra artık adımlarını sıklaştırarak Shepherd's Bush'u Hammersmith'ten ayıran alçak evlerle dolu sokaklara sapıyor. İnsanların akşam yemeğine oturduğunu görebiliyor, perdeler yaklaşan geceye karşı örtülürken sokak lambaları etrafa ışık saçıyor. Her şey yerli yerinde, her şey bazen en karanlık düşüncelerinde zeplinlerin Doğu Yakası'na doğru devam etmek yerine bombalarını buraya bırakmış olmasını istemesine yol açan o boğucu Hammersmith düzeninde.

Bunun sebebi Hettie'nin buraya uymaması. Kendini bildi bileli hissediyordu bunu, daha fazlasına yönelik bu açlığı. Bu şeyin eskiden Woolworths'te çalıştığı işle mutlu olacağını sanmıştı ama haftalığı ne kadar iyi olursa olsun, giymesi için ona ne kadar güzel üniformalar verilirse verilsin mutlu olmamıştı. Daha sonra Palais'de mutlu olacağını sanmıştı ama yerinde saymaktan başka bir şey hissetmiyor. Di'de de aynı şey var, aynı arzu, Hettie öyle olduğunu biliyor. Ama Di bu arzuyu başını çeşitli açılarla çevirip gözlerini yere eğmeye dönüştürmüş, bu da erkekleri ona çekerek para ve kaçma şansı sağlıyor. Hettie'nin öyle yetenekleri yok –nasıl övüp flört edileceğini bilmiyor, bu yeteneklere sahip olmayı isteyip istemediğini bile bilmiyor– o yüzden o şey, o açlık yakıcı bir şekilde içinde.

Ön kapıyı açarken burnuna haşlama koyun eti kokusu çarpıyor. Hettie holdeki aynadan kendisini kontrol edip dün geceki maceraların izlerinin yüzünden okunmaması için yukarı sessiz bir dua yolluyor.

"Het? Sen misin?" Annesinin huysuz sesi mutfaktan geliyor.

"Geliyorum." Hettie şapkasını çıkarıp dar koridordan mutfağa gidiyor. Annesi ocağın yanında duruyor. Kardeşi Fred, gömleğinin kollarını sıvayıp dirseklerini masaya dayamış, pencereler pişen yemekten ve sıcaktan buharlanmış, ağır koyun eti kokusu her şeye bulaşmış. Fred başını kaldırıp Hettie'ye her zamanki buğulu, boş bakışlarıyla bakıyor.

"Merhaba anne. Merhaba Fred."

Annesi onu her zamanki gibi tepeden tırnağa süzüyor. Fred bir merhaba mırıldanıyor.

"Geç kaldın."

"Öyle mi?"

"Nerelerde olduğunu merak etmeye başlamıştık."

"Di'deydim." Bir ayağını kaldırıp öbür baldırının arka tarafına sürtüyor. "Sana söylemiştim ya, unuttun mu?"

"Eve dönmek için hiç acele etmedin. Başına bir şey geldi zannettik. Değil mi, Fred?"

Hettie, hiç de öyle endişelenmişe benzemeyen kardeşine bir bakış atıyor.

"Niye daha erken dönmedin? O pazar yerinden akşamları geçmenden hoşlanmıyorum."

Hiçbir şey söylememek daha güvenli.

"Hadi paltonu çıkar madem de şunları benim için taşıyıver."

Hettie söyleneni yapıyor, iki tabak alıp birini kardeşinin önüne koyuyor.

Fred alçak sesle, "Teşekkürler," diyor.

Teşekkürler, diyebiliyor. *Lütfen* ve *teşekkür ederim*, bazen de şanslı gününüzdeyseniz ve ona doğrudan bir soru sorarsanız *evet* veya *hayır* cevabını alabilirsiniz. Başka her şey onu zorlamak oluyor. Fransa'dan geldiğinden beri. Geceleri bol bol konuşuyor gerçi. Uykusunda ağlıyor ve çeşitli askerlerin ismini haykırıyor. Hettie onu duvarların arkasından duyabiliyor.

Annesi yerine oturarak, "Tamam," diyor, "biraz şükredelim mi?"

Hettie çenesini birbirine kenetlediği ellerine dayıyor.

Babası böyle derdi. *Biraz şükredelim mi?*

Babası İrlandalıydı ve iyi yürekliydi; onlara bazen sanki kendisini burada, bu İngiliz kadınla ve bu İngiliz çocuklarla, akrabasıymış gibi yapan bu yabancılarla hayatını paylaşırken bulduğu için hayrete düşmüş gibi bir şaşkınlıkla bakardı.

Hettie gözlerini kapatıyor, bir an sanki kulüp gözkapaklarının iç tarafına yansıtılmış gibi kendisini yeniden orada buluyor

– zenci şarkıcı, grubun coşkusu, herkesin hiçbir şey umurlarında değilmiş gibi dans etmesi.

"Bize verdiğin bu nimetlere..."

Buraya dans etmeye mi geldin?

Hettie ile kardeşi, "Sana şükürler olsun, Tanrım," diye mırıldanıyorlar.

Hettie gözlerini açıyor. Önündeki tabakta bir parça koyun eti, taş kesilmiş kabarcıklı bir yığının yanında duruyor, yapış yapış sostan bir göl hepsini çevreliyor. Annesi sosunu pazar akşamları koyun budunun kemikleriyle yapar, yani bir sonraki pazar geldiğinde, bir haftadır bekleyen sos aslında olduğu şeye benzer: Zamka.

Annesi çatalıyla bıçağını alıyor ve masaya sessizlik çöküyor. Yalnızca tabaklardaki çatal-bıçak sesleriyle bozulan parçalı pazar sessizliği.

"Pazar ayininde şu Alice denen kızı gördüm. Eskiden Woolworth's'te birlikte çalışırdınız hani."

Hettie yemeğiyle oynuyor.

Tam iki dakikadır seni seyrediyorum.

"Hettie?"

"Ne?" Başını kaldırıyor. Annesi gözlerini ona dikmiş.

"Şu Alice var ya? Hani kız kardeşi babanla aynı sıralarda gripten ölmüştü?"

Hettie babasını yatakta yatarken görüyor. Bir gün iyiydi, ertesi günse ölmüştü, cildi arka bahçedeki bambulotlarının renginde parlıyordu ve morarmıştı. Hettie onu özlüyor. Babası annesini bol bol telafi ediyordu. Alçak sesle, "Hatırlıyorum," diyor.

"Evlenmiş. Bebek bekliyor."

"Ya." Bunun arkasından ne geleceğini biliyor.

"Yerine birini alacaklarını söyledi."

On dört yaşından beri çalıştığı Woolworth's'ün ev eşyaları bölümündeki işini bırakıp Palais'deki işe girdiği için annesi onu hiç affetmedi. Sanki Hettie cehenneme giden ilk trene bilet almış gibi davranıyor. Aktarmasız, hat değişimi yok. *Doğruca cehenne-*

me. Hettie ona işe kaç kızın başvurduğunu söylediğinde annesi ne ilgilendi ne sevindi ne de gurur duydu. *Seksen kişilik iş için beş yüz kız* bir günde elendi. Annesinin söylediği tek şeyse, *Saygın bir kız öleceğini bilse oradan içeri adım atmaz,* olmuştu.

"Benim işim var, anne, teşekkür ederim."

Annesi homurdanıyor.

Hettie koyun etini çatalıyla dürtüyor.

"Di nasıl?"

"İyi." Hettie içini çekiyor. "Di iyi."

Defalarca yaptılar bu konuşmayı:

İyi de niye yalnız yaşıyor?

Yalnız yaşamıyor, anne. Evsahibesi yan dairede oturuyor.

Olsun. Yine de tuhaf. Doğru bir şey değil, öyle değil mi? Her şey yaşanabilir.

Esas meselenin de zaten bu olduğunu ve Hettie istediğini yapabilseydi kendisinin de orada yaşayacağını açıklamaya çalışmanın bir faydası yok.

Hettie onlara bakıyor: İnce telli saçları bir topuzla arkaya doğru toplanmış, onu olduğu gibi –her sabah dışarı çıkıp başka kadınların evlerini temizleyen bir temizlikçi olarak– gösterdiği için Hettie'nin nefret ettiği, her tarafını örten tulumu içindeki annesi. Düzenli küçük mutfak. Ve yemeğini çiğneyen, gözleri buğulu, neredeyse arkasındaki duvarı görebileceğiniz kadar solgun Fred.

Hettie bunun için haftalığının yarısını vermek zorunda. Bunun için haftada on beş şilin. Pazartesi akşamları masanın üstüne. Kardeşi savaştan işe yaramaz bir hâlde döndüğünden ve babası ölüp onları zor durumda bıraktığından beri her hafta. Daha azıyla Di'nin yanına yerleşebilirdi. Giysi almak için biraz parası bile kalırdı.

Şu anarşistlerden değilsin ya?

Gerçek değiller, diye düşünüyor Hettie. İkisi de gerçek değil. Ne annesi gerçek ne kardeşi. Ne de bu mutfak. Hiçbiri gerçek değil.

Ben de bir şeyleri havaya uçurmak istiyorum.

Hettie muazzam bir patlama hayal ediyor, ev enkaza dönüyor, sokak alevler içinde, başının üstünde gökyüzüyle yıldızlar, saçlarında küller uçuşarak uçsuz bucaksız boşluğa yürüyor.

"Ne?" diyor annesi.

"Ne?" diyor Hettie.

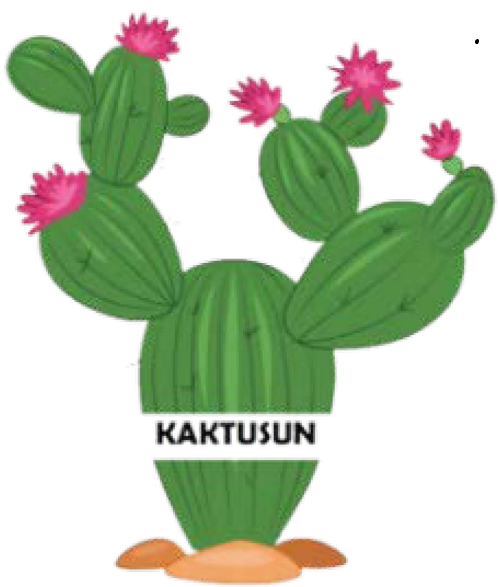
"Gülümsüyordun."

"Öyle mi?"

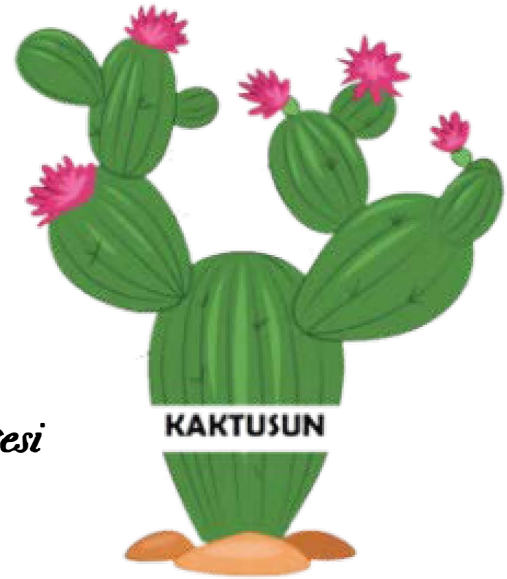
Annesinin yüzü kararıyor. "Bu kadar komik olan ne?"

Hettie başını iki yana sallayarak, "Hiçbir şey," diyor.

Sonra tabağına bakıp ağzına bir çatal koyun eti götürüyor.

2. GÜN

8 Kasım 1920, Pazartesi

Tuğgeneral Wyatt gece yarısını biraz geçe Saint-Pol-sur-Ternoise'de askeri bir araçtan iniyor. Kendisi İngiliz Milletler Topluluğu Savaş Mezarları Komisyonu başkanı. İngiliz ordusunun ölülerinin gömülmesi işini düzenleme görevinin yüklendiği kişi. Yanında yardımcısı Albay Gell var. İki adam, derme çatma bir kulübenin önünde nöbet tutan iki askere doğru gidiyor. Askerlerin daha üst rütbelisi öne çıkıp selam veriyor. "Sizi bekliyorlar, komutanım."

"Seçim tarafları gitti mi?"

"Evet, komutanım, gittiler."

"Varışları emredildiği gibi geciktirildi mi?"

"Evet, komutanım, geciktirildi."

"Çok güzel." Wyatt adamın etrafından dolanıp oluklu metal kapıdan giriyor. Küçük bir gazyağı lambasının ötesinde, loş ışıkta zar zor seçilen dört sedye uzanıyor. Tuğgeneral kulübenin yan taraflarına çarparak ıslık çalan rüzgârı dinleyerek orada duruyor. Sol tarafında, kapağı yanında yerde duran açık ve boş, sade tahta bir tabut var. Önündeki sedyelerde her biri İngiltere bayrağıyla örtülmüş dört figür yatıyor.

Çok küçük bohçalar bunlar. Ceset olmaları imkânsız. Bunlar sadece bir şeylerin kalıntıları, paçavradan biraz hallice görünüyorlar.

Bir an, bir şeylerin fena hâlde ters gittiği hissine kapılıyor.

Sonra kafasını sallıyor. Elbette ceset değil bunlar. Yerin altında ceset olamayacak kadar uzun süre kaldılar.

Kabinenin devam etme kararının üstünden ancak üç hafta geçmiş-

ken kendisini buraya getiren şeyi düşünüyor: telgraf yağmurunu, acil durum seçim komitesinin acele yapılan kısa toplantıları, isteksiz bir kralı bunun iyi bir fikir olabileceğine ikna etmek için harcanan çabayı.

Öyle olduğunu umuyor. Ülke hakkında doğru yargıya varmış olduklarını ve dört gün içinde buna değdiğinin ortaya çıkmasını gönülden umut ediyor.

Dışarıda askerlerden birinin öksürdüğünü duyuyor.

Wyatt, bu ânı zihnine kazımak istermiş gibi sedyelere doğru bakıyor. Sonra gözlerini kapatıyor ve kısacık bir an boyunca uzanıp elini sedyelerden birine sürüyor. Kulübenin duvarına vurunca albay içeri giriyor. Wyatt, dokunduğu sedyeyi işaret ediyor konuşmadan. İki adam hâlâ örtüye sarılı, iki ucu iple bağlı bohçayı kaldırıp bekleyen tabuta yerleştiriyor. Kapağı yerine koyup üzerini yırtık pırtık bayrakla örtüyorlar. Sonra da yeniden askeri araca binerek oradan ayrılıyorlar, giderlerken aracın egzozu gecenin içinde bir kere, iki kere tekliyor ve uzaklaşıyorlar.

Sabahın erken saatlerinde, gökyüzü hâlâ karanlıkken iki adam daha kulübeye yaklaşıyor. Birbirlerine selam veriyorlar, nöbetçi kenara çekilip yol veriyor.

Adamlar yırtık pırtık bayrağın örtülü olduğu kapalı tabutu görüyor. Önünde bir an duraklıyor, sonra da seçilmemiş diğer üç sedyeye doğru ilerliyorlar. İlkini kaldırıp ambulansa yüklüyorlar. Sonra ikincisini almak için geliyorlar. Sonra üçüncüsünü.

Uykusundan uyandırılmış, sabahlığının üstüne aceleyle bir ordu paltosu atmış bir ordu papazı ambulansın önünde adamlara katılıyor. Albert'e giden yol boyunca güneye ilerliyorlar. Yirmi dakika kadar yol aldıktan sonra duruyorlar. Yolun kenarında büyük bir mermi çukuru var. Adamlar günün daha erken saatlerinde buraya gelip bu noktayı işaretlemiş.

Bir gemici feneri yakıp yere bırakıyorlar, fenerin ışığı yaklaşık dört buçuk metre genişliğindeki, orta büyüklükteki çukuru aydınlatıyor. Sert bir rüzgâr yüzlerini kesiyor. Kapalı bir yere dönmek, yataklarına girmek için can atıyorlar. İlk çuvalı çukura kaydırıyorlar. Çuval dü-

şerken hemen hemen hiç ses çıkarmıyor. Bütün çuvallar toprağa yatırıldığında papaz araçtan iniyor. Elinde deri kaplı İncil'iyle mermi çukurunun yanında duruyor. Çukurun dibindeki çuvallar belli belirsiz seçilebiliyor. Papaz çukurun ağzında durup rüzgâr saçlarını alnına savururken kısa bir dua ediyor. Bitirdiğinde askerler küreklerini alıp topraktaki bedenleri aceleyle toprakla örtüyor. Üç adam bundan sonra tekrar ambulansa binerek oradan uzaklaşıyor.

Ada kalkıyor ve çabucak giyiniyor, pencereye gidip perdeleri sonuna kadar açıyor. Aşağıda sokak sakin, gökyüzü aydınlanmakta. Vakit erken, Jack çoktan gitti ama sona kalan adamların bazıları hâlâ işe gidiş yolunda. Sabah ışığı odayı doldurup üzerine düşecek tanıdık şeyler bularak önceki gecenin gölgelerini kaldırıyor.

Ada pek uyuyamadı. Jack'le ikisi bütün akşam boyunca birbirlerinin çevresinde dönüp durdular ve Ada'ya o delikanlı oğluyla beraber hâlâ oradaymış, odada kocasıyla ikisinin arasındaymış gibi geldi. Üç seneden uzun bir süreden beri ilk defa söylenen ismi boşlukta yankılanan oğulları Michael.

Ne var ki bu her zamanki ışıkta orada durmakta tuhaf bir şeyler var.

Belki delikanlıyı yanlış işitmiştir. Belki yalnızca duymak istediğini duymuştur. Bu ilk defa olmaz.

Açıklaması her neyse, delikanlının gidişine bakılırsa oraya bir daha gelmesi ihtimali pek yoktu.

Ada şifonyere dönüyor, orada Jack'le ikisinin yirmi beş yıl önce bugün çekilmiş bir fotoğrafı var. İkisi doğruca fotoğraf makinesine bakarak gülüyorlar. Ada fotoğrafı alıp daha yakından bakıyor. Çekilmesi onun fikriydi. Düğün töreninden hemen sonraki neşeli hâllerinde Jack'i anacaddedeki stüdyoya sürüklemiş, orada titiz bir genç adam onları arka odasına alıp bakmaları için çeşitli şeyleri havaya kaldırmıştı: peluş oyuncak ayı, bir toz fırçası, bir bisiklet klaksonu. Fotoğrafçı klaksonu öttürdüğünde fotoğraf makinesi bir ışık seliyle patlarken ikisi kahkaha atmıştı.

Öyle genç görünüyorlar ki. Ada kolunun yeniyle şifonyerin üstünü hafifçe silip fotoğrafı yerine koyuyor. Bu sokakta ilk defa evlerine doğru yürüdüğünde neler hissettiğini hatırlıyor: Gelecekleri önlerinde uzanıyor, ona doğru adım atmalarını güneş ışıkları içinde apaçık bir hâlde bekliyor.

Yirmi beş yıllık bir evlilik. Biriyle birlikte yaşamayı öğrenmek. Onları sevmeyi öğrenmek. Yüzleşmeye katlanamadıkları şeyleri gömmeyi öğrenmek.

Günlerden pazartesi, Ada her pazartesi yaptığı gibi yatağın örtülerini çıkarıyor. Ama bugün çarşafları kaldırmadan önce bir kez daha bir hatıranın pençesine düşerek duraklıyor. Pazar günleri kilisede olmaları gerekirken Jack'in parmakları Ada'nın saçlarına geçmiş, bacakları birbirine dolanmış bir şekilde kısık sesle konuşarak bütün sabahı burada geçirirlerdi. Ada, yan sokaktan gelen ebenin yardımıyla bu yatakta doğurmuştu. Yaşadığı şok. Oğlunun getirdiği hayranlık uyandırıcı, kırmızı suratlı bağrışlarla dolu neşe.

Dönünce aynadaki görüntüsü ilişiyor gözüne. Yan taraftan gelen ışık hiç insaflı değil. Kocası şimdi ona bakınca ne düşünüyor? Ada elini yüzüne koyup çekiştiriyor, çenesinin etrafındaki sarkık deri kadın elini çekene kadar kısacık bir süre gerginleşiyor.

Bugün nesi var böyle? Hatırlamasına yol açan, işlerini yapmasına engel olan şey yıldönümleri. Yıkanacak çamaşırları kucaklayıp aşağıya iniyor, kovaları bahçedeki tulumbadan doldurup çarşafları kaynatmak için kazana koyuyor. Önce soğuk, sonra sıcak suyla karıştırarak kolayı hazırlıyor, sonra çarşafları durulayıp merdaneden geçiriyor. Ağır bir iş yaptığı ve Ada merdanenin kolunu çevirirken bir başka ani hatıra ona saldırıyor: Oğlunun küçük çocuk hâli yanında durmuş, Ada merdaneyi çevirirken çarşafları elinden geldiğince düz tutup ıslak pamuklu kumaşı merdaneden içeri sokarak annesine yardım ediyor.

Michael.

Bu anı onu sarmalıyor.

Ada birkaç saniye sonra kendisini yeniden nefes almaya zorlayarak anıyı bir tarafa itiyor.

Bu sabah kuyruk uzun. Evelyn metro girişinden geçerken kuyruğun ta köşeden dolanıp sokağın ortalarına kadar uzandığını görüyor. Ofisin arka kapısına gidebilmek için sıranın arasından geçmek zorunda, bu yüzden şapkasının kenarını yüzüne indirip paltosunun yakasını kaldırıyor. "Affedersiniz."

Sarışın bir adam geçmesi için ona yol açıyor, Evelyn omuzlarını kamburlaştırarak sıkışa sıkışa onun yanından geçiyor. Ofis kapısına varınca rahatlıyor, oraya sık sık gelenlerin bazıları kimi zaman onu görüyor ve sokakta tanınmak hoş değil. Şapkasıyla paltosunu çıkarıp hole asıyor, sonra sıkış tıkış küçük mutfağa gidiyor. Günün soğuğuna rağmen arka taraftaki avluya bakan, inatçı pencereyi açıyor. Sessizliğin içinde bir an ilk gelenin kendisi olduğunu düşünüyor ama sonra ofisin kapısının açıldığını duyuyor ve Robin koridordan ona doğru geliyor.

"Günaydın." Evelyn dönünce Robin'in iri gövdesine tüvit bir ceketle pantolon geçirmiş, bugünün neler getireceğine dair hoş bir şeyler biliyormuşçasına gülümseyerek kapı eşiğinde durduğunu görüyor.

Sinir bozucu. Ârında sinirlerini bozmuştu.

"Günaydın." Sesini elinden geldiğince ifadesiz tutuyor. Fazla çaba harcamanın pek bir anlamı yok. Robin epeyce yeni – daha ancak bir haftadır burada. Pek çok Robin geldi geçti. Bir ya da iki aylığına gelirler, en sağlam olanlarıysa ancak altı ay gibi bir süre kalırdı; gülümsemeleriyle ve iyi niyetleriyle kuşanmış olarak gelir, bir ya da iki ayın ardından tekdüzeliğe, sefalete ve adamlara mağlup olarak ayrılırlardı. İçlerinden biri, savaştan önce öğretmen olan ufak tefek, kırmızı yüzlü bir adam yalnızca bir gün dayanabilmişti. Biri onu ağlatmıştı. Adam giderken kapıda durup Evelyn'e aptalın teki olduğunu, bunun Fransa'da olmaktan daha kötü olduğunu söylemişti.

Robin hurdası çıkmış çaydanlığı alıp doldurmak için lavaboya eğiliyor. Başını memnun bir tavırla açık pencereye doğru sallayarak, "Hava ne güzel," diyor. "Güzel ve serin."

"Çay için vaktin olup olmayacağını bilmiyorum."

Robin şaşırıyor. "Yok sanırım." Çaydanlığı lavabonun diğer tarafına bırakıyor. "Bu sabah nasılsın?"

Robin gayet zinde ve dinlenmiş görünüyor. Öyle *canayakın* ki. Soruyu da cevabını gerçekten öğrenmek istermiş gibi sordu.

"İyiyim," diyor Evelyn. "Çok iyiyim." Robin'i pencerenin yanında dikilirken bırakıp çantasını alarak, bekleyen adamların kambur siluetlerinin seçildiği küçük ofise gidiyor. Kuyruktaki ilk birkaç kişi yere çökmüş, muhtemelen uyuyorlar; saatlerdir burada olmalılar. Evelyn ışığı açınca yerde oturanlar hep beraber hareketlenerek birbirini ittirip ayağa kalkıyor. Evelyn onların boğuk söylenmelerini camın arkasından duyabiliyor.

Robin arkasından odaya girerken Evelyn sabah için ihtiyaç duyduğu her şeyin yerli yerinde olup olmadığını kontrol ediyor: kurşunkalemler, her vaka, her yorum, her şikâyet için doldurması gereken farklı renklerde yeterli miktar form. Subaylar için pembe, diğer rütbeler için ise yeşil. Sonra saatine bakıyor. Dokuza üç var. Çekmecesinin üst gözünden anahtar destesini alıp kapıya gidiyor.

"Daha erken," diyor Robin.

"Evet. Olsun." Robin'e dönüyor. "Hazır mısın değil misin?"

Robin uzun boylu gövdesini masasının etrafından geçirip yerine oturunca da Evelyn'i selamlıyor. "Hazır olsam da olmasam da."

Evelyn gözlerini devirip kapıyı açıyor.

Arka taraflardan öne doğru bir dalgalanma oluyor, en öndeki uyku sersemi adamların bazıları devrilecek gibi olup sonra dengelerini sağlıyorlar. Evelyn soğuk sabah havasına çıkıyor. "Huzursuzluk çıkaranlar ya buradan gönderilir ya da sıranın arkasına yollanır. Anlaşıldı mı?"

Kuyruğun arkalarında bir yerden bir uğultu yükseliyor.

"Anlaşıldı mı?"

Uğultu kesiliyor. Birkaç uysal, *Evet, hanımefendi* Evelyn'e doğru süzülüyor. Evelyn bu hırpani kılıklı adamlar için içinde o tanıdık endişe kıpırtısını hissederek masasına dönüyor. Ne var ki merhamet bir bataklık. Oraya saplanmamak en iyisi. Hele de bir pazartesi sabahı saat dokuzda. Yoksa haftayı çıkaramaz.

İlk adam masasına doğru yaklaşırken Evelyn onu çabucak süzüyor. Bacağı *ampüte* edilmiş. Adamın pantolonunun sağ bacağının kıvrılıp tutturulduğu yere bakılırsa, bacağı ta kalçanın dibinden kesilmiş gibi görünüyor. Takma bacak yok, muhtemelen geriye kalan kısım bir şeyin tutturulmasına imkân vermeyecek kadar kısa. Adam Evelyn'in önündeki sandalyeye oturuyor. Evelyn, biri konuşmadan önce rütbesini tahmin etmeyi kendisine oyun edinmiş. Haki kıyafetlerin ardından gelen bu dünyada terazinin iki gözündeki aşırı uçlar kolayca tespit edilebilir ve Evelyn'in görebildiği kadarıyla da her zamanki net çizgilerini korumuş durumdalar ama orta kısımlar farklı, onlar henüz yerleşmemiş. Sahada verdikleri hizmetlerden ötürü rütbeleri yükseltilmiş olan ve şu anda toplumun katmanları arasında sıkışmış hâldeki geçici beyefendiler çözülmesi en zor olanlar. *Geçici beyefendiler;* ne kötücül bir tanım aslında ama yine de durumu üç aşağı beş yukarı özetliyor. Evelyn o anda karşısındaki adamın kılığından ve duruşundan onun geçici ya da başka türlü bir beyefendi olmadığını gayet iyi anlıyor; adam tepeden tırnağa er.

Başını eğip ilk formunu eline alıyor.

Dördüncü kişi masasına yaklaştığında Evelyn adamın bela olduğunu ikinci bir kere bakmasına gerek kalmadan anlıyor. Adam karşısına oturarak, "Benimle görüşmeye hazır mısın bakalım?" diyor.

Bu adamda bir şeyler var, bir özgüven, bir duruş. *Subay mı?* Aksanı belli değil. Evelyn formu masasının kenarına hizalıyor. *Rütbesi?* Söylemesi zor, bu defakini tahmin edemiyor.

"İsminiz?"

"Reginald Yates."

"Rütbeniz?"

"Teğmen. Teğmendim yani."

Evelyn pembe bir formun tepesine "Reginald Yates" yazıyor.

"Bakanlığa ilk gelişiniz mi?"

"Hayır," diye homurdanıyor adam. "Kesinlikle ilk gelişim değil."

Keskin bir yüzü, briyantinle sıkı sıkı alnından geriye yatırılmış kumral saçları, bakımlı bir bıyığı var. Yaşını tahmin etmek zor. Yirmi beş belki ama on yaş büyük de olabilir. Huzursuz, huysuz bir havası var. Evelyn karşısına çıkabilecek olası tehlikeleri değerlendirmeye alışkın artık; bir sene önce bir kadın bıçaklı bir adamın saldırısına uğramıştı. Evelyn'in ondan sonra kadın iş arkadaşı olmadı. Kadın geceyi hastanede geçirdi ve bir daha ofise dönmedi.

Adam cebinden bir paket tütün çıkarıp ustaca bir tavırla kendisine çabucak bir sigara sararken, "Daha az alıyorum," diyor.

Evelyn küllüğü onun önüne kaydırıyor. "Daha az para mı demek istiyorsunuz?"

"Evet." Sigarayı yakıp dumanını aralarındaki havaya üflüyor.

"Korkarım böyle şeyler oluyor, Bay... Yates."

Adamın gözleri dumanın arasından Evelyn'inkileri buluyor.

"Nerenizden yaralandığınızı sorabilir miyim?"

"Hayır, soramazsın."

Evelyn, bunu söylerken adamın ukalalık kalkanının yerinden biraz oynadığını görüyor. "Tamam," diyor. "Siz bilirsiniz."

O zaman kalça ya da kasık; söylenmek istenmeyenler her zaman onlardır.

Adam öne eğiliyor, parmağıyla havayı delerek konuşuyor. "Bilmen gereken tek şey şu, haftada on yedi papel alıyordum, şimdi daha az alıyorum." Evelyn onun aksanının biraz kaymaya başladığını fark ediyor.

"Bakın," diyor, "Bay... Yates, bilmelisiniz ki, departmanın ikinci derece yaralanmalar adını verdiği durumlarda –bir uzvun

kaybedilmediği bütün durumlar bu kapsamdadır– üç yılın ardından ödemeler azalır. Ne zaman yaralanmıştınız acaba?"

"1917'de."

Evelyn ellerini iki yana açıyor. "Tamam işte. Kusura bakmayın, Bay Yates. İsterseniz itiraz dilekçesi verebilirsiniz."

Adam ağzına kaçmış bir parça tütünü yere tükürüyor. "Bu kadar mı yani?"

"Korkarım öyle."

"Daha fazla alıp almayacağımı söylemeyeceksin yani?"

Evelyn içini çekiyor. Hâlâ burada olması, her talebi şüpheli, onları umursamayı uzun süre önce bırakmış olan bir devletten bir şeyler dilenmek zorunda olan her adamı numaracı, masumluğu kanıtlanana dek suçlu kabul eden bir komitenin sözcülüğünü yapmaya devam ediyor olması onu hayrete düşürüyor.

"Özür dilerim, Bay Yates ama biz sadece ilk bağlantı noktasıyız. Resmî bir şikâyette bulunmak isterseniz, o zaman bu şikâyeti kayıtlarımıza geçirip başka mercilere iletmemiz mümkün olur. Bu ay içinde tıbbi bir muayeneyi de içeren bir yeniden değerlendirme için size tarih verilir."

Adam öne eğilip Evelyn'in aksanını taklit ederek, "*Buğğğ* ay içinde mi?" diyor. Evelyn taklit yeteneğinin hiç de fena olmadığını düşünüyor. "Peki ya yan ödemeler? Er olarak kalsaydım daha fazla ödeme alacaktım, bu nasıl oluyor? *Kahramanlar diyarı** demek, ha?"

Haklı. Eski erler bir açıdan esas şanslı olanlar, onlara küçük bir işsizlik maaşı veriliyor. Rütbeli sınıflara böyle bir ödeme yapılmıyor, onların bağlantıları ya da yeterli mali imkânı olduğu kabul ediliyor. Geçici centilmenlerin gerçek dünyaya inişi sert oldu. Adam sigarasını ateş edip etmemeye karar vermeye çalışırmış gibi Evelyn'e doğru sallayarak sandalyesinde arkaya yaslanıyor. "Kaltak karı."

---

* İngiltere'de Lloyd George hükümeti I. Dünya Savaşı ateşkes anlaşmaları imzalandıktan sonra "İngiltere'yi kahramanlara uygun bir diyar hâline getireceği" sözünü vermişti. –çn

"Eh, olabilir," diyor Evelyn. "Korkarım işsiz kadınlara da herhangi bir maaş ödenmiyor."

Adam tükürecekmiş gibi görünüyor.

Evelyn, Robin'e doğru bir göz atıyor ama Robin önündeki kızıl saçlı adamla koyu bir sohbete dalmış. Adamın söylediği bir şey onu güldürüyor.

Evelyn önüne dönerek, "Kusura bakmayın," diyor. "Bay Yates, şimdi müsaade ederseniz..."

"Evde kaç çocuğun var?"

"Bu sizi hiç..."

"Beş," diyor adam. "Benim beş tane var." Öksürüyor, öne doğru eğilip sesini alçaltıyor. "Çocuğun yok, değil mi?"

Evelyn bir şey söylemiyor.

"Evde kaldın değil mi? Oranın kupkuru olduğuna iddiaya girerim."

Evelyn'in ona karşı hissetmiş olabileceği bütün anlayış çoktan uçup gitmişti. Kafasında ona vurduğunu ya da eline kalemini sapladığını canlandırıyor.

"Bu işe bayıldığına iddiaya girerim, ha? Orada yüksek tahtında oturup herkese tepeden bakıyorsun."

Evelyn sandalyesinde arkaya yaslanarak, "Elbette bayılıyorum," diyor. "Sebebini bilmek ister misin?"

"Nedenmiş?"

Evelyn yeniden öne eğiliyor. "Sadistim de ondan."

Adam ağzını açıyor, yeniden kapatıyor. Alçak sesle, "Kaltak," diye küfredip sandalyesini zemine sürterek ayağa kalkıyor.

"Doğru, Bay Yates. Sadist kaltağın tekiyim ben."

Sonra elini uzatıyor ve başını hiç kaldırmadan pembe formu dosyalanacaklar yığınına bırakıyor.

"Sıradaki!"

Sabah ışığının kalın çubukları Hettie'nin yatağını çizgilendiriyor, tepesindeki duvarda dikkatle düzenlenmiş resimlerdeki yüzlere

dokunuyor: Fokstrot* yapan Vernon ve Irene Castle, Theda Bara ve *Kırık Tomurcuklar* filminden alınmış bir resimde Lillian Gish. Yanlarında, Londra'dan ayrılmalarından hemen önce bir gazeteden kesilmiş bir fotoğrafta Dixies: Billy Jones, Larry Shields, Emile Christian, Tony Spargo ve trompetini ölümcül bir silahmış gibi savuran Nick LaRocca.

Bu sabah hepsi mutlu görünüyor, beklenmedik güneşte sırıtıyorlar.

Arkasındaki odada Fred'in dışarı çıkmak üzere hazırlandığını işitiyor. Annesi çoktan işe gitmişti zaten, güneş doğmadan uzun süre önce. Fred de gittikten sonra ev birkaç mutlu saat boyunca onun olacak, ta ki Palais'ye gitmek üzere on ikide yola çıkmak zorunda kalana dek. Biraz su ısıtıp banyo yapacak. Ama önce burada, bu nefis güneşte yatmak ve Dalton's'taki adamı düşünmek istiyor: *Ed.*

Gözlerini kapatıp adamı kafasında canlandırmaya çalışıyor. Kokusunu. Dans edişini. Sanki her şey bir oyunmuş gibi konuşmasını: *İki dakika saklanmak demektir.*

Daha önce kimse onunla böyle konuşmamıştı.

Başının arka tarafında Fred'in dolabı duvardan hissedebildiği bir sarsıntıyla açılıyor. Hettie yenilmiş bir şekilde gözlerini açıyor. Kardeşi ortalığı birbirine katarken güzel bir şeye odaklanması mümkün değil.

Geçen gece Fred yine uyandırdı onu. Bu defa sadece birkaç kısa çığlıktı, ondan sonra Fred kendisini de uyandırmış olmalı ki ortalık sessizliğe bürünmüştü.

Kardeşi ceketini çıkarırken giysi askıları birbirine çarpıp tangırdıyor. Gidecek bir yeri olmamasına karşın Fred her sabah giyinip dışarı çıkıyor. İşi yok. İki sene önce aralık ayında, babalarının ölümünden hemen sonra Fransa'dan döndüğünden beri yok. Terhisinin ardından haftalarca evden dışarı çıkmamıştı, babasının salondaki koltuğunda öylece oturmuştu. Hettie Wo-

* Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyaya yayılmış, dört tempolu bir dans türü. *–çn*

olworth's'teki işinden döner, Fred de sabah kardeşi evden çıkarken oturduğu gibi oturuyor olurdu. Loş ışık ve oturuşundaki bir şey Hettie'nin onu sık sık babası zannetmesine, babasının dirildiğini düşünmesine neden olurdu. Bu da tüylerini ürpertirdi. Saatler geçer, Fred sanki o eski koltuk ona nerede iş bulacağını söyleyecekmiş gibi orada oturmaya devam ederdi.

Maaşının yarısını eve vermek zorunda kalması o zamana denk geliyordu. Fred ise hiçbir şey yapmadan öylece otururdu.

Eskiden böyle değildi. Susmak nedir bilmezdi. İnsanı sinir ederdi. Ortamı ele geçirirdi. Bisikletinin parçalarını mutfak masasının her yanına saçar, Hettie'ye dans dersleri ve biriktirdiği film kartları konusunda takılırdı. Babalarıyla birlikte Brook Green'deki ampul fabrikasında çalışıyordu. Sabahları ikisi birlikte işe bisikletleriyle giderlerdi. *Ayrılmaz ikili.* Bazen iş çıkışlarında bara gider, eve şarkı söyleyerek dönerdi, anneleri buna kızmış gibi yapardı ama aslında kızmadığını bilirdiniz çünkü Fred her zaman onun en sevdiği çocuğu olmuştu. Katy isimli bir kız arkadaşı vardı - saçları o kadar açık renkti ki âdeta beyazdı ve metronun oradaki kırtasiyede çalıştığı için üstü başı kalem talaşı kokardı.

Fred sevecen davranmayı da bilirdi. Bir keresinde Fransa'dan izne gelecekti ve Hettie'nin doğum günü de tam o döneme denk düşüyordu. Mektup yazıp Hettie'ye ne istediğini sormuş, Hettie tiyatroya gitmek isteyince de Her Majesty's'teki *Chu Chin Chow* oyununa bilet almıştı. Hettie'nin Batı Yakası'na ilk gidişiydi bu ve oyun şarkılarla, danslarla ve sahnedeki gerçek hayvanlarla doluydu. Gösterinin ortasında zeplin saldırısı alarmı verilmiş, iki kardeş diğer herkesle birlikte bodruma inmek yerine dışarı çıkıp bir sigarayı paylaşarak akşamın geç saatlerinin ışığında süzülüp geçen, karınları dev balinalar gibi şişkin hava gemilerini seyretmişlerdi.

Fred ikisi bu işte suç ortağıymış gibi göz kırparak, "Sakın anneme söyleme," demiş, Hettie de heyecanlanmış, kendisini yetişkin gibi hissetmiş ve bütün bunlar için minnet duymuştu.

Ne var ki Fred Fransa'dan bir sonraki dönüşünde değişmişti.

Sanki bütün şamatası, yaygarası ve hayatı içinden sökülüp alınmış, geriye yalnızca boş, sessiz bir kabuk kalmıştı.

Hettie onun ayak seslerinin kendi kapısının önünden geçtiğini duyuyor, hafif adımları merdivende.

"Fred?" diye sesleniyor. Fred cevap vermiyor, Hettie yataktan dışarı süzülüp kapıya gidip açıyor.

Fred merdivenin yarısına kadar inmiş.

Hettie onun tepesindeki parmaklıklardan eğiliyor. "Dışarı çıkıyorsun demek?"

Fred ayıp bir şey yaparken yakalanmış gibi sinerek başıyla onaylıyor.

"Nereye gidiyorsun?"

"Ben..." Omuz silkiyor, şapkasını ellerinde çevirerek boğazını temizliyor. "İş bulma kurumuna gidiyordum. Ne var ne yok diye bakmaya."

"İş mi arayacaksın?"

Fred'in yanaklarının acı verici görünen bir kızıllıkla alev aldığı korkunç, uzun bir sessizlik oluyor. Fred bir şey söyleyecekmiş gibi olsa da şapkasının kenarını düzeltmekle oyalanıyor. "Herhalde," diyor sonunda. "Evet."

Sonra şapkasını takıp merdivenden koşarcasına iniyor.

Hettie odasına geçip kapıyı ardından kapatarak ona yaslanıyor.

İş bulma kurumuna gitmiyor.

Hettie bir keresinde yürüyüşlerinden birine çıktığı sırada görmüştü onu. Yaşlı bir adam gibi ayaklarını sürüye sürüye yürüyordu. Gitgide Palais'deki o sessiz adamlara benzemişti: Sizi dans için tutar, sonra da pistte ayaklarını sürürler, sessizlikleri su toplamış yerlerdeki incecik deri gibidir, söyleyemedikleri şeylerin üstünü kaplar.

Hettie'nin gözü yatağının yanına attığı dans elbisesine ilişiyor.

Fred iş bulsaydı hiç değilse elbise almak için biraz parası olurdu.

Niye bunu ardında bırakıp yoluna devam edemiyor ki?

Sadece o değil. Hepsi. Boyunlarına astıkları levhalarla sokaklarda durup dilenen bütün eski askerler. Hepsi de size unutmak istediğiniz bir şeyi hatırlatıyor. Bu iş yeteri kadar uzamıştı. Hettie bunun etkisi altında büyüdü, sanki koskocaman bir şey üstlerine kapanmış da hayatın bütün rengini ve neşesini emiyormuş gibi.

Dans elbisesini bir tekmeyle odanın öbür ucuna yolluyor.

Savaş *bitti*, bunlar neden kendilerine gelip *hayatlarına devam edemiyor* ki?

"Günaydın Bayan H. Bugün ne vereyim size?"

Kasabın çırağının önlüğü, üzerine silinen parmak izlerinden kıpkırmızı. Bugün buradaki koku kuvvetli, Ada içeri girdiğinde sert bir şekilde çarpıyor ona.

"En güzel neyin var?"

"Bu ciğer şahane." Delikanlı mor ete parmağını bastırınca etin altındaki gümüş rengi tepsiye küçük bir göl hâlinde kan sızıyor.

"Biraz alayım. Şu biftekten de iki yüz elli gram kadar."

"Hem-men." Çocuk ıslık çalarak bıçağını almak için dönüyor.

Ada çantasından cüzdanını çıkarıyor. Tezgâhta hemen önünde kaburgalar duruyor, damarlı etin bir ucundan bembeyaz kemikler fırlamış. Ağır koku şiddetleniyor sanki. Ada başını çeviriyor, güneşin yere vurduğu sokağa bakıyor. İki kadın, balıkçının tentesinin altında duruyor, yanlarından genç bir adam geçiyor, başı Ada'dan öbür tarafa dönük.

Çocuk ince yapılı ve kumral. Michael'a benziyor. Oğluna benziyor.

"Bayan Hart?"

Kasabın çırağı paketlenmiş et parçalarını tezgâha bırakıyor. Ada paketleri almıyor. Onun yerine kendini sokağa atıyor. Delikanlıyı önce göremiyor ama sonra yolun karşı tarafında, kendisinden elli metre kadar ileride kafasının arkası ilişiyor gözüne. Kolları yanlarında sallanarak hızla yürüyor. Ada arkasından sesleniyor ama delikanlı çok uzakta, duymuyor. Aralarındaki

yoldan bir kamyonet geçiyor ve Ada'nın görüşünü bir reklamla kapatıyor: ANNELER İÇİN SUNLIGHT SABUNLARI. Mavi önlüklü, şapkalı, utangaç görünümlü bir kız bir kutu sabun tozunu tutuyor. Ada kamyonun arkasından geçiyor. Oğlu hâlâ orada, güneşin altında kararlı adımlarla sokakta yürüyerek parka doğru gidiyor.

Ada adımlarını sıklaştırarak, "Michael!" diye sesleniyor ama delikanlı daha da hızlı yürüyormuş gibi. Ada onu gözden kaçırmadan aralarındaki mesafeyi kapatmaya çalışıyor. Michael iyi görünüyor. Ada bunu arkasından bakınca bile anlayabiliyor. İki kolu ve iki bacağı var. Güçlü adımlarla, kolayca yürüyor ve başı eğik değil, saçları tıpkı onu son gördüğü günkü gibi kesilmiş; güneş kulaklarının uçlarına dokunuyor ve ona her ne olduysa, Michael her neredeydiyse hepsini sağ salim atlatmış, hayatta ve iyi. Ada bir kere daha ona sesleniyor.

Manavın önünde küçük bir kalabalık toplanmış ama Ada onları ittirerek geçiyor, başların hızla ona doğru döndüğünü ve dik dik baktığını hissediyor. Kalbi artık gümbür gümbür atıyor, saç diplerinden, sırtından ter boşanmaya başlıyor ve nefes almakta zorlanıyor ama aralarındaki mesafe aynı kalıyor. Michael onun varlığını arkasında hissediyor olmalı çünkü sanki bir çeşit eziyetli oyun oynuyorlarmışçasına hızını ona göre ayarlıyormuş gibi görünüyor.

Michael sokağın başına vardığında Ada onun tereddüt ettiğini, nihayet nereye gideceğine karar vermeye çalışıyormuş, yoldan emin olamıyormuş gibi nalbur dükkânının yanında durduğunu görüyor.

Sola dön.

Eve git.

Michael sola dönüyor, gözden kaybolurken Ada arkasından bir kez daha bağırıyor.

Artık Michael'ın eve doğru gittiğini bildiğinden biraz yavaşlıyor ama nalbura varınca solundaki sokağın boş olduğunu görüyor. Oğlu ortadan kaybolmuş. Yaşlı bir adam sokakta yavaş

yavaş yürüyerek ona doğru geliyor, yanında kaldırımları koklayan bir *boxer* köpeği var.

"Affedersiniz?" Adamın yanına gidip kolunu yakalıyor. "Buraya gelen birini gördünüz mü?"

"Ne dedin?"

"Bu tarafa doğru gelen *birini gördünüz mü*? Bir delikanlı? Genç bir adam?"

Korkmuşa benzeyen yaşlı adam başını sallıyor. "Hayır, canım. Kimseyi görmedim."

Ada onu bırakıp nefesini toparlamaya çalışarak duvara yaslanıyor.

"İyi misin sen?"

"Evet." Başını sallıyor. "İyiyim. Bir şeyim yok."

Tekrar aceleyle yola çıkıyor, parkın yanından geçen caddeye doğru kafası karmakarışık bir şekilde gidiyor. Derken birdenbire durumu anlıyor ve rahatladığı için ağlayacak gibi oluyor çünkü Michael'ın *koşmuş* olması gerektiğini fark ediyor, nerede olduğunu gördüğünde, eve ne kadar yakın olduğunu fark edip kısa mesafeyi koşmuştu mutlaka. Ada da koşmak istiyor ama kendisini yürümeye zorluyor; ona yetiştiğinde hastaneye kaldırılacak durumda, nefessiz kalmış, konuşamıyor hâlde olmak istemiyor. Yine de mutfak kapısına vardığında o kadar titriyor ki anahtarı ancak iki eliyle birden tutarak çevirebiliyor.

Evin içinde her şey bıraktığı gibi. Merdane köşede, hava sabundan ve sıcaktan hâlâ ağır, çamaşırlar şömine demirlerine ve başının üzerindeki kurutma tellerine asılmış. Ada sesi rutubetli havadan boğulmuş olarak, "Michael," diye sesleniyor. Sonra daha yüksek sesle, "Michael? Burada mısın?" diyor.

Islak çarşafları kaldırıyor. Salondaki sandalyelerin arkasına bakıyor. Kilere inen merdivenin tepesinde durup aşağıdaki küf kokulu karanlığa sesleniyor.

Üst katta, Jack ile paylaştığı yatak odası boş. Ada sahanlığa çıkıp kalbi gümbürdeyerek Michael'ın eski odasının kapısında

bekliyor. Sessizlikten başka bir şey yok. Derin bir sessizlik. Kalçasıyla itip kapıyı açıyor.

Oda boş. Ada eşikte tereddüt ediyor, sonra içeri giriyor.

Bu odaya son girişinin üstünden aylar geçmişti. Nefes almak zor. Battaniyeyi kaldırınca sadece kullanılmamış çarşafları buluyor. Elleriyle dizlerinin üstüne çöküp Michael'ın yatağının altındaki boşluğa bakıyor. Geriye bir tek köşedeki dolap kaldı. Ada kapağını açtığında dolap ahşap, kullanılmamış kokuyor. İçinde hiçbir şey yok. İki boş askıyla, küçük, iple sıkıca bağlanmış mukavva bir kutudan başka: kimse aceleyle açamasın diye bağlanmış bir kutu, senelerden beri açılmamış bir kutu.

Evelyn, Reginald Yates'i kafasının gerisinde bir yerlere itip durmadan çalışıyor; her adam yeni bir kâğıt parçası demek, her şikâyet doğru renkli forma yazılıp kaydediliyor. On bire çeyrek kala bir zili çalıp bir mola vermek için kapıyı kilitliyor. Dışarıdaki adamlardan bir homurtu yükseliyor. Gerçi bugün o kadar da kötü değil. Soğuk başlangıcın ardından hava, mevsime hiç de uymayan bir şekilde yumuşadı, güneş bütün sabah ön pencereden ofise dolarak içeriyi boğucu hâle getirdi. Evelyn biraz hava alsa iyi olacak. Hırkasıyla sigaralarını alıp arkadaki küçük, pis avluya çıkıyor, duvara yaslanıp başını gökyüzüne kaldırıyor. Bir gece önce trende oturarak uyumaktan ötürü boynu tutulmuş. Elini kafasına koyup boynunu sağa sola çeviriyor.

"Sana katılsam olur mu?"

Dönünce Robin'in eşikte durduğunu görüyor.

"Sigara içtiğinden haberim yoktu."

"İçmiyorum. Hava alma molası verdim," diyor gülümseyerek. "Huzurunu kaçırmıyorsam tabii?"

Evelyn omuz silkiyor.

Hava alma molası. Tam da ondan beklenecek laf.

Robin yanında bir yerde duvara dayanıyor. "Birlikler nasıl bakalım?"

Evelyn sigarayı yakıp dumanını üflerken omuz silkiyor. "Her zamanki gibi."

Robin kısa bir duraksamanın ardından konuşuyor. "Bende epey ilginç bir tane vardı."

"Ya?"

"Savaştan önce biraz tanışıklığım olan biri."

"Gerçekten mi?" Evelyn ona bakıyor. "Nereden?"

"Birlikte tırmanırdık."

"Tırmanır mıydınız? Nereye tırmanırdınız?"

"Dağlara." Hüzünle biraz gülümsüyor. "Galler'de tanışmıştık. Pen-y-Pass'taki pansiyonda."

Evelyn sigarasından bir nefes çekiyor. "Güzel olmalı."

Robin onun sesindeki alayı ya ıskalıyor ya da duymazdan geliyor. "Öyleydi," diyor. "1912'de oradaydık. Sonra 1913'te bir daha. Gündüzleri tırmanır, akşamları içip sohbet ederdik. O zamanlar bize her şey mümkünmüş gibi gelirdi." Önünde çerçöp içinde bir avluyla isten kararmış bir duvar yokmuş da geçmişi orada bir yerde süzülüyormuş gibi doğruca ileri bakıyor. "Bir bacağını kaybetmiş," diyor, "benim gibi."

Evelyn ilk defa Robin'e alıcı gözüyle bakıyor. Alımsız biri denemez. Hatta pek çok kişi onu yakışıklı bulabilir. Sağlam yapılı, iriyarı, yüzü hoş. Dağ zirveleri için yaratılmış bir adam. Ama onda bir şey var; sağlıklı hâlinde, *nazikliğinde*. Robin'i düşünmek bile onu yoruyor. Evelyn saatine bakıyor.

"Geri dönme zamanı şimdiden geldi mi?" Sesi hayal kırıklığına uğramış gibi.

"Evet." Evelyn sigarasını arkasındaki duvarda ezip onun yanından geçerek masasına dönüyor.

Mukavva kutu battaniyenin üzerinde yanında. Ama Ada ona dokunmuyor. Elleri kucağında. Elleri kaşınıyor, kafasının içi bir arı sürüsü orada kapana kısılmış gibi uğulduyor.

Onu niye yeniden gördü? Neden şimdi?

Sorun kendisinde mi? Onu yoktan mı var ediyor? Zihninin oyunlar oynamasına mı yol açıyor?

Hayır. O soğuk, kekeleyen delikanlı.

Ona uzanan delikanlı.

Yerde yengeç gibi hızla ilerleyen delikanlı.

Ada başını kaldırıyor. Oda boş, oğlunun burada yaşadığının tek işareti, Michael'ın futbol resimlerini duvara yapıştırmak için kullandığı yapışkanın soluk izleri, hafif renk değişiklikleri. Ada parmaklarıyla bu izlerin yarattığı deseni izliyor.

Oyuncuları sor bana. Hadi sor, anne.

Okuldan sonra üstünde formasıyla mutfak masasında oturan oğlunun, dikkatini toplamaktan kırışmış, on iki yaşındaki yüzü. Bahçe kapısı açık, dışarıda yaz öğleden sonrası.

Parker,

Jonas,

McFadden,

Scott.

Clapton Orient. *O'lar Takımı.**

Jack, Michael altı yaşındayken onu kendi sahalarında oynadıkları maçlara götürmeye başlamıştı –küçük eli babasının elini sımsıkı tutardı– ve ondan sonra Ada'nın hatırladığı kadarıyla 1915'te futbola ara verilene dek ikisi de tek bir maçı bile kaçırmamıştı. O sırada A takımının tamamı askere yazılmıştı. Üniformalarının içinde gülümseyen resimleri gazetenin ön sayfasında çıkmıştı. O sene Kitchener'ın senesiydi, savaş bakanının resmi her yerdeydi: otobüslerde, tramvaylarda, kamyonetlerde; havadaki parmağı her duvar köşesinden insanı suçluyordu. ÜLKENİN SANA İHTİYACI VAR! Nereye giderseniz gidin bakışları üstünüzdeydi. Suçlu. İnsana kendisini böyle hissettiriyordu. Ada bu işi nasıl olup da becerdiklerini merak ederdi eskiden.

Sezonun son futbol maçında bütün futbolcular stadyumun çevresinde toplanmış, sonra kendilerini göstermek için High Road'da yürüyüş yapmışlardı. Ada diğerleriyle birlikte durup

* Leyton Orient futbol takımına taraftarlarının verdiği isim. –çn

onları seyretmişti, Michael önündeydi, hepsi el sallamış, kalabalıkla birlikte tezahürat yaparak sesleri kısılana dek bağırmışlardı.

Ertesi gün Jack, Michael'ı askere alım şubesinin önündeki kuyrukta bekleyip askere yazılmaya çalışırken bulmuştu. Kulağından tuttuğu gibi sıradan çıkarıp evlerine getirmişti. Michael ateş püskürüyordu. Kahramanlarıyla birlikte çarpışma şansı varken onu neden evde tuttuklarını anlayamıyordu.

Ondan sonra ettikleri kavgalar.

Bir keresinde Michael kapıyı çarpıp evden çıktıktan sonra, Ada lavabonun yanında durmuş, dışarı bakan Jack'in yanına gitmişti. Kocasının koluna dokunduğunda Jack yanmış gibi sıçramıştı.

"Ne var?"

"Belki de gitmesine izin vermeliyiz," demişti Ada. "Savaş yakında bitecek zaten."

Jack ona dönmüştü. *"Söylenenlere inanıyorsun, öyle mi?" Savaşın biteceğine? Kitchener'ın cesur adamlarının bunu bitireceğine?"*

Küçümseyen tavrı Ada'yı şoka uğratmıştı. Çünkü kendisi buna inanıyordu – o yaz gitgide artan bir iyimserlik, bir umut her yerdeydi.

Hepsi eğitimdeydi: Parker, Jonas, McFadden, Scott ve O'lar Takımı'nın geri kalanı. Yaşadıkları sokaktan Jo White, Sam Lacock ve Arthur Gillies – Michael'ın beraber büyüdüğü, ondan yalnızca biraz daha büyük çocuklar. Onlar ve bir milyon başka genç adam eğitim alıyor, savaşı kazanacak askerlere dönüşüyordu.

Bütün ülke onların hazır olmasını bekleyerek nefesini tutmuşçasına 1916'nın o erken, güzel baharını bekliyordu.

Silahlar haziranın son haftasında konuşmaya başladı. Ada, Hackney'deki mutfağından hissedebiliyordu onları, bir hafta boyunca gece gündüz süren, işitme sınırının hemen kıyısındaki bir çeşit hafif gürleme. Sonra sustular. Temmuzun birinde, sabah saat yedi buçukta. Ada, güneşin çoktan tepede olduğu bir yaz ortası sabahının ani sessizliğinde, sıra sıra kahverengi tuğlalı evlerin olduğu sokağa çıktı. Dışarıda başka kadınlar da vardı. Ivy

White oradaydı. Sokakta karşıya geçip Ada'nın yanına geldi. "O zaman bitti," dedi. "Öyle değil mi?"

Kaygan, ıslak elleriyle Ada'nınkileri yakaladı. Elleri sabun köpükleriyle kaplıydı. "Artık gidecekler, değil mi? Savaşın sonu bu."

Değildi. Jack haklıydı. Yeni ve korkunç bir şeyin başlangıcıydı bu. Gazeteler yaralı ve ölü listeleri basıyor ve bu listeler günbegün daha da uzuyordu. Ivy'nin oğlu Joe kayıptı, öldüğü varsayılıyordu. Ada bazen gün biterken Ivy'yi ön pencerede durmuş, sanki Joe ıslık çalarak eve dönüş yolunda beliriverecekmiş gibi beklentiyle sokağa bakarken görüyordu.

Kitchener bile öldürülmüştü. Rusya'ya giderken bir Alman denizaltısı tarafından batırılıp boğulmuştu.

Ada o temmuz ayının sonlarına doğru bir gün eve geldiğinde Michael'ı önünde açık bir gazeteyle, başı ellerinin arasında mutfak masasında otururken buldu.

"Ne oldu?" dedi. "Sorun ne?"

Michael başını kaldırıp ona baktı, yüzü bembeyazdı; gazeteyi ona doğru itip dışarı çıktı.

Ada önce neye bakması gerektiğini anlayamadı. Sonra fotoğrafı gördü: ER WILLIAM JONAS, CLAPTON ORIENT. Siyah saçları düzgünce ayrılarak kafasına yapıştırılmıştı, v yakalı formasının üstündeki genç yüzü ciddiydi. Gazete, Çavuş McFadden'la birlikte bir siperde öldüğünü yazıyordu. Resminin yanında futbol kariyerinin dökümü vardı. SANTRAFOR – 73 MAÇ, 23 GOL.

Dışarıda duvara öfkeyle vurulan bir topun sesi vardı.

Ada gazeteyi yumruğunun arasına sıkıştırmış olarak dışarı çıktı. "Bak," dedi. "Bana bak."

Michael topa vurmayı sürdürdü.

"Burada olduğuna sevinmiyor musun?" Ada'nın sesi yüksek, kontrolsüzdü. Kadın bunu umursamıyordu. "O gün babanın seni eve getirmiş olmasına memnun değil misin? Güvende olduğuna? Gazetedeki sen olabilirdin."

Michael topu ayağının altında durdurup annesine döndü.

"*Güvende* mi?" dedi tükürür gibi. " Öyle bir şey yok, var mı? Kimse için güvenli diye bir şey yok, artık değil."

Ada içeri girip oturdu, titreyen ellerini kucağına koydu.

Michael haklıydı.

Ada işte o zaman anlamıştı bir şeyin geldiğini. Bir şey, hepsi için geliyordu. Çocukluğundan hatırladığı İncil hikâyeleri gibiydi, sanki bütün delikanlıların öldürülmesi için bir ferman çıkarılmıştı.

Sonbahar geldi, günler kısalmaya ve askerlik çağrıları günlerini ele geçirmeye başladı. Ada o zaman senelerdir yapmadığı bir şeyi yaparak dua etmeye koyuldu. Kendisi için, Michael için, savaşın kendi kapısında durması için bencilce, deli gibi dua ediyordu. Kime dua ettiğini, kimin daha güçlü olduğunu bilmiyordu: Belki dinleyen, belki de dinlemeyen uzak bir Tanrı'nın mı; bahçe kapısının hemen ötesinde hırıldayan aç savaşın mı; yoksa sigara ve meyveli süt reklamlarının ardında gözlerden yarı yarıya gizlenmiş, havanın yıprattığı yüzüyle hâlâ parmağını uzatan, mezarından hâlâ suçlayan Kitchener'ın mı?

20 Şubat 1917 Michael'ın doğum günüydü. Askerlik celbi mart ayının ilk haftasında geldi.

Michael eğitimini tamamlamış, bir haftalık izninin son zamanlarında evdeyken, Fransa'ya doğru yola çıkmadan önceki öğleden sonra Ada oğlunun odasının kapısını çaldı. Michael eşyalarının son parçalarını topluyordu, büyük çantası ve paltosu çoktan hole indirilmiş, orada bekliyordu. Sırt çantası odanın ortasında, yerde açık bir şekilde duruyordu ve içine konulacak malzemeler etrafına yelpaze şeklinde saçılmıştı. Ada, onun yaptığı düzgün yarım dairenin etrafından dolaştı. Diş fırçası, sabun, küçük bir havlu, iki yedek ayakkabı bağcığı, sefertası, çatal ve kaşık. Pencere açıktı, solgun güneş odaya doluyordu. Michael ışıkta gözlerini kısarak ona baktı. "Teftişe mi geldin, anne?"

"Belki."

Michael topuklarının üstüne oturdu. "Ne kadar da iyi bir çavuşsun."

Ada onun yanına diz çöktü, küçük dikiş kutusunu alıp ellerinin arasında çevirdi. "Bunu kullanmayı öğrettiler sana demek?"

"Biraz."

Ada kutuyu yerine bıraktı, gidip yatağın üstüne oturarak oğlunu seyretti. Michael eğitim için gittiği günden daha güçlü görünüyordu. Çocukluğunun yumuşak, değişken hatları yerine oturuyor, ileride olacağı adamın çizgileri ortaya çıkmaya başlıyordu. Eğilip kalkan başını, uzun, dar sırtını, omurgasının hemen üstündeki kemiğin üstünde hareket eden güneş yanığı tenini seyretti. Michael'ın boynunda bir şey asılıydı. Ada işaret ederek, "O ne?" diye sordu.

Michael ona baktı, sonra annesinin gözlerini takip etti. "Künyem."

"Bakabilir miyim?"

Michael künyesini gömleğinin önünden dışarı çıkardı, ayağa kalkıp annesinin yanına gitti. Kahverengi teneke yuvarlağı göstererek, "Adım burada," dedi. "Şuradaki alayım. Bu da numaram."

Ada numaraya baktı. Altı hane. Yanındaki damarda Michael'ın nabzı zamanı ölçüyor. Oğlu.

"İyi misin, anne?"

"Çok iyiyim." Başını salladı, künyeyi Michael'ın gömleğinin içine sokup düğmesini ilikledi.

Michael ertesi sabah güneş tam doğmadan gitti. İstasyona kadar onunla gitmeyi teklif etmişlerdi ama Michael istememişti. Onlar da ısrar etmediler. Sadece kapıda yan yana durup oğullarının çantasını sırtlamasını ve teneke miğferi ensesine çarparken aşırı yüklü komik siluetiyle el sallamasını seyrettiler. Michael bir kere, yolun sonuna varınca döndü, aydınlanmakta olan sabahta kolunu kaldırdı, sonra gözden kayboldu.

Dışarıdaki raylardan bir tren geçerken pencerelerdeki camları çerçevelerinde titretiyor.

Ada uzanıp kutuyu kucağına alıyor. Düğümü açmaya çalışıyor ama düğüm inatçı, öyle sıkı bağlanmış ki açmak için bir şeye ihtiyacı olacak. Kısa bir süre tereddüt ediyor ama çok kısa bir tereddüt bu; sonra bir bıçak almak için mutfağa iniyor.

"İyi günler, güzelim." Kapıcı Graham sağlam koluyla Hettie'yi selamlıyor. "En sevdiğim dansçı nasılmış bakalım? Bugün çifte vardiyada mısın?"

"Ne yazık ki öyle." Graham'ın kapının yanında oturduğu, içeride gazlı ısıtıcı yanan küçük kulübesine doğru eğiliyor. Kulübe sıcak yün ve pipo kokusuyla dolu, rahat kokuyor. Graham, Palais'nin demirbaşı. Tam da bunu ele veren bir aksanla konuşan, güçlü kuvvetli bir doğu Londralı; savaştan önce demiryollarında çalışırmış ve anlattığı hikâyelerin bini bir para. Bir göz olan odasında saatler geçirebilirsiniz diye anlatıyor insanlar, ışıkta gözlerinizi kırpıştırarak dışarı çıkarsınız ki on sene geçmiş, gençliğiniz solup gitmiş.

En son çağrılanlardan biriydim.

Benim gibi moruğu istememişlerdi.

Sonunda kaybettiğim için gururluyum.

Ateşkese iki gün kala!

Yerde yatmış seğirdiğini gördüm. El hâlâ hareket ediyordu.

Bilekteki dövmeden benim kolum olduğunu anladım!

"Taziyelerimi kabul et," diyor Graham.

Hettie, "Paraya ihtiyacım var," diye omuz silkiyor.

"Hepimizin yok mu? Bir dakika bekle." Elini cebine sokarak teneke bir kutu çıkarıyor, açıp içinden bir pastil alıyor. "Al bakalım." Kulübeden Hettie'ye uzatıyor, Nelson et yağı pastili, kızıl-kahve. "Gücünü koru." Göz kırpıyor. "Bunlar savaşta bizi saatlerce idare ederdi. Eğitim yürüyüşleri. Tüm Fransa boyunca."

Her zaman söylediği şey.

Hettie pastili hırkasının cebine tıkarak, "Teşekkür ederim," diyor. "Sonrası için saklayayım."

Her zaman böyle yapar. Küçük rutinleri bu.

Graham, Hettie'nin pis kokulu küçük pastilleri sadece soyunma odasındaki çöpe atana kadar cebinde tuttuğundan şüpheleniyor mu?

Ama rutinleri böyle, Hettie bunun ikisini de mutlu ettiğini düşünüyor.

Graham başını iki yana sallayarak, "Siz kızlar bu işin altından nasıl kalkıyorsunuz hiç bilmiyorum," diyor. "Saatlarce dans ediyorsunuz. Gerçekten anlamıyorum."

Hettie, *yapacak bir şey yok* dermiş gibi omuz silkiyor, sonra hırkasına iyice sarınıp uzun, ısıtılmamış koridorun ucundaki, tek bir ampulle aydınlatılan soyunma odasına yöneliyor. Odanın etrafına saçılmış kızlar ona selam vermek için dönüyor, Hettie kadife çantasını parmaklığa asarken merhabalaşıyorlar. Üstünü çoktan değiştirmiş olan kızlar oturuyor, muhabbet ediyor, duvara çivilenmiş SİGARA İÇİLMEZ tabelalarına karşın kaçak sigara tüttürüyorlar.

Palais'nin buz gibi soyunma odası, işin nahoş taraflarından biri. Pagodalar ve kuşlarla dolu Çin işi duvar kâğıtlarıyla kaplı olan ön taraftaki odalara bakınca, soyunma odasının böyle olabileceği kimsenin aklına gelmez. Arka taraftaki duvarlar sadece boyanmış, hem de iç karartıcı bir yeşile. Kızların bazıları çoktan soyulmaya başlamış boyaya isimlerinin baş harflerini kazımış. Sivri akıllının biri diz hizasına bir şiir bile yazmış.

Dikkat et, oğlum, moruk Grayson'a
Geç kaldın dedi mi sana
Çeker seni arka tarafa
Cezanı verir orada.

Hettie işe ilk başladığında şiiri açıklatması gerekmişti. Geç kalanlara karşı sertliği dillere destan olan ince dudaklı kat müdürü Grayson, dedikodulara göre Acton Town'da bir yerlerde

bir adamla birlikte yaşıyormuş. Delikanlılar onun sürekli kendilerine uzun uzun baktığına yeminler ediyor.

Hettie hırkasını, bluzunu ve eteğini çıkarıp, üstüne çarpacak soğuğun beklentisiyle titreyerek kıyafetlerini parmaklığa asıyor ve dans elbisesini giyiyor. Haftanın ilerleyen günlerinde, Palais'yi dolduran bedenlerin kalabalığı olmaksızın, dans pisti buz gibi olacak. Yönetim, kızların yün içlik giymesine izin vermiyor, bu yüzden onlar da akıllarına gelen bütün numaralara başvuruyor; elbiselerinin altına fazladan kat dikiyor, iki kat çorap giyiyorlar ama dondurucu bir pazartesi akşamüzeri hiçbir şeyin pek bir faydası dokunmaz. Tek umudunuz birinin sizi tutmasıdır, böylece hareket eder ve uzun süre kıpırtısız oturmak zorunda kalmazsınız.

"Hey, Hettie!"

"İçeri girebildiniz mi? Gördünüz mü? Dalton's Kulübü'nü diyorum. Cumartesi gecesi?"

Hettie dönünce arkasında kızların çember şeklinde toplanmış olduğunu görüyor, yüzleri beklentili, artıkları bekleyen aç hayvanlar gibiler. "Evet, girdik."

"Yani gerçekten var?"

"Evet, gerçekten var. Ama öyle gizli saklı ki orada olduğunu kesinlikle anlayamazsınız."

Kızlar aynı anda soluklarını bırakıyor; Hettie nefeslerinin kendisini yalayıp geçtiğini, tenini kıskançlıkla yaldızladığını neredeyse hissedebiliyor. Onlara dansçıları, o insanların nasıl da hiçbir şeyi umursamıyormuş gibi hareket ettiğini anlatmayı düşünüyor ama konu açıklanamayacak kadar zorlu.

"Ya grup? Dixies kadar iyi miydi?"

"Grup *müthişti*."

"Ya Di'ninki? Nasıl biri?"

"Abayı yakmış durumda. Ve zengin."

Kızlar içlerini geçirip aynalara, pudralara ve sigaralarına doğru geri çekilerek yüzlerinde, saçlarında son dakika düzeltmeleri yapıyorlar. Hettie nadir yaşadığı bir tatmin ışıltısıyla içi ısınmış

hâlde dans ayakkabılarını çantasından çıkarıp tokalarını bağlamak üzere oturuyor. Bir kere olsun onu da kıskandılar. Belki iyi bir şey değil bu ama yine de kendisini iyi hissetmesini sağlıyor.

Di son anda aceleyle içeri dalıyor, yüzünü buruşturarak paltosunu çıkarıyor ve kapı açılıp da Grayson'ın kafası eşikte belirirken üstünü ışık hızıyla değiştiriyor.

"Vakit geldi, hanımlar." Ellerini çırpıyor. "Hadi bakalım, piste." Başını odaya doğru uzatıp abartılı bir tavırla havayı kokluyor. "İçinizden *birinizi* sigara içerken yakalarsam, bir haftalık maaşını keserim."

Kızlar serin koridora çıkıyor, Hettie ile Di en arkada; erkekler de karşı taraftaki soyunma odasından çıkıyor. On iki kişiler, hepsi takım elbiselerini giymiş, öğleden sonra vardiyasına hazırlar.

Dansçılar geniş çifte kapıdan geçerek piste giderken Hettie'nin içinde her zamanki karmaşık duygular birbiriyle mücadele hâlinde. Palais şüphesiz ihtişamlı bir yer. Her şey Çin'e özgü: Dans pisti pagoda tavanının yeniden yaratılmış hâliyle boydan boya kaplı, Çin manzaraları gösteren mozaik camlar ve cilalı paneller dört bir yana asılı, tavan ise her biri göz kamaştırıcı altın harflerle süslenmiş siyah sütunlarla destekleniyor. Pistin ortasında, kenarlarından çeşme akan minyatür bir dağ var ve küçük iki tapınak replikasının birinin altında da orkestra ısınıyor.

Hettie, Palais'yi ilk defa ocak ayının soğuk bir gününde seçmelere katıldığında görmüştü. O zaman bazı yerler hâlâ iple çevriliydi ve Grayson umutlu dansçıları sert görünüşlü, emirler yağdırıp duran bir kadının önünde sınava tabi tutarak kadınlarla erkeklerin sayısını gün içinde beş yüzden seksene indirdiği sırada ona eşlik eden gümbürtülü piyanonun arka fonunda çekiç ve testere sesleri duyuluyordu.

O sırada bile, kulübün talaş ve planyalanmış tahta kokan bitmemiş hâlinde bile mekânın özel bir yer olacağını hissedebiliyordunuz.

Bütün yerel gazetelerde reklamlar çıkmıştı:

PALAIS DE DANSE

BÜTÜN LONDRA'NIN DİLİNDE!

Avrupa'daki en büyük ve en lüks dans sarayı!
İki caz orkestrası.

Kadın ve erkek dans eğitmenleri.
Resmî kıyafet zorunludur.

Hettie eskiden reklamları gazeteden kesip annesi okusun diye mutfak masasına bırakırdı.

O ilk hafta sonu altı bin kişi gelmişti ve Hettie dans pistine ilk defa çıkıp da mekânı bütün ihtişamıyla gördüğünde Palais gerçekten de gözüne saray gibi gelmişti.

Ne var ki Hettie bu görkemin çalışanlar için olmadığını çok geçmeden anlamıştı. Her şey müşteriler, iki pound altı penilik ödemeyi yapanlar içindi. Hettie, Di ve diğer dansçıları bekleyen şey Ağıl'dı. Hâlâ beklediği gibi.

Kızlar bir tarafa erkekler bir tarafa olmak üzere sıraya giriyorlar. Grayson hırka ya da görünürlerde mendil olup olmadığını, birinin kamburunu çıkarıp çıkarmadığını, kaçak sigara ya da seçilmediğiniz danslarda vakit geçirmenizi sağlayacak örgü şişler getirip getirmediğini denetlerken başları önde. Grayson'ın bakışları hepsini inceliyor. Erkekler, özellikle de Fransa'da bulunmuş olanlar ona *General Grayson* diyor.

Bir vardiyada on iki erkek, on iki kız.

Öğleden sonraları (3-6) yirmi, akşamları (8-12) yirmi beş dans.

Dans başına altı peni.

Grayson yanlarından geçerken Di, "Bu akşam burası buz gibi," diye tıslıyor.

Grayson duruyor. Yavaşça dönüyor, Di başını eğip ellerine bakıyor. Ama ağır kapılar açılıp müşteriler içeri akmaya başladığından azara vakit yok. Bir pazartesi gecesi bile yüzlerce müşteri var, esnek ahşap zeminde adımları ağır.

Orkestra biraz ahenksiz bir başlangıç yapıyor ve ilk birkaç çift kendilerini cesurca piste atıyor. Gecenin açılışı daima valsle yapılır. Hettie soğuğa karşı ellerini koltuk altlarına sıkıştırmış şekilde, önündeki bölük pörçük manzarayı seyrediyor. İnsanlar Palais'ye gelirken gece kıyafeti giymeye zahmet etseler bile pazartesi günleri bunu kesinlikle yapmıyorlar; dans pisti kahverengili, grili, siyahlı bir çamur hâlinde, erkekler gündelik takım elbiseleriyle, kadınlar ise çoğunlukla bluz ve etekle.

İki parçadan oluşan yünlü bir kıyafeti üzerine güzelce giymiş, baston yutmuş gibi duran bir müşteri erkeklerin Ağılına doğru kararlı adımlarla pisti geçiyor. Di, Hettie'yi dürtüp kıkırdıyor. "Geliyor bizimki." Koridorun karşı tarafında Simon Randall daha bir dik oturuyor, çaktırmadan ellerine tükürüp saçını düzeltiyor. Kadın, elinde cilveli bir şekilde tuttuğu biletiyle Simon'ın önünde duruyor. Simon da sırıtarak bileti alıp sıradan çıkıyor. *Tutuldu*. Simon erkeklerin en gözdelerinden biri, her hafta iki kere öğleden sonra bu kadın tarafından her defası on bir şiline tutuluyor. Bahşişler hariç.

Kalabalık şimdi etrafa dağılmış durumda, kimileri masalarda oturuyor, birkaç kişi pistin kenarlarındaki küçük büfelerden içecek alıyor. Kocaman salon dolmakta, dans pisti kalabalıklaşıyor, orkestra daha gürültülü çalıyor, öğleden sonra hızını almaya başlıyor. Hettie'nin gözü, pistin diğer tarafındaki kalabalığın arasında yavaş yavaş yürüyen uzun boylu bir adama ilişiyor, kız kalbi gümbür gümbür atarak sandalyesinde dikleşiyor. Ona benziyor bu adam, Dalton's'taki adama. Ed'e.

Palais mi? Oraya bir kere gitmiştim.

Hettie parmaklığı kavrıyor. Ed onu aramak için buraya gelmiş olabilir mi?

Adam dans pistine çıkıyor, Hettie de daha iyi görebilmek için öne eğiliyor. Neredeyse sandalyesine çıkmış durumda ama adam yaklaşınca Ed olmadığını anlıyor. Uzun boylu olmasının haricinde Ed'e hiç benzemiyor; bu adamın takma bacaklı insanlara özgü, tereddütlü, ayak sürüyen bir yürüyüşü var. Bunu bir

kilometre öteden fark edebilirsiniz. Onlarla dikkatli olmanız gerekir, farkına bile varmadan ayaklarınızı ezebilirler.

Di, "O da neydi öyle?" diye fısıldıyor.

Aksileşen Hettie, "Hiç," diyor başını sallayarak.

Ama adamın dikkati çekilmiş bir kere, dans pistinde ilerliyor. Hettie bu bakışı tanıyor. Bu işin nasıl yürüdüğünü bilmiyormuş gibi yaparak biraz dalgın görünüyor ve dişlerinin arasından ıslık çalıyor. "İyi günler," diyor, elleri ceplerindeyken.

"İyi günler."

"Bu saçmalık kaç para?"

"Altı peni," diyor Hettie.

"Altı peni mi?" Adam üzgün görünüyor, sesini bir parça yükseltiyor. "Ama içeri girmek için iki pound altı peni verdim zaten."

Di, "Ödeme yapmak istemiyorsanız," diye araya giriyor, "damınızla gelin."

Adam kıpkırmızı kesiliyor.

Hettie ânında kendisini feci hissediyor. Yüreği burkuluyor; adam için, kendisi için, bütün bu lanet iş için. Solundaki kabini işaret ederek yumuşak bir sesle, "Biletinizi şuradan alıyorsunuz," diyor. "Bundan sonra fokstrot var."

Adam yutkunuyor. "Geri geleceğim," diyor, "geleyim mi?" Bu sorusu saldırganca, reddetmesi için Hettie'ye meydan okuyor.

"Evet." Hettie ona gülümsüyor. "Lütfen."

Adam sanki bir şeye çarparsa kendisini kaybedebilirmiş de kendisiyle beraber onuru da paramparça olabilirmiş gibi kaskatı yürüyerek uzaklaşıyor.

Di küçümseyerek gülüyor. "Eğlenceli olacak."

Hettie, "Sana göre hava hoş," diye çıkışıyor. "Paraya ihtiyacım var. Adamın biri bana istediklerimi almıyor, değil mi?"

Di'nin ağzı şaşkınlıkla *o* şeklinde açılıyor. "Neyin var senin? Ters tarafından mı kalktın nedir?"

Hettie omuz silkiyor. Sebebini bilmiyor ama bugün Di'ye kızgın. Palais'ye. Her şeye. Adam bileti elinde geri dönüyor. Hettie

bileti ondan alıp çantasına koyarak küçük metal kapıdan dışarı çıkıyor. Adama gülümsediğinde bunu gösteriş olsun diye yapmıyor çünkü buraya yalnız gelmenin herhangi biri için ne kadar zor olduğunu ancak Tanrı bilir.

Kollarını kaldırıyor, ellerini açıyor.

Bu iş böyle. Biri sizi tutar, siz de dans edersiniz. Onlara iyi davranırsanız ve dansınız da hoşlarına giderse, o zaman bir dans daha teklif ederler, bu da altı peni daha demektir, iş böyle yürür. Paranın yarısını idare alır, o yüzden iyi davranmak kârlıdır.

Hettie'yi kendisine çeken adamın elleri nemli. Ter, bodrum ve yıkanması gereken kıyafetler gibi kokuyor. Dalton's'taki adamla uzaktan yakından ilgisi yok.

Eh, Hettie'nin de öyle.

Orkestra çalmaya başlıyor, Hettie'yle adam pistte dans ediyor.

Saat üç olduğunda kuyruğun neredeyse sonu gelmiş, geriye yalnızca beş-altı kişi kalmış. Evelyn esnemesini bastırarak sandalyesinde arkaya yaslanıyor. Sıranın önündeki adam, yer ayaklarının altından kayıyormuş gibi çok hafifçe sağa sola sallanarak tereddütle Evelyn'i gözlüyor.

Savaş travması.

Er.

"Gelin," diyor Evelyn. "Buyurun oturun."

Adam Evelyn'in önündeki sandalyeye tünüyor.

"İsminiz?"

"Rowan."

Evelyn kaleminin kapağını açıyor.

"Soyadınız?"

"Hind."

Öyle güzel bir isim ki Evelyn donup kalıyor. *Hind*: hem gösterişli hem de doğal. Evelyn başını kaldırıp adamın yüzünde ismine denk bir güzellik arayarak normalde bakacağından daha bü-

yük bir dikkatle bakıyor adama. Ama adamda güzellikten eser yok; terhis kıyafeti üzerine çok büyük, sol kolu kirli bir askıda ve yaşamlarını kıyıya yakın yerlerde salınarak geçirmiş adamların yıpranmış, ihtiyarlamış görünüşünü taşıyor. Siper kazmak için askere yazılanlardan biri.

"Rütbeniz?"

"Er, hanımefendi. Erdim yani."

Evelyn'in kalemi kâğıdın üstüne bir şeyler karalıyor. Öğleden sonra güneşi yanağını ısıtıyor. İşini bitirdiğinde ortalığın parktan geçerek eve yürümesine yetecek kadar aydınlık olmasını umuyor. "Size nasıl yardımcı olabilirim Bay... Hind?"

"Geçiyordum uğradım," diyor adam. "Ve sonra... ben..."

Evelyn arkasına yaslanıyor. Bunlara alışkın: kekeleyenler, lafı geveleyenler. İstediğinde sabırlı olabilir, nazik olabilir. Rowan Hind'in bakışları yere iniyor, adam bir an sessiz kalıyor. Sonra gözü Evelyn'in parmağına ilişerek, "Parmağınız," diyor.

"Evet?"

"Nasıl oldu?" Solgun gözleri Evelyn'kileri buluyor.

Bu adamda insanı tuhaf bir biçimde ikna eden, savunmasız bırakan bir şeyler var; Evelyn ona gerçeği söylemeye karar veriyor. "Fabrikada oldu," diyor.

"Savaşta mı?"

Evelyn başıyla onaylıyor.

"Mühimmat?"

"Evet."

"Tahmin etmiştim." Adam kendisinden memnun görünüyor. "Kanarya'ydınız* değil mi? Yüzünüzde hâlâ biraz sarılık var."

"Öyle mi?"

"Acımış mıydı? Acımıştır mutlaka."

Evelyn eskiden parmağının olduğu yerdeki boşluğa bakıyor,

---

* Kanarya Kızları. I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de TNT mermileri üreten fabrikada çalışan kızlara verilen isim. Lakap, sürekli TNT'ye maruz kalması sonucunda cildin söz konusu kuşun tüylerini andıran bir renge bürünmesinden kaynaklanır. –*çn*

eli korumacı bir refleksle etrafına kapanıyor. "Acıdı," diyor. "Hemen değil ama."

Önce gülmüştü. O şaşırtıcı manzara: Bir parmak. Kendi parmağı. Bir saniye öncesine kadar eline bağlıydı. Kanın önlüğüne, yüzüne fışkırmasından önceki o tuhaf, upuzun saniye. Solunda çalışan kadına doğru döndüğünü ve onun da yüzünün kana bulandığını gördüğünü hatırlıyor. Sonra parmak içindeyken hâlâ çalışan makineye bakmıştı, beyaz tendon zamk gibi esnemişti. Birisinin çığlık attığını hatırlıyor. Sonra her şey kardı. Kendine geldiğinde, eli bandajlanmış olarak bir ambulansın içinde hastane yolundaydı.

Önünde oturan Bay Hind başını sallayıp duruyor. "Onu da bilirim. Askerler kollarını ya da bacaklarını kaybeder, ilk birkaç saniye boyunca başlarını kıçlarından ayıramaz hâlde olurlar. Asker olsaydınız" –imalı bir tavırla öne doğru eğiliyor– "ömrünüz boyunca aylık alırdınız."

"Evet." Evelyn kederle gülümsüyor. "Eh, ne yapalım."

Rowan'ın arkasında bekleyen adamın yerinde kıpırdandığını görüyor.

"Bir şikâyetiniz mi vardı?" diyor. "Buraya o yüzden mi geldiniz?"

Adam bunu biraz düşünüyor, sonra, "Hayır," diyor. "O yüzden gelmedim."

Evelyn onun konuyu açmasını bekliyor ama adam ellerine bakarak orada oturmakla yetiniyor.

"Şu anda çalışıyor musunuz?"

"Çalışıyorum." Gözlerini kaldırıyor. "Satış elemanıyım. Evet."

"Nasıl bir iş?"

Adam başparmağını ağzına götürüp tırnağının kenarındaki eti kemiriyor. "Korkunç," diyor.

Elbette öyle. Peki kapılarını çaldığı insanlar ondan hoşlanıyor mu? Seyyar satıcı? Küçük Bay Hind?

"Gerçi mesele o değil," diyor adam. "Başka bir şey."

"Evet?"

"Alayımı bulmak istiyorum. Yüzbaşımı. Nereye gideceğimi bilemedim... Sonra geçerken levhayı gördüm. Savaşta On Yedinci Middlesex'teydim, anlarsınız ya, Camdenlılarla birlikte çarpışıyordum."

"Anladım." Evelyn masasından bir parça kâğıt alıp kalemine uzanıyor. Onun işi değil ama işçi kimlik kartıyla arşiv bürosuna gidebilir. Kurallar kimi zaman esnetilebilir. "Çok zor olacağını sanmam. Tabii bahsettiğimiz kişi hâlâ hayattaysa. Önce adresinizi alabilir miyim?" Kaleminin kapağını açıyor.

"Grafton Caddesi 11 numara... Poplar." Adam Evelyn'e doğru eğilip yazı yazmasını seyrediyor.

"Alayınız?"

"On Yedinci Middlesex."

Evelyn bunu da yazıyor. "Hangi yıllarda ordudaydınız?"

"1916'dan 1917'ye kadar."

"1917'de mi malulen emekli edildiniz?"

"Evet."

"Ne yara almıştınız?"

Adam tereddüt ediyor. "Kolum."

"Onu görebiliyorum." Adamın biraz daha açmasını bekliyor. "Kolunuzu kullanamıyor musunuz?"

"Hayır."

Adam yine bir şey söylemeden bekliyor. Evelyn içinde ufak bir öfke kıvılcımı hissediyor. "Yüzbaşınız?"

"Evet."

"Yüzbaşınızın adı neydi?"

Adamın yüzü seğiriyor. "Montfort," diyor.

Evelyn önce yanlış duyduğunu zannediyor.

"Yüzbaşı Montfort." Adam Evelyn'in yazmasını bekleyerek öne eğiliyor.

Evelyn kalemi tutan, kâğıda bastıran eline bakıyor. Mürekkep küçük gri girinti çıkıntıların arasında düzensiz bir biçimde akıyor. Evelyn kalemin ucunu kâğıttan kaldırıyor. "Yüzbaşı Montfort?"

Adam başıyla onaylıyor.

"Şey, kusura bakmayın." Arkasına yaslanıyor. "Ne yazık ki bu konuda size yardımcı olamam."

"Ne? Neden?"

"Burada yalnızca emekli aylığı işlerine bakıyoruz. Emekli aylıkları ve yan ödemeler. Kayıp bürosu değiliz." Yanındaki desteden bir müsvedde alıyor, boş tarafını çeviriyor, ardından küçük, deri kaplı bir defter alıyor, açıp içinden bir adresi kâğıda geçiriyor. Her şeyi dikkatle ve yavaşça, kalemini elinden geldiğince sabit tutarak yapıyor. "Sanırım en iyisi doğrudan orduyla temasa geçmeniz. Gerekli bütün bilgiler burada."

Adam Evelyn'in elindeki kâğıda harfler yabancı bir alfabenin harfleriymiş gibi bakakalıyor. "İyi ama" –başını kaldırıp ona bakıyor– "yapabileceğinizi söylemiştiniz. Daha az evvel yardım edebileceğinizi söylemiştiniz."

"Özür dilerim. Yanılmışım."

Adam sabit bakışlarla Evelyn'i süzüyor. Evelyn, yalan söylediğimi biliyor diye düşünüyor. Bakışlarını kaçırmıyor. Adamın kafası sarsılmaya başlıyor.

"Bay Hind?"

Şiddeti artan sarsıntılar adamın bütün vücuduna yayılıyor, sonunda adamın bedeni kutudan fırlayan oyuncağa dönüyor, yüzü çarpılıyor, dehşet verici bir hâli var. Ama Evelyn bu tür nöbetleri daha önce gördü. Ne kadar korkunç olursa olsunlar, elinizden beklemekten başka bir şey gelmez. Tırnaklarını avuçlarına batırıp bakışlarını, ayaklarının altındaki lekeli, kahverengi halı kaplı zemine çeviriyor.

"İyi misin, dostum?"

Evelyn başını kaldırınca Robin'in tam önünde durmuş, elini Rowan'ın omzuna koymuş olduğunu görüyor. Bir an onun kendisiyle konuştuğunu sanıyor. "Tamam, geçti." Robin kendisinden daha ufak tefek adamın sırtını yavaş yavaş sıvazlayarak, bir hayvanı sakinleştirirmiş gibi alçak bir sesle konuşuyor. Rowan'ın yanında dev gibi görünüyor, meşe kadar sağlam. "Tamam, hadi bakalım. İşte böyle. Oldu."

Rowan'ın nöbeti yavaş yavaş geçiyor, adam derin nefesler alarak kendisini toparlıyor. Robin adama alan açmak için ondan biraz uzaklaşarak kendisi, Rowan ve Evelyn arasında bir üçgen oluşturuyor. Ellerini ceplerine sokuyor. "İyi misin, dostum?"

Rowan gözleri yerde, başıyla onaylıyor. "Evet, efendim. Özür dilerim, efendim."

Robin alçak sesle, "Özür dileyecek bir şey yok," diyor. Evelyn'e bakıyor. "Her şey yolunda mı?"

Evelyn, "İyiyiz," diyor kısaca. "Teşekkür ederim."

"Tamam o zaman." Robin onlara kısa bir bakış atıp masasına dönüyor. Evelyn kanı beynine sıçramış hâlde seyrediyor onun gidişini. Bir ara hepsi dener bunu. Ona ne yapacağını söylemeye kalkışırlar. Evelyn'in en nefret ettiği şey bu. İki yıldır burada çalışıyor, personelin en kıdemlisi. Döndüğünde Rowan'ın dik dik kendisine baktığını görüyor.

"Sen," diyor adam. Kelimeleri sanki havadan daha ağır bir şeyle şekillendiriyormuşçasına yavaş yavaş konuşuyor. "Sen biraz önce tıpkı ona benzedin."

"Kime?"

"O adama," diyor Rowan. "Görmek istediğim adama."

Evelyn kâğıt parçasını masasının üzerinden ona doğru uzatarak, "Eh, aradığın adamın hâlâ hayatta olup olmadığını sana söyleyebilecek olan insanlar bunlar," diyor.

Tabut, 63638 numaralı askeri ambulansa yükleniyor. Yanında, altı ayrı cepheden alınmış, altı varile doldurulmuş toplam yüz torba toprak var. Ambulans kuzey kıyısına giden uzun, düz yola çıkıyor. Ona askeri bir konvoy eşlik ediyor: İki araba önde, biri de arkada. Her arabada dört asker şapkaları kucaklarında, sessizce oturuyor.

Buradaki arazi de hâlâ yerle bir edilmiş olmasına karşın daha güneydeki Somme'dan daha kırsal görünüyor. Burada yaşam belirtileri çiftliklere dönmeye başlıyor. Burada, olup biten her şeyin ardından bile

tarlalar hâlâ tarla gibi görünüyor – hâlâ bir şeylerin yetişebileceği toprak parçaları gibi.

Konvoy, saban süren bir çiftçinin yanından geçiyor. Çiftçi başını kaldırıp külüstür ambulansla ona eşlik eden arabalara bakıyor. Çiftliğine daha geçen sene döndü. Verdun'da yaralanıp bir gözünü kaybetmiş ve eve dönmek üzere terhis edildiğinde içten içe rahatlamıştı. Hayatına karşılık bir göz, ufak bir bedel gibi geliyordu. Ama 1918'deki Alman ilerleyişinin ardından, Almanların o bahar hızla ve saldırganca ilerleyerek çiftlik evine, kilerine ve arazisine el koymasının ardından çiftlikten ayrılıp Burgundy'deki kayınpederinin yanına gitmişti. Cephe gerisinde açlıktan ölen çocuklar her şeylerinin kökünü kurutmuş, bu bolluk karşısında şaşkına dönmüş bir hâlde bütün tavuklarını kesip yemişlerdi. Zil zurna sarhoş olduktan sonra avludaki haykırışlarıyla hem onu, hem de karısıyla çocuklarını uyandırmışlardı, boş şarap şişeleri yerde yuvarlanırken miğferlerini kasıklarına tutmuş bir şekilde çırılçıplak sallanıyorlardı. Çiftçi o zaman her şeyin bittiğini anlamıştı. Almanların işinin bittiğini. Açlıktan ölmek üzerek olan bu sarhoş çocuklar tarafından ordunun ilerlemesinin durdurulduğunu.

Savaştan kafasında kalan bazı resimler bunlar işte. Şimdi tek istediği kendi hâline bırakılmak. Burada kalmış olabilecek herhangi bir askeri mühimmata denk gelmeden tarlasını sabanla sürebilmek istiyor. Arazilerini ellerinden geldiğince işlemeye çalışırken kolunu, bacağını kaybetmiş ya da başına daha kötüsü gelmiş pek çok çiftçi tanıyor.

Yaklaşan arabaların ne taşıdığını bir an merak ediyor: Yabancı bir yüksek rütbeli mi acaba? Ama merakı uzun sürmüyor. Çiseleyen yağmura, boz rengi gökyüzüne karşı kamburunu çıkarmış hâlde, karısının yanında şöminenin karşısına oturmuş akşam yemeğini yediğini hayal ederek eğilip işine dönüyor.

Ada şiddetli, tereddütsüz bir hareketle düğümleri kesiyor; ip, duman gibi görünen bir toz bulutuyla koparak düşüyor.

En üstte Michael'ın ona ve Jack'e yazdığı mektuplar var, bir

başka iple bağlanmış iki kalın deste. Ada desteleri kutudan alıp yatakta yanına koyuyor. Henüz değil.

Mektupların altında daha küçük, bağlanmamış bir kartpostal koleksiyonu var. Bir tanesinde bir kilise resmi görünüyor. Sağ alt köşede Albert yazıyor. Çan kulesinin tepesinde bebekli bir kadın var, kadın bebeği öne uzattığı kollarında tutmuş, havada sallandırıyor. Kartın arkasında oğlunun el yazısı:

Kadın, Meryem Ana.
Birkaç yıldır böyle eğikleşiyormuş.
Devrilirse savaşın sona ereceğini söylüyorlar.
Dua et de biz kazanırken devrilsin, anne!

Michael'ın 1917'de Fransa'ya gitmesinin ardından ona gönderdiği ilk karttı bu, Ada aldığı gün kartı mutfak duvarına asmıştı. Ama nedense resim onu huzursuz ediyordu; boşlukta sallanan, çaresizce çocuğuna tutunan o kadında ona kendisini hatırlatan bir şeyler vardı.

Duvarında, tanıdığı herkesin duvarında asılı olan harita asılıydı; *Daily Mail* bunu ücretsiz dağıtmıştı, Albert şehri İngiliz Bölgesi'nin ortasındaydı ve kırmızıyla işaretlenmişti. Ada şehrin çevresine bir daire çizmişti. Hiç değilse artık Michael'ın bir yerde olduğunu gözünde canlandırabiliyor, kiliseye bakınca onun gördüğü bir şeyi görebiliyordu. Hem Albert güzel bir İngiliz adı gibi geliyordu kulağa, söylenmesi kolaydı, haritadaki diğer yer isimlerine benzemiyordu: Ypres, Thiepval, Poperinghe. Ada'nın bu isimleri nasıl telaffuz edeceğine dair hiçbir fikri yoktu.

Kutudakileri şöyle bir karıştırıyor. İlk kartpostalın altından başkaları dökülüyor: Bir nehirle nehir kıyısının resmi, yazlık giysiler giymiş insanlar piknik yapıyor. Aşağıda, SOMME yazıyor. Michael kartın arkasına, "Artık pek bu resimdeki hâline pek benzemiyor!" yazmış. Ada bu kart kapıya geldiğinde ne yaptığını hatırlıyor: Nehir kıyısındaki insanların yüzlerini incelemiş,

Fransızların kendi memleketinin insanlarından pek de farklı görünmediğini anlayınca rahatlamıştı.

Son resim bir kentin arnavutkaldırımlı bir sokağı. Arkasına ters olarak bir şey yapışmış. Ada onu dikkatle çıkarıyor. Michael'ın bir fotoğrafı.

Ada şimdi hatırlıyor. Michael bunu aşağıda salonda çerçeveli olarak duran fotoğrafıyla aynı zamanda, Fransa'ya gittikten kısa bir süre sonra göndermişti. İki fotoğraf birbirlerinden birkaç saniye arayla aynı fotoğrafçı tarafından çekilmiş olmalıydı çünkü ikisinde de aynı arka plan –boyalı bir duvar– var. Michael bunda gülümsemiyor, gözleri dikkatli, hatları da bulanık, o yüzden duvarın nerede bitip üniformasının nerede başladığını anlamak zor. Ada onun deklanşöre basıldığı anda kıpırdadığını, fotoğrafın bu yüzden bu şekilde çıktığını anlıyor ama bundan yine de hoşlanmıyor. Michael çoktan kendisinin yer almadığı bir geleceğe doğru harekete geçmiş gibi görünüyor.

Onların altında küçük, açık kahverengi üç parça kart var. Bu kpostallarda resim yok, her birinde sol taraftan aşağıya kadar yazılar basılı:

Gayet iyiyim.

ve yatırıldım

yım } *iyileşiyorum.*

alandım } *yakında taburcu olmayı umuyorum.*

i üsse gönderiliyorum.

_____ *tarihli mektubunuzu*

_____ " *telgrafınızı* } *teslim aldım.*

_____ " *paketinizi*

En kısa zamanda yazacağım.

Sizden son zamanlarda/uzun süredir mektup almadım.

İlk iki kart Haziran 1917'den, Michael'ın çarpışmaya ilk defa katıldığı tarihten. Ada bir haftadan uzun bir süre mektup almadıklarını, sonra bu kartların iki gün üst üste geldiğini hatırlıyor; bütün cümlelerin üstü çizilmiş, biri hariç: *Gayet iyiyim.*

Kartpostallar ne kadar az bilgi verse de Ada bunları alınca ne kadar rahatlamıştı.

Michael'ın alayındaki yaralı ve ölü listeleri nihayet açıklandığında Ada gazetenin üstüne kapanmış, parmağını listede gezdirerek oğlunun adını yaralı ve ölülerin arasında deli gibi aramıştı. İsim listede yoktu. Yine de ondan doğru dürüst bir mektup alabilmek için bir hafta beklemeleri gerekmişti. Ada o arada okuyabilir ve yazılanların anlamını kavramaya çalışabilirdi: İki yüz askerden ellisi hayatta kalmıştı.

İşte o zaman Ada, oğlu her ne gördüyse bunun onu kendisinin ulaşabileceğinin çok ötesinde bir yerlere taşıdığını anlamıştı.

Kutuda bir sahra kartpostalı daha var. Bu defaki 14 Eylül 1917 tarihli. İki haftalık sessizliğin ardından gelmişti. Ada'nın oğluna tam dört defa yazdığı o iki hafta. Her sabah posta kutusunun tıkırtısını duyduğunda hole koştuğu, Jack'in her akşam, okuması için çaydanlığa dayanmış bir mektup var mı diye bakmıyormuş gibi yaparak şapkasını elinde burmuş bir şekilde mutfağa girdiği iki hafta. Bu kartta da aynı şey yazılıydı:

Gayet iyiyim.

Ondan aldıkları son haber bu olmuştu: 14 Eylül 1917.

Gazeteleri didik didik okumuşlardı ama bu defa Michael'ın alayıyla ilgili hiçbir şey yoktu. Katıldıkları herhangi bir harekâtla ilgili hiçbir şey yoktu. Hiçbir şey.

Kutunun dibinde küçük, kahverengi bir zarf var. Ada onu çıkarıp ellerinde tutuyor. Bu kadar ağır bir şeye göre zarf tüy gibi.

Eylülde, yazdan kalma bir güneşin parladığı bir pazartesi geldi. Ada çarşafları çamaşır ipine asıyordu. Sokak aynı şeyi yapan kadınlarla doluydu, bahçeleri uçuşan beyazlarla bezenmişti.

Ada posta kutusunun tıkırtısını duymamıştı ve loş koridora girdiğinde, paspasın üstünde yatan bir mektubun şeklini belli belirsiz seçebildi. Almak için eğildi, Fransız posta mührünü, Jack'in siyah, resmî harflerle yazılmış adını gördü. Mektubu yere attığı gibi doğruca yeniden dışarı çıktı.

Güneş çamaşır ipindeki çarşafların beyazlığına vuruyor, oradan Londra'daki bütün kadınlar aynı anda teslim oluyormuş gibi bahçeler dizisi boyunca parlıyordu. Hemen önünde Jack'in daha onarmaya fırsat bulamadığı tavşan kafesi duruyordu. Ada, altıgen biçimli tellerin boz, cilasız tahtadan ayrıldığı yere baktı. Seneler önce tilkinin biri gelip telleri koparmıştı. Yan komşunun kedisi sıcağın vurduğu yerde pinekleyerek kafesin yanında uyuyor, karnı güneşin altında inip kalkıyordu.

Ada'nın bundan sonra hatırladığı ilk şey, gölgeler etrafında uzarken mutfakta durması ve Jack'in içeri girmesi. Mektubu ona uzatması. Oturmasını söylemesi.

"Açma," demişti Ada.

Ama Jack mektubu açtı. Ada okurken onun yüzünü inceledi. Sayfa boyunca ilerleyen gözlerini. Dur. En yukarı dön. Ve adamın bu minicik hareketlerinde Ada, hayatının, geleceğinin kendi içine çöktüğünü hissetti.

"Doğru değil."

Jack mektubu masaya koydu. Ada'ya doğru itti.

Ada kocasının ellerine, parmaklarının üstündeki siyah kıl tutamlarına baktı.

"Okuman gerek, Ada."

Mektubu ondan aldı.

Sayın Jack Hart,
Oğlunuz Michael'ın aldığı yaralardan ötürü
17 Eylül'de öldüğünü büyük bir üzüntüyle
bildiririm.

Saygılarımla,

Sayfaya yalnızca bu sözler yazılmıştı. Altta bir isim bile yoktu, yalnızca bir imza vardı ama aceleyle karalanmış ya da yağmur altında yazılmış gibi bulanıktı.

Ada başını kaldırıp Jack'e bakarak, "Doğru değil," dedi. "Olsa bilirdim. Doğru değil."

Başka mektup gelmedi – oğullarının nasıl öldüğü açıklanmadı. Jack, Michael'ın alayına yazdı ama cevap almadılar. Herkes iki mektup almıştı. Birini kaybeden bütün tanıdıkları. Çoğu daha da fazlasını: Ölüm sırasında orada olan birinden, teskin edici sözler söyleyecek, küçük bir ayrıntıyı anlatacak birinden gelen bir mektup.

Ada bir yanlışlık olduğuna emindi.

Bundan sonra bir süre boyunca sokakta insanlar onu durdurup üzüntülerini bildirdi. Michael'ın onun için nasıl bir gurur kaynağı olduğunu söylüyorlardı, sanki oğlunun ölümü Ada'nın hisse değerlerini artırmıştı. Konuşurlarken Ada öylece duruyor, onlar yollarına devam edene dek bekliyordu. Yatağının ayakucunda bir sandıkta naftalin ve pelür kâğıtları arasında katlanmış duran, en son yirmi sene önce annesi için giymiş olduğu matem elbisesini dışarı çıkarmadı.

Sonra, savaşın bitmesinin ardından 1918-19 senesinin kışında çocuklar evlerine dönmeye başladı. Birden her yeri doldurdular, terhis kıyafetleri ve on beş şilinlik paltolarının içinde sokaklara akın ediyorlardı. Sanki Fransa'da tersine bir büyü işlemişti, sanki oradaki bataklık misali tarlalarda ölmek yerine tomurcuklanmış, verimli topraktan kendilerini yeniden doğurmuşlardı. Gazeteler binbir çeşit hikâyeyle, mucizeyle doluydu: düşman hatlarının arkasında saklanan çocuklar, evlerine kadar bütün yolu yürüyenler, savaşın bittiğinden bile haberi olmayan ama beş çayında perişan bir kılıkta, kir içinde arka bahçelerinde belirenler.

Ada, Michael'ı ilk kez o zaman gördü: Bir sokak köşesindeki bir grup delikanlının yanında, sırtı ona dönük olarak. Ona doğru gitti, çocuk döndü ama Michael değildi ve Ada terleyerek, titreyerek uzaklaştı oradan. Derken birkaç gün sonra parkta bir kızla

kol kola yine oradaydı. Ada ismini seslenerek arkasından gitti. Michael değildi. Aynı şey sürekli oluyordu. Ada oğlunun arkasından koşuyor ama onu durdurunca aynı boyda, başını aynı şekilde eğen ya da saçları aynı renk olan bir başkası olduğunu görüyordu. Ya da takip ettiği çocuk ortadan kayboluveriyordu.

Ada'nın çoğunlukla geceleri içine huzursuzluk çöküyor, Jack'i uyurken bırakarak oğlunun yatağına giriyor, duvarına futbol resimleri yapıştırılmış dar odadaki dar şiltede yatıyordu. Michael'ı orada da görmeye başladı. Uyandığında oğlunu yanında, yatakta oturur buluyordu. Hiçbir zaman buna şaşırmazdı. Ona doğru uzanırdı ama Michael onu durdurmak istermiş gibi elini kaldırırdı. Yakınlarda gölgeler kıpırdanırdı.

"Kim bunlar?" diye sormuştu ona.

"Şşş." Michael parmağını dudaklarına koyup gülümsemişti. "Merak etme, anne, bir şey yapmazlar. Yalnızca ölüler."

1918'in uzun kışının sonlarına doğru bir gün eve bir doktor geldi. Ada'ya bir iğne yaptı, kolundaki ani bir batmaydı. Kendine geldiğinde Jack'le paylaştığı odadaydı, Jack de köşedeki sandalyede oturuyordu. Işık parlak ve soğuktu. Jack yanına gelip ayağa kalkmasına yardım etti.

"Tamam artık," dedi. Soru değildi.

Aşağı inerlerken Michael'ın odasının önünden geçtiler. Kapı açık, oda bomboştu. Futbol resimlerinin bir zamanlarki varlığını, açık renk boşluklarla koyu renk çizgiler, oğlunun zamk niyetine kullandığı unla su karışımından minicik lekeler ele veriyordu. Ada odaya baktı, sonra kocasına döndü.

"Eşyaları nerede?" Dili ağzına kocaman geliyordu.

"Kaldırdım." Jack suçlu görünüyordu ama kararlıydı, çenesini sımsıkı sıkmıştı.

Ada o zaman ondan nefret ettiğini düşündü ama nefret bile, sanki bir başkasının başına geliyormuş gibi uzak görünüyordu – yakındı ama bir camın arkasında saklanıyormuş gibi ulaşılması zordu.

Aşağıda bir ses var: Arka kapının açılması. Mutfakta Jack'in ayak sesleri.

Ada aceleyle kartpostalları topluyor. Pencerenin dışındaki gökyüzü karanlık.

"Ada?"

Et kasapta kalmış. Pişireceği yemek. Gün yok olmuş gitmiş. Nereye gitmişti ki? Ada mektupları tekrar kutuya tıkıyor ama resmî mektubu değil, onu önlüğünün cebine sokuyor. İpi bağlamaya çalışıyor ama parmakları sakar, işe yaramaz ve Jack ise merdivene vardı bile. Kutuyu dolaba koyuyor, kapağını elinden geldiğince çabucak kapatıyor. Jack kapıyı açarken, saçlarını düzelterek ona doğru dönüyor.

"Ne yapıyorsun?"

"Hiç... Ben... Temizlik yapıyordum."

"Burayı mı temizliyordun?" Jack onun boş ellerine bakıyor, sonra bakışlarını yüzüne çeviriyor.

"Evet... Ben... aylardır girmemiştim buraya, ben de dedim ki... bir bakayım, bir şey yapmak lazım mı diye..." Kalbi davul gibi çarpıyor.

"Neyle temizlik yapıyordun?"

"Hiç. Henüz... Şey, yeni başlayacaktım." Ada saç diplerine kadar kıpkırmızı kesildiğini hissediyor.

Jack odaya bakınıyor, yatağı, hâlâ üstünde duran makası inceliyor. "Bana iyi göründü."

"Evet," diyor Ada. "Öyle." Jack'in yanından geçiyor, makası kapıp merdivenden aşağı koşturuyor. Mutfağın serinliğiyle loşluğuna minnettar. Yukarıda Jack'in ayak seslerini duyabiliyor. Onun oğullarının odasında yürümesini dinliyor. Sesler Jack pencerenin önünde durmuş, dışarıya bakıyor gibi. Sonra adımlar dönüyor, tereddüt ediyor. Dolabı açacak mı? Kutunun karıştırıldığını görecek mi? Ada nefes almaya bile cüret edemiyor. Ama ayak sesleri zemini yeniden geçiyor, sonra odadan çıkıp aşağı yöneliyor. Ada kendisini toparlamak için lavaboya uzanıyor.

"Burası karanlık." Jack arkasından içeri giriyor.

"Evet." Gaza bir kibrit tutuyor. Sarı ışık duvarları yalıyor.

"Yemek yok mu?"

"Özür dilerim. Ben... unuttum."

"Unuttun mu?"

Ada ona dönerek, "Özür dilerim," diyor. *Yirmi beş sene.* Jack'in bir şey söylemesini, tarihten bahsetmesini bekliyor. Ama kocası öyle bir şey yapmıyor.

Nihayet sakin bir sesle, "Gidip bir parça balık alacağım," diyor Jack. "Sen de ister misin?"

Ada perişan bir hâlde başıyla onaylıyor.

Jack şapkasını alıp başına takıyor. "O zaman birazdan görüşürüz."

Ada onun gidişini seyrediyor. Bir sandalyeye çöküyor. Kasabın çırağının yanında, tezgâhta bırakılmış eti düşünüyor. O çocuk, öyle koşup gittiği için hakkında kimbilir ne düşünmüştür? Başını ellerinin arasına alıyor.

Aptal kadının teki, ihtiyarlamış.

Hayaletlerin peşinde koşuyor.

Sokaklarda ölü oğluna sesleniyor.

Tabutu taşıyan sahra ambulansı, Boulogne sokaklarına dizilmiş İngiliz ve Fransız birliklerinin arasından geçiyor. Eski şehrin kapılarından giriyor, sonra limana bakan dik tepeyi tırmanıp şatonun kuvvetlendirilmiş girişine giden köprüyü aşarak büyük taş kemerin altından geçiyor ve tekerleklerinin altında çakılları ezerek avluya park ediyor.

Sekiz asker, bekleyen Fransız birliklerinin yanından geçerek tabutu eski şatonun dolambaçlı koridorlarında taşıyıp bir chapelle ardente*'nin**, *mumlarla aydınlanan bir şapelin geçici olarak kurulmuş olduğu eski kütüphanedeki subay yemekhanesine götürüyor. Oda bayraklarla ve madalyalarla süslenmiş, yerlere sonbahar çiçekleriyle yapraklarının sarıları, turuncuları ve kırmızıları saçılmış.*

* Önemli birinin naaşının cenazeden önce beklediği oda. –ç*n*

Fransız askerlerinden oluşan bir muhafız birliği, cesedin başında nöbet tutmak üzere geliyor. Kısa bir süre önce savaştaki katkılarından ötürü toplu hâlde Fransa Şeref Nişanı ile ödüllendirilmiş olan Sekizinci Alaydan hepsi. Mumlar yakılmış. Askerler kollarını kaldırmış, tüfeklerini omuzlarına dayamış olarak tabutun iki yanına diziliyor. İçlerinden biri, otuz yaşındaki kıdemli bir asker tabuta çabucak bir göz atıyor, sonra gözlerini yere dikiyor. Tabut kaba saba, boyasız – devlet töreniyle gömülecek birinin tabutu değil. Asker, bu hafife almanın bir İngiliz tuhaflığı olup olmadığını merak ediyor.

Savaşta tanıdığı İngilizler kafadan çatlak, komik adamlardı. Özellikle bir tanesini hiç unutmayacak. Bir gece cephe hattının hemen ardındaki küçük gazinoda tanışmıştı onunla. İngiliz delikanlı yumurta ve kızarmış patates yiyordu. Bu Tommy denen İngilizlerin başka bir şey istediği yok zaten, o komik, duygusuz sesleriyle hep aynı şeyi istiyorlar: yumurtayla patates kızartması! Yumurtayla patates kızartması! Bu delikanlı kısa boylu ve tıknaz. Fransız asker elinde birasıyla onun karşısına oturup da Tommy başını kaldırınca, asker çok geçmeden birbirlerine ne yapacaklarını hiç konuşmadan anlıyor. Yapıyorlar da: Harabeye dönmüş bir kilisenin arka tarafında, çok eski mezartaşlarının arasında, karınları bira ve kızartmayla doluyken.

Sonrasında çocuğun yere yığılıp ağladığını hatırlıyor. Bunun sebebinin yaptıkları şey olmadığını biliyordu, hayır, sebep diğer her şeydi. Kuşlar ötmeye, kilise kalıntılarının üzerinde ağarmış bir güneş yükselmeye başlayana kadar, unufak olmuş taşların arasında birbirlerine sarıldılar.

Haziran 1916'ydı, Somme'un hemen öncesiydi.

Fransız asker, mum ışığında rengârenk yanan zemine bakıyor. Yapraklara, ayaklarının dibindeki çiçeklere bakıyor.

Evelyn dalgın dalgın çantasını topluyor. Robin çıkarken onunla konuştu, Evelyn de ona cevap verdi ama şimdi Robin gitmişken kız ikisinin de söylediklerini hatırlayamıyor. Rowan Hind meselesine karıştığı için ona kızmayı bile unutmuştu. Işıkları kapa-

tıyor, dışarı bakarak bir an orada duruyor. Pencerenin dışında, ışıkların yanmasıyla şimdiden kararmış görünen akşamüzeri göğünün derin, gitgide koyulaşan bir mavi olduğu ortaya çıkıyor.

Yüzbaşı Montfort.

İsmi söylediği sırada adamın yüz ifadesini kafasında canlandırıyor. Korkmuş görünüyordu. Her gün bir sürü adam korkmuş görünüyor. Ona yardım etmemek için bir sebep olabilir mi bu?

Evelyn şapkasını takıp paltosunu giyerek karanlık koridordan geçip sokağa çıkıyor, kapıyı kilitlemek için anahtarlarını kaldırıyor.

"Evelyn?"

Evelyn küçük bir çığlık koparıp anahtarları düşürerek yerinden sıçrıyor, eli boğazında. Robin, yanında kapı girişinin loşluğunda duruyor.

"Tanrım, ödümü patlattın."

"Özür dilerim. Korkutmak istememiştim." Yerdeki anahtara- 'oğru eğiliyor. Evelyn onun anahtarları alacağını anlıyor.

ilip anahtarları kendisi kapıyor. Karanlıkta Robin'in yüzü ın. "Ee?" diyor Evelyn nihayet. "Ne vardı? Bir şey mi unut- İçeri mi girmen gerekiyor?" Işık solmakta. Evelyn, kapan- parka gitmek istiyor. Sesindeki sabırsızlığı sakla- çbir çaba harcamadan anahtarları parmaklarının ara- eçiriyor.

Ben... sadece bir şey sormak istemiştim."

'Neymiş o?"

Robin bir adım öne çıkıyor. "Ben... akşamları sık sık dansa gıderim. Diyordum ki... Şey..." Olduğu yerde iyice dikleşiyor, Evelyn'e tepeden bakıyor. "Uzun lafın kısası, şey, benimle gelmek ister miydin diyecektim. Perşembe gecesi güzel bir Dixie grubu var. Mütareke Günü. Kutlama yaparım diyordum. Değişiklik olur. Kasvetten kurtuluruz."

Evelyn ol 'an bir adım uzaklaşıyor. "Hayır," diyor. "Teşekın."

"Ah." Robin'in havası sönüveriyor. "Başka planların mı var?"

Evelyn muğlak bir tavırla elini sallıyor.

Robin şapkasını elinde çeviriyor. "Madem öyle, belki başka bir zaman?"

"Belki."

Bir sessizlik oluyor. "Peki. Acaba..." Robin yeraltını işaret ediyor. "O taraftan?"

"Hayır. Yürüyeceğim." Evelyn, parktan bahsetmeden önce dilini tutuyor. Robin'in o bacakla yolunu uzatarak ona eşlik etmesini istemiyor. Onun nerede yaşadığını bilmediğini, aslında adam hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmediğini fark ediyor.

Robin başını sallıyor. "Eh, yarın o zaman."

"Yarın mı?"

Robin, "Yarın görüşürüz demek istemiştim," diyerek gitmek üzere dönüyor.

Evelyn düğmelerini boğazına kadar ilikliyor. "Robin?"

"Efendim?" Adam tekrar ona dönüyor, yüzü yine beklentiyle dolmuş.

"İleride işime karışmazsan sevinirim."

"Efendim?"

"Savaş travması vakam. Her şey kontrol altındaydı."

"Ah." Robin ona doğru bir adım atıyor. "Özür dilerim. Sadece şey, Fransa'da öğrenmiştim de bunu. Bazen... genellikle işe yarıyor gibi duruyor."

"Yöntemlerini benim zamanımda denememeni tercih ederim."

Bir sessizlik oluyor. Yanlarında, eve dönüş alacakaranlığında, kaldırımdaki insan kalabalığı artıyor. "Elbette." Robin başını sallıyor. "Özür dilerim. Yarın görüşürüz o zaman."

Evelyn dönüp ondan uzaklaşarak anayola çıkıp aksi istikamette ilerlemeye koyuluyor. Aralarına mesafe koyduğu, kalabalıkların onu yutmasına izin verdiği için memnun. Metroya doğru giden kalabalık dalgasına karşı mücadele ederek sağa dönüyor ve parka yöneliyor. *Robin?* Onu dansa davet etti? Neredeyse ko-

mik. Belki sadece Evelyn'e acımış, nezaket göstermek istemişti. Ya da belki her şeyi planlamıştı; dertliler toplantısı, pistte beraber beceriksizce tökezleyebilirlerdi, Evelyn eksik parmağından bahsederken Robin de eksik bacağından bahsederdi. *Dans* mı? Senelerdir dans etmemişti. Fikir ona neredeyse küfür gibi geliyor.

Parkın girişine vardığı sırada insan kalabalığı azalmış. Demir kapılar açık. Alacakaranlıkta kapanmaları gerekiyor ve iki hafta önce saatlerin geriye alınmasının ardından alacakaranlık bir saat erken çökmeye başlamış. Ancak park bekçisi henüz görünürlerde yok. Evelyn kapıdan girince derin, açgözlü nefesler alıyor, gözleri ışığın son demlerini yutarak tepenin dik yamacını hızla tırmanıyor; bütün günü oturarak geçirdikten sonra hareket ediyor olmaktan memnun, elleri yanlarında sallanıyor, kanının yanaklarına yükseldiğini hissediyor.

Tepeye varınca yüreği hafifliyor, her zamanki bankının boş olduğunu görüyor ve ayrıca aşağıdaki tepeye dağılmış köpek gezdiren birkaç kişi haricinde etrafta kimsecikler yok. Aşağıda, çimenleri çevreleyen bir sürü patikanın birinde fenerci arkasında küçük sarı alevlerden bir iz bırakarak ağır ağır yürüyor. Kurşuni gökyüzünde alçak bulutlar birbirini kovalıyor. Evelyn soğuğa rağmen eldivenlerini çıkarıp avuçlarını sıranın pürüzlü tahtasına yaslıyor.

Burada otırmuşlardı, bu bankta. Alev alev bir gökyüzünün altında o ve Fraser. Üç yıl dört ay önce, temmuzun yedisinde, öğleden sonra saat üçte. Evelyn'in dünyada onunla birlikte geçirdiği son saat.

1917 yılının haziran ayının sonunda Evelyn'e yazmıştı. On günlüğüne eve gideceği söylenmişti, aylardır ilk defa. Şanslıydı. Bir sürü izin iptal ediliyordu. Önemli bir şey yaklaşıyordu. Ailesini ziyaret etmek için İskoçya'ya gitmek zorundaydı ama trenlere bağlı olarak izninin sonunda en az iki günü olacaktı.

Her yerdeki bütün o hakilerle Londra düşüncesi neredeyse burada olmak kadar kasvetli. Başka bir yere gidebilir miyiz? Yeşil bir yere? İki-

mizin de bilmediği bir yere? Seninle beraber bir çayırda oturup etrafımda yalnızca yeşillik görmek istiyorum.

Evelyn o sırada Strand'ın üstünde bir ofiste çalışıyor, gümrükteki malların listesini hükümet talimatnameleriyle kıyaslıyordu ve bu, öldüresiye sıkıcı bir işti. En yakın komşusu işe her gün Horsham'dan gelen ve çoğunlukla konuşmaları, geç kalmasına yol açan ufak tefek tren tarifesi değişikliklerinden ibaret olan iriyarı, terli bir kadındı. Fraser'ın mektubunu aldığı gün Evelyn öğle yemeği saatinde dışarı çıkıp Stanford's'tan bir harita aldı, kimsenin göremeyeceği bir yere, sevkiyat emirlerinin altına sakladı. Sonra pis kokulu öğleden sonra boyunca, sinekler altıncı kattaki ofisin pencerelerine kendilerini çarpıp dururken haritayı inceledi.

Sırf yeşillik arayarak haritaya baktı, sonra Londra'yla Hastings arasında, Victoria istasyonundan kalkan trenlerin ana hattında bulunan rasgele bir köyü seçti. Haritada köy tarlalarla çevriliydi, yakınlarda da aşağı yukarı tırnağı büyüklüğünde bir mavilik vardı, ya bir göl ya da barajdı. Evelyn, Belki yüzebiliriz, diye düşünmüştü.

O gün geldiğinde hava boğucuydu. Üniformalardan kaçmak şöyle dursun, tren denize giden askerler ve sevgilileriyle doluydu. Fraser sabah erken saatlerde Edinburgh'dan gelen trenden inmişti, Londra'yı boydan boya geçip Evelyn'le buluşmaya ancak yetecek bir saatte. Evelyn istasyonda neredeyse onun yanında geçip gidiyordu. Fraser kolunu yakalamış, kız durmuş ve şaşkına dönmüştü. Fraser'ı tanıyamayacaktı az daha. On yaş daha yaşlı görünüyordu. Bitkinlikten çökmüştü. Evelyn, planlarının saçmalığını bir anda fark etmişti. Keşke evde kalmayı seçseydik, diye düşünmüştü.

Fraser, başı sağa sola sallanarak yol boyunca uyumuştu. Arada sırada bölük pörçük bir kuş ötüşü duyuluyor, Fraser irkilerek uyanıyor, şaşkın ve korkmuş görünüyordu. Sonra yanındaki Evelyn'i görüyor, kızın elini sıkıp gülümsedikten sonra yeniden uykuya dalıyordu. Evelyn çantasından bir kitap çıkarıp okuma-

ya çalıştı ama yazılar gözünün önünde birbirine giriyordu. Üniformaların, bedenlerin ve sıcağın ekşi kokusuyla dolu, duman kaplı vagondaki gergin neşenin altında bir çaresizlik vardı. Pencereler sıkıştığı için açılmıyor, tren hiçbir sebep olmaksızın istasyonlar arasında durduruluyordu. Kırsalın ortasında bu şekilde kısılıp kalmak Evelyn'i iyice huzursuz etti; pencerelere dayanan bitki örtüsünün yeşilliğinde, tüm hızıyla bilinçsizce çiçek açmış yaz mevsiminde her nasılsa kötücül bir şeyler vardı.

Seçtiği küçük istasyona vardıklarında Fraser'ı sarsıp uyandırdı, toparlanıp trenden indiler. Tren bir duman ve buhar bulutu içinde uzaklaşıp onları birdenbire yabancılaşmış, birbirlerinden uzaklaşmış olarak bakışır hâlde bıraktı.

Fraser bir sigara çıkarıp yaktı. "Rüya görüyordum," dedi sonunda.

"Öyle mi? Ne görüyordun? Bir tane de ben alabilir miyim?"

Fraser sigarayı ona verip kendisine yeni bir tane yaktı. "Tam hatırlamıyorum." Elini gözlerine siper ederek tarlaların uzaklara doğru uzandığı demiryolunun diğer tarafına baktı. "Berbat bir şeydi galiba."

Buğday başakları yüksekti. Güneş tepedeydi. Hava vücut sıcaklığındaydı. Fraser uzun boylu bir adamdı ama yakıcı güneşin altında Evelyn'in daha önce hiç görmediği bir şekilde çekmiş, küçülmüş görünüyordu. Evelyn'in içinde, burada, bu kırsal bölgede başlarına bir şey geleceğine ve öyle bir şey olursa Fraser'ı kurtaramayacağına dair korkunç bir his vardı.

"Suyumuz yok," dedi. Beş para etmez. Nasıl olur da yanlarına su almadan yola çıkarlardı? Ya da yiyecek? Bunu planlamak için günlerce vakti olmuştu. Onca gündür ne düşünüyordu ki? Şimdi buradalardı işte ve hazırlıksızdılar ve başlarına korkunç bir şey gelecekti oysa Fraser tek yapmak istediğinin buraya gelmek olduğunu söylemişti.

Fraser bir gülümsemeyle Evelyn'e dönerek, "Neyse," dedi, "susuzluktan ölürsem hiç değilse Fransa'ya dönmeme gerek kalmaz."

İstasyondan çıkarlarken Evelyn'in elini tuttu, birlikte bahçeleri yaz çiçekleriyle köpük köpük görünen sıra sıra kırmızı tuğlalı kulübelerin yanından geçerek tepeden indiler. Bir kedi bir ağaç gölgesinde kestiriyordu. Uzaklarda bir yerde kilise çanları saatin çeyrek geçtiğini bildirerek çınlıyordu. Tepenin sonunda, ağaçların birbirlerine dokunarak tepelerinde bir tente oluşturduğu bir yola saptılar. Serin toprak yoldaki tek ses onların ayak sesleriydi.

Sessizdiler ama Evelyn'in kafası vızır vızır çalışıyordu. Her zaman böyle oluyordu: Bütün o mektupların ardından Fraser'ı kanlı canlı karşısında bulunca sessizliğe bürünüyordu.

Çeşitli fikirleri kafasından geçirip hepsini bir tarafa itti. Fransa'yla ilgili herhangi bir şey sormak imkânsız görünüyordu. İskoçya'yı, Fraser'ın annesiyle babasını, eve gitmenin nasıl olduğunu sorması gerektiğini düşündü ama lafa nereden başlayacağını bilemiyordu.

Sonunda, "Haritayı çıkarayım mı?" diye sordu. "Çantamda." Hiç değilse onu getirmeyi akıl etmişti.

Fraser ona döndüğünde, Evelyn önemli bir şeyi kesintiye uğratmış gibi şaşkın görünüyordu. Başını iki yana sallayarak, "Hayır," dedi. "Böyle yürüyelim işte."

Tepeden yukarı yollarına devam ettiler. Ağaçtan tente artık daha inceydi, hafif bir esinti çıktığında üstlerindeki yapraklar aralanıyor, zemin ani ışıkla benek benek oluyordu. Kısa bir süre sonra ağaçların arasındaki bir açıklığa geldiler, buradan önlerinde uzanan kırları görebiliyorlardı ve Evelyn'in içine buz gibi bir şey çöktü; buradaki tarlalar yeşil değildi. Sarı, sıkıcı ve buğday doluydu.

"Ben..." Sustu. Fraser ona bakmıyordu, elini gözlerine siper etmişti. "Şuraya," dedi göstererek.

Evelyn onun parmağını takip ederek bir tepeciğin üzerindeki ağaçlığa baktı, oraya doğru yola koyuldular. Yan yana yürüyecek yer yoktu, onlar da Evelyn arkada tek sıra hâlinde yürüyordu. Fraser sık sık buğdayların arasından üstlerine bir şey atlayabilirmiş gibi sağına soluna bakıyordu. Sonunda ağaçlığa

varıp bir meşenin çelimsiz gölgesine oturdular. Fraser dizlerini yukarı çekip dirseklerini onlara dayadı, oturdukları yerin biraz aşağısından uzanan tarlaları dikmişti gözünü. Daha yüksek bir yere vardıkları için bir parça rahatlamış görünüyordu, bir sigara daha yaktı. Evelyn kendi paketini bulmak için hırkasının cebini karıştırdı. Altlarındaki tarlalarda küçük kuşlar havalanıp yeniden dalışa geçiyordu. Sıcakta Evelyn'in kafası gümbürdemeye başlamıştı. "Özür dilerim," dedi.

Fraser ona döndü. "Neden?"

O kadar tükenmiş görünüyordu ki Evelyn'in yüreği ezildi.

"Bunun için." Evelyn belirsiz bir ifadeyle kolunu tarlalara doğru kaldırdı. "Her şey biraz..." Burnunu kırıştırdı.

Fraser ileri baktı. Başıyla kısaca onayladı. "Geri dönebilir miyiz?"

"Nereye?"

"Londra'ya."

"Hemen mi?"

"Evet."

"Ama niye?" Sesinin bir çocuğunki gibi yükseldiğini duyabiliyordu.

"Bu hoş değil de ondan."

"Özür dilerim," dedi Evelyn yine.

"Hayır. Senin suçun değil. Ben yalnızca... Sadece çok yorgunum. Geri dönebilir miyiz lütfen?"

"Ben hoş değil miyim?" Kelimeler onları engellemesine fırsat kalmadan dökülmüştü ağzından.

Fraser orada sanki tam çözemediği bir şey varmış, uzakların maviliklerinde görmek için uğraştığı bir şey varmış gibi vadiye bakmayı sürdürdü. Sonunda, "Bana bunu sorma," dedi. "Haksızlık bu."

Evelyn ağlamak üzere olduğunu, yaşların göğsünden yukarı zorla yükseldiğini hissediyordu. Onları bastırmak için sigarasından derin bir nefes çekti.

O gece Londra'da Fraser'ın ağırlığı dar yatağı ele geçirmiş-

ken onun yanında uyanık olarak yattı Evelyn. Fraser trende dönüş yolu boyunca uyumuş, sonra daireye girer girmez yeniden uykuya dalıp uzun, sıcak öğleden sonra boyunca, ardından öğleden sonra akşama, gökyüzü de cansız bir laciverte dönerken uyumaya devam etmişti – ama Evelyn kısa gece boyunca uyanık kalmıştı ve gökyüzü aydınlanmaya başlayınca kalkmış, kuşları dinleyerek açık pencerenin yanında durmuştu. Güneş biraz yükseldikten sonra Fraser'ın arkasında yatakta kıpırdandığını duydu.

"Evie?"

Arkası ona dönük olarak durmayı sürdürdü. Sabahın erken saatleriydi ama hava şimdiden sıcaktı. Aşağıdaki sokakta iki çocuk oynuyor, tiz, yüksek sesleri durgun havaya yayılıyordu.

"Evie?"

Evelyn ona döndü.

"Buraya gel." Fraser dirseklerinin üstünde doğrulmuştu. Yüzü gevşek, uyku mahmuruydu. Yastık yanağında izler bırakmıştı. "Buraya gel," dedi yeniden. "Özür dilerim, Evie. Lütfen."

Açık pencereden dolan bir esinti Evelyn'in ensesine dokundu. Evelyn odayı geçerek ona doğru gitti. Fraser uzandı ama Evelyn onun kollarının arasına girmedi, onun yerine yatağa uzanıp dizlerini karnına çekerek kıvrıldı. Yüzleri birbirinden birkaç santim uzaktaydı.

Fraser onun saçlarını yüzünden çekip kulağının arkasına sıkıştırarak, "Çok özür dilerim," dedi yine. Evelyn onun üst dudağının üzerindeki hafif çukurlukta bir damla terin parladığını gördü. Parmağını oraya dayadı, sonra ağzına götürdü. Tuzluydu, uyku tadı taşıyordu. Fraser o zaman onun yanaklarını öptü, önce birini, sonra diğerini ve pijamasının üstünün düğmelerini açıp onu orada, göğsünde tuttu. Sonra ellerini ensesine koyup Evelyn'i kendisine çekti.

"İyi mi böyle?" diye sordu.

"Evet," dedi Evelyn.

Sonrasında Evelyn başı onun göğsüne dayalı olarak yattı.

Başının üstünde Fraser dumanı içine çekerken sigara kâğıdının yanarak hışırdadığını duyuyordu. Güneş odaya doluyor, bacaklarını, ayak tabanlarını yalayıp ısıtıyor; aşağıdaki sokaktan sabah sesleri, yazları ses nasıl yayılırsa öyle yayılarak yükseliyordu – sanki şehir sıcağın gerginleştirdiği bir davulmuşçasına vurmalı bir şekilde.

Sonra dışarı çıkıp parka gitmiş, tepeye tırmanıp bu banka gelmişlerdi. Fraser'ın trenine iki saat vardı. Delikanlı gözlerini kapattı, Evelyn de onun gözkapaklarının ardında titreşen, altlarındaki karartılar biraz azalmış olan gözlerini seyretti.

"Biliyor musun?" dedi Fraser, "Oradaki askerler. Bazen onları komik buluyorum."

"Niye?"

"Bazı şeylere inanıyorlar da ondan." Gözlerini yavaş yavaş açtı ve Evelyn'in elini eline aldı. "Yaşadıkları onca şeyin ardından. Çoğu Tanrı'ya inanıyor. Hepsi ölümden sonra bir yaşam olduğuna inanıyor. Akşamları aralarında yürüyorum ve biliyorum ki hiçbiri öldürüleceğine inanmıyor. Hiçbiri." Parmak ucu, Evelyn'in avucunda kıvrılan çizgiyi takip etti. "Fal bakıyorlar."

Evelyn'in içinde bir şey gerildi. "Öyle mi?" Sesini neşeli tutmaya çalıştı. "Peki ya... sen?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Hiç fal baktırdın mı?"

Fraser elini onunkinin içine kaydırarak, "Hayır," dedi.

Ama Evelyn onun yalan söylediğini biliyordu.

Etraflarındaki arazi sıcaktan pişmişti, Londra yazının sarımtrak yeşilleri içindeydi. Güneş tepedeydi. Evelyn onu hem yanında hissediyordu, hem içinde; Fraser'ın anısı, daha birkaç dakika önce yataktaki hâlleri sanki hâlâ sürüyordu: Fraser'ın ağırlığı, yanağının sertçe yanağına sürtünüşü. Ağzı.

Sonunda, "Sen de öyle mi düşünüyorsun?" diye sordu. "Savaşta öldürülmeyeceğini mi düşünüyorsun?"

Fraser hafifçe gülerek, "Mesele de o ya," dedi. "İşin aslı, o noktadan bakınca onlarla aynıyım."

Evelyn'in elini sıktı, kız onun içindeki yaşamın kendi bedenine aktığını hissetti.

Tepede temmuz güneşi, yaz kokusu, böcekler, kuşlar ve vızıltılarla dolu hava yaşam mırıldanırken orada oturdular.

"Billy. *Billy.*"

Evelyn gözlerini açıyor. Elleri buz kesmiş. Rüzgâr çıkmış, bulutları alçak gökyüzünde kovalıyor. Havlayıp duran küçük bir köpek ayak bileklerini kokluyor. Arkasında köpeğin sahibi hayvana sesleniyor, rüzgârda sesi tiz ve yüksek. "*Bil-ly.* Bill oğlum, gel hadi. Eve gitme vakti."

Küçük köpek koşarak uzaklaştığında Evelyn de kalkıyor, biraz his gelsin diye ayaklarını yere vuruyor. Hava neredeyse kararmış. Elini bir an daha banka dayıyor, pürüzlü tahtayı avucunda hissediyor, sonra arkasını dönerek tepeden aşağı inmeye koyuluyor.

Yolun yarısına geldiğinde yine Rowan Hind'i hatırlayarak duruyor.

Yüzbaşımı bulmak istiyorum.

Yüzbaşı Montfort.

Kardeşinden ne istiyordu?

Midesini bulandıran bir suçluluk dalgası hissediyor. Onu bastırıyor. Birden fazla Yüzbaşı Montfort olabilir pekâlâ. Karşısına çıkan bütün umutsuz vakalara yardım etseydi, kendisine hiç zaman kalmazdı.

Müşteriler gittikten, orkestra "Tanrı Kralı Korusun"un son notalarını çalarken Hettie, Di ve diğer dansçılar Grayson'ın gözleri önünde dimdik durduktan ("Milli marş sırasında kimse kamburunu çıkarmayacak!") ve saat on ikiyi vurduktan sonra dansçılara nihayet evlerine dönme izni çıkıyor.

Dans pistine açılan çifte kapılar arkalarında sallanarak ka-

panıp Grayson'ın bakışlarından kurtuldukları sırada Simon Randall, "Yavaş beyler, lütfen!" diye bağırıyor. Birkaç delikanlı gülüşerek itişip kakışıyor. "Ah keşke." "Şimdi bir bira için neler vermezdim."

Kızlar yorgun argın soyunma odasına doluşuyor ve üstlerine hırkalar, kazaklar, paltolar geçirip dans ayakkabılarını çantalara tıkıyorlar. Gecenin bu saatinde asla fazla konuşma olmaz.

"Kaç tane?" diyor Di.

"Yirmi." Hettie tahta sıraya çöküyor. Öğleden sonra dokuz, akşam da on bir. Pazartesi günü çifte vardiyası için kötü sayılmaz. "Ya sen?"

"Yirmi dört."

Hettie omuz silkiyor. Di'yi geride bıraktığı pek görülmemiştir zaten.

"Yarın izin günü," diyor Di.

Hettie dans ayakkabılarının tokalarını açmak ve ayaklarını ovalamak için eğilirken ancak başıyla onaylayacak enerjiyi toplayabiliyor.

Di paltosunu ilikliyor, kaşkolunu boynuna sarıyor. "Hadi o zaman. Benimle pazara yürür müsün?"

Hettie başını sallıyor. "Bu akşam olmaz."

"Het?" Di onun yanına oturuyor, solgun, güzel yüzü endişeyle kırışmış. "Bana kızgın değilsin ya?"

Hettie başını kaldırıyor. Nasıl açıklamalı? Bütün bunlar yüzünden içinin biraz oyulduğunu, biraz boşaldığını hissediyor. Cumartesiden beri böyle. Kendisi olduğu yerde sayarken Di'nin geleceğine doğru ilerlediği açık. Ayrıca Di'nin bundan sonra Palais'de ne kadar kalacağını kimbilir?

"Hayır." Başını sallıyor. "Ben... yorgunum, hepsi bu."

"Yarın bana gelir misin?" Di ayağa kalkıyor. "Dükkânlara bakarız biraz."

"Olur."

"Hoşça kal o zaman." Di şapkasını takıyor, o ve diğer kızlar sesleri koridor boyunca yankılanarak geceye çıkıp dağılıyorlar.

Hettie yerdeki kirli karolara bakarak bir süre daha kıpırdamadan sırada oturuyor. Bu akşam yavaş hareket ediyor. Cumartesi gününden ödünç aldığı ne kadar ışıltı varsa çoktan silinip gitmiş.

En son çıkan o oluyor, arkasından ışıkları kapatıp karanlık koridordan Graham'in ışığının zeminde küçük bir alanı aydınlattığı yere yürüyor. Kulübede durmadan geçip gidecekken haftalığını hatırlayarak başını kulübenin kapısından içeri uzatıyor. Graham orada, arkası dönük bir şekilde bazı kâğıtları düzenliyor.

"İyi geceler, Graham."

"Hettie!" Graham ona bakmak için gülümseyerek dönüyor. "Seni kaçırdım zannetmiştim! Al bakalım." Ceplerini karıştırıp bir pastil çıkararak kulübeden dışarı uzatıyor. "Eve kadar götürür seni." Göz kırpıyor.

Pastilin görüntüsü Hettie'nin midesini altüst ediyor. "Hayır, teşekkür ederim." Pastili Graham'e doğru itiyor. "Sende kalsın. Yutamam. Bu gece olmaz. Zarfım sendeyse alabilir miyim lütfen?"

Graham önündeki tahta gözlere dönüyor. "Bakalım, bakalım... Burns. İşte burada." Zarfı alıp Hettie'ye uzatıyor.

"Teşekkür ederim, Graham."

Hettie ince kahverengi zarfı elliyor. İçinde üç tane on şilinlik banknot olacak. On beş şilin yarım saat içinde mutfak masasında bekleniyor.

Gitmeye davranıyor ama Graham parmağını kaldırıyor. "Bir dakika bekle. Bir şey daha vardı."

Cebini karıştırıp ikiye katlanmış bir kâğıt parçası çıkarıyor. Açıklıktan dışarı iterek, "Daha önce sana gelmişti," diyor.

Hettie katlanmış kâğıda dokunmadan bakıyor. İlk düşüncesi tehlike. Ya da ölüm. Babasının ölümü. Korkunç şeyler insanın üstüne ne büyük bir hızla iniyor.

Graham tekrar göz kırparak, "Güzel konuşan bir adamdı," diyor.

Hettie başını kaldırıyor. "Kim?"

Graham omuz silkince Hettie kâğıdı açıyor.

Maskeni düşürmeyi düşünüyorum.
Şantaj kaçınılmaz.
Koşulları görüşmek üzere buluşsak mı?
Dalton's'ta? Salı akşamı? Saat onda?

"Kimdi?" Hettie elleri titreyerek Graham'a doğru eğiliyor. "Buraya mı geldi?"

Graham başını sallıyor. "Yok. Telefonla not bıraktı."

Hettie yeniden kâğıda bakıyor.

Maskeni düşürmeyi düşünüyorum.

Di'nin şakası mı bu?

Ama Di onu görmedi. Di onunla tanışmadı. Di onun nasıl konuştuğunu duymadı.

Şantaj kaçınılmaz.

Tam da böyle konuşuyordu.

"Çok sosyetik. Çok nazik. Burada Hettie diye birinin olup olmadığını sorup mesajını iletmemi rica etti." Yüzü endişeyle kırışıyor. "Umarım seni üzmemişimdir, canım."

Hettie başını sallayıp gülümseyerek, "Hayır," diyor. "Hiç üzmedin. Gerçekten. Hiç." İçeri eğilip Graham'i kayış gibi, pipo kokulu yanağından öpüyor. "Teşekkür ederim, Graham!"

"Vay be." Graham sırıtıyor. "Yarın bunlardan bir tane daha almaya uğraşayım madem!"

"İyi geceler."

"İyi geceler, tatlım."

Hettie koridordan sokağa açılan kapıdan dışarı kayarcasına çıkıyor. Başının üstünde gökyüzü yüksek, üstelik hiç bulut yok, cömert bir el tarafından saçılmış gibi duran yıldızlar var yalnızca.

Maskeni düşürmeyi düşünüyorum.

Tanıdığı kimse böyle konuşmaz.

Orada, gece havasında, Hettie tadını alabiliyor: Gelecek *nihayet* dilinin üzerinde şerbet gibi köpürerek onun için geliyor.

Evelyn eve vardığında donmuş durumda. Anahtarını kilide sokmayı zar zor beceriyor. Daire boş ve sessiz. Evelyn hayal kırıklığına uğramış bir hâlde kendini merdivenden yukarı sürüklüyor. Doreen yine sevgilisiyle dışarı çıkmış olmalı. Artık neredeyse hiç görüşemiyorlar. Birbirlerine kısa notlar bırakıyorlar yalnızca – *Kömür?? On şilin. Senin payın!* Ya da *Süt?? İki şişe?? Kaybolmuş.*

Evelyn ellerini eski paltosunun ceplerine sokmuş olarak yatağına uzanıyor, ateş yakamayacak kadar yorgun, hareket edemeyecek kadar üşümüş. Dışarıdaki ağacın dalları tavana tuhaf gölgeler düşürürken uzunca bir süre öylece yatıyor, odadaki tek ışık sokak lambasının titrek sarı ışığı. Yükselip kaybolan gece seslerine kulak veriyor: yan dairenin tuvaletindeki sifon, kadın birden parlak bir kahkaha atana kadar sokakta alçak sesle, hızlı hızlı yürüyen bir çift, sonra sadece birini indirmeye yetecek kadar duraklayıp sokakta uzaklaşan bir taksi.

Evelyn yan dönüyor, başını eline dayıyor. Rowan Hind'i yeniden karşısında görüyor, adam sanki odada onunla birlikte: küçük suratı, kasılan vücudu. Askıdaki işe yaramaz kolu.

Yüzbaşı Montfort.

Görmek istediği Evelyn'in kardeşi miydi gerçekten?

Bunca zaman sonra bir erin bir yüzbaşıyla ne işi olabilir?

Kendisini şömineye sürükleyip onları ısıtmak için ellerine hohlaya hohlaya kömürleri karıştırıyor, sonra kâğıtları sıkışık bir biçimde bükerek ızgaraya dolduruyor. Kömür kovasının yanında küçük bir çıra yığını var, Evelyn şöminenin en üstüne birkaç çıra koyuyor. Ateş tutuşurken bir sigara çıkarıp yakıyor, dizlerini kendisine çekerek alevlere bakıyor.

Haber, adamın babasının gönderdiği kısa, sade bir mektupla gelmişti. Evli olmadıklarından ve Evelyn birinci derecede yakını olmadığından ona hiçbir şey söylenmemişti.

Ama Fraser babasına Evelyn'den bahsetmiş ve bunun olması ihtimaline karşı Evelyn'in adresini vermiş. Onunla tanışmadıkları için çok

üzgünlerdi. İlk defa bu şekilde konuştukları için çok üzgünlerdi. Belki bir gün görüşebilirlerdi?

İki hafta. Dünyanın onu hâlâ içinde barındırdığına inandığı, ona mektuplar gönderdiği, Horsham'dan gelen kadınla sıkış tıkış ofiste oturduğu, onun düşüncesiyle bir şekilde hayatına devam ederken ayakta durabildiği iki hafta.

Böyle bir şey nasıl mümkün olmuştu? Bir içgüdü neden onu olduğu yere mıhlamamıştı?

Demek insan kendisini böyle hissediyor.

Ne var ki hiçbir şey hissetmiyordu; uyuşmuştu, sanki bir sihirbazlık numarası yapıp kendi vücudundan çıkmıştı da kendisine dışarıdan bakıyordu. Her ayrıntıya dikkat etmeye çalışarak mektubu yeniden okumuştu.

Başta ceset olmadığı için...

Başını kaldırdı. Bunu düşünmeye çalıştı. *Ceset yok.*

Tekrar sayfaya baktı.

Başta ceset olmadığı için umut var gibi görünüyordu.

Derken alayından iki rapor birden gelmişti: İlerlerken görülmüş, derken tam yanında bir top mermisi patlamış. Şarapneller dindiğinde, o da ortadan kaybolmuş.

Ortadan kayıp mı olmuş? Bu ne demekti ki? Yok olmak nasıl mümkün olabilirdi? Evelyn tuhaf bir gülme arzusuna kapılmıştı. Gülmeye başladı, sonra kahkahası kesildi. Evelyn onun yerine başka bir şeyin gelmesini bekledi ama gelen bir şey olmadı.

İlerlemek.

Ortadan kaybolmak.

Artık bir bedene sahip olmamak.

Bir an oradasın, bir an sonra rüzgâra karışmışsın.

Ceset olmadığı için üzgünüz, diye yazmışlardı. *Mezarı olmayacağı için. Ama zaman içinde onu ziyaret edebileceğimiz bir yer olacağını umut ediyoruz.*

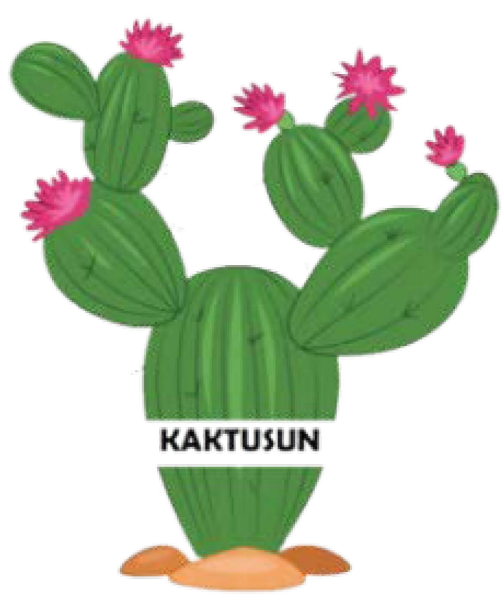
Çok naziklerdi. Sanki oğullarının dünyadan silinmiş olması onların suçuydu.

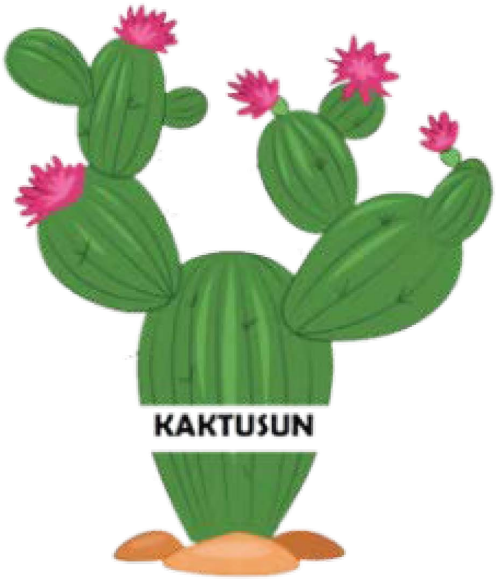
Evelyn başını kaldırıp etrafındakilere baktı: içindeki kırık

şemsiyeyle şemsiyelik, Doreen'le birlikte içeri taşırlarken ortak salonun kapısına çarptıkları için çizilmiş olan masa. Her şey hem kendisi gibi, hem de kendisi değilmiş gibi görünüyordu; Evelyn bütün bunların ne anlama geldiğini işte o anda kesinlikle gördü. Buradaki hiçbir şey gerçek değildi.

Evelyn kendisini gerçek kılmak zorundaydı.

Ertesi gün mühimmat fabrikasına gidip iş istedi. Pazartesi günü mermi kovanlarında başlayabileceğini söylediler. Hemen bir üniforma verdiler.

3. GÜN

9 Kasım 1920, Salı

Dışarıda yağmur sessiz sessiz yağıyor, ölü yaprak yığınının balçığında hızı kesiliyor. Ada oğlunu düşünerek uyanık bir şekilde uzanıyor. Fransa'da nerede gömülü oluğunu, orada yağmur yağıp yağmadığını.

Jack yanında kıpırdanıyor, o ayağa kalkarak gerinip esnerken Ada gözlerini kapatıp uyuyormuş gibi yapıyor. Jack çoraplarını giyer, pantolonunun düğmelerini ilikler, pantolon askılarını gerip bırakırken her küçük hareketi, her ufak tefek inilti ve homurtuyu duyabiliyor. O gittikten sonra sırtüstü dönüp ışık odaya dolarken tavanı seyrediyor.

Alt katta Jack işe gitmeye hazırlanıyor. Ada, onun ayak seslerinin, kendisini uyandırmak için seslenip seslenmemeye karar vermeye çalışırmış gibi kısa bir süre durakladığını duyuyor. Jack seslenmiyor. Kapı arkasından çarparak kapanıyor.

Demek ki birbirleriyle konuşmamak onlar için daha kolay.

Konuşmamak her zaman daha kolaydır.

Ada yataktan çıkıp giyiniyor, odanın bir ucunda duran ahşap şifonyere giderek çekmecelerden birini açıyor ve mektubu bir gece önce sakladığı çarşaf yığınının altından alıyor. Mektubu usulca hırkasının cebine koyuyor. Ona daha sonra ihtiyacı olacak; görmesi gereken biri var.

Ofis telefonu birkaç yıl önce takılmıştı ama sadece acil durumlar için ve nadiren kullanılıyor. Evelyn telefona gidiyor, ahizeyi kaldırıyor. Yağmur sabahtan beri çiseliyordu ama artık şakır şakır yağıyor, iri damlalar pencerenin dibine doğru birbiriyle yarış hâlinde. Dışarıda bekleyenler paltolarla tentelerin altına büzülmüş durumda, sigaralarının dumanı başlarının üstünde ıslak bir şal.

Robin dışarı bakarak, "İç karartıcı," diyor.

"Evet. Öyle." Bu sabah birbirlerine karşı her zamankinden daha da garip davranıyorlar, dün geceki konuşmayı ikisi de ağzına almadı. Evelyn ahizeyi kulağına dayayıp operatörü bekliyor.

"Buyurun?"

"Beni Londra 8142'ye bağlayabilir misiniz?"

Telefon çalıyor da çalıyor, Evelyn yankılı sesi dinliyor. Ahizedeki nefesini hissedebiliyor, kanı uzaklardaki bir gelgit gibi uğulduyor; derken uzun gibi görünen bir sürenin ardından telefon açılıyor.

"Ed?"

"Eves?" Kardeşinin sesi şaşkın, uyku mahmurluğundan ötürü boğuk. "Kusura bakma, biraz... Ee, işim vardı."

"Nasılsın?" Sesi yapmacık çıkıyor, böyle şeylere giriş yapmayı hiç beceremez.

"İyiyim. Biraz üşütmüşüm ama... iyiyim."

"Diyordum ki" –Evelyn masasının soluk renkli ahşabında parmaklarını tıkırdatıyor– "şey, öğle yemeğinde buluşmak ister misin?"

Sağında Robin'in koltuğunda hafifçe kıpırdandığını duyuyor.

"Bugün mü?" Kardeşinin sesi şaşkın.

"Evet." Evelyn sesinin neşeli çıkmasına uğraşıyor. "Neden olmasın?" Ed'in bir sigara yakıp öksürdüğünü işitiyor. Kardeşi tekrar konuştuğunda sesi daha güçlü. "Tamam. Nerede?"

"Fazla vaktim yok, ancak bir saat çıkabilirim; hemen köşede bir Lyons var..."

"*Çayevinde* mi buluşacağız?"

Evelyn bunu tahmin etmeliydi. "Peki. Şu küçük Fransız lokantasına ne dersin, hani senin evinle parkın arasındaki? La Fourchette. Orada buluşalım mı? Biri on geçe?"

"Tamam. Orada görüşürüz. Eves?"

"Efendim."

"İyi misin, canım?"

"Tabii iyiyim. Sadece... buluşmak iyi olur demiştim."

"Tamam. İyi, o zaman görüşürüz."

Evelyn ahizeyi yerine bırakıp elini çekmeden kalkıyor. Arkasında Robin boğazını temizliyor. Evelyn ona doğru bakıyor. Robin gönülsüzce gülümsüyor.

"Öğle yemeği randevusu mu?"

"Ah, hayır, öyle..." Evelyn kızardığını hissediyor.

"Özür dilerim." Robin elini kaldırıyor. "Burnumu soktum."

"Kardeşimle buluşacağım."

Dışarıda biri, nefesi önündeki camı buğulayarak pencereye vuruyor, ardından Evelyn'in başının üstündeki saati gösteriyor. Kapıyı açmasının vakti gelmiş de geçiyor bile.

"İyi ama kim bu?"

Di'nin yatağında oturuyorlar. Neredeyse öğle yemeği vakti gelmiş olmasına ve gün ince perdelerin arkasındaki varlığını belli etmek için elinden geleni yapmasına rağmen Di hâlâ geceliğiyle oturuyor, siyah saçları uykudan karmakarışık, bir elinde sigarayla eğilmiş, Hettie'nin notuna bakıyor.

"Anlattım ya," diyor Hettie. "Dalton's'ta tanıştık. Onunla orada dans ettim."

"Kaç kere?"

"Bir."

"Ne zaman?"

"Başlarda."

"Ben neredeydim ki?" Di kuşkulu görünüyor.

"Humphrey ile meşguldün."

"Ya Gus, o neredeydi?"

"Bardaydı."

Di'nin gözleri büyüyor. Hettie'nin böyle bir şey yapabilmesi karşısında fallamış görünüyor. "Ama... bana niye *söylemedin*?" diye soruyor kısık, incinmiş bir sesle.

"Bilmiyorum." Hettie omuz silkiyor. "Sadece... fırsat bulamadım."

Di ayağa kalkıp şifonyerine gidiyor, üstünü karıştırarak eski bir sardalye konservesi bulup getiriyor, sarı yatak örtüsünün üstünde aralarına koyuyor. Külünü yağ kalıntılarına silkerek, "Ee... bir daha sorayım, kim bu?" diyor.

"Bilmiyorum."

Di dumanını inanmazlık dolu bir üflemeyle dışarı bırakıyor. "*Bilmiyor* musun?"

"Hayır." Hettie içini çekerek kâğıt parçasını itip kendisinden uzaklaştırıyor. "Haklısın. Herhalde gitmemeliyim."

"Öyle bir şey demedim, dedim mi? Ver şunu. Bir bakalım." Di kâğıdı alıp duraksaya duraksaya okuyor. "'Maskeni düşürmeyi düşünüyorum.'" İnce kaşlarından birini havaya kaldırarak nottan Hettie'ye bakıyor. "Bu da ne demek oluyor ki?"

"Dedi ki..." Hettie yatak örtüsünün ucundaki püsküllleri örüyor. "Beni anarşist sandığını söyledi."

"*Anarşist* mi sanmış? Ne? Gazetelerdeki gibi mi? Hani bomba patlatanlar gibi mi?"

"Şaka yapıyordu. Yani... ben şaka yaptığını düşünüyorum."

"Ah. Ya." Di kâğıdı Hettie'ye geri veriyor. "Bana tam bir kaçık gibi göründü."

"Muhtemelen öyledir."

"Yakışıklı mı?"

Hettie başıyla onaylıyor. "Ama biraz farklı bir şekilde." Adamın yüzünü, gri gözlerini düşünüyor, gülümsediğinde o gözlerin nasıl da her şey bir maskeymiş de altında bambaşka biri saklanıyormuş gibi kocaman açıldığını...

"*Farklı* mı?" Di pek etkilenmişe benzemiyor. "Zengin mi?"

"Bilmiyorum. Şey, olabilir ama..."

"Ama ne?"

"Ah, bilmem ki." Açıklamak imkânsız. Hettie yeniden elindeki kâğıt parçasına bakıyor.

Dalton's'ta? Salı akşamı? Saat onda?

"Gideceğim."

"Neee?"

"Ondan hoşlandım. Gideceğim."

Di gözleri faltaşı gibi açılmış hâlde, "Ondan *hoşlandığın* belli ama ya..." diyor, "ya şu... *sapıklardan* biriyse? Ya da *beyaz köle tüccarıysa*?"

Hettie gülümsüyor.

"Ya da" –Di yatağın üstünden Hettie'ye doğru eğilip alçak sesle konuşuyor– "ya seni Limehouse'a götürüp *afyon içirmek* isterse?"

Kırık Tomurcuklar filmini ikisi de Broadway'deki büyük sinemada seyretti –üçer kere seyrettiler, daha da seyredebilirlerdi– emilmiş portakallarla fıstık kabukları arasında, Lillian Gish, Çinliye âşık olup afyon içerken ve babası tarafından dövülerek öldürülürken kendilerinden geçmişlerdi.

"Beni Limehouse'a falan götürmeyecek," diyor Hettie.

"Nereden biliyorsun?"

Hettie, Di'nin sigarasına uzanıyor. "Bilmiyorum."

Ben de bir şeyleri havaya uçurmak istiyorum.

Sigaradan derin, memnuniyet verici bir nefes çekerek, "Gidiyorum," diyor yine.

Di başını sallayarak, "Delisin sen!" diye ciyaklıyor.

Olabilir. Belki de delidir. Ama aniden kendisini muhteşem bir şekilde özgür hissediyor.

"Di?" diyor.

"Ne?"

"Giyecek bir şey ödünç alabilir miyim?"

Di suratını asıyor.

"Lütfen? Yalnızca o eski elbisem var, o da leş gibi kokuyor."

"Yıkasan ya o zaman."

"Di. *Lütfen?*"

Altdudağı bir somurtmayla aşağı sarkan Di'nin canı sıkılmış görünüyor. "Bu akşam sinemeya gidecektik hani? *Zorro'nun İşareti* gelmiş."

İşler genellikle böyle yürümez. Böyle olmaz. Daha minyon ve daha güzel olan Di'dir, geleceğin istediği kişidir o. Hayatını nasıl biçimlendireceğini bilendir – *başına hep bir şeyler gelen* odur. Hettie onun kibar davranmaya çalıştığını, yaşamın aldığı bu dönemeçle mücadele ettiğini görebiliyor.

Di sonunda istemeye istemeye, "Tamam," diyor. "Hangisini ödünç almak istiyorsun?"

Ama Di bunu biliyor. Hettie de onun bildiğini biliyor. Yalnızca bir elbise var. Hettie onun koyu renk güzelliğinin puslu, süzülen sabah ışığında göz kırparak yatağın yanındaki parmaklıkta asılı olduğunu görebiliyor. Ona duyduğu ihtiyacın midesini düğüm düğüm ettiğini hissediyor. "Ben... siyahı alabilir miyim?"

Di, "*Siyahı* mı?" diye inliyor. "Ah, Tanrım."

"Lütfen?"

"Aman iyi, tamam." Di havaya pes etmiş bir duman bulutu üfleyerek kendisini sırtüstü yatağa atıyor.

"Gerçekten mi?" Hettie sendeleyerek ayağa kalkıyor.

"Lütfen." Di elini gözlerinin üstüne koyuyor. "İki kere sorma işte."

Hettie odayı geçip elbiseye doğru gidiyor, onu kaldırıp üstüne tutuyor. Öyle güzel ki. Hayal ettiğinden bile daha ağır ve Hettie onu hissedebiliyor şimdi, bacaklarına dökülen etek, pistte o adamla dans ederken vücuduna sürünecek.

"Dalton's'a nasıl gideceksin peki?"

Hettie elbiseyi göğsüne bastırmış olarak dönüyor. "Metroya binerim. Onunla saat onda orada buluşacağım."

Kelimeler, daktilo tuşları gibi güm güm dövüyor havayı.

Onunla saat onda orada buluşacağım.

İnanılmaz. Değiştirilemez. Geri almanın yolu yok.

Di doğrulup elbiseyi işaret ederek, "Elbiseye dikkat etsen iyi olur," diyor. "Yoksa bağırsaklarını kolye niyetine boynuma asarım."

"Ederim. Söz veriyorum." Hettie arkadaşının yattığı yere gidip eğilerek ona sarılıyor. "*Teşekkür ederim,* Di."

"Hımm."

Hettie elbiseyi katlayıp özenle çantasına sokuyor. Kendini dikleştirerek, "Şey... bir şey daha vardı," diyor.

Di tek kaşını kaldırıyor.

"İsteyeceğim bir şey daha vardı..."

Lokanta Evelyn'in hatırladığından küçük, her biri aynı sade masa örtüsüyle örtülmüş, her birinde kırmızı bir mum yanan beş masa var sadece. Masaların yalnızca biri dolu – zarif bir kadınla kelleşmeye başlamış bir adam, başlarını yemeklerine eğmişler. Evelyn içeri girince bakıyorlar ve kız, varlığının fark edilmesiyle ortaya çıkan hafif heyecan dalgasını hissediyor – bir kadın, tek başına burada. Garson paltosunu almaya gelirken, Evelyn şemsiyesini silkeleyip kapının yanındaki şemsiyeliğe koyuyor. Tahtaya tebeşirle fiks menü yazılmış: biftek ve patates, tarte tatin.

Pencereye bakan bir yere oturuyor, bir sürahi şarap söylüyor. Siparişi gelince, yağmurla lekelenmiş pencereden dışarıdaki caddeye bakarak yarım kadehi hızla yuvarlıyor. Bir sigara yakıyor. Yan masadaki çift ona doğru bakıyor, Evelyn onların yakıcı kınamasını havada hissediyor. Sigarayı söndürüyor, sonra da bunu yaptığı için kendisine çok kızıyor. Tekrar yaktığında sigaranın tadı acı.

Kapı açılıyor, başının üstünde sırılsıklam bir gazete tutan Ed görünüyor. Gülerek Evelyn'e doğru geliyor. "Pencereden doğru dürüst bakmamışım. Böyle şiddetli yağdığına dair hiçbir fikrim

yoktu." Kardeşi solgun görünüyor. Ceket ve kötü bağlanmış bir kravatla oldukça özensiz giyinmiş, yataktan yuvarlanarak çıkıp karanlıkta hazırlanmış gibi görünüyor. Yemek yiyen çift başlarını kaldırıp bakıyor. Evelyn, kadının sandalyesinde dikleştiğini, boynunu uzattığını fark ediyor.

Ed her zamanki gibi, etrafında yarattığı etkiden neşeli bir biçimde bihaber görünüyor. Her zaman böyleydi. Daha gençken katılmaya zorlandıkları o korkunç taşra balolarında, heyecandan titreyen kızlar onun için kuyruk olurdu ama Evelyn'le dans etmekten de aynı derecede memnundu. Evelyn bu etkinliklerden –oralardaki havadan sudan konuşmalardan, eşlikçilerden, evlilik pazarı ortamından– nefret ettiği için buna sonsuz derecede minnettardı. Ed, oradaki en iyi dans eden kişiydi.

Evelyn'in kolundaki saatin kadranını çeviriyor. Saat biri yirmi geçmiş bile. "Açım. Sipariş verelim mi?"

"Sen ver." Ed elini sallayıp oturuyor. "Ben ne yesem olur."

Evelyn garsonu çağırıyor, ikisine de biftek söylüyor.

Ed eğilip Evelyn'in şarabından bir yudum alıyor ve yüzünü buruşturuyor.

"Hadi ama, o kadar da kötü değil."

Ed bir sigara yakıyor. "Sana göre."

"Ee," Evelyn dayanamıyor, "saat on birde hâlâ yatakta mıydın?"

"Geç yatmıştım."

"Hayatın rahat."

"Halbuki sen, tatlım, zorlu yolların ustası olmuşsun." Kadehini kaldırıyor. "Bu şarap mesela. Buna şarap *demek* bile mümkün mü?" Garsona işaret ediyor. "Şarap menüsünü alabilir miyim lütfen?"

Menü getiriliyor. Ed'in gözleri sayfada geziniyor. "Kırmızı burgonya alayım," diyor. "94 mahsulü."

"Bir bakayım." Evelyn menüyü kapıyor. "Şişesi iki pound!"

"Ne olmuş?"

"Olan şu, Ed, ofise geri dönmek zorundayım."

"Yapma ama." Ed öne eğilerek sırıtıyor. "Böyle bir şeyi ne zaman yapıyoruz ki?"

Yeterince değil. Peki bu kimin suçu?

Yeni şişe iki yeni kadehle birlikte geliyor. Ed, onun tatması gerektiğini işaret ediyor. Garson kadehine biraz şarap koyuyor, Evelyn gözlerini bir anlığına kapatarak içiyor. Nefis. Elbette nefis olacak. İki pound fiyatı var. Başıyla onaylıyor, garson ikisinin de kadehini doldurup çekiliyor.

Evelyn okkalı bir yudum daha içiyor. Şarap boğazından yağ gibi kolayca kayıyor. Dışarıda yağmur kaldırımlardan ve park edilmiş arabaların kaputlarından sekiyor, kapının iki yanındaki saksılardaki sırılsıklam olmuş sardunyaları hırpalıyor. Evelyn arkasına yaslanıyor. Onu gördüğüne memnun olduğunu düşünüyor, yakışıklı kardeşini. Şişesi iki poundluk şarabını içtiğine memnun. Ed'in rahatlığının sıcak kozasında öylece oturup kalabilir ve bu şişeyi bitirebilir. İçinde kasvetli Robin'in olduğu o kasvetli ofise ve diğer kasvetli insanlara dönmek için yağmura çıkmayabilir.

"Ee?" Ed'in gözlerinde bir eğlenme ifadesi var. "Bütün bunların amacı ne? Bir dümen mi seziyorum?"

"Dümen mi?" Evelyn kızarıyor. "Hiç de değil. Sadece..." Kadehini bırakıyor. "Artık yeterince görüşmüyoruz."

Ed kadehini ona doğru kaldırıyor. "Buna içerim işte."

Kadehlerini bir çınlama eşliğinde birbirine tokuşturuyolar.

"Aslında sana bir şey soracaktım," diyor Ed.

"Neymiş o?"

"Perşembe günü geliyor musun?"

"Nereye?"

"Anthony'nin davetine."

Evelyn boş boş bakmıştı herhalde çünkü Ed gülümseyerek başını sallıyor. "Whitehall'daki daire. Tören için. *Meçhul Asker.* Hiç mi gazete okumuyorsun?"

"Ah." Evelyn yüzünü buruşturuyor. "Doğrusunu söylemek gerekirse o konuyu pek düşünmedim."

"Beraber gideriz belki diyordum." Ed öne eğiliyor. "Pazar gününün telafisi için. Seni Paddington'da ektim ya. Görev ihmali falan filan."

"Bilmiyorum, Ed."

Bu fikir nedense Evelyn'i huzursuz ediyor. Halka açık cenaze töreni, bütün o resmî tören.

"Sence de bütün bunlar biraz şey değil mi?.."

"Ne değil mi?"

"İkiyüzlülük? Sanki bu yapılan bir şeyi değiştirecekmiş gibi. İnsanlara olanları unutturacakmış gibi."

"Bunun amacının insanlara olanları unutturmak olduğunu sanmıyorum, Eves. Hiçbir şey değilse bile bir anma bu."

Evelyn omuz silkiyor. "Belki."

"Eh, sen bir düşün. Güzel bir gün geçirebiliriz. Sonrasında bir yerlere gideriz. Gelmek istersen, seninle gitmek çok hoşuma gider."

Evelyn elinde olmadan memnuniyet duyuyor. "Tamam," diyor. "Güzel olabilir."

Biftekler geliyor. İnce, biberli, kremada pişirilmiş, üzerlerinde buhar tütüyor, yanlarında tereyağlı patatesler. Evelyn çatalını dolduruyor, başını kaldırıyor ve kardeşinin yemediğini fark ediyor. "Aç değil misin?"

Ed omuz silkiyor. "Belki birazdan yerim." Sigara tablasını açıyor. "Sorun olur mu?"

"Hiç olmaz."

Dostça bir sessizlik içinde Ed sigarasını içiyor, Evelyn de yemeğini yiyor.

"Ee," diyor Ed, Evelyn neredeyse yemeğini bitirmek üzereyken. "Hadi anlat bakalım. Bütün bunların esas sebebi ne?"

Evelyn bir ağız dolusu daha biftekle krema yiyor, sonra çatalını tabağına bırakıyor. "Dün bir adam vardı," diyor, "ofise geldi."

"Evet?"

"Sanırım seni arıyordu."

"Beni mi?"

"Evet, galiba." Sepetten bir dilim ekmek alıp tabağının üstüne lokmalara ayırıyor. "Adı Rowan Hind'di."

Kardeşinin eli hiç kıpırtısız bir hâlde kalmış, sigarasının dumanı doğrudan havaya yükseliyor. Evelyn arkasındaki garsondan gelen bardak şıngırtılarıyla, solunda yemek yiyenlerin çatallarının tabağa sürtünme seslerini duyabiliyor.

"Rowan Hind?"

"Evet." Kremalı ekmeği ağzına koyuyor, çiğneyip yutuyor.

Ed bir yudum şarap içiyor. Kaşlarının arasında küçük bir çukur var. "Nasıl bir tipti?"

"Epey alışılmadık bir isim."

"Evet, öyle. "Başını sallıyor. "Mutlaka hatırlardım. Hatırlat bakayım. Dikkat çekici bir özelliği var mıydı?"

Evelyn arkasına yaslanıyor. "Pek sayılmaz." Bir sigara da o alıyor. Şimdi düşününce, Rowan Hind'in en dikkat çekici özelliğinin mutlak sıradanlığı olduğunu anlıyor. "Ufak tefekti. Aç görünüyordu. Ermiş. 1917'de malulen emekli edilmiş."

"Sakatlığı neymiş?"

"Bir kolunu kullanamıyor." Sigarasını yakıyor. "Gerçi kolu bir askıyla asılmış olarak yerindeydi. Sanırım isteri de söz konusu."

"Anladım." Ed başını sallıyor. "Peki sana niye gelmiş?"

"Seni bulmak için."

Ed afallamış görünüyor. "İyi de bu çok saçma. Nereden biliyormuş ki?"

"Bilmiyordu. Kardeş olduğumuza dair en ufak bir fikri yoktu. Karşıma çıkması tamamen şans eseri."

"Peki kim olduğunu söyledin mi ona?" Ed daha da öne eğiliyor.

"Elbette hayır. Böyle bir şey yapmam etik olmazdı."

Evelyn kardeşinin yüzüne, şakağında atan damara, kafatası boyunca gerilmiş cildine bakıyor. "Ama ona arşiv bürosunun adresini verdim. Adama acırlarsa, nerede yaşadığını söyleyebilirler."

"Pek olası değil."

"Neden?"

Ed arkasına yaslanıyor, şarabından büyük bir yudum alıyor, bifteğine, donmuş sosun üstünde oluşmuş ince tabakaya bakıyor. "Bir dakika müsaade et." Ayağa kalkarken peçetesini kucağından yere düşürüyor. Evelyn eğilip peçeteyi alarak Ed'in yerine koyuyor.

"Bitirdiniz mi?" Garson dirseğinin dibinde.

"Evet, teşekkür ederiz."

"Tatlı ister miydiniz?"

"Teşekkür ederim, hayır. Hesabı alalım biz."

Evelyn masa örtüsünde parmaklarıyla tempo tutarak şarabının kalanını içiyor. Şişenin çoğu duruyor daha. Evelyn kendisine cömert bir kadeh daha dolduruyor. Arkasında bir sifonun çekildiğini, bir kapının kapandığını duyuyor, ardından Ed yeniden ortaya çıkıp Evelyn'in sandalyesinin hemen arkasında, solunda duruyor. "Gitmem lazım."

Evelyn ona doğru dönerek, "Hesabı istedim," diyor, uzlaşmacı bir ses tonuyla. "Gelene kadar otur."

Ed oturuyor. Bardakları altlarından metro treni geçiyormuş gibi titretip şıngırdatarak bacağını masanın altından sallıyor.

"Ed? İyi misin sen?"

"İyiyim." Evelyn'in gözlerine bakamıyor.

"Tuhaf, değil mi?" Evelyn öne eğiliyor. "Bir er niye seni arıyor ki? Bunca zaman sonra?"

"Ben nereden bileyim?" diye tersliyor Ed. "Hadi ama, Eves. İnsanların nasıl olduğunu bilirsin. Bir şeyi kafalarına taktılar mı takarlar. Bir türlü ilerleyemezler. Bunu en iyi senin bilmen lazım."

Bu ağır oldu.

"Bu da ne demek?"

Ed ellerini açıyor. "Nasıl istiyorsan öyle anla."

"Hayır. Sen söyle. Ne demek istiyorsun?"

Ed ona doğru eğiliyor. "Dinle, Eves. Yanlış anlama ama biraz olayları hafife almayı denemelisin. Belki bu kadar kara kara düşünmezsin o zaman."

Evelyn o tanıdık acı öfkenin içine sızdığını, öğleden sonrayı altüst edip kremasını, bifteğini ve şarabını ekşittiğini hissediyor. "Öyle mi yapıyorum? Kara kara mı düşünüyorum? Kusura bakma, farkında değildim."

Ed şarabından bir yudum daha alıp garsonu arayarak etrafına bakınıyor, yüzü gergin, sabırsız. Birdenbire tıpkı babalarına benziyor. Evelyn bir anda onun on beş yıl sonraki hâlini görüyor: aynı özgüven, aynı kendini beğenmişlik, aynı çene.

"Ne yapıyor bu adam? *Tanrı* aşkına."

"Ed..."

"Ne?" Ed ona bir bakış atıyor.

"Rowan Hind diye birini hiç hatırlamıyorsun, öyle mi?"

"Öyle bir şey demedim. Sana anlattım ya. İsmini hatırlıyorum. Hepsi bu. Emrimde kaç adam vardı biliyor musun sen?"

Evelyn bunu bilmiyor. "Yüz?"

Ed alaycı bir ifade takınıyor. "İki yüz elli. O civarda bir şey. Aklını kaçıran bütün ercikleri hatırlayacağımı mı zannediyorsun?"

"Adamın kaçık olduğunu söylemedim."

Evelyn o zaman havada aralarına bir soğukluk girdiğini hissediyor.

Kardeşi duraksıyor, sonra çok alçak sesle, "Eves," diyor, "buraya gelmemle tam olarak ne elde etmek istemiştin?"

"Ben..." Evelyn ağzını kapatıyor. Aslında bunu bilmiyor: Bir tür bilgi edinmek istemişti ama nasıl bir bilgi?

"Bırak peşini."

"Ne?"

"Bırak dedim. Burnunu sokuyorsun."

"*Burnumu mu sokuyorum?*"

"Evet, Eves. *O işin*. Moral bozucu. Tanrı aşkına, bu iş sana iyi gelmiyor. Çalışmaya *ihtiyacın* bile yok."

"Hayır. Şey. Hepimiz öğlene kadar yatakta yatmak istemiyoruz. Bana bir daha hatırlatsana, güzel şaraplar ısmarlamaktan başka ne gibi bir *işle* meşgulsün sen?"

Ed'in bacağı yine sallanıyor. Kardeşi bacağını durdurmak istermiş gibi elini masanın üstüne koyuyor ama bu bir işe yaramıyor. "Bunu söylemediğini varsayacağım," diyor. "Tamam mı?" Aralarındaki hava kupkuru, sanki tutuşmasına bir kıvılcım yetecek.

Evelyn dönünce garsonun elinde bir fincan tabağı ve hesapla tepesinde dikildiğini görüyor. Çantasını açmaya davranıyor ama Ed ayağa kalkmış bile. Kardeşi masaya birkaç banknot fırlatıp Evelyn'e doğru eğiliyor, dudakları hafifçe kızın yanağına sürünüyor. "Yakında görüşürüz, Evelyn. O zamana kadar kendini daha iyi hissetmeni umuyorum."

Evelyn ayağa kalktığında Ed kapıdan çıkmış bile.

Shepherd's Bush mahallesinin arka tarafındaki bir yan sokağa gizlenmiş olan dükkân küçük ve samimi. İçerisi tıraş köpüğü, deri ve erkek kokuyor. İkna etmek için biraz uğraşması gerekmişti ama Hettie sonunda lafı Di'nin ağzından alabilmişti.

Dışarıdan bakınca pek bir şeye benzemiyor. Orası olduğunu asla anlayamazsın. Berber dükkânına benziyor ki aslında öyle zaten.

Adamlara aldırış etme – gözlerini dikip bakacaklardır ama hiç umursama. Giovanni'yi sor yeter. Seni benim gönderdiğimi söyle. Onun gibisi yoktur.

Sonuçta karar vermek kolay olmuştu.

Kolay bile denemezdi, çoktan verilmiş bir karardı.

İşte Hettie burada, yoğun bir berber dükkânının ortasında elbisesinin yakasından içeri masa örtüsüne benzeyen bir şey tıkıştırılmış olarak oturuyor, yaşlı bir İtalyan adam da başının arkasında elindeki makası açıp kapatıyor.

"Ne kadar?" diye soruyor adam yine. *Ne kadarre* dermiş gibi çıkıyor.

Hettie iki adamın dikilmiş, pencereden ona baktığını görebiliyor. Ama aldırmıyor. *Aldırmıyor.*

"Hepsini," diyor.

Adam uzun saç tutamlarını bir havaya kaldırıp bir bırakarak kızın etrafında yarım daire çiziyor. Yürürken kendi kendine, "Hepsi, hepsi," diye tekrarlıyor, sonra duruyor. Gözleri Hettie'ninkileri bularak, "Güzel saçların var," diyor. "Ama berbat görünüyor. Ata benziyorsun."

"Biliyorum," diyor Hettie. "O yüzden kestirmek istiyorum."

"Ata değil," diye düzeltiyor adam sözlerini. "Küçük ata."

Bir tutam saç alıp makasını kaldırıyor. Makasın ağzı öğleden sonra güneşinde ışıldıyor. "Benim için bir zevk olacak," diyor adam.

Şık!

Adam ilk tutamı elinde tutuyor. Bir zafer hatırası. Kesilmiş bir midilli kuyruğu. Hettie bir an için dehşete kapılıyor. Bir an için kan görmeyi bekliyor.

Şık!

Hettie annesini görüyor.

Şık!

Baban! Baban saçlarına bayılırdı.

Şık!

Babasını görüyor, babasının yüzündeki çizgileri. Gülümsediğinde nasıl yumuşadıklarını.

Şık!

Özür dilerim, baba.

Şık!

Öldüğün için çok üzgünüm.

Şık!

Dağınık saçlı küçük sürtük.

Şık!

Şık!

Maskeni düşürmeyi düşünüyorum.

Şık!

Şık!

Şık!

Bir şeyleri uçurmak hoşuna gidiyor mu?

Şık!

Gelecek geliyor.

Şık!

Her an daha da yaklaşıyor.

Şık!

O

Şık!

Neredeyse

Şık!

Burada!

Havanın yarattığı şok. Ensesi açığa çıkmış.

Adam geri çekiliyor. "Şa-ha-ne," diyor.

Hettie'nin gözleri aynada adamınkilerle buluşurken, "Müthiş," diye fısıldıyor.

O zamana kadar kendini daha iyi hissetmeni umuyorum.

Bu cümle Evelyn'in kafasında vızıldayıp duruyor. Bu ne *cüret*? Sanki Evelyn'in bir sorunu varmış gibi, sanki Evelyn *hastaymış* da Ed'e ya da herhangi birine sorular sormaya bu yüzden cüret etmiş gibi. Sanki bütün bunlar, kahrolasıca o savaş, geniş kapsamlı bir erkekler kulübünden başka bir şey değilmiş gibi.

Yağmur hâlâ yağıyor, yayalar ve şemsiyelerle dolu kaldırımlar tehlikeli. Evelyn önündeki yavaş yürüyen adama çarpıp tökezliyor, dengesini sağlamak için adamın arkasına tutunması gerekiyor.

"Önünüze baksanız iyi olacak." Adam yaşlı ama duruşu dik, tınılı sesi böyle ıslak bir öğleden sonrayı bile delip geçerken askerlere yaraşır bir havası var.

Evelyn sendeleyerek doğruluyor, adamın arkasından bakıyor. Onun gibilerin sayısı çok fazla: Her yerdeler ve gösterişli

dinçlikleriyle artık Evelyn'in canına yetmiş durumdalar, dünyayı miras alanlar ihtiyarlar. "Cehennemin dibine git," diyor Evelyn tükürür gibi.

Adam bir cevap bağıracakmış gibi ağzını açıyor, sonra kapatıyor. Dimdik duruşunu hiç bozmadan dönüyor ve baston yutmuş gibi uzaklaşıyor. Evelyn ânında utanç duyuyor. Parmaklıkların tepesindeki sivri çıkıntılara sıkıca yapışıyor. Dünya etrafında bulanık. Dengesinin ne kadar bozuk olduğunu ancak durunca fark etmeye başlıyor. Ne kadar şarap içmişti? Neredeyse bütün şişeyi tek başına bitirmişti. Sarhoş olmuş, tamam. İşe dönmeden önce kendisini toparlaması lazım. Bileğindeki saati sallıyor ve kadranına bulanık gözlerle bakıyor. Zaten geç kalmış ama bu hâlde işe gidemez. Dairesi fazla uzak değil, şimdi sağa saparsa kestirmeden gidebilir. Bir dakikalığına eve uğrayıp kendisine çekidüzen verebilir. Bu fikir cazip, ayrıca işe sarhoş gitmektense geç kalmak çok daha iyi. Kendini parmaklıklardan ayırıp hızla yürüyerek, neredeyse koşarak yan sokağa sapıyor, şemsiyesini iyice yukarıda tutuyor ve su birikintilerinden kaçınıyor.

Ev, hafta içi öğleden sonrasının o boş, şaşkınlık hissini uyandırıyor. Hava durgun, biraz ağır. Günlerdir yıkanmamış olan bulaşıklar lavaboya yığılmış. Evelyn'in yatak odasının perdeleri çekili. Evelyn onları en son ne zaman açtığını hatırlayamıyor. Şimdi açıyor ve karşı taraftaki dairede bir hareket ilişiyor gözüne. Orada biri var, gölgelerin içinde; Evelyn odanın derinliklerinde onu pek göremiyor. Bir süre daha orada durup dışarı bakıyor ama manzara yağmurdan bulanıklaşıyor.

Evelyn dönüyor ve yüzünü buruşturuyor. Yatak odası gün ışığında berbat görünüyor. Tam bir in. Kömürleri niye gelmemiş? Sonra hatırlıyor. Doreen burada değildi, annesini ziyarete gitmişti, Dorset mi Devon mı öyle bir yer. Kız geçen hafta bununla ilgili bir not bırakmıştı. Islak paltosuyla bluzunu çıkarıp yatağın üstüne bırakıyor, sonra banyoya gidip lavaboya soğuk su dolduruyor. Başını kaldırıp aynada kendisine bakıyor.

Kardeşi yalan söylüyordu.

Yalancı, Edward Montfort. *Yalancı*.

Yüzüne soğuk su çarpınca nefesi kesiliyor.

Ed, Rowan Hind'in kim olduğunu gayet iyi biliyordu, Evelyn bunu onun yüzünde okumuştu.

Öyleyse kardeşi ne saklıyordu?

Yüzüne tekrar tekrar su çarpıyor ta ki kamisolunun üst tarafı sırılsıklam kesilene kadar. Evelyn onu da çıkarıyor. Sonra dişlerini iyice fırçalıyor, bir havluyla kurulanıp odasına dönüyor.

Yolun karşısındaki dairede gölgeler hareket ediyor. Evelyn yerinden sıçrıyor. Perdeleri açtığını unutmuştu. Belinden yukarısı çıplak. Yağmur dinmiş, manzara açık gözler önünde. Gölgeler koyulaşıyor, sonra birbirinden ayrılıp bir adam olarak beliriyor – tekerlekli sandalyedeki bir adam, sokağın karşısından ona bakıyor.

Evelyn orada durmuş onu seyrederken adam pencereye iyice yaklaşıyor. Evelyn onun cildinin solgun çizgilerini, düşük gözlerini ve arkalarındaki karanlığı görebiliyor. Kendisinden genç, Evelyn'in durduğu yerden yirmi yaşından fazla görünmüyor. Güzel bir yüzü var ve doğruca Evelyn'e, gözlerinin içine bakıyor.

Evelyn meme uçlarının etrafındaki derinin gerildiğini hissediyor.

Sigaraları yatağın köşesinde. Tablasını ve çakmağını göz ucuyla görebiliyor. Dikkatle, arkasını dönmeden, gözlerini çocuğun yüzünden ayırmadan eğiliyor ve tablayla çakmağı alıyor.

Bir sigara yakıyor, içine çekiyor, sonra çakmağı elinden bırakarak dumanı üflüyor. Çakmak yumuşak bir sesle yatağın üstüne iniyor. Çocuk pantolonunun düğmelerini açıyor. Evelyn onun elini içeri sokmasını seyrediyor. Cildinin üzerindeki havayı hissedebiliyor, odadaki kendi kesik nefeslerini duyuyor. Sigarasından derin bir nefes daha çekiyor. Çocuğun elleri yavaş yavaş aşağı yukarı hareket etmeye başlıyor. Gözlerini Evelyn'in yüzünden ayırmıyor. Evelyn bacaklarını hafifçe aralıyor, külodunun cildine sürtündüğünü, kendi vücudunun nabız gibi atan kabarıklığını hissediyor. Sigarasından bir nefes daha çekiyor. Çocuk gitgide

daha hızlı hareket ederken gözleri birbirine kilitlenmiş hâlde orada duruyorlar. Evelyn'in nefesi boğazında sıkışıyor. Çocuğun gevşediğini görünce içini çekerek nefesini bırakıyor.

Çocuğun başı eğik. Uzun bir süre öylece duruyor, sonra başını kaldırmadan tekerlekli sandalyesini ışıktan uzaklaştırıyor.

Evelyn kolunu göğsüne götürüp perdeyi kapatarak odayı ani bir karanlığa boğuyor. Yatağın kenarına oturup başını ellerinin arasına alıyor. Bir an için ağlayacakmış gibi oluyor.

Ama ağlamıyor. Ayağa kalkıyor. Kendisini topluyor, dolaptan başka bir kamisol alıyor, onun üstüne de bir kazak geçiriyor.

Nihayet ofise döndüğünde bir buçuk saatten fazla geç kalmış. Bir mucize eseri, kuyruk o kadar kötü değil, dışarıda bekleyen yalnızca on-on beş adam var.

Robin, Evelyn'in koltuğuna süzüldüğünü fark etmiyor. Evelyn birkaç saniye sonra, onun kendisini tam olarak ne zaman fark ettiğini hissediyor. Robin'in kıpırdandığını, aralarındaki havada hafif bir titreşim olduğunu hissedebiliyor. Bu titreşim tuhaf ama Evelyn başını kaldırıp Robin'le göz göze gelmiyor.

"Ada!" Ivy eşikte duruyor. Geniş yanakları gül pembesi, cildinde ince bir ter tabakası ışıldıyor. "Ne güzel sürpriz. Çaydanlık şimdi kaynadı. İkimize çay yapayım."

Ada cebindeki zarfa dokunuyor, sonra karanlık koridorda Ivy'nin peşinden mutfağa gidiyor, orada ocağın üstünde yapış yapış bir şeyler kaynıyor. Pencereler buğuyla kaplı, masa da üstündeki dallarla karmakarışık; kesilmiş dalların kokusu şekerli buhara karışıyor. "Güzel bir şeyler kokuyor."

"Kuşburnu." Ivy bir kâse dolusu kabuğu soyulmuş meyveyi havaya kaldırıyor. "Beni bilirsin. Kışın soğuk algınlığına karşı mutlaka biraz şurup kaynatırım. Olduğunda size de biraz getireceğim."

"İyi olur."

"Otur da çay yapayım, ne dersin?"

Ada ovulup temizlenmiş masaya oturup Ivy'nin mutfakta oradan oraya koşuşturmasını seyrediyor; Ivy çaydanlığın kapağını kaldırıp bakıyor, üstüne birkaç çay yaprağı daha attıktan sonra, kaynayan suyu içine boşaltıyor. Artık eskisine göre çok daha kilolu, çok daha yavaş hareket ediyor. Birbirlerini yıllardır tanıyorlar, Ada bu sokağa taşındığında Ivy burada yaşıyordu. Ada'dan üç yaş kadar büyük, o sıralarda iki kızı çoktan doğmuştu bile. Oğullarına hamilelikleri birlikte geçmişti; Ada, Michael'a, Ivy de üçüncü çocuğu Joseph'e hamileydi. Ivy o zamanlar pek güzeldi, en ufak bir şeyde başını arkaya atıp kahkahalarla gülerdi. 1916 senesinin yazında oğlunu kaybetmişti. Ondan sonra uzun bir süre hiç gülmemişti.

Ivy çaydanlığı masaya taşıyor, fincanlarla tabakları düzenleyip çayı dolduruyor.

"Seni görmeyeli asırlar oldu sanki." Gülümsüyor, Ada da her zamanki gibi şaşırıp kalıyor. Ivy savaşın hemen sonunda yeni diş yaptırdı; kızları para biriktirip ona diş aldılar, eski dişleri çekildi ve hem yukarıya hem aşağıya yenileri takıldı. Başkası için yapılmış gibi onda komik duruyor bu dişler. Ayrıca pek de iyi oturmuyorlar, konuşurken takırdayıp ıslık sesi çıkarıyorlar. "Jack iyi, değil mi? O bahçeden hâlâ epey bir şeyler çıkıyor mu?"

"Hâlâ birkaç parça bir şey var."

"Güzel, güzel." Ivy oturuyor. "Geldiğine sevindim, epeydir sana bir şey sormak istiyordum."

"Neymiş o?"

"Cenaze töreni için şehre gidip gitmeyeceğini soracaktım. Meçhul Asker töreni işte. Biliyorsun."

Şimdiye dek Jack'le ikisi bu konuyu konuşmaktan kaçınmışlardı. Ada, adamın gitmek istemeyeceğini daha sormadan biliyor.

"Gazetelerde okuyordum," diyor Ivy. "Sokaklara bariyerler koyacaklarmış. Binlerce kişi bekliyorlar."

"Herkese yer olacak mı ki?"

"Amaç bu zaten, değil mi? Herkesin gitmesi – hepimizin son görevimizi yerine getirmemiz."

"Öyle sanırım."

"Kızlarla giderim diyordum ama ikisi de gitmek istemiyor." Ivy kısa bir süre hüzünleniyor, sonra yüzü aydınlanıyor. "Sonra düşündüm de beraber gidebiliriz... sen de istiyorsan?"

"Ben... bilmiyorum. Biraz düşünsem olur mu?"

"Tabii. Acele etme."

Ada cebindeki mektuba dokunuyor, fincanını masaya bırakıyor. "Sana bir şey sorabilir miyim, Ivy?"

"Ne soracaksın?"

"Oğlun Joe'yla ilgili."

"Ne olmuş ona?"

"Mektup aldınız, değil mi? Nasıl olduğunu anlatan bir mektup? Joe öldükten sonra?"

"Evet, aldık."

"Sonra bir mektup daha geldi mi? Mezarının nerede olduğu hakkında?"

Ivy başıyla onaylıyor.

"Görebilir miyim?"

Ada'nın fazla ileri gittiğinden endişelendiği bir an geçiyor. Sonra Ivy, "Tabii," diyor. "İstiyorsun madem. Gidip getireyim hemen."

Oturma odasına gidiyor ve Ada onun sağı solu araştırdığını duyabiliyor. Pencerenin ötesinde, artık karanlığın çökmüş olduğu bahçede ani bir esinti çıkıyor, havaya küçük bir yaprak bulutu saçıyor. *Meçhul Asker.* Kulağa öyle şatafatlı geliyor ki. Ada bu cenaze töreninin altında yatan gizli anlamı biliyor: Memlekete dönmemiş bütün kayıpları temsil edecek bir cenaze işte ama ona niye sadece asker dememişler ki? Diğer herkese dendiği gibi?

"Al da oku." Ivy geri gelmiş, eşikte duruyor. "Özür dilerim, ben okuyamam." Masada Ada'nın önüne iki kahverengi zarf

bırakıyor. "Hem şunları temizlemeye başlasam iyi olacak." Bir kucak dolusu dal alıp tezgâha götürerek onları ikiye kırmaya girişiyor.

Ada mektupların ilkini zarfından çıkarıyor.

Merhum Er Joseph White'ın Guedecourt'nun
iki kilometre güneybatısındaki Bapaume'nin
kuzeydoğusuna gömüldüğünü belirten bir rapor
alındığını size bildirmekle görevlendirildim.
Mezar bu ofiste kayıtlara geçirilmiş
ve üzerinde bütün kimlik bilgilerinin
yazılı olduğu, dayanıklı ahşap bir haçla
işaretlenmiştir.
Sonsuz saygılarımı sunarım,
Yüzbaşı
Mezar Kayıt ve Soruşturmaları
Tuğgenerali emrinde Kurmay Yüzbaşı

Diğer mektup daha uzun, daha kalın harflerle daktilo edilmiş. Tepede 20 Mart 1920 tarihi var. Ada sayfaya gözlerini kısarak bakıyor. Zayıf ışıkta okumak kolay değil.

Dağınık bulunan mezarları ve daimi muhafaza için
uygun olmayan yerlerde kurulmuş mezarlıkları
kaldırma konusunda Fransa ve Belçika
hükümetleriyle varılan anlaşma gereği belli
bazı bölgelerde gömülmüş naaşların çıkarılması
gerektiğini bilgilerinize sunarım. Bu nedenle
Er White'ın naaşı çıkarılarak Bapaume'nin
güneyindeki Guedecourt'da bulunan Yeşil Çayırlar
mezarlığına yeniden defnedilmiştir.
Söz konusu değişikliğin yapılması
ihtiyacının büyük üzüntü uyandırdığını ancak
yukarıda bahsedilen sebeplerden ötürü bundan

kaçınılmasının mümkün olmadığını eklemek zorundayım. Yeniden defin işleminin özenle ve hürmetle yerine getirildiği ve uygun dini törenlerin düzenlenmesi için özel ayarlamalar yapıldığı konusunda içiniz rahat etsin.

Sonsuz saygılarımla,
Tümgeneral Yaveri Kurmay Binbaşı
Mezarlıklar Kayıt ve Araştırma Bürosu

Ada mektubu yeniden katlayarak, "Koca koca laflarla hiçbir şey söylemiyorlar," diyor.

Ivy başını sallayarak tavayı ocaktan çekiyor. "Bir sürü kuru gevezelik, değil mi? İşi kendileri için kolaylaştırıyorlar o kadar. Hepsini bir araya topluyorlar ki onları saymaları kolay olsun. Bunu düşünmek hoşuma gitmiyor. Niye onu huzur içinde yatmaya bırakmadılar ki? Hele en alttaki kısım – dini törenlerle ilgili kısım. Bana onun hangi dine mensup olduğunu hiç sormadılar. Kahrolasıca bir Hindu da olabilirdi ona bakarsan. Gerçi ateistti, değil mi? Babası gibi."

"Sormadılar mı?"

Ivy cıkcıklıyor. "Hayır. Şurayı görüyor musun?" Masaya bir mum getiriyor. Mektubun arkasına tutturulmuş ikinci bir kâğıt parçası var, üstünde tek bir bilgi yer alıyor:

İsim: Joseph White
Alayı: Londra 10
Mezar Yeri: A.I.F. Defin Alanı, (Yeşil Çayırlar)
Guedecourt. Parsa 7 D Sırası Mezar 4.
En Yakın Üs: Bapaume
En Yakın Şehir: "
En Yakın Araştırma Bürosu: Albert

Ada, tanıdık bir şey bulmanın verdiği heyecanla parmağıyla göstererek, "Burayı biliyorum," diyor. "Michael'ın gönderdiği

kartta yazılıydı. Albert. Üstünde kadınla çocuğun olduğu kilisenin bulunduğu yer."

"Doğru," diyor Ivy. "Ben de gördüm oranın resimlerini."

"İşte." Ada kendi mektubunu çıkarıyor cebinden. "Şuna benim için bir bakar mısın?"

Ivy zarfa bir göz atıyor. "Özür dilerim, Ada. Yapabileceğimi sanmıyorum."

"Lütfen?"

Ivy pes ediyor. İnce mektubu kahverengi zarfından çıkarıp çabucak okuyor, sonra başını aşağı yukarı sallayıp mektubu uzağa itiyor. "Ben de önce bunlardan birini aldım, en başta. Hep bunu gönderiyorlar, değil mi?"

"Biliyorum," diyor Ada. "Ama bana başka hiçbir şey gelmedi. Nasıl öldüğüne dair. Nerede gömüldüğüne dair. Bunların hiçbiri gelmedi." Masadaki mektupları işaret ediyor.

Ivy irkiliyor. "Niye o zaman bir şey söylemedin?"

"Geri geleceğini düşünüp duruyordum, değil mi? Bir yanlışlık yapmışlardır diyordum."

"Bir yerlere yazmayı denemedin mi?"

"Jack birliğe yazdı. Yanıt olarak savaş bakanlığına yazması gerektiğini söylediler, o da öyle yaptı. Sonra hiçbir cevap alamadı."

Ivy tekrar cıkcıklıyor. "Tanrım, tepem öyle bir atıyor ki bu işe. O çocuklar neler neler yaptı ama kimsenin umurunda değil. Al, şuna bir bak." Bir çekmeceye gidip katlanmış bir gazete kupürüyle dönerek kâğıdı masaya bırakıyor. "Bunu gördün mü? Artık turlar düzenleniyor, böylece mezarları görebiliyorsun."

"Gördüm."

"Kaç para istediklerini de görmüşsündür o zaman?" Parmağı sayfanın alt tarafındaki koyu renk çerçeveli kutucuktaki reklamın üzerinde geziniyor.

Her şey dahil tur. Mezarlar ve savaş alanları.
Sıcakkanlı bir eski askerin rehberliğinde.
6£ - yemek ve ulaşım dahildir.

Ivy başını sallıyor. "Bana mezar taşına ne yazılacağını sordular. Sırf o bile altı peniydi. İnsan parasını onların ödeyeceğini düşünür, değil mi? Hiç değilse mezar taşı yazısını. Sonra Bill'imle oturup ne kadar süre para biriktirmem gerekeceğini hesapladık. İkimizin bir tura katılabilmesi için on iki pound. Ne ediyor yani? Bu evi çekip çevirebilmek için her hafta on beş şilinim var. Haftada iki şilin biriktirsem dört seneden fazla sürer. Onları memlekete getirmemeye karar verdiklerinde bunu düşünmemişler, değil mi?" Öfkeden titriyor. "Bunu ödeyebilecekler için sorun yok ama, değil mi? Başka her kahrolasıca şey gibi."

Ocaktan hafif, acı bir koku yükseliyor.

"Dur, şuna bir bakayım." Ocağa gidiyor. Dışarıda rüzgâr şiddetleniyor, camları çerçevelerinde titretiyor. Ada parmaklarını kucağında birbirine kenetliyor.

"Ada?" Ivy'nin sesi daha sakin çıkıyor artık. "Kuzenim May'i hatırlıyor musun? Islington yolunda oturuyor hani? İki oğlunu birden kaybetmişti ya? Onunla geçen yaz Ellie'nin düğününde tanışmıştın."

Ada onun ayakta durmuş, tavasının içindekileri yavaş yavaş karıştırdığı tarafa doğru bakıyor. "Öyle ya. Hatırladım." May ufak tefek, kuşu andıran, üzüntüden perişan olmuş bir kadındı.

"Eh, May daha geçen gün oğulları hakkında bir mektup aldı."

"Ya?"

"Bir anıt dikileceğini yazmışlar. Fransa'da, insanların gidip saygılarını sunabileceği büyük bir anıt, May'in oğullarının adı da diğerleriyle birlikte anıtta yer alacakmış. Şu komik isimli yerlerden birinde. Galiba *T* ile mi ne başlıyor."

Ada başıyla onaylıyor. Söylenenleri kafasında pek canlandıramıyor. Böyle bir anıtın neye benzeyeceğini. Ne işe yarayacağını.

"Oğullarını bulamadılar biliyorsun." Ivy alçak sesle konuşuyor. "Bir parçaları bile bulunamadı."

Bir sessizlik oluyor.

"Sana böyle bir mektup gelmedi mi, Ada?"

"Hayır."

"Belki yoldadır."

"Belki de." Ada fincanını bırakıyor, kendi mektubunu alıp elinde evirip çeviriyor. "Ivy?"

"Efendim?"

"Hani şu kadın vardı ya? Sen gitmiştin."

"Hangisi?"

"Ölülerle konuşabildiğini söyleyen."

Ivy tavanın kapağını yeniden kapatıyor, ellerini önlüğüne silerek dönüyor. "Ne olmuş ona?"

"Sence gerçekten yapabiliyor muydu? İşe yaradı mı?"

Ivy kollarını göğsünde kavuşturuyor. "Bunlar ne demek oluyor, Ada? Nereden çıktı şimdi? Ne oldu da şimdi eşelemeye başladın?"

Ada başparmağıyla eklemlerinden birini ovalıyor. Çabuk çabuk konuşarak, "Kapıya bir delikanlı geldi," diyor. "Ivır zıvır satıyordu. Neden bilmem, onu içeri davet ettim." Aklına bir şey gelince başını kaldırıyor. "Buraya gelen oldu mu? Pazar sabahı. Kimse ön kapını çaldı mı? Bulaşık bezi falan satıyordu."

Ivy düşünüyor, sonra başını sallıyor. "Hayır. Bütün gün evdeydim, gelen olmadı."

"Mutfağa geldi. Bir şey almak istemiyordum ama üşümüştü, ben de bir sigara içmesine izin verdim. Sonra, sonra... o... Michael'ın adını söyledi." Başını kaldırıyor. "Bunun aptalca olduğunu biliyorum ama bu delikanlı sanki ona bakıyormuş gibi konuşuyordu. Sanki odada Michael'ı görüyormuş gibi."

Ivy gelip Ada'nın yanındaki sandalyeye oturuyor. "Ne demek istiyorsun? Hayalet gibi mi?"

"Galiba... Evet."

Ivy nazikçe, "İyi ama, Ada," diyor, "biliyorsun ki hayalet diye bir şey yoktur."

"Biliyorum. Ama dün... onu sokakta gördüm."

"Kimi?"

"Michael'ı. Eve kadar peşinden gittim ama eve vardığımda... ortadan kaybolmuştu."

"Ah, Ada, canım benim." Ivy uzanıyor, kısa bir an boyunca elleri birbirine kenetlenmiş hâlde öylece duruyorlar, ta ki Ada ellerini çekene kadar. Sözünü bitirmedi. Henüz değil.

"Sonra işte ben de dün gittim bütün mektupları çıkardım. İki senedir bakmamıştım. Ve *neden* diye düşünüp durdum. Neden kimse ne olduğunu söylemedi bize? Ve o tuhaf delikanlı neden beni görmeye geldi? Sana gelmedi, değil mi? Sadece bulaşık bezi satıyor olamaz."

"Hiç bilemezsin."

"Hayır." Ada başını sallıyor, artık hararetli. "Beni görmeye geldi. Bunu biliyorum. Michael hakkında bir şey bildiğini biliyorum. Sonra onun bir daha asla dönmeyeceğini düşündüm. Ve ben de hiçbir zaman bilemeyeceğim. Sonra o kadını, senin gördüğün kadını düşünmeden edemedim, onu bir türlü kafamdan atamadım. Neredeydi? O kadın? Nerede oturuyordu?"

Ivy'nin yüzü kapalı bir ifadeye bürünüyor. Kadın ellerini çekip başını sallayarak ayağa kalkıyor. "Bu konuda konuşmak hoşuma gitmiyor. Ölüler ölmüştür. En iyisi onları kendi hâllerine bırakmak."

Pencere tıklatılıyor. İki kadın donup kalıyor. Dışarıda bir şekil var, kamburu çıkmış siyah bir kütle ama mum o kadar yakında dururken kim ya da ne olduğunu anlamak imkânsız. Ivy pencereye gidiyor. "Ellie gelmiş," diyor ve Ada, Ivy kapıyı açarken kadının sesindeki rahatlamayı duyabiliyor. Ivy'nin kızı, akıllı ve düzenli bir kız olan Ellie, kucağındaki bebekle içeri daldığı sırada mutfağa soğuk hava doluyor.

"İyi misin, anne?" Ellie karanlığa bakıyor. "Ada? Merhaba! Nasılsın? Sal's'e gitmiştim de. Bir uğrayıp nasılsın diye bakayım dedim."

"Biz de tam çay içiyorduk."

"Biraz daha aydınlığa ihtiyacınız var."

"Ben gideyim artık." Ada ayağa kalkıyor.

Ellie bir ona, bir annesine bakıyor. "Ben geldim diye gitme."

Ada zorla gülümsemeyi başarıyor. "Akşam yemeğini hazırlamam lazım zaten. Jack çok geçmeden evde olur."

İlgisini kaybeden Ellie başıyla onaylayıp ocağa doğru gidiyor, bebeğe tavada kaynayan şurubu gösteriyor. "Ne varmış burada, Johnny, ha? Neymiş bu?"

Ada, "Ivy," diyor. "Lütfen. Adresini ver, lütfen."

"Ada, sana söyledim." Ivy'nin sesi alçak ve ikaz eder tonda. "Hem zaten dört sene önceydi. Dört senede çok şey değişir."

"Biliyorum. Ben sadece..."

Ivy onun yanından ayrılıyor. Ocağın oraya kızıyla torununun yanına gidiyor. Ufak oğlana, "Ada gidiyor, John," diyor. "Bay bay de."

Ellie başını kaldırıyor. "Büyükannen, Ada'ya güle güle de diyor." Oğlunun kolunu kaldırıyor, bebek buna razı geliyor ve ağzı sonuna kadar açık bir hâlde gurultu sesleri çıkarıyor. Annesi kolunu aşağı yukarı sallarken, ocağın sıcaklığından bebeğin yanakları kıpkırmızı. "Bay bay, Ada. Bay bay de, Johnny."

İki İngiliz cenaze levazımatçısı şatonun kemerli, kıvrımlı koridorlarında yürüyor, ayak sesleri taş zeminde yankılanıyor.

İsimleri Bay Sowerbutts ve Bay Noades. Fransa'ya dün akşam treniyle geldiler. Bay Sowerbutts takım elbisesinin cebinde Majestelerinin Bayındırlık Dairesi müsteşarı Sör Lionel Earle'nin tavsiye mektubunu taşıyor. Altı İngiliz askeri, levazımatçıların Londra'dan yanlarında getirdiği boş ve ağır tabutu taşıyarak onları takip ediyor. Tabut, Hampton Court Sarayı'nda yetişmiş bir meşe ağacından yontulmuş. Sowerbutts ve Noades beyefendiler, yapımını bizzat denetlemişlerdi. Meşenin, levazımatçıların titiz standartlarına göre rendelenmesi, zımparalanıp cilalanması iki hafta sürmüştü. Tahtanın etrafına demir kirişler geçirilmiş, kirişlere halkalar perçinlenmişti. Kapağa kralın verdiği bir Haçlı kılıcı nakşedilmişti, Gotik harflerle de şunlar yazılmıştı:

Bay Sowerbutts ve Bay Noades şapelin girişinde duruyor. Kıvrım kıvrım çiçeklerle ve yapraklarla dolu zemine hayretle bakıyorlar. Renkler sıradışı. Manzarada biraz rahatsız edici, neredeyse biraz pagan bir şeyler var.

Fransız askerler selam veriyor, giderlerken çizmeleri yaylım ateşi mermileri gibi sekiyor.

Bay Noades, arkasındaki İngiliz askerlere meşe tabutu yere bırakmalarını işaret ediyor. Bay Sowerbutts, İngiltere'den getirdiği çantayı kavrıyor. Odanın merkezinde onları bekleyen sade ahşap tabutu süzüyor.

İki adama bugünkü çalışmaları için ihtiyaç duyacakları her şeyi isteyebilecekleri söylenmiş ama ikisi de mükemmeliyetçi. Kendilerini, haklı olarak, bu işin en iyisi olarak görüyorlar ve kendi aletleriyle çalışmayı yeğliyorlar.

Bu cesedin nereden geldiğine dair, ne kadar süre toprağın altında yattığına dair hiçbir şey söylenmedi onlara. Tek bildikleri, cesedin kuzey Fransa tarlalarından alındığı. Merakları uyanmış. Oralardaki tarlaların yoğun, killi topraktan oluştuğunu biliyorlar. Ama kil oranı ne kadar yüksekti? Toprak ne kadar ıslaktı?

Bay Noades, sade ahşap tabutun diğer yanındaki meslektaşına başını sallıyor.

"Hazır mıyız?"

Bay Sowerbutts başıyla onaylıyor. Bir duraksama oluyor, sonra iki adam tabutun kapağını açıp kaldırıyorlar.

Kutudan bayat, küflü bir koku dışarı süzülüyor. Öyle pek nahoş değil. Bozulup çürüme dönemi çok geride kalmış. Ceset hâlâ iki gün önce sarmalandığı çuval bezinden torbanın içinde. Bay Noades makasını alıp kumaşı boydan boya kesiyor. İki adam da nefeslerini tutarak öne eğiliyorlar.

Tabutta küçük, kamburu çıkmış bir iskelet var. Kafatası kemiklerine ufak deri kalıntıları yapışmış. Sağ yanağın yakınında bir parça var. Parşömene benziyor. Bir diğer parça çeneyi kaplıyor, küçücük bir parça

da kafatasının üst tarafında. Çamurlu asker üniforması çeşitli yerlerde kemiklere yapışıp kalmış; ceket oldukça sağlam ama pantolonun büyük kısmı gitmiş, iskeletin yerde kendi üstüne kapanmış gibi göründüğü kasık kısmı hariç.

Beş sene, diye düşünüyor Bay Sowerbutts.

Dört buçuk sene, diye düşünüyor Bay Noades. Toprağın ıslaklığına göre değişir elbette.

1915 sonbaharı, diye düşünüyor Bay Sowerbutts.

1916 ilkbaharı, diye düşünüyor Bay Noades.

Çuvaldaki adamın kalıntılarını nazikçe kaldırıp meşe tabuta yerleştiriyorlar. Geleneksel hazırlıklar açısından yapabilecekleri pek az şey var. Sadece kemikleri büyük bir özenle dizmekle yetiniyorlar, böylece iskelet kolları iki yanında, sırtüstü uzanır pozisyona geliyor.

Adamlar işlerini sessizlik içinde sürdürüyorlar.

Bu adamlar, çok geçmeden bütün ülkenin gözlerinin bu tabuta dikileceğini biliyolar. Tabutun gücü, ona bakan herkesin içinde yatan kişinin kendilerine ait olduğunu düşünmesinde yatacak.

Bu adamın ne zaman toprağa düştüğünü yaklaşık olarak bilmek bile tuhaf.

Buraya gelene dek meraktan yanıp tutuşmuş olsalar da bir yıla karar vermekte, bunu bir tarihe sabitlemekte bütün bunların önemini azaltan bir şeyler vardı.

Yine de çalışırlarken ikisi de tanıdıkları askerleri kafalarından geçirip listeden çıkarıyor: bundan uzun boylu olan ya da savaşta buradakinden daha sonra ölen.

Ceset hazır olduğunda levazımatçılar ağır kapağı mühürlüyor.

Bu konudan hiç bahsetmeyeceklerini, birbirlerine hiçbir şey söylemeden biliyorlar – bu cesedin nasıl göründüğünden hiç kimseye bahsetmeyecekler, asla. Kim sorarasa sorsun.

Evelyn, son adamın işi de halledilene kadar masasından başını kaldırmıyor, sonra sandalyesinde arkaya yaslanıp geriniyor. Saat beş.

Robin masasının yanında durmuş, arkası Evelyn'e dönük bir şekilde çantasının tokalarını kapatıyor. Ona doğru dönmeden, "Kilitleyeyim mi?" diye soruyor alçak sesle.

"Zahmet olmazsa. Bir dakikalık bir işim var burada sadece."

Çantasından anahtarların takılı olduğu halkayı alıp masasının kenarına bırakıyor. Robin odayı geçerek ona doğru gelirken başını kaldırmıyor ama adamın elinin uzanıp anahtarları aldığını, parmaklarının üstündeki açık renk, ince tüyleri görüyor. Robin'in arkası dönükken, Evelyn masasındaki kâğıtları karıştırıyor. Aradığı şeyi bulamıyor – dün dosyalamış olmalı.

"Peki, hoşça kal o zaman." Robin yanında duruyor.

"Bekle." Evelyn başını kaldırıyor. "Bak, Robin, bu öğleden sonra seni öyle yapayalnız bıraktığım için gerçekten çok özür dilerim."

"Sorun değil."

"Hayır, sorun. Öğle yemeğine çıkmıştım ya? Fazla uzadı."

"Kardeşinle çıktığın yemek mi?"

"Evet."

Robin'in gözleri Evelyn'in kazağına kayıyor. Evelyn üstünü değiştirdiğini –şimdi üzerinde farklı kıyafetler olduğunu– hatırlıyor, kanın yanaklarına hücum ettiğini hissediyor. Bunu olduğundan iyi göstermenin hiçbir yolu yok. Çırpındıkça daha da batacak.

"Al." Robin anahtarları uzatıyor. "Bunlar senin."

Evelyn anahtarları masasının üstüne koyuyor. "Bekle, Robin." Her nedense bu akşam bir-iki dakikalığına bile olsa burada tek başına kalmak istemiyor. "Bir dakika bekler misin lütfen?"

"Eğer istiyorsan." Robin'in sesi şaşkın.

"Uzun sürmez, söz veriyorum." Evelyn, duvara dizilmiş kutulara gidip *H* harfini bulana kadar aşağı iniyor, sonra çekmeceyi aradığı şeyi bulana kadar karıştırıyor: En üstte Rowan Hind'in adının yazılı olduğu küçük, yeşil bir kâğıt parçası. Adresi defterine kaydediyor, *Grafton Caddesi No.11... Poplar*. Sonra başını kaldırıyor. Robin'in uzun boylu silueti pencerenin yanında, el-

leri cebinde, dışarıya bakıyor. Alçak, gri gökyüzünden yağmur yağıyor. Karanlık neredeyse çökmüş. Evelyn, birkaç saniye önce hissettiği aynı tuhaf paniğin başlangıcını hissediyor; Doreen büyük ihtimalle yine dışarıda olacak, kendisi de boş bir daireye dönecek. Bir saniye sonra, "Tamam, hazırım," diyor.

Robin arkası hâlâ ona dönük vaziyette pencereden bakıyor.

"Yağmur fena görünüyor."

"Evet," diyor Robin. "Öyle gerçekten."

"Yağmurla yüzleşmeye hazır olup olmadığımı bilemiyorum." Hafifçe gülüyor. "Belki bir fincan çay yaparım."

"Tamam." Robin başını sallıyor. "O zaman yarın görüşürüz." Gitmeye davranıyor.

"Bana katılmak ister misin?"

Robin, Evelyn'in masasının yanında duraklıyor. "Çay için mi?"

"Evet."

"Şey, hayır, teşekkür ederim. Teselli ödüllerinden pek hoşlanmam."

"Ah, Tanrım. Öyle demek isteme..." Evelyn biraz fazla hızlı kalkıyor yerinden, başı zonklamaya başlıyor. Önceki sarhoşluğu daralıp kafa derisinin çevresine kalın, sımsıkı bir kuşak gibi sarılmış. "Aslında düşündüm de" –başını sallayıp parmaklarını masaya bastırıyor– "çay içmeyeceğim. Çıkıp doğru dürüst bir içki içeceğim. Buna ne dersin?"

Robin bir şeyler söylemeye başlıyor ama Evelyn elini kaldırıyor.

"Baksana ne diyeceğim. Hiç zahmet etme. Canın ne istiyorsa onu yap. Sorduğum için kusura bakma."

Paltosunu giyip eşyalarını topluyor ama Robin yerinden kıpırdamıyor. Evelyn başını kaldırınca onun gülümsediğini görüyor – daha önce hiç görmediği garip bir gülümseme bu. "Aslında," diyor Robin, "ben de tam doğru dürüst bir içkiye ihtiyacım var diyecektim."

Birahane hemen köşede, ofisten birkaç kapı ötede: Kadınların nadiren göründüğü, kahverengi tonlarındaki işçi birahanelerin-

den biri. Evelyn normalde oraya girmekten kaçınırdı ama yağmur şiddetle yağıyor ve Robin'in ne kadar bir mesafeyi rahatça yürüyebileceğini hiç bilmiyor.

İçerisi epey sessiz, yalnızca kendi başlarına içen, başlarını biralarına eğmiş birkaç adam var. Evelyn bara önce kendisinin ulaştığından emin oluyor. "Ben bir portakal cin alacağım, bir de..." Robin'e dönüyor.

"Bira olur," diyor barmene başıyla işaret ederek.

"O zaman portakallı cinle bir bira lütfen."

Robin yağmur lekeli pencerelerden dışarı bakıyor. "Pis bir gün."

Yarı çıplak, sarhoş hâlde pencerenin önünde duruşunun anısı Evelyn'in zihnine hücum ediyor. Parmaklarıyla bar tezgâhının ahşabında tempo tutarak, "Evet," diyor. "Öyle gerçekten."

Barmen içkilerini veriyor, Robin cebine uzanıyor.

"Hayır!" Evelyn elini onun koluna koyuyor, sonra hemen çekiyor. "Yani izin ver de ben ödeyeyim. Bu öğleden sonra için özür dilemek istiyordum."

Robin'in kaşları kalkıyor ama adam bardan biraz uzaklaşıp yalancı bir mağlubiyetle ellerini iki yana açıyor.

Barmen, "Hovardayız demek," diyor, gülümseyen Robin'e. Evelyn cüzdanını çıkarıp buz gibi bir bakışla ödemeyi yapıyor. Ellerinde içkileriyle dönüp ne yapacaklarını bilemeden garip bir şekilde dikiliyorlar. Hangi masa? Köşedeki fazla samimi, kapının yanındaki fazla esintili. Evelyn ortadaki boş bir masaya yönelip duvara yakın taraftaki sandalyeye süzülüyor. Robin karşısındaki sandalyeye yerleşirken, Evelyn onun bacağının hafifçe dışa ve yana doğru çıktığını görüyor.

Akşamları sık sık dansa giderim.

Bu bacakla nasıl beceriyor ki o işi?

"Ee," diyor Evelyn.

"Ee." Robin ona bakıyor. Bu bakışta farklı bir şeyler var. Meydan okuyan bir şeyler. Daha önce ofiste Evelyn'e attığı bakışın aynısı.

"Çok mu korkunçtu?" Evelyn içkisini yudumluyor.

"Efendim?" Robin bir anlığına şaşkın görünüyor.

"Bu öğleden sonra."

"Ah, hayır, iyiydi. Gerçi değilmiş gibi yapmam gerekir sanırım." Bardağını kaldırarak gülümsüyor. "İlginç. Daha önce bana içki ısmarlayan bir kadın olmamıştı."

Evelyn sigarasını yakarken bir kaşını havaya kaldırıyor. "Tadının aynı olduğuna eminim."

Robin sıvıyı büyük bir gösterişle ışığa tutuyor. Sonra deneme amaçlı bir yudum alıyor. "Evet," diyor. "Her şey yolunda görünüyor."

Evelyn elinde olmadan gülümsüyor. Kendi içkisindeki cinin kanına karıştığını ve kafasının etrafındaki kuşağın merhamet edercesine gevşediğini hissediyor.

"Baksana, bir tane alsam çok ayıp olur mu?" Robin, Evelyn'in sigaralarını işaret ediyor.

"Sigara içmediğini zannediyordum."

"Sadece arada sırada, içki içerken. Eskiden diğer herkes gibi ben de baca gibi tüterdim ama anlayacağın biraz zehir soludum, ciğerlerime biraz gaz doldu."

Evelyn sigaraları masanın üstünden ona doğru itiyor.

Robin bir sigara yakıyor, kısa bir nefes çektikten sonra sigarayı, aralarındaki sessizliğe mavi dumanlar yaydığı kül tablasına bırakıyor.

Evelyn sonunda, "Ee," diyor, "iş hakkında ne düşünüyorsun?"

"İş hakkında ne mi düşünüyorum?" Robin sandalyesinde arkaya yaslanıyor. "Şey, nasıl desem... pek çok şey birden." Bardağını elinde çeviriyor. "Bazı açılardan düşündüğümden zor, bazı açılardan ise daha kolay. Genel olarak sırf işim olduğu için memnunum. O kadar kolay değil... bu hâlde yani." Bacağını işaret ediyor.

Evelyn bacağa kısaca bir göz atıyor. Bir an için neye benzediğini merak ediyor. Et yerine plastik. Buna alışmanın nasıl bir şey olduğunu düşünüyor.

"Kapıdan kapıya dolaşıp dergi satmaktan ya da sokaklarda kibrit satmaktan iyi tabii." Elini bardağına sarmış olarak öne eğiliyor. "Geçen gün bir adam gördüm. Laterna vardı, bir tarafına da tüm çocuklarının resimlerini koymuştu."

"Kaç çocuk?"

"Dokuz tane saydım."

Evelyn alçak sesle ıslık çalıyor.

"Ayrıca bir de hizmet sicil kaydı vardı."

"Neredeymiş?"

"Somme'da ve diğer yerlerde. Anlayabildiğim kadarıyla savaş boyunca."

"Tanrım." Evelyn bir bardak altlığı alıp ikiye yırtıyor. "Tepemi attırıyorlar. Sanki hepimiz bir çukurun etrafında yürüyoruz, hepimiz. Şehrin göbeğinde o korkunç bomba çukurlarından biri var, içine bir milyon asker doluşmuş ve kimse oraya bakmıyor bile. İnsanlar ıslık çalarak, görmemiş gibi yaparak geçip gidiyor."

Robin alçak sesle, "Görmezden gelme meselesi için bir şey diyemem," diyor.

"Eh, tamam o zaman." Robin'e bakıyor. "Belki görmezden gelmiyorlardır. Ama orada olduklarını, sokaklarda dilencilik edecek hâle düştüklerini görünce öfkeden kanım beynime sıçrıyor. En içime dokunanlar da en yaşlılar; en iyi takım elbiseleri ve en iyi şapkalarıyla orada duruyor, her zaman son derece *sabırlı* görünüyorlar ve hepsinde öyle bir – öyle bir *saygınlık* var ki, bütün bunlar..." Cümlesinin devamını getiremiyor, başını sallıyor.

"O zaman niye onlar için çalışıyorsun?"

"Efendim?"

Robin'in yüzünde aynı meydan okuma ifadesi. "Onları sokaklara düşüren insanlar için. Bunu yapan emeklilik bürosu değilse kim o zaman? Gelir dağılımı daha adil olsaydı hiç kuşkusuz..."

"Büyük resmi kaçırıyorsun bence."

"Belki. Ama başka bir işe girebilirsin."

"Belki girebilirim." Evelyn arkasına yaslanıp ellerini iki yana açıyor. "Önerin nedir?"

Robin omuz silkiyor. "Eminim bir sürü masa başı işi vardır."

"Olmadığını benim kadar sen de biliyorsun. Hele de kadınlar için. Bugünlerde yok."

Tartışıyorlar mı? Evelyn bunu kestiremiyor ama öyle geliyor; kanının beynine sıçradığını hissediyor.

"Ne kadardır bu iştesin peki?" Robin'in sesi daha yumuşak, uzlaşmacı.

"İki sene."

"Ondan önce?"

"Buradan önce mi, savaştan önce mi?"

"İkisi de. İstersen en baştan başlayabilirsin."

Evelyn kısa bir kahkaha atıyor. "Bütün geceyi burada geçiririz."

"Eh" –Robin, Evelyn'in boş, kendisinin yarı dolu bardağına bakıyor– "birer içki daha içebiliriz."

"Evet." Evelyn gülümsüyor. "Herhalde içebiliriz."

Robin bardağını kafasına dikiyor, ayağa kalkıp bara gidiyor. Küllükte sigarası hâlâ hafif hafif tütüyor. Evelyn eğiliyor, son birkaç nefes çekip sigarayı küllüğe bastırarak söndürüyor. Robin'in içkilerle dönüşünü seyrediyor. Yürüyüşüne bakınca bacağının takma olduğunu anlamak zor, adam şaşılacak derecede düzgün yürüyor.

Robin masaya yaklaşınca Evelyn, "Bacağın ne zamandır böyle?" diye soruyor, ânında da pişman oluyor ama Robin istifini bozmuyor.

"Üç sene oldu." İçkileri masaya bırakıyor. "Gerçi bana uyan bir tanesini bulmam biraz zaman aldı. Bir dakika, bir dakika..." Bir parmağını kaldırıyor. "Daha bitirmemiştik. Bana bu işten önce ne yaptığını anlatacaktın."

"Mühimmat."

Robin şaşkın görünerek bir kaşını havaya kaldırıyor. "Nasıldı peki? Zor muydu?"

"Epey zordu." Robin'in eksik parmağından bahsedip bahsetmeyeceğini merak ediyor.

"Ya ondan önce?"

"Ben... şey..." Evelyn sağlam elinin baş ve işaretparmaklarını içkisine sokup ufak portakal dilimini sıkıyor; dilim yüzeye çıkıyor, Evelyn onu bırakınca da buza çarpıyor. *Ondan önce âşık oldum.* "Londra'ya taşındım. Bir ev arkadaşı buldum. Şunu bunu yaptım. Karar vermek için bol bol zamanım olduğunu zannetmiştim ama savaş patlak verdi, sonra..." Robin'e bakıyor. Robin onu öyle bir dikkatle seyrediyor ki Evelyn bakışlarını kaçırmak zorunda kalıyor. "Savaş bittiğinde buradaydım." Bardak altlığının yarısını alıp bir kere daha ikiye yırtıyor. "İşte böyle," diyor. "Sıra sende. Beni konuşturma konusunda şimdiye kadar çok becerikliydin."

"Pek bir şey anlatmadın bence." Gülümsüyor. "Ama madem öyle diyorsun. Sigaralarından birini daha içiyormuş gibi yapsam?"

Evelyn sigaraları masanın üstünden ona doğru itiyor.

Robin bir sigara yakıyor ama bu defa elinden bırakmıyor. "Savaş patlak verdiğinde üniversitedeydim. Geç başlamıştım. Her nedense önce biraz seyahat etmenin daha doğru olacağını düşünmüştüm."

"Nerelere?"

"Hindistan, Nepal, doğu Akdeniz."

"Nasıldı?"

"Hiç gittin mi oralara?"

Evelyn başını olumsuz anlamda sallıyor.

"Gitmelisin."

Evelyn şaşkınlıkla ona bakıyor. *Gitmeli miyim?*

"Pek param yoktu, ucuz yaşıyor, zamanımın çoğunu herkesten, her şeyden uzakta geçiriyordum. Harikaydı diyebilirim."

"Ne yapıyordun?"

"Çoğunlukla bol bol yürüyordum. Biraz da tırmanış yaptım. Kuzey Hindistan ve Nepal'de. Sömürge hükümetine bağlı kalmak istediğime dair bir fikrim vardı ama oradayken karar verdim ki" –gülümsüyor– "şey, yapmak istediğimin o olmadığı

kesindi. Yapıcı bir şeyler yapmam gerektiğini düşündüm. Ben de Cambridge'e yazıldım ve klasik çağ okumaya gittim." Kısaca gülüyor. "Sebebini Tanrı bilir."

"Peki istediğin gibi miydi? Yapıcı mıydı?"

Robin başını olumsuz anlamda sallıyor. "Diğerlerinin çoğundan büyüktüm. Sadece üç yaş kadar ama kendimi müzelik hissediyordum. Tek istediğim yeniden dünyaya çıkmaktı. Ben de savaş patlak verir vermez koşa koşa askere yazıldım. Kudüs'e gitmek istiyordum. Orada üçüncü bir cephe açılması ihtimalinin yüksek olduğunu düşünüyordum. Ben de bu seçeneği zorladım." Aniden yüzünü ekşitiyor. "Kulağa fena hâlde gülünç gelmiyor mu bu?"

Evelyn başını iki yana sallıyor. "Oraya gidebildin mi?"

"Hayır. Çeşitli torpiller yapıldı ama işe yaramazlardı, ben de kendimi Batı Cephesi'nde buldum."

"Şanssızlık."

"Belki."

"Neredeydin?"

"Önce Ypres'deydim. Gazı orada yedim. Ondan sonra beni birkaç aylığına memlekete gönderdiler. Bacağım 1916'da oldu."

"Peki... nasıl?" Evelyn bu soruyu nasıl soracağını pek bilemiyor.

Robin başını eğip elindeki sigaraya sanki hâlâ orada olmasına şaşırmış gibi bir ifadeyle bakıyor. Çabucak hafif bir nefes çekiyor. "Mermiyi hiç mi hiç hatırlamıyorum. Hastanede kendime gelip de bacağımın gittiğini söylediklerinde önce inanmadım. Bacağımı hâlâ hissedebiliyordum. Bazen hâlâ hissediyorum. Bu... tuhaf bir şey. Sonra" –kaşlarının arasında bir çizgi beliriyor– "şu adamlardan başka bir şey düşünemez oldum. Koltuk değnekleri ve teneke kutularla sokak köşelerinde dikilen adamlardan. Bir daha asla dağa tırmanamayacağım gerçeği. Belki bir daha asla yürüyemeyeceğim gerçeği. Galiba ölmek istedim."

Bunu bir durumu belirtir gibi söylüyor. Evelyn bu yüzden ondan daha çok hoşlanıyor.

"Sonra... o da geçti gitti, bundan gurur duymuyorum ama... rahatlamıştım."

"Evet." Evelyn öne eğiliyor.

"Sonra, rahatlama hissi de solup gidince ezilmeye başladım..."

"Suçluluktan."

Robin başını kaldırıp ona bakıyor.

Evelyn geri çekilip kızararak, "Özür dilerim," diyor. "Lafı ağzına tıkayıp senin yerine konuştum."

"Hayır." Robin başını sallıyor. "Haklısın."

Ancak narin bir zar yırtılmış gibi ve ses Evelyn'in kulaklarına hücum ediyor. Birahane dolu, hava sigara dumanıyla ağırlaşmış, iki taraflarındaki masalarda adamlar yüksek sesle konuşuyor.

Robin içkisini bitirerek, "Gitmem lazım," diyor.

Evelyn'in gözünün önüne bir anlığına onun evdeki hâli geliyor. Yalnız mı yaşıyor? Evi nasıl? Birdenbire onun gitmesini istemiyor. "Nerede oturuyorsun?" diyor.

Robin şaşırmış görünüyor. "Hampstead," diyor gülümseyerek. "Ucuz tarafında. Heath'ten uzakta."

Söyleyecek başka bir şey bulamayan Evelyn başını sallıyor.

Paltolarını giyiyorlar. Robin, Evelyn'in geçmesi için geri çekiliyor, sonra yan yana kapıya doğru yürüyorlar. Dışarıda gece tam anlamıyla çökmüş artık. Havada yaprak ve akşam ateşlerinin kokusu var.

"Eh," diyor Robin şapkasını takarak gülümserken. "İçki için teşekkür ederim."

"Benim için zevkti." Evelyn paltosunu boğazına kadar iliklerken, ofiste hissettiği o boş, aceleci paniği yeniden hissediyor. Yalnız kalmaktan duyduğu dehşet mi bu? Nasıl başladı bu korku? Evelyn bunun kardeşinin suçu olduğunu düşünüyor, bu öğleden sonra söylediği şeyler yüzünden böyle oldu. "Robin?"

"Efendim?" Robin ona dönüyor.

"Şu... Dixie grubundan bahsetmiştin hani. Perşembe günüydü, değil mi? Hâlâ onları dinlemeye gitmeyi düşünüyor

musun?" Bunu söylediğine inanamıyor. Kelimelerin gerçekten ağzından çıktığına inanamıyor. "Yoksa seninle... gelecek birini buldun mu?"

"Evet, gideceğim." Robin hem şaşırmış hem sevinmiş görünüyor. "Ve hayır, kimseyi bulmadım, hayır."

"Şey, ne dersin... Diyordum ki... Belki ben gelirim seninle?"

Ada parktaki çınar ağaçlarının arasında zikzaklar çiziyor. Kış geldiği için iple çevrelenip kapatılmış kriket sahasının yanından geçiyor ve uzaktaki kuzey duvarının ufalanan tuğlalarına varınca dönüp aynı yoldan geriye gidiyor, ileri geri, düşünceleri adımlarıyla birlikte gümbürdüyor.

Ivy bencil, çok *bencil*. Sahip olduğu o kâğıt parçaları ve mezarlık haritalarıyla. Bunlar zenginlere has şeyler, Ivy zengin. Fransa'ya gitmek bilmem kaç pounda patlıyor olabilir ama Ada oğlunun cesedinin yattığı bir toprak parçası olduğunu bilseydi, *para* konusunda şikâyet etmezdi. Gidip orayı ziyaret edebilene kadar dişinden tırnağından artırarak para biriktirirdi. O bir parçacık çimenin yanına oturabilmek için. Ellerini üstüne koyabilmek için.

Mesele naaşın yokluğu.

Hiç olmazsa bu olsaydı elinde.

Babası öldüğünde Ada sekiz yaşındaydı. Babasını taşıdıkları alt kattaki odanın girişinde durmuş, adamın sırtüstü yattığı yere bakmıştı. Babası iriyarı bir adamdı ama sanki ölüm yaşamından fazlasını elinden almış gibi masanın üstünde küçücük görünüyordu. Annesi Ada'ya bir kazan su kaynatmasını, bir havlu bulup odaya getirmesini söylemişti. Sonra Ada'nın başının tepesine yumuşak bir şekilde dokunup, "Gidebilirsin artık," diyerek odanın kapısını kapamıştı. Ama Ada gitmemiş, kulağını kapının tahtasına dayayarak dinlemişti. Bezin suya batırılmasını, hafif yıkama seslerini, annesinin alçak sesle ağladığını duyabiliyordu. Odadan çıktığında annesinin yüzü sanki o da yıkanıp

temizlenmiş gibi sakindi. Ada o zaman bile bunda bir mantık görebilmişti.

Ama böylesinde yoktu; bu... *eksiklikte*. Ne ceset vardı ortada ne mezar.

Bir esinti şapkasını kapmakla tehdit ediyor kadını, nemli yapraklar havada fırıl fırıl dönerken Ada şapkasını başına sımsıkı oturtuyor. Alacakaranlığa tek tük şekiller saçılmış: köpeklerini gezdirenler, işten eve gidenler. Jack de aralarında olabilir. Ada geri dönüyor, çimenliğin sadece ağaçların bulunduğu kuzey ucuna yöneliyor.

Michael'ın naaşı evde olsaydı, Ada onu yıkardı. Ne kadar yaralanmış, ne kadar paramparça olmuş olursa olsun onu tıpkı bebekken, çocukken yıkadığı gibi şefkatle yıkardı. Bunu yapamayacaksa –bu son ayin Ada'dan ve hepsinden esirgenecekse, bütün annelerden, eşlerden, kız kardeşlerden, sevgililerden esirgenecekse– o zaman hiç değilse bedenin nerede, hangi toprakta yattığını bilseydi.

En azından bu kadarını hak ediyorlar.

Rüzgâr saçlarını yüzüne savuruyor.

Ivy'nin kızları ona o ağzına uymayan saçma sapan dişler yerine niye Fransa'ya bir bilet almamıştı? Ivy öyle istiyorsa neden perşembe günü onunla cenaze törenine gitmiyorlar? O aptal, kendini beğenmiş kızlar.

Haksızlık ediyor. Ettiğini biliyor. Bu konunun peşini bırakması gerektiğini biliyor. Ivy'nin haklı olduğunu. Jack'in haklı olduğunu, bir türlü iyileşmeye bırakamadığı yarasını çekiştirip kaşımaktan vazgeçmesi gerektiğini biliyor. Ama Michael izin vermiyor buna. Oğlu izin vermiyor. Sanki Ada'yı çekiştiriyor, küçükken yaptığı gibi koluna asılmış bırakmıyor.

Ada duruyor, ağaçların gökyüzüne karşı mor mor durduğu çimenliğin bu kısmında ondan başka kimse yok. Parkın yanındaki evlerde ilk ışıklar yanmaya başlamış. Pencerelerde şekiller hareket ediyor, kadınlar mutfaklarında çalışıyor, aileleri için, çocukları için, erkekleri için akşam yemeğini hazırlıyorlar. Burada

durup hayatın ritimlerine ve rutinlerine dışarıdan bakmak tuhaf bir his. Her şey birdenbire berraklaşıyor. Bir anlaşma ihlal edildi. Bir şey kırılma noktasına geldi. Nasıl oldu da hepsi hayatlarına devam etme konusunda fikir birliğine vardılar?

İçeri girmeli. Akşam yemeği için bir şeyler hazırlamalı yoksa üst üste ikinci akşamdır yiyecek bir şeyleri olmayacak. Ne var ki Jack'le ikisinin mutfak masasında sessizce karşı karşıya oturmaları düşüncesi yüzünden çığlık atabilir Ada.

Niye ikisinden biri bu konuda bir şey yapmıyor? Ayağa kalkıp sessizliğin içinde bağırmıyor. "Yeter artık! Benden bu kadar!" Söylenemez olanı söyle, içindeki yükü boşalt, bırak patlamalar her şeyi havaya uçursun.

İyi de sonra ne olacak? Ada nereye gidebilir? Gidecek yeri yok. Gidecek hiçbir yeri yok.

Karanlık parktan çıkıyor, hayatın kendisini sahiplendiğini her adımında hissederek sola dönüp kendi sokağına sapıyor. Mutfakta yüzünü elbisesinin koluyla kuruluyor, kilerden topraklı birkaç patates alıp sert sert kazımaya koyuluyor. Ön kapı çalınıyor. Ada duymazdan geliyor. Kapıdaki her kimse daha yüksek sesle bir kez daha vuruyor kapıya, Ada işini bırakmaya mecbur kalarak hole çıkıyor.

Eşikte duran, rüzgârdan darmadağın hâldeki Ivy. "İçeri gelebilir miyim?"

"Niye?"

"Çok özür dilerim, Ada."

"Tamam. Bunu söylemek için içeri gelmene gerek yok." Kapıyı kapatmaya davranıyor.

Ivy onu durdurmak için elini kapıya koyuyor. "Walthamstow'da oturuyordu. Sıradan bir ev. Sıradan bir sokak. İçeri girebilir miyim, Ada? Lütfen?"

Mutfağa gidiyorlar. Ada kollarını göğsünde kavuşturuyor.

"Anlat madem. Ne yaptı? Nasıl yaptı?"

"Tam bilemiyorum." Ivy endişeyle gezinip duruyor. "Şey... yanımda bir şey götürmemi istedi: Joe'nun bir fotoğrafını, bir

de... onun için önemli bir şeyi. Ne götüreceğimi bilemedim. Bir şey bulmaya çalışarak düşündüm durdum. Sonunda Joe'nun küçükken yanında taşıdığı eski bir battaniyeyi götürdüm. Senelerce ayrılmamıştı o battaniyeden."

"Hatırlıyorum."

"Hatırlıyor musun?" Ivy'nin yüzü yumuşuyor. "Yıkamaya kalkacak olsam durmadan ağlardı. Battaniyeyi elinden almaya kıyamıyordum. Neyse işte, bir parçasını onca senedir saklamıştım. Yıllardır İncil'in içinde duruyordu." Kederle gülüyor. "İncil'i okumak için raftan almıyordum zaten, o yüzden sorun değildi. Şu kadarını söyleyeyim, kadının salonunda oturup battaniye parçasını çantamdan çıkarırken kendimi biraz salak gibi hissettim."

"Peki kadın ne yaptı onunla?"

"Şey, galiba... sadece elinde tutup öylece oturdu. Bir süre de elinden bırakmadı. Sonra... bir şeyler söylemeye başladı."

"Ne gibi şeyler?"

Ancak Ivy'nin bu iş için toplayabildiği enerji tükenmişe benziyor, kadın bitmiş, çökmüş hâlde. "Ah, Tanrım, Ada. Bilmiyorum. İnan bana doğru dürüst hatırlayamıyorum. Al." Öne doğru bir adım atıp ona bir kâğıt parçası uzatıyor.

Ada kâğıdı alıyor; üstüne küçük, özenli bir el yazısıyla bir adres yazılmış.

Ivy kapıda geri dönüyor. "Tek bir şey söyleyeceğim," diyor. "Kadına gittikten bir hafta sonra bir mektup aldım, Joe'nun cesedini bulduklarını söylüyorlardı. Nerede olduğunu yazmışlardı."

Ada nabzı hızlanarak başını kaldırıyor.

"Kimliğini boynundaki künyeden tespit etmişler."

Ada başını sallıyor. "Teşekkür ederim."

"Gel buraya." Ivy odayı aşıp Ada'yı kendisine çekerek beceriksizce bir kucaklamayla göğsüne bastırıyor. Ada onun hırkasının ıslak yününün, arkadaşının cildinin yumuşak temizliğinin kokusunu alıyor. Ivy bir adım geri çekilip Ada'nın ellerini tutuyor. "Perşembe günü benimle gel. Sana iyi gelecek. Hepimiz için iyi olacak. Bazı şeylerin unutulmasını sağlayacak."

"Özür dilerim, Ivy." Ada ellerini çekiyor. "Ben... Ben... bunu yapabileceğimi sanmıyorum."

"Peki." Ivy başını sallıyor. "Kendine dikkat et, tamam mı?"

"Tamam." Ada elindeki ince kâğıt parçasına dokunuyor. "Ederim."

Eski İskoç beresi yerli yerinde olmasına rağmen Hettie'ye kafası farklıymış gibi geliyor: sinir uçları açığa çıkmış gibi cildi daha canlı. Ayrıca paltosunun altında elbiseyi hissedebiliyor, elbisenin ağırlığı her nasılsa hem güven hem de dehşet verici. Hettie burada olduğuna pek inanamıyor; o tuhaf mavi ampulle kapının yanındaki bronz levha olmasa, burasının bambaşka bir sokak olduğunu düşünebilirdi neredeyse.

Zamanlamayı tutturduğunu umuyor.

Berbere gittikten sonra eve dönmedi, onun yerine doğruca Di'ye gitti, o da çığlığı basarken perdeleri sonuna kadar açarak Hettie'yi döndürüp her açıdan kendisini göstermesini sağladı ve nihayet *kesinlikle müthiş* göründüğünü açıkladı; ardından hayatı boyunca olmadıkları kadar küçük görünsünler diye memelerini sıkı sıkı sarmasına yardım etti. Ondan sonra Di'nin işe gitmesi gerekti, Hettie de onun dairesinde oturup sigaralarının çoğunu içerek, eli durmadan ensesindeki yeni şekillendirilmiş V'ye gidip bir o tarafa bir bu tarafa okşayarak, elbiseyi düzeltmek için beş dakikada bir yerinden kalkıp aynada kendisine bakarak saat dokuza kadar bekledi; sonra eski paltosunu üstüne geçirdi, eski şapkasını saçlarının üstüne takıp metronun yolunu tuttu.

Ne var ki Leicester Meydanı'na çıktığında saat ona çeyrek vardı – çok erkendi çünkü Di'yle ikisi geç kalması gerekti konusunda hemfikir olmuşlardı: *Kulüpte tek başına beklemek istemezsin, değil mi? İnsanlar ne düşünür, sen de biliyorsun!*

Böylece Hettie metrodan birkaç adım uzaklaştı, birbirleriyle gevezelik ederek tiyatrolardan dışarı akın eden, kaldırımlarda gezinen kalabalığın arasında açıkta olduğunu hissediyordu ve

sonunda küçük bir kafeye sığındı; hüzünlü bakışları olan garson cam raflardaki parmak izlerini silip pasta kalıplarını lavaboya yığarken bir fincan çay içerek oturdu. Garson saat onu yirmi geçe Hettie'ye döndü, bulaşık bezini ellerinin yorgun bir hareketiyle katlarken, "Kusura bakma, hayatım," dedi. "Artık gerçekten eve dönmek zorundayım."

Hettie boş fincanıyla tabağını ona götürdü, sonra cam tezgâhın arkasındaki aynadaki yansımasına ilişti gözü. Dehşete kapılmış görünüyordu.

"İyi misin? Çok solgunsun."

Hettie yutkundu. "İyiyim."

Oysa Charing Cross'un ışıklarını ardında bırakıp tek başına bu sokağa girerken iyi hissetmekle uzaktan yakından alakası yoktu Hettie'nin. Vakit bir önceki gelişlerinden erken olmasına karşın sokak ıssızdı, tek yaşam belirtisi kapının üstündeki o ürkütücü mavi ampuldü.

İşte buradaydı.

Hettie derin bir nefes alarak elini kaldırıp kapıyı çalıyor. Panel açılıyor, yine o dikdörtgen ışık çıkıyor ortaya. "Buyurun?"

Hettie boğazını temizleyerek sesinin titremeden çıkmasına uğraşıyor. "Ed'le buluşmaya geldim."

Bir sessizlik, sonra, "Hangi Ed?"

Ah, Tanrım. Hettie bunu akıl edememişti. Niye akıl edememişti bunu?

Ama kapı yine de açılıyor, Hettie yavaşça içeri süzülüp bu defa daha yaşlı bir bekçinin önünde buluyor kendini. İnce, sıçan suratlı bu adam kuşkulu görünüyor. "Kaç yaşındasın bakalım?" Hettie'yi tepeden tırnağa süzüyor.

"Ben... yirmi ikiyim."

Adam homurdanır gibi gülüyor. "Sen yirmi ikiysen, ben de kırk yaşındayım, güzelim."

Hettie, tek göz odasından gülümseyen Graham'ı özlemle düşünüyor. Şimdi onu görmek için et yağı pastillerinden birini bile yerdi.

"Üyelerden biriyle birlikte değilsen içeri giremezsin. Bir sürü kız..." Öne eğiliyor. "Şanslarını denemeye çalışıyor."

Adamın kendisi hakkında ne düşünebileceğini bildiğinden Hettie kemerini daha da sıkıyor. Buna karşı tedbir almayı düşünmüştü. Ama anlaşılan zamanlamayı tutturamamıştı ve böylece gece daha başlamadan bitecekti.

Derken aklına bir fikir geliyor. "Deftere bakabilir miyim?" diye soruyor.

Bekçi pek ikna olmuş görümüyor ama defteri Hettie'nin önüne itiyor.

Hettie imza sırasında parmağını kaydırırken adamın kendisini seyrettiğini hissedebiliyor. Ne Ed var listede ne Edward ne de uyabilecek başka bir isim. Avuçları nemleniyor. Ed'in onun gerçek adı mıydı ki? Başını kaldırıp adama bakıyor yine. "Affedersiniz. Rica etsem saati söyleyebilir misiniz?"

Adam bileğindeki saate bakıyor. "On buçuk." Adam defteri kendisine doğru çeviriyor. "Kusura bakma, güzelim, şansın yokmuş anlaşılan."

Arkasındaki kapı açılıyor, Hettie yüreği ağzında dönüyor – ama gelenler yalnızca bir çift, kadın kürklere sarınmış, kırmızı dudakları bir kedininkiler gibi geniş, kahkaha atıyor. Adam içeri girmek için imza atmak üzere eğiliyor, sonra merdivenden aşağı inen topuk tıkırtılarıyla yeniden gözden kayboluyorlar.

"Hâlâ burada mısın sen?" Bekçi başını sallıyor. "Bak, güzelim. Kendine bir iyilik yap. Evine git."

Hettie ellerini yumruk yapmış olarak bir adım öne çıkıyor. "Daha önce gelmiş olma ihtimali var mı?" Bu cürektkârlığı nereden bulduğunu merak ediyor.

Adam bıyığını sıvazlayıp düzeltiyor. "Hakkını teslim etmek lazım, bayağı kararlı bir tipsin. Bu Ed denen adam niye bu kadar özel acaba?"

Hettie cevap vermiyor ama adam onun yüzünü inceliyor ve orada gördüğü her neyse, kendi yüzünü yumuşatıyor.

"Tamam." İçini çekiyor. "Bir bakalım madem." Parmağını ya-

layıp defterin yapraklarını çeviriyor. "Şimdi. Bu kısım bu öğleden sonrayı gösteriyor. Sakın buna bakmana izin verdiğimi kimseye söyleme yoksa şu üç kuruşluk işimden de olurum."

Hettie öne eğilerek isim listesini gözden geçiriyor ve sayfanın ortalarına doğru onu görüyor – *Edward Montfort.* Giriş Zamanı: *15:00.* Çıkış Zamanı başlıklı sütunun altındaki kutucuk ise boş. "Bu olmalı." Hettie kalbi kaburgalarına çarparak defteri yeniden adama doğru itiyor.

Adam imzaya bakıyor. "Eh, görünüşe göre seninki bütün gün buradaymış." Endişeli bir tavırla doğruluyor. "Gidip onunla buluşmanın akıllıca olduğundan emin misin, küçükhanım?"

Hettie eve gidemez. Şimdi olmaz. Bütün bunlardan sonra olmaz.

Adam başıyla arkasına doğru işaret ederek, "Hadi gir," diyor. "Adamı buraya gönder de onunla birlikte olduğunu bana bildirsin. İki ayağının üzerinde durabiliyorsa tabii."

Merdivende Hettie'nin bir önceki seferden hatırladığı rutubetli koku var yine ama cumartesi günü Di ile birlikteyken heyecan verici bulduğu şeyler şimdi tehditkâr ve hırpani görünümlü. Daha önce nasıl o kadar kendinden emindi? Bu haftaki tek izin gecesinde evde olabilir, burada bu merdivenden ineceği yerde dinlenebilirdi oysa şimdi nereye gidiyordu...

Afyon.

Limehouse.

Beyaz köle tüccarı.

Seni

aptal

aptal

kız.

Kapıyı açtığında kükremeyle karşılanmıyor. Ne sıcaklık var ne ses ne de sigara dumanı. Kulüp yarı yarıya boş. Sahnede başka bir grup iş olsun diye çalıyor; bu defa zenci şarkıcı yok, sadece insanın içine dokunmayan bir şarkıyı ağır ağır söyleyen, solgun, beyaz bir adam var; pistte de vakit öldüren, etrafa rasgele dağıl-

mış birkaç çift. Tek tük insanların oturduğu masalarda Ed'den eser yok ve birden Hettie'nin yüreğini sıkıştıran bir korkuyla, kız Ed'in yüzünü bile hatırlayamıyor. Elleri hâlâ ceplerinde, kapıda duruyor, tam dönüp gitmeye hazır olduğu sırada barla arasındaki bir grup insan yer değiştirerek dağılıyor ve birdenbire işte Ed orada, gruptan pek de uzak olmayan bir yerde hafifçe kamburu çıkmış bir şekilde köşedeki bir masada tek başına oturuyor, sol eli bir kadehin çevresinde ama kadehi öyle bir kavramış ki sanki onu yerinde tutan tek şey o.

Hettie ona doğru yürüyor, sonra tereddütle pistin ortasında kalakalıyor.

Ed öyle üzgün görünüyor ki.

Tam o sırada adam başını kaldırıyor ve Hettie'yi görüyor, elini kaldırıp sendeleyerek ayağa fırlarken yüzü bir anda değişiyor. Masasının arkasından çıkarak, "Anarşistim benim!" diyor. "Geldin demek!"

Takım elbise giymemiş. Gömleği kırışık, kendisi de yorgun görünüyor. Ama o işte. Hettie onu karşısında bulunca konuşamaz oluyor.

Ed çarpık bir gülümsemeyle, "Bela çıkarmaya mı geldin?" diye soruyor.

"Ben..." Hettie başını sallıyor, ağzı kupkuru kesilmiş. "Sanmıyorum, hayır."

"Tüh." Ed iyice doğrulup içkisini kafasına dikiyor. "Biraz bela fena olmazdı. Bu akşam burası pek cansız."

Hettie onun bakışlarını takip ediyor. Haklı. Grup bile sıkılmış görünüyor.

Ed ağırlığını masaya veriyor. "Gidip biraz hava alalım mı? *Saatlerdir* buradayım," diyor başını sallayarak. "Seni bekliyordum."

"Ama... notunda demiştin ki... onda geleceğim demiştin."

"Öyle mi demişim?" Paltosunu alıp dalgın bir havayla giyiyor. "Eh, öyleyse... hata etmişim demek."

Yer, Hettie'nin ayaklarının altından kayıyor.

Zaman konusunda mı?

Yoksa beni buraya çağırmak konusunda mı?

Merdivenden yukarı çıkıyorlar, Hettie Ed'in parmaklığa dayanarak hemen arkasından geldiğini hissedebiliyor. Kız, bekçinin bakışlarından kaçınıyor ama Ed dışarı çıkarlarken adama "Çavuş" diye hitap ederek selam veriyor, sonra kendilerini dışarıdaki sokağın karanlığında yalnız buluyorlar. Bir sessizlik oluyor, bir kibrit cızırtısı duyuluyor. Hayaletimsi bir ses, "Sen şeytanınla gezerken..." şarkı söylüyor, sonra Ed'in alttan aydınlatılmış yüzü biçimsizleşiyor. "İster misin?" Dişlerinin arasına sıkıştırılmış sigara sesi.

"Hayır, teşekkür ederim."

Sarhoş. Elbette öyle. Bütün öğleden sonrayı burada geçirdi, şimdi de sarhoş.

Hettie'nin yüreği tekliyor. Gitmesi gerek.

Ed kibritini sallayıp söndürüyor, çöp hafif bir çıtırtıyla yere düşüyor. Sigarasının ucu kırmızı kırmızı parlarken, "Güzel bir gece," diyor.

Hettie başını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Daha önce fark etmedi ama *gerçekten* güzel bir gece; hava temiz, kısa süre önce yağan yağmurun hatırasıyla nemli. Yüksek, dağınık bulutlar ayı çevreliyor.

"Yürümek ister misin? Biraz yürümek hoşuma gider. Orada *saatlerdir* seni bekleyerek tıkıldım kaldım."

Hettie yürüyüşe uygun giyinmemiş. Dansa uygun giyinmiş. Üşüyecek ve yeni elbisesi, yeni saçı –bütün o yeni kişiliği– boşa gidecek.

"Bu korkunç kulüpten nefret ediyorum."

Hettie sonunda, "Peki," diyor çünkü başka ne diyebilir ki? Ayrıca dışarı da olmak da muhtemelen bir açıdan daha güvenli.

Karanlık ara sokaktan çıkıp hâlâ lokantaların ve tiyatroların ışıklarıyla canlı olan Charing Cross Yolu'na yöneliyorlar. Ed acelesi varmış gibi hızlı hızlı yürüyor, Hettie ona yetişmek için uzun adımlar atmak zorunda kalıyor ama metro girişine vardıkların-

da Ed durup ona dönüyor. "Dinle," diyor. "Bütün bunlara zahmet edemeyeceğim. Ya sen yapabilir misin?"

Hettie tokat yemiş gibi oluyor. "Özür dilerim." Başını sallıyor. "Ne demek istediğini anlamadım."

"Bütün o *tanışma cümleleri*. Yerine getirmek zorunda olduğun bütün *saçmalıklar*. Demek istediğim... cidden. Ya sen yapabilir misin?"

"Anlamıyorum."

Ed ona doğru bir adım atıyor. "Bizi birbirimizden *ayrı* tutan şeyler. Sence de *bir seferliğine* sadece... gerçeği söylesek nasıl olur? Gerçekten *içimizden geleni* söylesek?"

Hettie kalbi gümbür gümbür atarken sessiz kalıyor.

Ed sigarasını fırlatıp peşinden bakarak, "Özür dilerim," diyor. "Biraz... tuhaf bir gün geçirdim de." Ellerini saçlarının arasından geçirip hemen bir sigara daha yakıyor. "Sana bir şey sorabilir miyim?" diyor. "Bir anlaşma yapabilir miyiz? Sadece bu akşamlığına? Birbirimize dürüst olmayan hiçbir şey söylememe anlaşması. Bunu yapabilir miyiz? Lütfen?"

"Tamam."

"Peki." Ed başını sallıyor. "O zaman önce ben bir şey söyleyeceğim. Ondan sonra sıra sende."

Hettie panayırdaki o lunapark oyuncaklarından birine binmiş gibi hissediyor kendini – hani binmek için can atarsınız da oyuncak dönmeye başladığında midenizde o tanıdık, mide bulandırıcı korkuyu hisseder ve en başta niye binmek istediğinizi anlayamazsınız ya.

"Bir zamanlar tanıştığım birini hatırlatıyorsun bana," diyor Ed. "Seni gördüğümden beri, kulüpteki o geceden beri seni öpmek istiyorum."

Hettie'nin başı dönüyor.

"Seni şimdi öpebilir miyim?" diyor Ed. "Lütfen? Çünkü bundan daha uygun bir zaman düşünemiyorum."

Hettie'ye sokuluyor, Ed ağzını onunkine doğru eğerken Hettie gözlerini kapatıyor. Adam viski tadında. Güzel, nazik bir öpücük.

Ed geri çekilirken alçak sesle, "Teşekür ederim," diyor.

Hettie gözlerini açtığında Ed ona bakıyor ama içindeki bir şey çıkıp gitmiş gibi ifadesi daha yumuşak. "Şimdi de sen bir şey söyle," diyor. "Gerçek bir şey olsun. Sadece gerçek şeyleri duymak istiyorum."

Hettie bu adamın öptüğü ağzıyla henüz konuşup konuşamayacağını kestiremiyor. Aslında istediği şey yeniden öpülmek. Düşünmeye çalışıyor ama düşünceleri karmakarışık. Başını sallayarak, "Ben... bilmiyorum," diyor. "Emin değilim."

Ed bir adım geri çekilip eliyle işaret ederek, "*İşte o*," diyor.

"Ne?"

"Söylememek için kendini tuttuğun şey. Demin. İşte o. *Onu* söyle."

Hettie yutkunuyor. "Tamam... O gece kulüpte söylediğin şeyin hoşuma gittiğini söyleyecektim. Hani bir şeyleri havaya uçurmakla konusunda."

"Ah, Tanrım," Ed kafasını iki yana sallıyor. "Kafadan çatlak olduğumu düşünüyor olmalısın."

Hettie, babalarının sandalyesinde oturan, hiçliğe karışacak kadar zayıflamış Fred'i, geceleri ondan çıkan korkunç sesleri düşünüyor. Öfkeli ve yalnız annesini, durmadan yatmaya gitmesini düşünüyor. "Hayır..." diyor. "Aslında sanırım... ben de bir şeyleri havaya uçurmak istiyorum."

Ed başını arkaya atıp gülüyor. "Bunun için teşekkür ederim," diyor. Sonra ellerini birbirine kenetleyip etrafına bakınıyor. "Fena soğuk, değil mi?"

Hettie fark etmemişti ama öyle gerçekten. Artık sokaklar da daha ıssız. Kalabalıklar evlerine gitmiş anlaşılan.

"Bir içkiye ihtiyacım var. Bir şeyler içmek ister misin? Bir yer biliyorum, buradan fazla uzakta değil." Birdenbire çekingen bir havaya bürünerek gülümsüyor. "Şey, aslına bakarsan kendi evimden bahsediyorum, madem dürüst davranıyoruz. Benim evde bir şey içmeye ne dersin?"

Hettie tereddüt edince Ed ellerini havaya kaldırıyor. Cumar-

tesi gecesi kulüpte yaptığı o tuhaf hareketin aynısı. Sanki silahsızmış gibi.

"Seni temin ederim," diyor. "Son derece şerefli bir adamımdır."

Zemin, cila ve eski, pahalı ahşap kokan koyu renk kaplamalı duvarlara uzanıyor.

Demek ki *gerçekten* zengin.

Hettie derin, buz gibi bir gölün kıyısında dururmuş gibi parkenin kıyısında duruyor. Ed'in evi çok büyük. Annesinin Hammersmith'teki oturma odası gibi beş oda buraya rahat rahat sığabilir.

Ed odada gezinerek ışıkları açıyor. "Sakıncası yoktur umarım. Bütün öğleden sonrayı o kahrolasıca tilki ininde geçirdim." Hettie'ye bakıyor. "Gel de burada dur. Bir dakika müsaade edersen etrafı ısıtayım."

İçeriye girdiklerinden beri farklı görünüyor: dengesi daha yerinde, sarhoşluğu azalmış.

Hettie, Ed'in eğilerek kömür kovasından şömineye kömür attığı ateşe yaklaşıyor. Şöminenin yanında başka bir odaya açılan aralık bir kapı var. Hettie bir yatağın ucunu görebiliyor.

Bir erkek. Bir kız. Bir yatak.

Ateş nihayet canlanınca Ed, "Tamam," diyor. Cam tıpalı şişelerin ışığı yansıttığı alçak bir masaya doğru gidiyor. "Viskim var, cinim var, bir de... *votkam*!" Berrak bir sıvıyla dolu bir şişeyi havaya kaldırarak Hettie'ye dönüyor. "Daha önce hiç votka içtin mi?"

"Hayır." Hettie votka diye bir şeyin adını bile duymamış ama bunu söylemek istemiyor.

"Tüm anarşistlerin votkadan anlaması gerekir. Bu Ruslar var ya, bu işi iyi biliyor. Hadi votka içelim o zaman." Mırıldanarak tekrar dolaba dönüyor, iki kadeh çıkarıp dolduruyor.

Hettie ellerini ateşe tutuyor. Şömine rafında iki fotoğraf var. Birinde Ed, üniformasının içinde ciddi. Diğer resim çok farklı:

Ed daha genç, saçları daha uzun, kriket kapüşonlusu giymiş. Yanında güzel bir genç kadın var, doğruca kameraya bakarak gülüyor. Hettie kalbinin hafifçe sıkıştığını hissediyor.

Ed arkasından yanaşıp kadehiyle işaret ediyor. "Kız kardeşim."

"Ah." Ed içkisini verirken Hettie'nin kalbindeki sıkışıklık çözülüyor. Berrak sıvı ve buz.

"Muhtemelen onu gülümserken son görüşüm bu." Ed fotoğrafa bakıp topuklarının üstünde yaylanarak bir yudum içiyor. "Kendisi fena hâlde sefildir. Her zaman. Sende var mı?"

"Ne var mı?"

"Erkek kardeş? Kız kardeş?"

"Ah. Bir erkek kardeşim var." Votkasından bir deneme yudumu alıyor. İçki soğuk ve berrak.

"Peki o da fena hâlde sefil mi?"

Hettie gülüyor. "Aslına bakarsan evet, galiba öyle."

Ed bir sigara yakıyor, Hettie'ye de bir tane ikram ediyor. "Askere gitti mi peki?"

"Evet." Hettie, Ed'in uzattığı ateşe doğru eğiliyor.

"Neredeydi?"

"Fransa."

"Yerini biliyor musun?"

Hettie beynini zorluyor ama Fred'in gittiği yeri ona söyleyip söylemediğini hatırlayamıyor. Savaş sırasında bile Fransa'dan hiç bahsetmezlerdi. Hettie birdenbire kendisini berbat hissediyor. Bunu bilmesi gerekir, değil mi? Oysa Ed başını sallamakla yetiniyor.

"Bekle." İçkisini elinden bırakıyor. "Her an kaçmaya hazırmışsın gibi görünüyorsun. Paltonu çıkarmana yardım edeyim."

Paltosunu alıp bir sandalyenin koluna koyuyor. Ve böylece, Hettie ne giydiğini neredeyse unutmuşken elbise nihayet ortaya çıkıyor. Kumaş yerine inerken hışırdıyor. Payetler loş ışığı yansıtarak pırıldıyor ve Hettie sıcakta cildinin kızardığını hissediyor, sanki birdenbire dönüm dönüm teni açığa çıkmış.

"Tanrım," diyor Ed.

Hettie şapkasını çıkarıp elbisesinin önünde duruyor. Nihayet başını kaldırıp Ed'e baktığında, adamın yüz ifadesi şaşkın.

"Saçlarını kestirmişsin," diyor.

"Evet."

"Neden böyle bir şey yaptın?" Sesi tuhaf bir şekilde ifadesiz.

"Çünkü" –Hettie elini ensesinde saçlarının inceldiği yere koyuyor– "yapmak istedim. Uzun süredir istiyordum, ayrıca..." Cümlesini bitirmiyor. Arkasında ateş çıtırdayıp tıslıyor.

Bir sessizlik oluyor, sonra Ed yine o ifadesiz tonla, "Güzel olmuş," diyor.

Yalan söylüyorsun.

Hettie kalbi gümbür gümbür atarak, "Doğru değil bu," diyor.

"Efendim?"

Hettie bir an için onda bir şey görüyor, öfke mi bu? Kısacık bir an, sonra geçip gidiyor.

"Demiştin ki... biraz önce," diyor Hettie. "Gerçek olmayan hiçbir şey söylemeyeceğiz dedin."

"Çok doğru." Ed sigarasını ona doğru sallıyor. "Haklısın, öyle dedim. Ama yanılıyorsun. Doğru söylüyorum. Güzel görünüyorsun. Ben yalnızca..."

"Sen yalnızca ne?" Ed sanki Hettie'nin iç organlarını büküp sıkıyor.

"Hiç." Ed sigarasını ateşe atarak arkasını dönüyor. "Sen bana aldırma."

Hettie gülüyor. Kahkahası sert ve incinmiş çıkıyor.

"Bir dakika." Ed ceplerini karıştırıp küçük, yuvarlak bir mukavva kutu çıkarıyor. "Biraz bundan var. Ne olduğunu biliyor musun?" Sesi nazik, yumuşak.

Hettie'nin hiçbir fikri yok.

"Kar," diyor Eddie. Hettie yine cevap vermeyince ondan uzaklaşıp ahşap bir orta sehpanın önündeki kanepeye doğru gidiyor. "Gel de yanıma otur."

Hettie olduğu yerde kalıp Ed'in satranç tahtasına küçük bir yığın beyaz toz boşaltmasını ve iki ince çizgi hâline getirmesini seyrediyor.

"Bu beni biraz canlandırır. Daha eğlenceli bir arkadaş hâline getirir, söz veriyorum." Cebinden küçük bir gümüş tüp çıkarıyor. "Al." Tüpü Hettie'ye uzatıyor. "Önce sen dene."

Hettie bir öyküden hayal meyal bir şeyler hatırlıyor. Gazetelerde gördüğü bir şey. İki sene önce bir kız vardı. Oyuncu. Batı Yakası'ndaki odasında ölü bulunmuştu.

"Hadi. Belki seversin. Belli mi olur?"

Hettie odayı aşıp ona doğru gidiyor. "Bundan ölebilir mi insan?"

Ed eğlenmiş gibi görünüyor. "Yeteri kadar alırsan ölürsün herhalde. Ama herkes durmadan ölüyor zaten, değil mi? Binbir türlü saçma sapan sebeple."

Kim böyle düşünebilir? Kim böyle şeyler söyleyebilir? Kim her şeyi böyle hafife alma hakkına sahip olabilir?

Hettie değil.

Annesi, babası, kardeşi değil, Palais'deki insanlar da değil. Hettie'nin tanıdığı kimse değil. Di bile değil. Kendilerini ayakta tutmaya çalışmakla, çatlaklara basmamak için çaba harcamakla, dünya başlarına yıkılırsa diye etraflarına bakmamaya uğraşmakla çok meşguller.

Hettie kanepenin kenarına ilişiyor. "Nasıl yapacağım öyleyse?"

"Burnuna çekeceksin."

"Burnuma mı çekeceğim?"

"Gel, göstereyim." Eğiliyor, tüpü çizgilerin birinin üstünden geçirerek burnuna çekince toz ortadan kayboluyor. Sonra başparmağıyla burnuna dokunuyor. "Devam etmen gerekir," diyor. "Sürekli olmalı."

Hettie kalbi hızla çarparak tüpü ondan alıyor. Masanın üstüne eğiliyor, bir parmağıyla burun deliklerinden birini kapatıp Ed'in yaptığını yapıyor. Toz onu fena çarpıyor, genzini yakıyor.

"Tanrım." Hettie yeniden doğruluyor, gözleri yanıyor. Payının yarısı hâlâ tahtanın üzerinde.

"Biraz votka iç." Ed, Hettie'nin kadehini ona doğru itiyor, eğilip kalan tozu bitiriyor.

Hettie onun söylediğini yapıyor. Bileşim acı ve güçlü.

Ed doğrulup oturuyor. "Burası sefil bir *mezara* benziyor. Biraz müzik lazım bize!" Ayağa fırlıyor, odanın köşesindeki dolaba doğru gidiyor. Hettie, Ed'in güzel bir gramofonu olduğunu fark ediyor; kendisiyle Di'nin hayalini kurduğu türden bir şey, koyu ahşaptan ve parlak, altın rengi sapları var. Ed gramofonu kurarken, "Ne seversin?" diye soruyor.

"Hımm..."

"Dur, dur! Unuttum. Dün senin için bir şey almıştım." Gramofonun altındaki dolaptan bir plak çıkarıyor. "*Original Dixies!*" diyor plağı havaya kaldırıp zafer kupasıymış gibi tutarak.

"Hadi canım! *Gerçekten mi?*"

"Burada oldukları sırada, Palais'de kalırken bir plak doldurmuşlardı. Bilmiyor muydun?"

Hettie odayı aşıyor, Ed plağın kabını kızın ellerine bırakıyor. Dixie'lerin hepsi kapakta. Sırıtan Nick LaRocca elinde trompetiyle ortada. Eski bir dostu görmek gibi bu. Hettie birden her konuda kendisini daha iyi hissediyor, gece birden yine vaatlerle dolu hâle geliyor. Plağı Ed'e geri veren Hettie ona sırıtarak, "Müthiş!" diyor.

"Kesinlikle öyle." Ed plağı kabından çıkarıyor, ortaparmağının üstünde dengeleyip öne doğru eğiliyor, gramofonu biraz daha kuruyor.

Yeşil çuha dönüyor. Ed ışıltılı plağı yerleştiriyor, kolu indiriyor. Bir parazit patlaması oluyor, sonra Nick LaRocca'nın başka bir şeyle karıştırılması imkânsız trompetinin sesi odayı dolduruyor.

Hettie kahkaha atıyor. Elinde değil. İçinde bir şeyler zıp zıp ediyor, dışarı bırakılmak istiyor. O toz. O içki. Hareket etmesi gerekecek.

"Yardım et," diyor Ed. "Hadi, çabuk, şunu taşımama yardım et." Orta sehpayı kaldırıp odanın bir ucuna taşıyorlar, sonra elleriyle dizlerinin üstüne eğilip halıyı kıvırıyorlar. Zemin önlerinde uzanıyor şimdi, cilalı, ışıldıyor ve birbirlerinin karşısına geçip dans ediyorlar: delice, çılgınca ve Hettie dans ederken aklı başında olan küçük bir parçası, Dalton'ı takilerin böyle hissettiğini, aradığı şeyin bu olduğunu, özgür olmanın böyle hissettirdiğini, hiçbir şey umurunda değilmişçesine hareket etmekte yattığını anlıyor. Şarkı bittiğinde hâlâ birbirlerine sarılmış hâlde duruyorlar, soluklanmaya çalışarak gülüyorlar.

Ed başını sallayarak, "İnsanın canını çıkaracak kadar hızlı," diyor.

"Canlıyken daha da hızlı çalmışlardı."

Ed, dudaklarında bir gülümsemeyle onu süzüyor. "Böylesi pek yok, biliyor musun? Müzikle ilgilenen çok kız yok. Cazı pek fazla kişi bilmez."

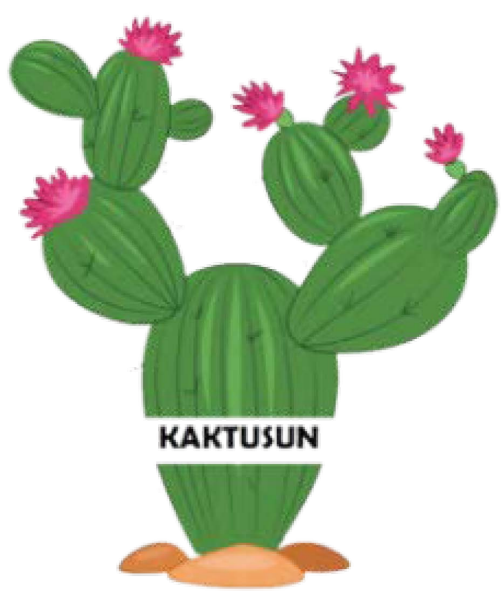
Sırf Palais'de böylesi on kişiyle tanıştırabilirim seni.

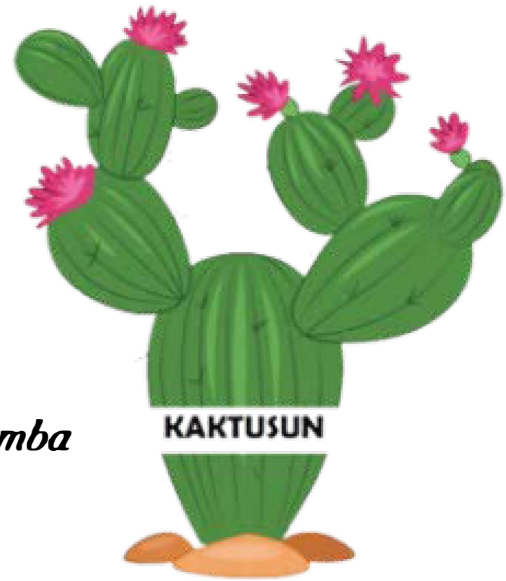
"Ben bayılıyorum," diyor.

Plak, aralarındaki sessizlikte cızırdıyor.

"Gerçekten çok ama çok güzelsin, bunu biliyor musun?" Ed yine ona eğiliyor ve bu defa öpüştüklerinde her şey daha farklı; elektrik yüklü, sert ve amaç dolu.

Ed kendini ondan çekip Hettie'nin bileğini tutarak, "Gel," diyor. "Benimle oraya gelir misin?"

4. GÜN

10 Kasım 1920, Çarşamba

Battaniyelerine dolanmış hâldeki Evelyn oturmaya çabalıyor. Sıcaklamış ve fena hâlde susamış. Sebebini çok geçmeden anlıyor: Bir önceki akşam üstündeki kıyafetlerle uyumuş. Şiltede çaprazlamasına yatıyor, yastığı her nasılsa güneye göç ederek bacaklarının arasına yerleşmiş. Oturuyor, yün ceketini başının üstünden çekip çıkararak yalnızca kazağı ve külotuyla kaldığında küfrü basıyor, sendeleyerek ayağa kalkıp koridora çıkıyor. Doreen'in kapısı aralık. Evelyn kapının önünde durup içeriyi dinliyor. Sessizlik. Doreen'in dün gece eve geldiğini duymadı, arkadaşı geceyi o adamla geçirmiş olmalı.

Çok geçmeden evlenecekler, Evelyn bunu görebiliyor artık.

Işığı yanmayan mutfakta musluklar önce itirazla inleyip sonra pes ederek suyu sıçrata sıçrata akıtıyor. Evelyn bir bardağa su doldurup açgözlülükle içiyor; çaydanlığı ocaktan alıp dolduruyor, ocağın gözüne koyuyor, sonra gökyüzünü görebilmek için perdeleri açıyor. İleride ay neredeyse dolunay, doğuya, Camden Town'a doğru ilerleyen sıkışık baca sıralarının üstünde hafifçe gölgelenmiş olarak salınıyor. Evelyn kollarını göğsüne dolamış, uyku mahmuru bir hâlde aya bakıyor. Arkasından, içindeki suyu kaynatan çaydanlığın hafif şşş sesi geliyor.

Ay büyüyor mu, küçülüyor mu? Evelyn eskiden böyle şeyleri bilirdi. Savaşın başlangıcında, Fraser henüz hayattayken genel-

likle bu saatlerde, gecenin geç saatlerinde ama sabaha daha çok varken, saat ikide ya da üçte geceliği terden vücuduna yapışmış olarak uyanırdı. O zamanlar karartma vardı, karanlık çöktükten sonra ışık yakmak zordu; Evelyn okuyarak oyalanamazdı, içindeki gerginliği gevşeten tek şey buraya gelmek, çaydanlığı ocağa koyup perdeleri açarak gökyüzüne bakmaktı. Şafaktan önceki sınırlı sürede mesafeler kısalırdı ve eğer berrak bir geceyse Evelyn ayı arardı.

Fraser o ilk kış, *Pagan oluyorum*, diye yazmıştı. *Burada, bu çamurlu, tek renkli şeyin kan olduğu bu kahverengi tekdüzelikte. Burada Tanrı falan yok, sadece ay ve gökyüzü var.*

Ben de ayla bir anlaşma yaptım. Berrak gecelerde bana seni getirecek.

Aşağıdaki sokakta hafif bir ses var. Evelyn süt arabasının köşeyi dönüp yolun diğer tarafındaki gaz lambasının altında durmasını seyrediyor. Yük beygiri, nefesi beyaz buhar hâlinde havada dalgalanırken ayaklarını yere vuruyor. Evelyn'in gözleri karşı taraftaki terasın, tekerlekli sandalyedeki adama ait terasın penceresine takılıyor. Onun şimdi böyle bomboş, perdeleri sımsıkı örtülü, açık vermez hâline bakınca, dün öğleden sonranın alkollü sisini âdeta kafasından uydurmuş gibi.

Berrak gecelerde bana seni getirecek.

Evelyn bu düşünceyle yüzünü buruşturuyor; sanki ay bütün o kemik beyazı saflığıyla, Evelyn'in değersiz varlığının bütün çatlaklarının içini görebiliyor.

Neye dönüştü Evelyn?

Tekerlekli sandalyedeki adam. Dün gece Robin: *Belki ben gelirim seninle?*

Tezgâhın kenarına yaslanıp nefesini bırakıyor. Onu özlüyor. Fraser'ı. Burada gecenin ilerleyen saatlerinde. Onu hâlâ o kadar özlüyor ki. Düşüncelerini paylaşacak kimi var? Düşünceler içinde kıvrılıp bükülüyor. Evelyn bu düşünceleri eskiden olduğu gibi ona yazamaz bile, bir fincan çayla yatağa dönüp kendisi karartmanın içinde bir mumla otururken onun nerede olduğunu,

neler gördüğünü kafasında canlandırmaya çalışarak onu düşünemez bile. Nerede olduğunu kafasında canlandıramıyor çünkü Fraser hiçbir yerde değil, hiçbir şey değil. Olduğu bütün o minicik şeyler, başını Evelyn'e doğru çevirme şekli, yüzüne yavaş yavaş yayılan gülümsemesi, içindeki kahkaha, sesinin tınısı, Evelyn'i rahatlatması, rahatlatması – bunların hepsi gitti. Bunların hepsi öldü. Fraser'ın içinde hayat namına ne varsa, birlikte geçirebilecekleri hayat namına ne varsa. Gitti.

Kalbi sessizlikte boğuk boğuk çarpıyor. Kırık kalbi, çarpmaya devam ediyor.

Ve Evelyn hayatta. Ne için? Yaşamını sürdürdü. Sürdürüyor. *Zaman öldürüyor.* Herkes gibi; gazetelere ilan veren, neşeli tezahüratların arkasındaki bariz çaresizlikleriyle bütün o zavallı kadınlar gibi:

Hiç evlenmemiş, yaş 38. Cevapları merakla bekliyor.

Hiç evlenmemiş.

Hiç evlenmemiş.

Evde kalmış.

O da onlardan biri oldu. Önce yavaş yavaş, derken birdenbire. Diğer kadınların acıdığı o kadınlar. Şanslı olanlar, parmaklarında yüzük olup sokaklarda bebek arabası itenler. Bu kadınlar ondan kaçınmak için yolun karşısına geçiyorlar. Üstünden kokusunu alabiliyorlar. Kötü talihin kokusunu.

Bundan sonra onu ne bekliyor? İçlerinden herhangi birini ne bekliyor?

Robin? Onu bekleyen Robin mi?

Belki ben gelirim seninle?

Peki bu o kadar da kötü mü olurdu yani?

Evelyn başını sallıyor. Gitmeyecek. Saçmalık bu. Zayıflık. Yaşamı onu zayıf bir hâle getirdi.

Arkasında, çaydanlık ocağın üstünde ıslık çalıp oynuyor. Evelyn çaydanlığı ateşten alıyor, kendisine çay yapıp yatak odasına götürüyor ve tekrar yatağa giriyor.

Mühimmat fabrikasında çalıştığı sırada geceleri uyanmaz ol-

muştu. Çok yorgundu. Onu önce makine operatörü yapmışlardı. Bu işte, metalin üstünde durmaksızın delikler açma işinde kasvetli bir tatmin duygusu vardı. Her levhada beş delik. Bir saatte yirmi küsur levha. İlk haftasında yirmi dörtten otuza çıkmıştı, sabah sekizden akşam beşe kadar on beş kadınla birlikte geniş bir tezgâhta çalışıyordu. Yorucuydu ama Evelyn asla tezgâha yaslanmamaya özen gösteriyor, yumuşak olduğunun düşünülmesi riskini asla göze almıyordu. Saat onda birer bardak süt içmek için hep birlikte aşağı inerlerdi. İki uzun sıra hâlinde dizilirlerdi; sıraların biri Evelyn gibi operatörlerden oluşurdu, diğeri de fabrikanın çeşitli yerlerinden gelen kadınlardan. Evelyn onların yüzlerindeki, kollarındaki, ellerindeki parlak sarı rengi ilk gününde fark etmişti.

Sırada arkasında duran bir kadın, "Kanaryalar," diye fısıldamıştı. "Bazılarının fazla vakti kalmadı."

Evelyn ona döndü. "Nereden biliyorsun?"

"Hastalar, öyle değil mi? Hasta görünüyorlar."

Kanaryalar odanın diğer tarafındaki ayrı sıralara oturdu.

Evelyn ikinci haftasının sonunda öğle yemeğini es geçip şefin odasına gitti. "İşliğimi değiştirmek istiyorum," dedi. "TNT'de çalışmak istiyorum."

Adam gözlüğünün üstünden ona baktı. Dalgın, yumuşak bir yüzü vardı. Savaştan önce öğretmenlik yapıyormuş gibi görünüyordu.

"Senin gibi kadınlar mermi işinde çalışmaz," dedi.

"Efendim?"

"Senin gibi kadınlar mermi işinde çalışmaz."

"Benim gibi kadınlar derken ne demek istiyorsunuz?"

Adam gözlüğünü çıkardı; gözlüğü olmadan gözleri minicik, torbalı şeylerdi. Gözlerini ovuşturdu. Sağ gözünün bir tarafı pembeydi ve tahriş olmuştu. Adam içini çekti. "Bayan?"

"Montfort."

"Bayan Montfort. TNT kısmı fabrikanın geri kalanından tamamen farklı bir yerdir."

"Bunu anlıyorum."

"Öyle mi?"

"Evet. Orada çalışmak istememin sebebi bu."

Adam onu süzdü. "Neden buradasınız, Bayan Montfort?"

"Herkes neden burada?"

"Para, Bayan Montfort. Para."

"O zaman ben de para yüzünden buradayım."

Adam gözlerini dikip ona baktı. İkna olmuş görünmüyordu.

"TNT'de çalışmak," dedi Evelyn canlı bir sesle, "istiyorum."

Adam gözlüğünü yeniden burnuna oturtup, "Tamam," diyerek onu elini sallayarak geçiştirdi. "Nasıl istersen."

Tezgâhı paylaştığı kız en fazla on beşinde görünüyordu. İlk sabahında Evelyn'e ufak bir yumru uzatmıştı. Kızın yuvarlak bir çocuk yüzü vardı, dudakları dolgundu. "Kordayt barutu," dedi. Peltek konuşuyordu. "Yemememiz gerekiyor ama öyle güzel, öyle tatlı bir şey ki."

Evelyn yumruyu dudaklarına dokundurdu. Doğruydu. Tatlıydı gerçekten.

Kız, "Eminee güzel oluyor," dedi.

TNT binaları fabrikanın uzak tarafındaydı. Oraya gitmek için yaşlı kadınlarla dolu işliklerden geçmeniz gerekiyordu: Çıplak ayaklı, zayıf, erimiş kurşun dolu kazanlarının üstüne eğilmiş, pullu sıvıyı kepçelerle dışarı boşaltan kadınlar. Toplanmamış uzun saçlarıyla çingenelere ya da cadılara benziyorlardı.

Yaz saati uygulamasına ilk defa geçilip de dünya daha da karanlığa gömüldüğünde, Evelyn gece vardiyasında çalışmak için gönüllü olmuştu. Gündüzleri uyumakta hiç değilse bir tür yenilik vardı. Böylece hayatını karanlıkta yaşamaya başlamıştı. Karartma altında gece vardiyasına gelen kadınlar birbirlerine seslenir, istasyondan binalarına gitmek için el ele tutuşarak uzun, yılankâvi zincirler oluştururlardı.

Evelyn'e teftiş görevi verilmişti, bu da TNT ile dolu patiska torbaların ölçümünü yapacağı anlamına geliyordu. Günde yüz civarında torbayı elden geçirirdi. İki haftanın sonunda saçları

parlak kızılımsı bir tona bürünmüştü. Gündüz vakti dışarı çıkacak olursa sokaklarda insanlar gözlerini dikip bakıyordu. Sanki dile getirilmemiş bir borcun farkında olduklarını ama yine de korktuklarını belirtircesine baş selamı veriyorlardı.

Sarılık Evelyn'in cildine yayıldı – önce yüzüne, sonra kalan her yerine. Ellerinin dönüşümünü gitgide artan bir büyülenmişlikle seyrediyordu. Gözleri bronza çalıyordu. Aynada kendisini tanıyamayacaktı neredeyse. Banyo yaptıktan sonra su kan rengi oluyordu. Öte yandan Evelyn bu yeraltı yaşamında tuhaf, büyüyen bir güç hissediyordu. Gerçek bir şeye yaklaştığını hissediyordu. Belki de cadıya dönüştüğünü hissediyordu.

Sonra hastalanmaya başladı. Yemeklerden sonra ağzında tuhaf bir tat oluştuğunu fark etti. Sık sık kusuyordu ve kusmak ağzındaki tadı gideriyordu. İdrarı koyu çay rengindeydi. Kilo kaybetmeye başladı. Ateşi yükseldi. Bütün vücudunu isilik kapladı. İşyerinde bayılınca onu işliklerden dışarı çıkarıp eve yolladılar. Doktor geldi ve Evelyn'i yatakta muayene etti. Muayeneyi bitirince elindeki deftere birkaç kısa not aldı. Evelyn, duvar kâğıdının solmuş çiçek desenlerini seyrederken onun kaleminin sessizlikte çiziktirmesini dinledi.

"Bayan Montfort," dedi doktor, *bayan* kelimesi ıslık gibi yankılanıp havada asılı kaldı.

"Evet?"

"Hamile olduğunuzun farkında mısınız?"

Evelyn ona döndü.

"Hayır?" Doktor başını iki yana salladı, defterini kapatıp çantasına kaldırdı. "Yataktan çıkmamalısınız. TNT zehirlenmesi geçiriyorsunuz, bunu atlatmanız gerek." Sesi yumuşadı. "Çocuğunuzun yaşayacağından şüpheliyim."

Evelyn doktorun emirlerine uydu ve bir hafta boyunca yataktan çıkmadı. Kimseye bir şey söylememişti, Doreen'e bile. Herkes zaten hasta olduğunu düşündüğünden bir şey söylememek kolaydı. Geç saatlere kadar uyuyordu –rüyalarla dolu, tuhaf, uzun uykular– sabahın geç saatlerinde uyandığında ise ellerini

karnına koyup orada biçimlenen minicik yaşamı düşünüyordu. Fraser'la ikisinin birlikte geçirdiği o son sabahı düşündü: günün sıcağını, Fraser'ın dudağındaki tuz tadını. İçindeki ince, net bir ses sevinip duruyordu. Sonuçları ne olursa olsun bu, daha önce yitip giden her şeyin bir şekilde anlam kazanmasıydı.

Ne var ki bir hafta sonra kanamalar başladı. Önce kahverengi ve az, sonra kırmızı ve parlak. Bir hafta daha geçti ve kanama bitti. Küçücük yaşam kırıntısı onu terk etmiş, kalabalık ölüler sırasına minik bir katkı olarak karışmıştı.

Evelyn iyileştiğinde fabrikaya dönerek iş istedi. Onu işe başladığı operatör bölümüne verdiler yine. İki hafta sonra da o kaza oldu ve Evelyn parmağını kaybetti.

Sargılar açıldığında neredeyse gülümseyecekti. Güdük parmağı, yuvarlak pürüzsüzlüğüyle çok şey anlatıyordu. Eksikliğin ispatı. Gerçek.

Şimdi başparmağıyla parmağının çıkıntısını ovalıyor. Yatak odasının kapısının arkasında asılı çantasının hatlarını karanlıkta ancak seçebiliyor. Rowan Hind'in adresi çantanın içindeki kâğıt parçasında. Bugün çarşamba. Ofis her zamanki gibi saat on ikide kapanacak ve Evelyn'in mesaisi öğleden sonra bitecek. Ertesi gün perşembe, Mütareke Günü, yani resmî tatil. Evelyn, Rowan Hind'i yakalamak istiyorsa, bugün işten sonra Poplar'a gitmek zorunda; perşembe günü bunu yapma şansı bulamaz, sokaklar tıklım tıklım dolu olur ve Rowan Hind de muhtemelen evde olmaz.

Dizlerini yukarı çekip kollarını etrafında kenetliyor.

Kardeşine bu Meçhul Asker cenaze törenine onunla birlikte gideceğini söylemişti; Lottie ve diğerleriyle birlikte Anthony'nin balkonunda durup *gösteride* dövünmelerini dinlemek için.

Ed'in onun önüne fırlattığı artıklara ne kadar da seviniyor.

Bir şeyi kafalarına taktılar mı takarlar. Bir türlü ilerleyemezler.

Burnunu sokuyorsun, Eves.

Küçük kardeşi. Onu başından savıyor. Bir zamanlar Evelyn'i örnek alırdı. Konuştuğunda can kulağıyla dinlerdi.

Gitmeyecek. Zaten bu *Mütareke Günü*'nden, üzerinden yağcılık akan bir hürmetle dolu bu yeni gelenekten nefret ediyor. Ellerinde kan olan insanların, katillerinin elbiseleriyle kostümlü balo oyunu oynaması ve Londra sokaklarında geçit töreni yaparken atlarıyla top arabalarını arkalarından sürüklemesi için bir fırsattan başka bir şey değil. Sanki ölülere itibar göstermenin başka yolu yok da.

Birinin dünyaya bir iyilik etmesi lazım. Bu tören için getirecekleri o kocaman toplardan birini alıp manastırdaki Anıtmezar'da toplanmış kodamanların, kralın, Lloyd George'un, Haig'in ve diğerlerinin üstüne çevirmeli ve moruk kafaları dua etmek üzere öne eğilmişken hepsini vurmalı. Ölülerin ruhu için dua ettikleri sırada. İkiyüzlü, hepsi de rezilce ikiyüzlü.

Bacakların arasından pek bir şey göremiyor. Öte yandan bacaklar da pek çeşitli yani: kahverengi pantolonlar, siyah pantolonlar, kareli pantolonlar, ayrıca kadınların mavi ve siyah çorapları. Havada güçlü, küflü bir koku var, ninesinin evinin kokusuna benziyor ama bu daha kuvvetli.

Küçük kız babasının elini çekiştiriyor.

"Yine tırmanabilir miyim, babacığım?"

"Olur, civcivim." Babası gülümsüyor. "Gel bakalım." Güçlü kollarının tek bir çevik hareketiyle kızı kaldırdığı gibi omuzlarının üstüne, ta yükseğe yerleştiriyor. Kız, ellerini babasının öğrettiği gibi onun başının üstüne koyup sıkıca tutunuyor, artık yeniden nefes alabilir ve etrafı görebilir. Ta aşağılarda ailesi var, iki ablasıyla annesi babasının öteki yanında; burada, tepelerin zirvesinde toplanmış yüzlerce başka insanla çevrelenmiş hâldeler. Kız yüksek beyaz tepeleri görebiliyor ama aslında tepeler bugün beyaz değil gri ve gri gökyüzüyle gri-yeşil denizi de görebiliyor. Aşağılarda, kendilerinin geldiği Dover'da, yaşadıkları yerde daha da fazla insan var. Çocuk başlangıçta saymaya çalıştı ama bu, başını döndürüp sıcaklatınca vazgeçmek zorunda kaldı. Babası binlerce,

binlerce insan olduğunu söyledi. Bu kadar çok kişi olmasının sebebi çocukların okullarının tatil edilmiş olması. Bütün babalara da işten izin verildi.

Küçük kız ufka göz gezdiriyor.

Bir gemi beklediklerini biliyor – içinde bir asker olan bir gemiyi. Ama ezelden beridir buradalar ve henüz gemiden eser yok.

Sonra, denizin gökle buluştuğu bulanık çizgide bir şey görüyor. Küçük kız gözlerini kısıyor. Kafasını çeviriyor. Bir daha bakıyor. Kesinlikle bir şey var: Sisin içinde koyu renk bir şekil. Kız topuklarıyla babasının göğsünü döverek heyecanla, "Babacığım!" diyor. "Bak!"

Babası dikleşiyor ve alçak sesli bir çığlık koyveriyor. Kalabalıktan bir mırıltı geçiyor, mırıltı aşağıdaki insanların arasında dalgalanırken kız seyredebilmek için iyice uzanıyor.

Şimdi ışıklar görünüyor –geminin ışıkları– ve sonra... bir gemi, bir sürü gemi; kocaman, koyu renk bir gemi ve iki yanında daha ufak altışar gemi. Aşağıda ablaları sıçrayıp duruyor, görebilsinler diye kendilerinin de havaya kaldırılması için yaygarayı basıyorlar. Babaları onları duymazdan geliyor, küçük kız gemiler yaklaşırken kalbi göğsünde delice bir ritimle atarak babasının omzunda kalıyor. Babası kızın incik kemiklerine hafif hafif vuruyor. "Aferin benim kızıma," diye mırıldanıyor. "Aferin." Kız gururdan patlayacak gibi oluyor çünkü ilk oydu, önce o gördü.

Poplar Evelyn'in sandığından bile uzak.

Ofisten on iki buçukta çıktı, öğle yemeği yemedi ve saat ikiye yaklaşıyor bile. Pencereyle iriyarı, rutubet kokan bir kadının arasına sıkışmış vaziyette otobüsün arkasında oturuyor; otobüs tıklım tıklım dolu, koridorlar, merdivenler ayakta dikilen insanlarla dolu. Evelyn camı koluyla silip dışarı bakıyor ama tanıdık bir şey göremiyor; bilinmeyen bölgelere saatler önce girdiler.

Savaşın yara izleri buralarda daha belirgin: Sıra evler tam değil, boşluklar da yıkık moloz yığınlarıyla yabani otlara teslim olmuş. Biraz önce otobüs yarı yarıya çökmüş bir evin önünde

durdu ve Evelyn üst kattaki yatak odasını, evin son bahtsız sakinlerinin seçtiği, artık hava koşullarından solmuş, suyla ve pasla şişmiş kırmızı çiçekli duvar kâğıdını görebiliyordu. Otobüs sarsılarak yeniden ilerlemeye başladığında sevindi, manzara çok acıklı, görülmek için oldukça mahremdi.

Biletçi yanından geçiyor, Evelyn kadına doğru eğilip koluna dokunuyor. "Affedersiniz?"

"Buyurun, küçükhanım?"

"Poplar Caddesi'ni arıyorum... Yaklaştık mı?"

"Bir sonraki durak."

Evelyn arkasına yaslanıyor. Poplar*, ne kadar da pastoral; kavak resimleri yapan Pissarro'ydu, değil mi? Fraser'ın ona gönderdiği bir mektup vardı, ilk mektuplarından biriydi ve gittiği bir sefer güzergâhını anlatıyordu.

Bir Pissarro resminden fırlamış gibi iki yanında kavak ağaçları dizili uzun, dümdüz bir yol. Otuz kilometre kuzeyde neler yaşandığını buraya bakarak tahmin bile edemezsin.

"Affedersiniz." Kadının yanından sıkışarak geçiyor ve otobüs yavaşlamaya başlarken arka kapıdan dışarı atlıyor. Sıkış tıkış, pis kokulu otobüsten sonra serin hava pek güzel. Solunda, hayatta kalma mücadelesi veren köhne dükkânlarla seyyar satıcılar var, tezgâhların birkaçının yanında Evelyn geçerken yan yan bakan, siyah giyimli kadınlar sıra olmuş. El arabaları pek iştah açıcı görünmeyen sebzelerle yarı yarıya dolu: küflenmeye başlamış patateslerle havuçlar, kumlu kumlu turplarla şalgamlar. Sağından, yolun diğer tarafından uzaklardaki iş makinelerinin ilerlerken çıkardığı metalik gürültüler geliyor ve çatılarla çalılıkların ilerisinde rıhtımlardaki eğimli vinçler görünüyor.

Evelyn, yol kenarındaki hendeklerin çöplerle ve ölü yapraklarla dolu olduğu geniş anacadde boyunca ilerliyor. Yolun her iki yanında canları sıkılıyor gibi görünen birkaç adam bankların üstüne yayılmış sigara içiyorlar. Evelyn onların bakışlarından

* (İng.) Kavak. –*çn*

gözlerini kaçırıyor – tanıyor bu bakışı, her gün görüyor; işsizliğin, öfkenin ve uyuşmuşluğun bakışı bu. Patlamaya hazır bir karışım. Tepeye biraz tırmanınca, ikisinden de dışarı rıhtım işçilerinin akın ettiği iki kafenin yanından geçiyor. Adamlardan birkaçı başlarını çevirip Evelyn'in arkasından yarım ağızla bir şeyler bağırıyorlar. Evelyn başını eğip yakasını yukarı kaldırıyor.

İki cadde sonrası Grafton Caddesi: Dar bir toprak yolun iki tarafında birbirlerine paralel, iki sıra alçak, kırmızı tuğlalı ev. Ne kaldırım var ne de ağaç, yalnızca gürültülü, koşmacalı oyunlarıyla sokağı tam anlamıyla ele geçirmiş karmakarışık bir çocuk grubu görünüyor. Evelyn kapıların üstündeki numaralara bakınıyor ama numara falan göremiyor. Bir taraftaki ev sırasını bitirip döndüğünde, çocukların oynadıkları oyun artık her neyse onu bırakmış, kendisinden yana bakarak dikildiklerini fark ediyor. Bazıları ilk bakışta zannettiğinden daha büyük, yeni yeni yürümeye başlayanlardan dokuz-on yaşındakilere kadar her yaştan çocuk var.

"Affedersiniz." Aksanına lanet okuyarak onlara doğru birkaç adım atıyor. "Hindleri arıyorum. On bir numarada oturduklarını biliyorum ama saymaya ne taraftan başlamam gerektiğini anlayamadım."

Çocuk çetesi kirli kahverengi bir denizşakayığı gibi büzülüyor, arka taraftan ufak bir kız öne itiliyor. Soğuğa rağmen ayaklarında ayakkabı yok. Küçük, temkinli adımlarla toprak yoldan Evelyn'e doğru yürüyor.

"On bir numara mı?" Evelyn kâğıdı uzatıp rakamları işaret ediyor.

Kız kâğıda boş boş bakıyor.

"Hind?" Yüzünü kızınkine yaklaştırmak için eğiliyor. "Rowan Hind?"

Kız, "O benim babam," diye fısıldayıp irkilerek geri çekiliyor ve bir anda koşarak yok oluyor, kırmızı ev sırasının arkasında solgun bir iz hâlinde gözden kayboluyor.

Lanet olsun. Evelyn doğruluyor. Çocuğa güvence verecek bir

şeyler söylemesi gerekirdi; kız, babasının başının dertte olduğunu zannederek onu uyarmaya koşmuş olmalı. Adam şimdi muhtemelen saklanacak – muhtemelen asla dışarı çıkmayacak.

Geri kalan çocuklar kedi gibi tetikte, hâlâ ona bakıyor. Evelyn aptalca bir şey yapma, suratını komik bir şekle sokma ya da oracıkta dans ediverme yönünde ani, saçmasapan bir dürtüye kapılıyor. Ama hiçbirini yapmıyor. Onun yerine kâğıdı katlayıp yine çantasına koyarak ta uzaktan gelen rıhtımların sesine doğru yavaşça uzaklaşıyor. Yürürken aklı vızır vızır işliyor. Kapıları teker teker çalıp Hindleri sorabilir ama bunu yapması daha fazla şüphe uyandırmaktan başka bir işe yaramaz. Nasıl biri olduğunu zannedeceklerini kimbilir? Hiç kuşkusuz sorun çıkarmaya geldiğini düşünecekler.

Haklı da olmazlar mıydı?

Evelyn başını sallıyor. Lanet olsun. Lanet olsun. *Lanet olsun.*

Sağındaki sıraevlerden birinin kapısı açılıyor. Kapının eşiğinde güzel bir kadın duruyor. Evelyn, onun eteklerinin arkasına saklanmış küçük kızı ancak seçebiliyor.

"Bayan Hind?"

Kadın hamile, karnı burnunda ve yorgun. Gözleri solgun. İnce telli açık renk saçları gevşekçe ensesinde toplanmış.

"Siz kimsiniz?"

Evelyn hissetmediği bir özgüvenle elini uzatarak onun kapısına doğru gidiyor. "İsmim Evelyn Montfort. Camden Town'daki emeklilik bürosunda çalışıyorum." Gülümsemeye çalışıyor ama bu gülümsemenin kadınla ikisinin ayaklarının arasında bir yerlere çakıldığını hissediyor. "Eşiniz iki gün önce gelip beni görmüştü. Bir yardım istiyordu. Ona yardımcı olamayacağımı söyledim. Ama şimdi... Yardım edebileceğimi anladım."

Kadın sessiz. Evelyn onun arkasında halısız koridoru ve oradan gözlerini dışarı dikmiş bakan küçük kızı görüyor.

"Kendisi burada mı? Evde mi?"

Kadın başını iki yana sallıyor. "İşte."

"Anlıyorum."

Kadın hafif bir gurur tınısıyla, "Satıcıdır," diyor. "Kapıdan kapıya."

Evelyn başıyla onaylıyor. "Tabii ya. Bu kadar erken gelmek benim aptallığım."

Kadının gözleri Evelyn'in yüzünde dolaşıyor. "Başı dertte mi? Başı dertte değil ya?"

Evelyn kapıya daha da yaklaşarak yumuşak bir sesle, "Hayır, başı dertte değil," diyor. "Bakın, buraya bu şekilde gelmemin çok tuhaf göründüğünün farkındayım ama eşinizle konuşmayı gerçekten çok isterim. İşten ne zaman döneceğini söyleyebilir misiniz acaba?"

"Dörtte." Kadın gözlerini kısıyor. "O civarda işte."

"O zaman sakıncası yoksa dörtte tekrar geleyim mi?"

Bir sessizlik oluyor.

"Bayan Hind?"

Kadın kısaca başını sallayarak onaylıyor ve kapıyı kapatmaya davranıyor.

Evelyn sokağın sonuna vardığında, çocukların hâlâ onu seyrettiğini görmeyi bekleyerek arkasını dönüyor ama onların geçici ilgisi bitmiş gitmiş bile. Bir araya toplanmışlar, daha önceden oynadıkları gürültü oyun her neyse ona devam ediyorlar.

Gemi, demir aldıktan iki saat sonra hareket etmeye başlıyor. Muhripleri geride bırakıp yüksek, arkalarında kalmaya başlamış tepelerin eteğinden ağır ağır Dover limanının doğu girişine doğru ilerliyor.

Genç bir deniz subayı geminin kıç tarafında duruyor. Çelenklerle kaplanmış, etrafına da daha fazla çelenk yığılmış tabut önünde. Genç subay önündeki bu çelenklerin gemiye taşınmasına yardım etmek zorunda kalmıştı. Bazılarını ancak dört adam taşıyabildi. Subay, bunun tuhaf bir Fransız âdeti olup olmadığını düşünüyor. Fransızlar çiçeklerine pek düşkün görünüyor ne de olsa.

Bacakları iki yana açılmış, kolları arkasında duruyor. Artık limanın etrafında toplanmış kalabalık yığınlarını görebiliyor. Tepelerin zir-

vesindeler, hepsinin yüzü gemiye dönük. Kalenin surlarında topların ateşlenmeye hazırlandığını görüyor.

Top ateşi sessiz limanda yankılanıp gümbürdüyor, sudan minicik, titrek dalgalar kabartıyor. On dokuz parelik bir selam. Bir mareşal hoş geldini.

Topların ardından sessizlik geliyor. Temiz ve çıplak, şaşırtıcı bir sessizlik. Sonra geminin düdüğü tek bir kere, kısaca ötüyor ve genç adam halatların başına gidiyor.

Hettie yatakta dönüyor.

Dön güzelim dön dön
Dixie ezgisiyle dön

Müzik yakınlarda bir yerden geliyor. Biri de müziğe kısık sesle eşlik ediyor. Hettie karanlıkta bir an için uyku mahmurluğuyla, Fred'in gidip kendisine bir gramofon aldığını ve şarkıyı onun söylediğini düşünüyor ama bacağını dışarı çıkarır çıkarmaz bir tuhaflık olduğunu hemen anlıyor çünkü yattığı yatak kocaman. Sonra doğrulup kollarını kendine sararak sığ nefesler eşliğinde oturuyor. Di'nin elbisesi hâlâ üzerinde, payetler kolunda iz bırakmış. Sonra her şey mide bulandırıcı, dehşet verici bir hızla aklına hücum ediyor.

Olmadı.

Hiçbir şey. Hiçbir şey umduğu gibi olmadı.

Önce – buraya geldiklerinde öyle olacakmış gibi görünüyordu. Ed'in ağzı boynundaydı, yan yana yatıyorlardı, oluyordu ve Hettie hazırdı – sonra...

Sonrası boşluk ve havaydı, Ed yuvarlanarak ondan uzaklaşmış, yatağın öbür tarafına geçmişti.

Sesi ellerinin ardından boğuk çıkarak, "Özür dilerim," demişti.

"Ne?"

"Ben sadece..." Ondan sonra işitme sınırının hemen kıyısında bir şeyler mırıldanmaya başlamıştı, bir şey kaybetmeye, bir şeyin kaybolmasına dair bir şeyler. Ed bir an sonra durup başını kaldırana dek Hettie dehşet içinde seyretmişti. "Burada kal," demişti. "Metro çalışmaya başlayana dek burada kalabilirsin."

"Hayır." Hettie şiddetle sallamıştı başını. "Gideceğim."

"Lütfen!" Ed onu yatağa bastırmak istermiş gibi ellerini uzatmıştı. "Lütfen... gitme. Burada kalmanı istiyorum. Güvende olacaksın. Söz. Sadece..." Ellerini saçlarının arasından geçirip saçlarını çekiştirmişti. "Kal." Hettie'den iyice uzaklaşıp kapıya doğru ilerleyerek, "Güvendesin," demişti yine.

Sonra ışığı söndürüp kapıyı kapatmıştı ve Hettie karanlıkta kalbi gümbürdeyerek, koşmak isteyip hareket etmeyi başaramayarak orada yatmış, Ed'in dışarıda kendi kendine konuşarak evde dolaşmasını dinlemişti. Saatler gibi gelen bir sürenin sonunda Ed nihayet sessizliğe gömülmüştü, Hettie de ondan sonra uyuyakalmış olmalıydı çünkü başka bir şey hatırlamıyor.

Müzik duruyor. Hettie yataktan dışarı süzülüp halıyı geçerek, perdelerin arasından içeri sızan ışığa doğru gidiyor. Perdeleri açıyor, parmaklarını soğuk cama bastırarak öne doğru eğiliyor. İçinde bulunduğu ev krem rengi sıra evlerden biri, yüksek bir dairede Hettie, beşinci kat ya da o civarda bir şey. Bina ağaçlarının dalları neredeyse yapraksız kalmış bir parkın bir parçası, Hettie'nin durduğu yerin sağındaki bir tepeden yukarı doğru uzanıyor. Gün soğuk görünüyor ve solmakta olan ışığa bakılırsa vakit en azından öğleden sonra. Demek ki Hettie gün boyunca uyumuş. Yedi buçukta işte olmak zorunda. Eve gitmesi gerekiyor.

Banyoyu buluyor, elinden geldiğince ses çıkarmadan tuvaleti kullanıyor, sonra ayakkabılarını alıp hafif adımlarla kapıya doğru gidiyor. Bunların hepsini mekanik ve hızlı bir biçimde yapıyor çünkü fazla düşünürse ağlayabilir.

Kapının arkasında oturma odası uzanıyor; perdeler kapalı, tek ışık köşedeki lambadan geliyor. Masa hâlâ bir tarafa çekilmiş, halı kıvrılmış durumda. Hettie satranç tahtasının üstündeki

toz kutusunu görebiliyor. Gramofon odanın köşesinde cızırdayıp tıslıyor.

Tıss dum tıss dum tıss dum.

Önünde büyük bir berjer koltuk duruyor, Hettie onun ötesinde paltosuyla şapkasının hâlâ kanepenin arkasına asılı olduğunu görüyor ve onlara doğru yürüyor.

"Günaydın."

Hettie yerinden sıçrayıp dönüyor, Ed kaşlarını çatmış hâlde sandalyenin kenarına dayanmış. "Veda etmeden gitmeyi planlamıyordun umarım?"

Hettie ayakkabılarını sıkı sıkı kavrayıp başını iki yana sallıyor.

"Güzel." Ed başıyla onaylıyor. "İyi uyudun mu?"

Hettie ona bakakalıyor. Ed gülümsüyor şimdi, bir gece önce tuhaf hiçbir şey olmamış gibi davranıyor. "Ben... emin değilim," demeyi başarıyor Hettie. "Niye sordun? Sen... iyi uyudun mu?"

Ed soruyu cevaplamak için acele etmiyor. Beyaz gömleği pantolonunun dışında, düğmeleri açık. Yakasını çıkarmış, yakayla kravatı yerde. Yanındaki masada bir viski sürahisi duruyor, elinde de yarı yarıya dolu bir kadeh var. Nihayet, "Hiç uyudum mu onu bile bilmiyorum," diyor. "Gerçi... biraz önce bir dakika kadar kestirmiş olabilirim. Müzik vardı galiba. Şimdi sustu." Kadehini Hettie'ye doğru kaldırıyor. "Bir içki ister misin? Hazır sen de buradayken bir tane daha içeceğim sanırım." Konuşmak onun için çaba gerektiriyormuş gibi tane tane konuşuyor ama kelimeler ağzında yuvarlanıyor.

Hettie'nin midesi buruluyor. Bir içki daha istemiyor – burada, bu karanlık odada, bir türlü çözemediği bu adamla birlikte olmak istemiyor. Yorgun, gözyaşlarına boğulmak üzere ve eve gitmek istiyor. "Saatin kaç olduğunu biliyor musun?"

"Saat mi?" Ed başını sallıyor. "*Saati* boşver. Zaman işe yaramaz, *beş para etmez* bir şey."

Hettie'nin içinde bir öfke kıvılcımı tutuşuyor. "Çok geçmeden işte olmam lazım."

"Tamam." Ed boynunu sandalyesinin arkasından uzatıyor. Yan sehpadaki bir saat ötüp buçuğu bildirirken, "Üç buçuk," diyor. Bulanık bir gülümsemeyle kadehini sallayarak, "Daha erken," diye belirtiyor. "Gel de bir içki iç."

"Gitmem gerek." Hettie eğilip ayakkabılarını giyiyor, ardından tokalarını iliklemeye koyuluyor.

"Viski?"

"Hayır, teşekkür ederim."

"Votka?"

Hettie doğrularak başını iki yana sallıyor.

Düşünürken Ed'in yüzü kırışıyor. "Çay?"

Sessizlik. Gramofon cızırdıyor. Aralarındaki mesafeden birbirlerini süzüyorlar.

"Çay," diyor Ed kararlılıkla. "Tam öğleden sonraya uygun şey."

Sandalyesinden kalkıp dengesiz adımlarla diğer tarafında mutfağın bulunduğu kapıya gidiyor. Eşikte durup Hettie'ye dönerek, "Gel," diyor. "Gel de bana eşlik et."

Bunu söyleyişinde bir şey, öyle çaresiz bir şey var ki Hettie yumuşayıp onun peşinden gidiyor, Ed çaydanlığı doldururken soğuğa karşı kollarını bedenine sararak eşikte duruyor.

Ed güneşliği açmıyor, sadece ufak bir elektrikli lamba yakıp teneke kutuları karıştırıyor, açıyor, kokluyor. Sanki hayatında hiç çay yapmamış. Bir dakika sonra doğrulup kızın düşüncelerini okumuş gibi Hettie'ye dönüyor. "Böyle işleri," diyor, "çoğunlukla yardımcım halleder."

"Ah. Evet." *Tabii ya.*

"Ama..." Dönüp yeniden mutfak dolaplarını karıştırmaya başlıyor. "Uşağıma bu sabah izin verdim. *A-ha.*" Doğru tenekeyi tesadüfen buluyor, çay yapraklarını demliğe döküyor, sonra bir bıçak alıp havaya kaldırıyor. Özür diler bir tavırla, "Çay kaşıklarını nereye koyduğunu tam olarak bilmiyorum," diyerek bıçağı daldırıp çayı karıştırıyor. "Gel hadi. Yan odaya gidelim mi?"

Demlikle birlikte bir fincanla çay tabağını dikkatle oturma

odasındaki masaya taşıyor. "Otur lütfen," diyor. Kendisi de Hettie'nin karşısına oturuyor, bir şeyi ölçüp biçiyormuş gibi kaşlarını çatmış. Bir dakika sonra çaydanlığı işaret ederek, "Biraz bekleyeceğim sanırım, demlensin," diyor. "Sonra koyarım."

Hettie ellerinin üstüne oturuyor. Kollarındaki tüyler diken diken. Bir gece öncesinin ateşi şimdi şöminede bir kül yığını. Hettie palltosunu giymeyi düşünüyor. Normal koşullar altında bunu yapması ayıp olurdu. Ama normal davranış kuralları artık geçerli değilmiş gibi göründüğünden Hettie de uzanıp paltosunu alarak kucağına koyuyor.

Ed dalgın dalgın ona gülümsüyor. "Bize müzik lazım, değil mi? Dur bir dakika." Yeniden ayağa kalkıp zikzak çizerek gramofona gidiyor ve kurmak için eğiliyor. Cızırtı kesiliyor, şarkı yeniden başlıyor – Hettie'yi uyandıran şarkı. Ed arkası Hettie'ye dönük hâlde öne arkaya sallanarak alçak sesle şarkıya eşlik etmeye başlıyor.

Dön güzelim dön dön
Dixie ezgisiyle dön
Şarkı mırıldandığında
Dixie'nin ta içindeki ezgileri mırıldan

"Bunu biliyor musun?" Hettie'ye bakıyor.

"Hayır."

"Eski bir şarkı. Bir ninni."

Kollarını kaldırıp hayalet bir partnerle odanın etrafında dönmeye başlıyor. Bir süre sonra "Gel hadi," diyor.

Hettie olduğu yerden kıpırdamıyor.

"*Hadi ama.* Hiç eğlenceli değilsin."

Eğlence mi?

Dün akşam olanlar eğlenceli miydi yani?

Meydan okuyan bir tavırla ayağa kalkıp Ed'e doğru gidiyor. Ed ellerini kızın omuzlarına koyup ağırlığını Hettie'ye veriyor, birlikte biraz iki yana doğru sallanıyorlar.

Ed gözleri neredeyse kapalı bir hâlde, "Bu çok hoş," diyor. Buram buram içki kokuyor. Dönmeye çalıştığında sehpaya takılıp, devrilmek üzere olan bir ağaç gibi sallanmaya başlıyor, o yere yığılırken Hettie kendisini kurtarmak için geri çıkmak zorunda kalıyor.

"*Hasiktir.*" Ed eliyle gözlerini örtüyor.

"Özür dilerim." Hettie onun yanına diz çöküyor. "Canın yandı mı?"

"Önemli değil. Senin suçun yok. Bu kadar... bu kadar *sarhoşluk* boktan bir şey." Bir süre kıpırdamadan yatıyor. "*Tanrım,*" diyor. "Öyle... öyle *sarhoşum* ki." Gözlerini kapatıyor. "Galiba aynı zamanda yorgunum da," diyor. "Anlamak zor."

Gramofondan gelen nameler susuyor, cızırdama geri dönüyor. Hettie kapıya bakıyor. Ed gözlerini açıp ona gülümsüyor. "Ayağa kalkmam için yardım etsen olur mu?"

Hettie ellerini uzatıyor, Ed de tutuyor ve kızı neredeyse yere devirerek doğruluyor. "Böylesi daha iyi." Üstünü başını yokluyor. "Kırık çıkık yok." Hâlâ biraz sallanıyor. "Otursak mı?" diyor. "Sanırım oturmam gerekiyor."

Kanepeye kadar gitmeyi başarıp kendini bırakıyor, Hettie'ye bakmak için, aniden kör edici güneşin altında kalmış gibi eliyle gözlerini gölgeleyerek tek gözünü kapatıyor. "Böylesi daha iyi," diyor. "Öbür türlü senden iki tane görüyorum. Gel de yanıma otur."

"Gitmem gerek," diyor Hettie.

"Lütfen?"

Hettie kanepenin kenarına, kapıya en yakın köşeye ilişiyor. Ed'in kendisine doğru yanaştığını hissediyor ama ona bakmıyor.

"Bana birini anımsattığını söylemiş miydim?"

Hettie parmaklarını kucağında birbirine kenetliyor. "Evet. Söylemiştin." Ed'in gözlerini yüzünde hissediyor.

"Peki kim olduğunu söyledim mi?"

"Hayır."

Bir sessizlik oluyor, sonra Ed, "Kaç yaşındasın?" diye soruyor.

"On dokuz."

"*On* dokuz mu?"

Hettie kafasını çevirince onun birden odaklanmaya başlamış ve şefkatle dolan bakışlarıyla karşılaşıyor ve onda takılı kalıyor. Ed'in sarhoşluğu biraz geçti sanki. Hettie'nin midesi altüst oluyor çünkü hâlâ burada, Dalton's'ta tanıştığı, tanıdığı kimseye benzemeyen bu adamla birlikte. "Niye?" diyor. "Sen kaç yaşındasın?"

"Yirmi yedi." Ed başını sallıyor. "Yakında yirmi sekiz olacağım. *Tarih öncesinden* kalmayım." Cebinden bir sigara tablası çıkarıp içinden bir sigara alarak ağzına koyuyor. "Hatırlıyor musun?" diyor sigarayı yakmak için eğilerek. "Dün gece. Birbirimizle nasıl konuşacağımıza dair sözleşmiştik. Hani birbirimize hep doğru söyleyecektik?"

"Evet."

"Eh, ben söylemedim. Yalancının tekiyim."

Gözleri Hettie'ninkileri buluyor. Hettie'nin kalbi gümbür gümbür atıyor.

"Şimdi söylemek istiyorum."

"Gitmem gerek..." diyor Hettie.

"Henüz olmaz. Vakit var. Biraz daha kal. Bir dakika daha. Lütfen." Hafifçe gülümsüyor. "Korkmuş bir hâlin var."

"Korkmuyorum."

"Korkacak bir şey yok zaten. Kesinlikle güvendesin. İstesem bile o tür şeyler yapamam."

"Ne demek istiyorsun?"

"O tür şeyler işte," diyor elini sallayarak. "Aşağıdaki işler."

Hettie yutkunuyor.

"İşte bu," diyor Ed. "Gerçek *bu*." Ellerini iki yana açarak arkasına yaslanıyor. "İşte söyledim." Sonra Hettie'ye bir şey sunuyormuş gibi elleri hâlâ iki yana açık vaziyette bakışlarını kaldırıyor. Bu söylediği şey konusunda Hettie'nin bir şey yapmasını istiyor sanki. Bunu bir şekilde ondan almasını.

Hettie o şeyi istemiyor.

Ed'in artık susmasını istiyor.

Ama Ed susmuyor. Konuşmaya devam ediyor.

"İlk defa Fransa'da oldu," diyor. "Cephenin gerisindeki kızlardan biriyle."

Hettie kollarını vücuduna sarıyor.

"Çiftçi kızları. Babaları evlerini askerlere açardı."

Hettie bir an onu doğru duyup duymadığını kestiremiyor. "*Babaları* mı?"

Ed ona bakıp başıyla onaylıyor. "Para kazanmak için yaparlardı. O zamanlar çaresizlerdi. Açlıktan ölüyorlardı. Çiftlikleri yerle bir olmuştu. Evde olunca daha fazla para ödüyordun anlayacağın. Ama her zaman tertemizdiler. Belsoğukluğu kapma ihtimalin daha azdı."

Hettie bunu hayal dahi edemiyor. Başlarda, Alman askerlerle Belçikalı kadınlar ve tecavüzler konusunda hikâyeler duymuştu ama bu her nasılsa farklı. Kendi babası asla öyle bir şey yapmazdı. Babası Hettie'yi korurdu. Korumaz mıydı?

Ama bu fikirde gittikçe merak uyandıran yön var – Londra'da savaş, Hammersmith'e dayanmış, sokaklarda askerler.

Bazı babalar yapardı. Bazı babalar yapabilirdi.

Hettie'ye gelince, bunu kendisinin yapması için ne kadar aç olması gerekirdi?

"Nasıl oluyordu?" diye soruyor. "Evlerde yani, nasıl oluyordu?"

Ed omuz silkiyor. "Genellikle... sıraya giriliyordu..."

"Kaç kişi... kaç adam... Sırada kaç asker oluyordu?"

"Duruma göre değişiyordu. Ordu karneli orospular... onlar bir seferde günlerce iş yapardı. Sırada bekleyen kırk, elli, altmış asker olurdu. Gerçi o kadınlar fazla uzun süre dayanmazdı, genellikle son demlerindeki kadınlardı. Bu ev subaylar içindi, kızlar da gençti. Sıram gelene kadar iki ya da üç kişi vardı önümde." Sessizliğe bürünüyor. "Genç bir kızdı."

"Kaç yaşındaydı?"

"Senin yaşlarındaydı. Belki biraz daha gençti." Önüne bakı-

yor. "İçeri girip elimi yüzümü yıkadım. Köşede bu iş için küçük bir lavaboları olurdu daima. Sonra kıza döndüğümde bana bakıyordu. Anlayacağın kızlar çoğunlukla bakmazdı. Öyle güzel bir yüzü vardı ki. Onca dehşetin orta yerinde." Yüzü buruşuyor. "Öyle... Öyle gençti ki. Sonra sırtüstü yattı, ben de üstüne uzandım ve" –eliyle düz bir çizgi çiziyor– "hiçbir şey." Kısa, kederli bir kahkaha atıyor. "Ona dokunamadım." Başını kaldırıp Hettie'ye bakıyor. "Saçları seninki gibiydi. Uzun, kahverengi ve el değmemiş. Seni o korkunç kulüpte gördüğümde işte bunu düşündüm; eve gitmek üzereydim ama sonra seni orada dururken gördüm. Ve kendi kendime, Belki geri alabilirim, diye düşündüm. Kaybettiğim o şeyi. Belki onu geri almama yardım edebilirsin."

Mantıksız konuşuyor.

"Saçlarını kestirmişsin," derken yüzünde korkunç, yalvaran bir şeyler var. "Niye yaptın bunu? *Niye?*"

Hettie başını iki yana sallıyor. Öfkenin içinde kaynadığını hissediyor artık. Ed'e öfkeli. Hepsine öfkeli. Sıralarını bekleyen bütün o askerlere. O genç kızlar için sıra bekleyenlere. Ve o kadınlar için. *Son demlerindeki* kadınlar. Sonrasında onlara ne olmuştu? Kendilerini nerede bulmuşlardı?

"Ne önemi var?" diyor Hettie. "Saçımı kestirmemin ne önemi var?"

"Çünkü asla geri dönemezsin," diyor Ed.

"Kökü bende."

Ed üzgün üzgün, "Biliyorum," diyor. "Ama asla geri dönemezsin." Sonra öne eğilip başını ellerinin arasına alıyor.

Hettie onun derin nefesler aldığını duyuyor.

Ona dokunması gerektiğini düşünüyor. Buradaki işi bu. Uzanıp Ed'in koluna dokunmalı. Kendine gelmesini sağlayacak bir şey söylemeli. Bir şekilde erkekliğini bulmak üzere uyanmasını sağlamalı. Bunları düşünüyor ama öfkeli; kızgın, net bir şey bu öfke ve Hettie bir şey yapmıyor.

"O hikâyeyi öğrenmek istememiştim," diyor.

Ed başını kaldırıp ona bakıyor. "Ah, Tanrım," diyor, yüzündeki bütün kan çekiliyor. "Çok özür dilerim. Ben sadece... Bir şey vardı... Kaybettiğim bir şey...Ve o zamandan beri... kimseyle olmayı denemedim."

"Eve gitmek istiyorum." Hettie ayağa kalkıp paltosunu giyiyor. "İşe gitmem gerekiyor ve eve gitmek istiyorum."

"Elbette. Korkunç davrandım. Baştan sona. Tanrım," diyor Ed başını sallayarak. "Tam bir budalayım."

Sonra kendisine vuruyor, şakağına sert bir yumruk indiriyor. Öyle sert vuruyor ki Hettie'nin eli âdeta ağzına uçuyor. Ed bir an şaşkınlıktan donup kalmış gibi öylece oturuyor. Sonra yeniden elini kaldırıyor.

"Yapma!" Hettie onu durdurmak için elini uzatıp Ed'in bileğini yakalıyor. "Lütfen! Yapma."

Ed bir şeyi onaylıyormuş gibi yavaş yavaş başını sallayarak sakinleşiyor ve elini kucağına koyuyor. Parmaklarını esnetiyor. "Özür dilerim," diyor alçak sesle. "Ne olduğunu ben de anlamadım."

Bir an sonra ayağa kalkıyor. Pantolonunu düzeltiyor. Sarhoşluğu tamamen buharlaşmış gibi. Şimdi sadece bitkin görünüyor. Ceplerini yoklayıp biraz para çıkarıyor. Üzerine düşünürmüş gibi biraz bakıyor. "Eve gidecek kadar paran var mı?"

"Evet. Metroya bineceğim. Çalışıyordur şimdi."

"Doğru ya." Parayı tekrar cebine koyuyor, Hettie buna memnun oluyor. "Şapkan," diyen Ed şapkayı alıp Hettie'ye uzatıyor ve Hettie onu alırken eklemleri bir an birbirine dokunuyor. Ed sonra kapıya gidiyor, yeşil karolu sahanlığa çıkıyorlar. Ed asansörün düğmesine basıyor.

Ed asansör boşluğuna, boşluk birdenbire büyüleyici bir hâl almış gibi, şu dünyada en sevdiği şey asansör boşluklarını incelemekmiş gibi bakıyor. Asansörün gelmesi fena hâlde uzun sürüyor. Konuşmadan yan yana duruyorlar. Asansör geldiğinde Ed kapıyı açıyor. "Affet beni," diyor alçak sesle. "Çok can sıkıcı davrandım."

"Davranmadın," diyor Hettie.

Ed başını iki yana sallıyor. Ufak, hüzünlü bir gülümsemeyle, "Çok naziksin ama bunun doğru olmadığını sen de biliyorsun," diyor.

Hettie asansöre biniyor, Ed kafesi çekerek kapatıyor.

Asansör sallanarak aşağıya doğru inmeye başlarken Hettie kapının ızgarasının arasından onun çizgilenmiş, paramparça bir yapboz hâlindeki yüzünü son bir kere daha görüyor.

Ada kafasında böyle canlandırmamıştı. Farklı bir yer hayal etmişti: İnsanların ölülerle konuştuğu komedi oyunlarındaki gibi içinde yuvarlak bir masa olan karanlık bir oda. Son senelerde o tür oyunlardan epey sergilendi. Oysa bu oda sıradan ve aydınlık: Ivy'nin söylediği kadar sıradan bir sokaktaki bir evin arka odası. Karşısında oturan kadın da bir bakıma sıradan. Gerçi bir yandan da anlaşılması güç bir yönü var. Örneğin yaşını tahmin etmek zor; Ada ile aynı yaşlarda, kırk beşlerinde olabilir ama on yaş yaşlı da olabilir. Cildi pürüzsüz ve kırışıksız. Dişlerinin hepsi de yerli yerinde gibi duruyor.

Ada kapısını çaldığında kadın gönülsüz davrandı. Ada elindeki kâğıt parçasını uzatıp bir arkadaşın, savaş sırasında onu görmeye gelmiş bir arkadaşın tavsiyesiyle geldiğini açıklarken bunun farkındaydı. Kadın sokağın sağına soluna bir göz atmış, sonra da, "Tamam," demişti, madem öyle, içeri girse daha iyi olurdu. "Ama bu işi artık yapmıyorum aslında."

Ada'yı kısa süre önce pişirilmiş et yemeği kokan bir holden içeri aldı, duvara dayanmış bir piyanonun Ada'nın gözüne iliştiği, kapısı açık salonun önünden geçirerek evin arka tarafındaki, hâlâ son çiçeklerini taşıyan bir gül çalılığının olduğu küçük bir bahçeye bakan ve içinde tek bir masa dışında ne bir mobilyanın ne de bir resmin olduğu bu odaya getirdi.

Kadın, "Yanınızda bir eşyasını getirdiniz mi?" diye soruyor şimdi.

Ada'nın kalp atışları hızlanıyor. Henüz paradan bahsetmediler bile. İşleri bittiğinde ne kadar para isteyecek bu kadın?

Yumru yumru, tek gözlü tavşanı çantasından çıkarıyor. Ne getireceğine karar vermesi epey uzun sürmüştü. Michael bebekken bir Noel'de ona diktiği ve oğlunun birkaç sene boyunca elinden düşürmediği bir oyuncak bu. Tavşanı masaya koyuyor, oyuncak üzgün görünümlü ve pörsümüş bir hâlde orada duruyor; keçesinin yer yer sürtünmekten havı dökülmüş, kahverengi tek gözü dik dik bakıyor.

Kadın yıpranmış tavşanı elinde evirip çeviriyor. Ada sessizliğin içinde, evin bir yerlerinde bir saatin tıkırdadığını duyabiliyor. Kadın sonunda, "Başka bir şey yok mu?" diyor. "Ona ait başka bir şey yok mu?"

Ada'nın ağzı kuruyor. "Bu olmaz mı yani?"

"Yok, öyle demedim." Kadın tavşanı tekrar masaya bırakıyor. Elleri solgun, parmakları uzun. "Sadece daha yeni bir şeye ihtiyacımız olabilir diye düşünmüştüm de. Hiç fotoğraf var mı elinizde?"

Ada'nın bulabildiği en yakın tarihli fotoğraf kutudaki o bulanık olan. Onu çıkarmak zorunda kalmamayı ummuştu ama şimdi çantadan alıp kadının öne uzanmış avucuna bırakıyor.

"Özür dilerim." Terlemeye başlıyor, ter damlaları uzun, yavaş ilerleyen bir kıvrım hâlinde cildiyle korsesinin arasından süzülüyor.

"Niye?" Kadın başını kaldırıyor. Bakışları sakin.

"Pek iyi bir fotoğraf değil."

Kadın fotoğrafı bir an daha tutuyor, sonra hafifçe başını sallayıp masaya bırakıyor. Sonra ayağa kalkıp yeşil ama ince perdeleri kapatıyor, böylece oda yeşil ışıkla doluyor. "Perdelerin kapalı olmasının sakıncası yoktur umarım," diyor. "Rahatsız edilmek istemeyiz."

Ada, bu sessiz evin arka tarafında onları neyin ya da kimin rahatsız edeceğini merak ediyor. Kadın gelip oturuyor ve sırayla tavşana ve fotoğrafa dokunurken yeniden sessizlik çöküyor.

Bunların hiçbiri komik değil ama Ada'nın içinden kahkaha atmak geliyor.

Kadın gözlerini açıyor. "Seans benim için değil," diyor. Sesi değişmiş; şimdi yumuşak ve net.

Ada yerinden sıçrıyor.

"Bu numaraların, gösterilerin lüzumu yok." Kadın ellerini çekip kucağına koyuyor. "Dinlemeye çalışıyordum," diyor.

"Neyi?"

"Oğlunu."

Ada'nın omurgasından aşağı mayhoş, ince bir soğukluk geçiyor, hemen ardından bir bulantı dalgası geliyor. Ada gözlerini kapatıp bu hissin geçmesini bekliyor.

"İyi misin?"

Ada gözlerini yeniden açıp kadının kırışıksız yüzüne odaklanıyor. "İyiyim sanırım."

"Öncesinde söylemem gerekirdi," diyor kadın, "herhangi bir noktada durmak istersen haber ver." Ellerini masa örtüsünün üstüne koyuyor. "Dinlemeye çalışıyordum," diyor bir kere daha, kaşlarını çatarak, "ama zor bir iş."

"Ne demek istiyorsun?"

"Ölü. Oğlun ölü. Buna hiç kuşku yok. Onu burada hissedemiyorum."

Oda yan yatıyor.

"İyi misin?"

Ada kendisine geliyor. Başıyla onaylıyor.

Kadın ifadesiz bir sesle, "İyi," diyor. "Oğlun ölü. Ama buraya bunu öğrenmeye gelmedin." Soğukkanlı bir sesle, neredeyse çabucak konuşuyor.

Öyle mi?

Ada bu çabukluktan memnun olduğunu fark ediyor.

Belki de nihayetinde öyledir.

"Bana ondan bahset." Kadın parmağını fotoğrafa koyuyor. "Bunun ne zaman çekildiğini söyleyebilir misin?" Fotoğrafı masanın karşısına doğru itiyor.

Ada fotoğrafa kısaca bir göz atıyor. "Emin değilim."

"Bakmak istemiyorsan niye yanında taşıyorsun bunu?"

"Hoşuma gitmiyor."

"Niye?"

Ada kendisini bakmaya zorluyor. "Yüzü bulanık."

"Evet, öyle." Kadın başını kaldırıyor. "Hoşlanmıyorsun mademe, bu fotoğrafı neden yanında taşıyorsun?"

"Taşımıyorum."

Kadın tek kaşını kaldırıyor.

Ada sandalyesinde kıpırdanıyor, sanki bu bir sınav ve kendisi fena hâlde çuvallıyor – çoktan çuvallamış bile. "Salonumda çerçeveli bir tane var ama onu otobüste yanımda taşımak istemedim."

Kadının yüzü yumuşuyor. "Bak ne diyeceğim," diyor. "Bana sorarsan bunu kaldır." Fotoğrafı geri veriyor. "Sana böyle hissettiriyorsa, ben olsam o fotoğrafa bir daha bakmazdım."

Ada bütün vücuduna bir ferahlığın yayıldığını hissederek fotoğrafı alıp çantasına koyuyor.

"Onun yerine bana onu tarif etsene."

"Efendim?"

Kadının bakışları sabit. "Bana oğlunu tarif et. Onu herhangi bir fotoğraftan çok daha iyi anlatabileceğine eminim."

Bu da başka bir sınav sanki, daha beter bir sınav.

Kadın yumuşak bir sesle, "Merak etme," diyor. "Doğru ya da yanlış diye bir şey söz konusu değil. Aklına gelenlere bir bak, yeter."

Ada düşünmeye çalışıyor ama zihni bomboş – daha doğrusu boş değil de uğultulu ve puslu. Berraklaştırma çabasıyla başını sallıyor. Michael'ı göremiyor. Yüzünü kafasında canlandıramıyor. Yapamıyor, fotoğraf bulanık, oğlu da ölü. Ellerini masaya dayayarak ayağa kalkıyor. Elleri kendi eli gibi görünmüyor. Kanı bir gelgit gibi. Kadın yanına geliyor, serin elini onunkinin üstüne koyuyor. Gelgit diniyor. Ardında sessizlik var.

"Sana su vereyim."

Ada oturuyor. Mutfaktan sesler geldiğini, bir sürahiden su

boşaldığını duyuyor. Kadın dönüyor, Ada'nın önüne bir bardak bırakıyor. "Bırakmak ister misin?"

"Hayır." Birdenbire susadığını hissediyor, susuzluktan ölmek üzere. Suyu bitiriyor. "Devam etmek istiyorum." Boş bardağı masanın üstüne, ikisinin arasına bırakıyor. "Kimse," diyor. "Tek bir kişi bile. Üç yıldır. Kocam bile oğlumdan bahsetmemi istemedi."

Kadın başını aşağı yukarı sallıyor. "Anlat."

Ada gözlerini kapatıyor. "Oğlum... sıradandı. Sıradan bir çocuktu." Sonra aklına uzun zamandır hiç düşünmediği bir şey geliyor. "Komikti. Saçma sapan fıkralar anlatırdı."

"En sevdiği fıkra neydi?"

"Şey fıkrası vardı..." Ada yüzünü buruşturuyor. "Berbat fıkralar."

"Bir tanesini anlat."

"Hindistan'la ilgili bir fıkra anlatırdı... Hint yemekleriyle ilgili. Hindi pişiriyorlarmış."

Kadın gülümsüyor. Ada da öyle. "Bu fıkrayı hiç durmadan anlatırdı. Berbat." Başını iki yana sallıyor. "Futbol topuyla –gece gündüz– dışarıda oynardı, ta ki ben onu eve sürükleyene kadar. Küçük yaşlarından beri babasıyla maçlara giderdi. Kanalda yüzmeyi severdi. Yazları yüzerdi. Ona yapmamasını söyler dururdum ama dinlemezdi beni. Bunu yaptığını her defasında anlardım gerçi."

"Nasıl?"

"Tuhaf kokardı." Burnunu kırıştırıyor. "Kokuyu saklayamazdı. Hastalanacak diye korkardım. Ama hiç hastalanmadı."

Kadın yine başını aşağı yukarı sallıyor. "Savaşa gitmek istemiş miydi?"

Basit bir soru ama her nedense bütün o açıklığıyla sarsıcı.

"Başlarda." Ada başını sallıyor. "Tuttuğu takımın bütün oyuncuları orduya yazılınca. Ama o sırada yaşı çok küçüktü. 1917'de doğum gününün ardından gitti." Duraklıyor. "Ama o sırada... farklı hissettiriyordu."

"Nasıl?"

"Şey, her şey –hepsinin olduğu gibi– çok umutsuz hissettiriyordu, değil mi? Hepsi ölümlerine gidiyormuş gibi? Sanırım biliyordu."

"Böyle düşünmenin sebebi nedir?"

"Bana bir şey söylemişti. 'Kimse için güvenli diye bir şey yok,' demişti. 'Öyle bir şey yok.' Bu söylediğini kafamdan çıkaramamıştım bir türlü, hâlâ da çıkaramıyorum. Bir de... bir şekilde engel olabilirdim diye düşünüyorum."

"Nasıl engel olacaktın?" Kadın sandalyesinde öne eğiliyor.

"Onu saklayabilirdim." Ada başını kaldırıyor. Kalbi öyle şiddetli, öyle hızlı atıyor ki kadının kalbini duyabildiğine, korsesinin altından onu görebildiğine inanıyor.

Kadın aynı yumuşak sesle, "Nasıl?" diyor. "Nasıl yapacaktın bunu?"

"Kocam..." Sesi boğuk çıkıyor, Ada boğazını temizliyor. "Kocam bir fabrikada çalışıyor. Sendikadan bunu yapan birini tanıyordu. Aynı anda bir ya da iki kişiyi saklıyorlardı." Bunu daha önce hiç kimseye söylememişti. Şimdi söylediğine inanamıyor. "Jack öyle yapmak istedi. Ama ben olmaz dedim." Başını iki yana sallıyor. "Gitmesi gerektiğini söyledim."

"Jack kocan mı?"

"Evet."

"Bunu yapmak için müthiş risklere girecekti."

"Biliyorum."

"Sen de öyle."

Ada yüreğinin, boğazının sıkıştığını hissediyor. Baskı gitgide artıyor. Yutkunmak zor. Çabuk çabuk konuşuyor, kelimeler ağzından fırlıyor. "Kalkıp da saklanırsa, sonra onu bulurlarsa onun için daha kötü olabileceğini düşündüm. Onu yine de gönderirlerdi. Saklanırken buldukları kişilerle ilgili hikâyeler okuyor insan. Hem zaten" –başını sallıyor– "yapmazdı. Michael kesinlikle böyle bir şey yapmazdı. Yine de şimdi düşünmeden edemiyorum, Jack'in denemesine izin verseydim ne olurdu? Bugün Michael hâlâ yanımızda olabilirdi."

İçerideki tek ses, alçak sesle tıslayan gazın sesi.

"Kendini suçlu hissediyor musun?"

Ada başını kaldırıyor. İlk defa bu kadına sinirleniyor. Bariz olanı bile anlayamıyorsa ne işe yarar ki bu kadın? Gözünün önündeki şeyi okuyamıyorsa? Hem kendisi burada, bu boş odada, en mahrem şeylerini bir yabancıya anlatarak ne yaptığını sanıyor? "Tabii hissediyorum."

"Suçluluk çok güçlü bir çekim alanıdır."

"Ne demek istiyorsun?"

"Onu görüyor musun?"

"Kimi?"

"Oğlunu."

Ada saçlarının arasında böcekler koşuşuyormuş gibi kafa derisinin karıncalandığını hissediyor. "Evet."

"Buraya bu yüzden mi geldin?"

Böcekler ısırıp sokmaya başlıyor. "Evet."

"Anlat." Kadın Ada'nın gözlerinin içine bakıyor.

Ada oturduğu yerde kıpırdanıyor. "Onu sokakta görüyorum."

"Devam et."

"Önceleri hep oluyordu. Sonra senelerce olmadı. Derken bu hafta... Onu yine gördüm."

Kadının yüzü sakin. "Seninle konuşuyor mu? Onu gördüğünde?"

Ada başını iki yana sallıyor.

"Yüzünü görüyor musun hiç?"

"Hayır. Başı hep başka tarafa dönük oluyor."

Kadın onaylarcasına başını sallıyor ve nefesini bırakıyor. Bunların hiçbiri onu şaşırtmamış gibi. "Sana bir şey söylemek istiyorum," diyor. "Yardımı olur mu bilmiyorum." Ellerini masaya dayayıp ayağa kalkıyor. "Öte yandan, yardımı dokunacak pek fazla şey yok zaten, değil mi?" diyor. "Sonuç olarak durum bu."

"Burada bir sürü kadın görüyorum," diyor, "ve hepsi bir şeylere tutunuyor. Oğullarına, sevgililerine, kocalarına ya da babalarına; yanlarında getirip bu masanın üstüne koydukları

çocukluk parçalarına, sakladıkları fotoğraflara tutundukları gibi sıkı sıkı tutunuyorlar onlara." Elini sallıyor. "Hepsi birbirinden farklı ama bir yandan aynı. Tutundukları şeyi bırakmaya korkuyorlar. Suçluluk hissedersek, ölüleri serbest bırakmakta daha da zorlanırız. Onları kendimize yakın tutar, kıskanç bir şekilde onları koruruz. Onlar *bizimdi*. Bizim olarak kalmalarını isteriz." Bir sessizlik oluyor. "Ama bizim değiller," diyor kadın. "Aslına bakılırsa bir açıdan hiçbir zaman bizim olmadılar. Sadece kendilerine aitler, tıpkı bizim de sadece kendimize ait olduğumuz gibi. Bu bazı yönlerden korkunç, bazı yönlerdense... bizi özgür kılabilir."

Ada bu söylenenleri sindirirken sessiz kalıyor, sonra, "Sence neredeler?" diye soruyor.

"Kimler?"

"Tüm o ölü çocuklar. Neredeler? Cennette değiller, değil mi? Olamazlar –yaşlılar. Hastalar. Bebekler, sonra– bütün o genç adamlar. Bir an gençler, canlılar, bir sonrakinde ölüler. Saatler içinde hepsi ölü. Nereye gittiler?"

"Hiç inançlı oldun mu?"

"Eskiden öyle olduğumu düşünürdüm."

Kadının yüzü değişiyor, birdenbire daha yaşlı görünüyor, ifadesindeki özgüven azalıyor. "Nerede olduklarını bilmiyorum," diyor. "İnsanların bana verdiği nesneler aracılığıyla dinleyebilirim, duymaya çalışabilirim. Bazen... bazıları... huzurlu, bunu hissedebiliyorum. Ve bu bilgiyi aktarıyorum. Yardımının dokunduğuna inanıyorum. Bazı durumlar daha zor."

Ada dudaklarını yalıyor. Dudakları kuru, çatlak. "Ya Michael?" diyor. "Ya oğlum?"

Kadın kaşlarını çatıyor, tekrar masaya doğru gelip ellerini üstüne koyuyor. Bir an daha orada duruyor, sonra temizlemek istermiş gibi kafasını iki yana sallıyor. "Bana kalırsa," diyor, "onu bırakmayı öğrenmek zorundasın," diyor.

Ada sessiz kalıyor.

Kadın, "Söylesene," diyor. "Kocan. Adı Jack demiştin, değil mi?"

"Evet."

"O iyi, değil mi?"

Tuhaf bir soru bu. "Evet, sanırım iyi," diyor Ada.

"Sana bir öğüt verebilir miyim?"

Ada yorgun yorgun başını sallıyor.

"Kocana bak," diyor kadın. "Orada ne bulacağına bir bak. Kocan yaşıyor. Hayatta. Görülmek istiyor."

Kadın saat dörde çeyrek kala sandalyeleri masaların üstüne koymaya başlıyor. Evelyn içeride kalan son müşteri, kafenin en arka köşesinde, yağlı pencerenin yanında, üçüncü fincan çayıyla jambonlu sandviçinin artıkları önünde duruyor. Kitabını kapatıp paltosunu üstüne geçiriyor. Dışarı çıkarken kadına, "Teşekkür ederim," diye sesleniyor. Kadın veda niyetine şöyle bir elini kaldırıyor.

Dışarıdaki kahverengi sokakta hava kararmaya başlamış bile, binalar karanlıkla bulanıklaşıyor, daha cüsseli görünüyor. Yine de yukarıdaki gökyüzü, kendisini dünyadan koparark özgürlüğüne kavuşup dünyayı karanlığıyla başbaşa bırakmaya hazırlanıyormuş gibi hâlâ aydınlık ve mavi. Evelyn artık onu sık sık pençesine alıyormuş gibi duran paniğe bir an için yeniden kapılıyor, nefeslenebilmek için duvara dayanmak zorunda kalıyor.

Rowan Hind'in kapısını çaldığında saat dördü iki geçiyor. İçeride yalnızca boş bir sessizlik var. Işığın azalmasıyla hava sıcaklığı da hızla düştü. Evelyn birdenbire umutsuzluğa kapılıyor, kendisini asalak gibi hissediyor. Tanrı aşkına, ne işi var burada, insanların başına musallat olmaya ne hakkı var?

Kız kurusu.

Burnunu her şeye sokan kız kurusu.

Kapı açılıyor, şimdi bir önlük takmış olan, saçlarını bölük pörçük bir mavi kurdeleyle toplamış küçük kız karşısında. Bir bacağını diğerine dolamış. Ayaklarında hâlâ ayakkabı yok. "Babam daha dönmedi."

"Anladım. İçeride beklesem olmaz mı? Baban gelene kadar?"

Küçük kız dönüp koridorun sonundan kısık seslerin geldiği menekşe rengi karanlığa doğru gidiyor. Sonra geri geliyor. "Burada beklesin, dedi." Sağındaki bir kapıyı açıyor, Evelyn onun peşinden küçük bir odaya giriyor. Köşede, duvarın önünde iki kişilik, hantal görünümlü bir koltuk var. Şöminede yıllardır ateş yakılmamış gibi. Bir an öylece duruyorlar, loş ışıkta birbirlerine bakan Evelyn ve küçük kız.

"Tamam." Evelyn'in nefesi yüzünün önünde beyaz bulutlar hâlinde çıkıyor. "Mumun yoktur herhalde."

"Gidip kibrit bulmam lazım."

"Dur. Bende kibrit var, bak." Cebinden bir kutu çıkarıyor.

Küçük kız şöminenin üstünden güdük bir mum parçası alıp önüne doğru tutarak getiriyor. Evelyn eğilip mumu yakıyor. Titreyen ışık sabitleşince, "Böylesi daha iyi," diyor. "Güzel kurdeleni görebiliyorum şimdi." Gülümsüyor. "Çok tatlı bir renk."

Kız gözlerini Evelyn'in yüzünden ayırmıyor.

"Adın ne?"

"Dora."

Sesi, bazı çocuklarda olduğu gibi kısık, çatlak.

"Tanıştığımıza memnun oldum, Dora. Ben Evelyn." Elini uzatıyor.

Dora, Evelyn'in önce eline, sonra tekrar yüzüne bakıyor. Bir kapının çarpma sesi ve mutfaktan kısık sesli mırıltılar geliyor. Evelyn Rowan Hind'in sesini tanıyor.

"Babam geldi," diyor Dora.

Evelyn dikleşiyor.

"Onu niye görmek istiyorsun?" Kız, endişeden bembeyaz kesilmiş dudaklarını birbirine bastırıyor.

"Merak etme, söz veriyorum kötü bir şey için değil."

Küçük kız bunun doğru olma ihtimalini değerlendirirmiş gibi Evelyn'i süzüyor. Sonra mumu tutsun diye Evelyn'e vererek, "Gidip gelecek mi diye babama bakacağım," diyor.

Evelyn şömine rafına doğru yürüyüp mumu oraya bırakıyor.

Bir koltuğun ucuna ilişiyor. Yeniden ayağa kalkıyor. Odayı geçip kendini salmış, sararmış dantelle yarı yarıya örtülü pencereye gidiyor. Dışarıda hiçbir sokak lambası yanmıyor, ortalık neredeyse zifiri karanlık. Evelyn bir sigara yakmaya can atıyor.

Arkasında kapı açılıyor, Rowan Hind eşikte beliriyor. "Bay Hind." Evelyn elini uzatarak öne çıkıyor. "İsmim Evelyn Montfort. Camden Town'daki emeklilik bürosunda çalışıyorum. Pazartesi günü geldiğinizde görüşmüştük." Ağzından çıkarmak için acele ederken kelimeleri birbirine karışıyor.

Adamın başı, Evelyn'in bir önceki günden hatırladığı o istemsiz hareketle hafifçe bir yandan diğerine doğru atıyor. Ofisin öğleden sonra bezginliğinin içinde acınası bir durumdu ama şimdi, adamın yüzünü doğru dürüst dürüst göremezken bu, Evelyn'i korkutuyor. "Hatırlıyorum," diyor adam. "Aptal değilim ya. Seni hatırlıyorum."

Evelyn ellerini kenetleyip başparmaklarını avuçlarına bastırıyor. "İyi o zaman, kendimi tanıtmak..."

"Mühimmat."

"Doğru."

"Parmağınız yok." Evelyn'in elini işaret ediyor.

"Evet."

"Evimde ne işiniz var?"

Sesinde öyle bir düşmanlık var ki Evelyn geri çekiliyor, çekilirken de sakarca bir hareketle topuğu şöminenin ızgarasına takılıyor; kısa, korkunç bir an boyunca düşecek gibi oluyor ama sonra şömine rafına tutunarak dengesini sağlıyor.

"Dikkatli olun," diyor adam.

"Özür dilerim." Evelyn toparlanıyor. "Birini arıyordunuz, buraya gelmemin sebebi o. Yüzbaşı Montfort. Doğru mu?"

Adam bir şey söylemiyor.

"Edward Montfort muydu? Yüzbaşı Edward Montfort?"

Sözcüklerindeki bir şey odanın ısısını değiştiriyor.

"Kendisi kardeşim olur," diyor Evelyn. "Onu niye aradığınızı söylerseniz size yardım edebilirim."

Adam dönüp arkasındaki kapıyı kapatıyor. "Neden?"

"Ne neden?"

Hind'in yüzü bir deri bir kemik, kuşku dolu. "Ne diye buraya kadar bunca yolu gelesin ki?"

"İstediğinin bu olduğunu düşündüm de ondan. Ayrıca... Yalan söylediğim için üzgündüm."

Adam ona bakmakla yetiniyor.

"Gelmeye mecbur değildim."

Evelyn bunu söyler söylemez bu cümlenin gerçekten ne kadar uzak olduğunu anlıyor. Kulağa ne kadar hırçın geldiğini de. Gelmek zorundaydı. Gelmeden yapamazdı.

Adam iç cebinden yamulmuş bir sigara çıkarıp düzeltiyor, sağ eliyle ağzına koyuyor, ilk iki parmağıyla gözlerinin arasındaki boşluğu ovuşturuyor.

Evelyn alçak sesle, "Bugün çalıştın mı?" diye soruyor.

"Evet."

"Şansın yaver gitti mi bari?"

Hind başını olumsuz anlamda sallayarak gidip kanepeye oturuyor. "Hiç gitmedi. Kahrolasıca hava çok soğuk."

"Hava soğuk olduğunda, insan seni içeri alacaklarını düşünür."

"Eh, işler öyle yürümüyor, değil mi?" Sigarayı yakıyor, başıboş bir parça tütünü dudağından çekip alıyor.

"Bir sigara da ben içebilir miyim?"

Hind omuz silkiyor. "Keyfine bak."

Evelyn kendi sigaralarından birini yakıyor. "Ne yaptı?" diyor.

"Kim?"

"Kardeşim."

Başı hâlâ eğik ama Evelyn onun dinlediğini anlıyor; vücudundaki gerginliği, bunun neredeyse besbelli bir biçimde kendisine doğru uzandığını görüyor. Hind hafif, istemsiz bir ses çıkarıyor, sonra titremeye başlıyor. Evelyn önce bunun soğuktan olduğunu zannediyor ama dinmek bilmeyince adamın ofiste geçirdiği nö-

betten hemen önceki titreyişini hatırlıyor. Kapı hafifçe tıklatılıyor. Evelyn yerinden sıçrıyor ama gelen yalnızca Rowan'ın kızı; üstüne bir demlik, iki çay fincanı, bir şeker kâsesi ve bir de sütlük konmuş bir tepsi var elinde. Tepsiyi özenle, yüzünde ciddi bir dikkat ifadesiyle taşıyarak boş şöminenin önündeki küçük masaya bırakıyor.

Evelyn, mum ışığından uzakta, kanapedeki Rowan'ın kendisiyle savaştığını, titremenin onu ele geçirme tehditleri savurduğunu görebiliyor: içindeki mücadeleyi, ayağının karmaşık bir ritimle zemini dövmesini. Adamınkine denk bir paniğin kendi içinde yükseldiğini hissediyor. Gözleri küçük kıza kayıyor. Yaşanmak üzere olan şeyden onu bir şekilde korumalı, gözlerini kapamalı. Oysa kız babasına doğru dönmüş bile. "Baba?" Tepsiyi bırakıp ona doğru gidiyor. "Babacığım?" Rowan artık şiddetle titriyor ama küçük kız onun kucağına tırmanıp kollarını boynuna doluyor. Babası hareketsiz kalana kadar kolları ona sarılı hâlde oturuyor.

Evelyn birbirlerine sarılmış hâldeki ikiliye bakarken içi kızgın, yakıcı bir kıskançlıkla doluyor; küçük kızın sıcaklığı kucağında, ince kolları boynuna dolanmış olarak o sandalyede oturanın kendisi olmasını istiyor. Buz gibi kolları ve boş kucağıyla koltuğunda arkaya yaslanıp Robin'i, elini Rowan'ın sırtına koyup onu okşayarak sakinleştirişini ve daha sonra kendisinin ona nasıl çıkıştığını düşünüyor. Reginald Yates denen o korkunç adam haklıydı: Evelyn gerçekten de kaltağın teki. Sadist kaltağın teki.

Rowan nihayet hareketsizleştiğinde kızı elini uzatıp babasının yanağına dokunarak bir süre öyle kalıyor, sonra adamın kucağından yere kayıyor. Fincanlara çay koyuyor, süt ekleyip birini Evelyn'e veriyor.

Her nedense çocuğa bakmak zor geliyor.

Kız gidince Evelyn fincanını tabağıyla birlikte yere bırakıyor. "Sizi rahatsız ettiğim için çok özür dilerim, Bay Hind. Hemen gidiyorum." Ayağa kalkıp eldivenlerini ellerine geçiriyor. Buraya gelmek hataydı. Bu insanları rahatsız etmişti ve gideceği için sevinçli.

"Kal," diyor Rowan. Sesi şimdi farklı, daha sakin. "Çayını iç. Çay ikram edilmişken gitmek ayıptır." Sonra doğruca Evelyn'in yüzüne bakıyor, bakışları kaçamaksız ve meydan okuyan bir havada.

Evelyn onun söylediğini yapıyor ve yeniden sandalyesine oturuyor.

"Kardeşin," diyor.

"Evet?"

"Sana ne yaptı?"

"O..."

Kendimi küçücük hissetmeme yol açtı. Değersiz, aptal bir kız kurusu gibi. Mutlu olmayı başarıyor o. Savaşı unutmayı başarıyor.

"Bana yalan söyledi," diyor.

Rowan bununla tatmin olmuş görünerek başını sallıyor. "Tamam," diyor. "Sana anlatacağım. Bilmek istediğin şeyi sana anlatacağım." Bir sigara yakıp Evelyn'e doğru sallıyor. "Ama bunu sen istedin, orasını unutma."

Evelyn sessiz.

"Söyle," diyor Rowan.

"Ne söyleyeyim."

"Bunu ben istedim de. Söylediğini duymak istiyorum."

"Bunu ben istedim," diyor Evelyn.

Rowan, "Tamam," deyip konuşmaya başlıyor.

"Bir arkadaşım vardı. Cephe hattının gerisindeki dinlenme kamplarından birinde tanışmıştık. Dinlenme diyorlardı ama aslında kimsenin dinlendiği falan yoktu, herkese çeşit çeşit iş yaptırıyorlardı. Dinlenebildiğin tek zaman hava kararıp da kendini yatağına atabildiğin zamandı. Alaya bir sürü başka asker getirdiler ama ben pek fark etmedim. Kendi işime bakıyordum.

"Bir gün bu bahsettiğim çocukla aynı işe yollandık; tel bobinlerini arabaya yükleyip hattın ilerisine taşıyor, oraya bırakıyorduk. Biraz konuşmak zorunda kaldık, benim oralardan olduğunu aksanından hemen anladım. Meğer Hackney'denmiş. Buranın birkaç kilometre kuzeyinden.

"O sırada bütün alaylar birbirinden ayrılmıştı. Eskiden, aynı memleketten olan bütün adamlar omuz omuza savaşırdı ama artık öyle değildi. Bunu yapamayacak kadar çok asker kaybedilmişti. O sıralar Yorkshire'dan biri Londra'dan ve Galler'den birileriyle yan yana düşüyordu. Bir harekâttan sonra, geri kalan ve savaşabilecek durumda olan herkesin yerini değiştiriyorlardı. Kendi memleketine yakın bir yerlerden birileriyle sık sık karşılaşmıyordun."

Evelyn sandalyesinde öne doğru kayıyor. "Adı neydi?"

"Michael," diyor Rowan. "Michael Hart. Neredeyse bütün askerlerini kaybetmiş olan bir birliktendi. Korkunç şeyler gelmişti başlarına, geriye ancak kırk kadarı kalmıştı."

"Kaç kişiden geriye?"

"Birkaç yüz." Omuz silkiyor. "Böylece onları da bize kattılar. O konudan asla bahsetmezlerdi ama biz her şeyi duymuştuk. Çamurda boğulmuşlar."

"*Boğulmuşlar* mı?"

Rowan, Evelyn'e bakarak başıyla hafifçe onaylıyor. "Görmeden inanacağın bir şey değil."

Bir sessizlik oluyor. Evelyn bunu kabullenmeye çalışıyor. Kabullenemiyor. Zihni bu fikre ayak diriyor. "Nasıl biriydi?" diye soruyor. "Michael?"

Rowan bunu düşünerek arkasına yaslanıp ensesini kaşıyor. "Sana bir şey söyleyeceğim," diyor. "O kampta, işimizi bitirdiğimizde çoğumuz oturur birkaç el kâğıt oynar, sigara içerdik. Ama Michael hiç oynamazdı. Talihinden geriye ne kadar kaldığını bilmek istemediğini söylerdi."

"Niye? Ne demek istiyordu?"

"Çeşitli iskambil oyunları oynarsın. Üç beş kuruşuna. Gelgelelim kazanırsan gerilmeye başlarsın. Şansını tükettiğini düşünmek istemezsin. Sanırım Michael son olayı ölmeden atlattığı için talihini kullanmış olduğunu düşünüyordu. En iyisinin kumar oynamamak olduğunu düşünüyordu. Bilmek istemediğini söylerdi."

"Anlıyorum." Anlıyor gerçekten de, bunda bir çeşit mantık var.

Rowan'ın sigarasının ucu kırmızı kırmızı parlıyor. "Kimseyle pek konuşmazdı. O yeni gelenlerin hiçbiri yapmazdı bunu zaten. Ama birkaç haftadır falan cephe gerisindeydik. Her gece, çalışma grupları hâlinde ön cepheye gönderiliyorduk."

"Bu ne demek?"

"Aklına ne gelirse: Cephane, kum torbası, siper havanı, dikenli tel taşırdın. En kötüsü de dikenli teldi. Bir çubuğa takıp iki kişi taşırdın ve büyük ihtimalle gideceğin yere varana kadar kendini şerit şerit keserdin. Çamura düşmemeye çalışarak üç beş kilometre öyle yürürdün. Ama Michael'la ben ne yapmamız gerekiyorsa gereksin beraber yapıyorduk.

"Bir keresinde evinden bir kek aldı. Annesi göndermiş. Kocaman, meyveli bir kek." Buruk bir şekilde gülümseyerek Evelyn'e bakıp kekin büyüklüğünü elleriyle gösteriyor. "Michael keki herkesle paylaştı. Pek lezzetliydi. Annesinin keki nasıl o kadar lezzetli yaptığını merak ettiğimi hatırlıyorum. Şeker payını haftalarca biriktirmiş olmalıydı. Michael annesinden düzenli olarak mektup da alırdı. Ben kendi annemden hiç mektup almazdım."

"Niye?"

Rowan alaycı bir tavır takınıyor. "Eh, kendi adını bile yazamazdı da ondan, değil mi?"

"Ah," diyor Evelyn. *Tabii ki.*

"Birkaç hafta sonra bize daha fazla yemek vermeye başladılar. Çifte tayın. İşte o zaman, yeniden cephe hattına gitmek zorunda kalacağımızı anladık. Yemek arttı mı herkese bir ürkeklik gelirdi. Fazladan yiyeceği hem isterdin hem de istemezdin, bilmem anlatabiliyor muyum. Nereye gideceğini kimse bilmezdi ama neresi olacağına dair bahse girerdin. O zamanlar herkesin tek istediği rahat bir yere, cephenin şöyle sakin bir yerine gitmekti.

"Yüzbaşı Montfort bir sabah yanımıza geldi. Ertesi sabah şafakla birlikte yola çıkacağımızı söyledi. Tedirgin görünüyordu. İçime bir his doğdu. Kötü bir şeyler olacağını biliyordum."

Bu adamın ağzından kardeşinin adını duymak Evelyn'i irkiltiyor. *Yüzbaşı Montfort*. Öne eğiliyor. "O iyi miydi?" diyor.

Rowan başını kaldırıp ona bakıyor.

"İyi bir... yüzbaşı mıydı yani?"

Rowan omuz silkiyor. "Öyleydi. İyiydi. Ta ki sonuna kadar."

"Sonu mu?"

"Evet."

Bu konuda başka bir şey söylemiyor, Evelyn de onun zorlanmaya gelmeyeceğini anlıyor. İçinde tuhaf bir his var, bir tarafı savunmaya geçmişken diğer tarafı suçluluk duyuyor; kardeşinin işinde iyi olmasını istediğini fark ediyor.

"Michael'a döndüm," diyor Rowan, "bir şey söyleyecektim ama onun beti benzi atmıştı.

"Bir çiftlik evinin barakalarında kalıyorduk, güneş battıktan sonra ateş yakmana izin yoktu. Yatağına gitmekten başka hiçbir şeye iznin yoktu. Karanlıkta ordu şiltelerimizde yatıyorduk ama ben tamamen uyanıktım. Sonra Michael'ın olduğu yerden bir ses geldi.

"'Uyanık mısın,' dedim.

"'Evet,' dedi.

"'İçimde kötü bir his var.'

"'Evet,' dedi. 'Benim de.'

"'Bana bir söz verir misin?' dedim.

"'Neymiş o?'

"'Başıma bir şey kalırsa karıma anlatır mısın?'

"'Elbette,' dedi.

"'Ona her şeyi anlat. Doğru dürüst anlat. Milletin evine yazdıkları o boktan hikâyelerle yetinmek zorunda kalmasını istemiyorum. Gerçeği bilmesini istiyorum.'"

Evelyn bir sigara daha yakıyor. "Peki Michael buna ne dedi?"

"Yapacağını söyledi. Söz verdi. Sonra dedi ki, 'Sen de aynısını benim için yapar mısın? Evli değilim ama gidip annemi bulabilirsin.'

"Annenin adı ne?'

"Ada,' dedi.

"Ona şaka yaptım. Kek için annesine teşekkür edeceğimi söyledim. Michael güldü. Ertesi gün annesinin adresini not aldım."

Rowan öne eğiliyor, başını ellerinin arasına alıp yere doğru konuşuyor.

"Adresi iyice ezberledim, kâğıdı kaybedersem ne olur ne olmaz diye. Yine de gidip annesini bulabileyim diye. Michael öldükten seneler sonra bile, o kahrolasıca adres aklımdan çıkmadı."

"Gidip onu görmedin yani?"

"Hayır."

"Niye?"

Rowan başını iki yana sallıyor. "Ona anlatamazdım ki. Nasıl anlatayım? Korkağın tekiydim."

"Neyi anlatamazdın?" diyor Evelyn.

Rowan cevap vermiyor. Sonra yeniden konuşmaya başlıyor. "Birkaç hafta falan önce sokaklarda çalışıyordum, fırçalarımı, sabunlarımı, elimdeki *boktan* şeyleri satıyordum. Kafamı bir kaldırdım ki Michael'ın sokağındayım. Bana yazdırdığı sokakta. Tam kapısının önünde duruyordum. Ben orada öylece dururken kapı açıldı ve annesi dışarı çıkıp hemen yanımdan geçti."

"Seni görmedi mi?"

Rowan başını iki yana sallıyor. "Düşüncelere gömülmüştü. Doğruca yanımdan geçip tepeden aşağıya yöneldi. Ama yokuşa dönmeden önce yüzüne bakabildim. Daha ufak tefek ve derli toplu olması dışında oğlunun aynısı ve kendi kendime, Yediğim o keki gönderen kadın bu, dedim. Michael'a bütün o mektupları gönderen kadın bu. Ondan sonra oracıkta, sokağın ortasında titremeye başladım; sağıma soluma bakınıp, Birisi sözümü tutmadığımı biliyor, diye düşündüm. Birisi ona şimdi söylememi istiyor. Üç sene geçti ve ben buradayım." Kafasını kaldırıp Evelyn'e bakıyor, yüzü kadının karşı çıkması için meydan okurcasına hiddetli. "Beni oraya Michael'ın götürdüğünü biliyordum. Evine."

Evelyn yutkunuyor. "Peki sonra ne yaptın?"

"Tekrar gittim. Geçen pazardı. Çantamı da yanıma alıp bir şeyler satıyormuş numarası yaptım. Günlerden pazardı ama annesi bir şey demedi. Beni içeri aldı.

"Oraya adım atar atmaz bu işin sonunu getiremeyeceğimi anlamıştım. Mutfakta öylece durup kadına baktım ve kendi kendime, Üzgün görünüyorsun, dedim. Sebebini biliyorum. Böyle hüzünlü olmanın sebebini biliyorum." Bir an duraksıyor, sonra Evelyn'le göz göze geliyor. "Hayalet gördün mü hiç?"

Evelyn, "Hayır," diye yalan söylüyor.

Rowan'ın ayağı yeri dövüp duruyor.

Evelyn sigarasından keskin bir nefes çekiyor, sonra, "Bir kere," diyor.

"Anlat," diyor Rowan. "Ne gördün?"

"Anlatamam." Evelyn başını iki yana sallıyor. "Özür dilerim."

"*Anlat*. Ben sana anlatıyorum." Sesi yükseliyor. "Sen de *bana anlat*."

Evelyn nefesini bırakıyor. Bunu hiç kimseye anlatmamıştı. Tek bir kişiye bile. Yavaş yavaş, "Bir keresinde..." diyor, "gece uyandığımda küçük bir kız gördüm. Odamın bir köşesinde duruyordu. Yalnız bir hâli vardı. Yanına gitmek istedim. Onu avutmak istedim, ben de yatağımdan kalktım, ona doğru giderken..." Bocalıyor. "Onun benim olduğunu anladım. Benim kızımdı. Ve ona sarılmama ihtiyacı vardı. Ben de ona sarılmak istiyordum, öyle çok istiyordum ki. Ama ona dokunacak kadar yaklaştığımda başka tarafa döndü. Duvarın içine girdi." Evelyn titriyor şimdi. *Ağlama. Sakın ağlayayım deme.*

"Korktun mu?"

Evelyn onun bakışlarına karşılık veriyor. "Evet," diyor. "Evet, korktum."

Rowan ona doğru eğiliyor. "Ben de bir hayalet gördüm," diyor. "O gün. Michael'ı gördüm. Orada, annesinin mutfağında duruyordu, sen şimdi ne kadar netsen onu da tıpkı öyle gördüm."

Evelyn'in kalbi şakağında, boğazında.

"Parmağını doğruca bana uzatmıştı, ağzı oynuyordu ama bir şey duyamıyordum. Hani şu resimlerdeki gibi, ne söylediklerini açıklayan yazılar yoktur ama sen yine de içlerinde cinayet işleyecek bir hiddet olduğunu anlarsın ya. Oradan çıkmaktan başka bir şey düşünemiyordum. Gitmeye çalıştım. Ama annesi çoktan ne olduğunu tahmin etmişti. Beni evde tutmaya çalışıyordu."

"Nasıl? Nasıl tahmin etmişti?"

Rowan avuçlarını açıyor. "Bilmiyorum. Ama adını söyledi. 'Michael' dedi."

Evelyn diğer odadan gelen tencere tava seslerini duyabiliyor, anneyle çocuğun birbirine karışan alçak seslerini de öyle.

"Tek yapmam gerekenin ona gerçeği söylemek olduğunu düşündüm. Çünkü bilmediğine emin olabilirsin. Hiçbirini bilmiyor. Kardeşinin ona yazdığı mektupta işin aslını anlatmadığına emin olabilirsin."

"Ne demek istiyorsun?"

"Onu ben öldürdüm," diyor. "Kadının oğlunu ben öldürdüm." İşe yaramayan kolunu kucağında tutarak öne arkaya sallanıyor. "Kardeşin yaptırdı bu işi bana."

Bir an için zaman durmuş gibi oluyor. Sonra Evelyn'den bir ses çıkıyor, boğuk bir kahkaha. "Saçmalık. O –Ed– asla öyle bir şey yapmaz."

"Nereden biliyorsun?"

"O... iyi bir adamdır da ondan."

"Öyle mi? Bundan nasıl o kadar eminsin?"

Evelyn bir an gözlerini kapatıyor. Başını iki yana sallıyor. Buna ne diyebilir ki?

Beni hep sevmiştir. Eskiden beni örnek alırdı. Müttefikimdi. Kendimi onun daha cesur, daha iyi tarafı gibi hissetmemi sağlardı.

Biliyorum işte.

Rowan'ın sesi daha yüksek şimdi, neredeyse bağırıyor. "Madem bunu kesin olarak biliyorsun, o zaman burada ne işin var?"

Evelyn başını iki yana sallıyor. "Özür dilerim. Sanırım... Bilmiyorum sanırım."

Bunu duymak istemiyor. Rowan'ın söylemek zorunda olduğu şey her neyse artık. Öte yandan duymak zorunda olduğunu, ikisinin birlikte bir şeyi serbest bıraktıklarını ve artık bu iş tamamlanana kadar bir yere gidemeyeceklerini biliyor.

Rowan bir sigara daha yakıyor, iki büklüm oturup kelimelerini ikisinin arasındaki boşluğa âdeta tükürüyor.

"Cephe hattına yaklaştığımız anda, içime doğmuş hissin doğru olduğunu anladım: İşler kötü gidecekti. Albert'tan geçtik. Bütün evlere kalaslar çakılmıştı. Sanki kentten veba geçmişti. Kilisenin üstüne asılmış, kucağında bir çocuk tutan bir melek vardı. Batmakta olan bir geminin burnunda duran bir kadın gibi görünüyordu.

"O kilisenin yanında saatlerce beklettiler bizi. Michael'ın bir sıkıntısı vardı. Titriyordu. Yanına oturdum. 'İyi misin, ahbap?' dedim. Bana baktı. Bir şey söylemeye başladı. Galiba daha önce başlarına gelenlerden bahsetmeye çalışıyordu. Cepheye gitmeden önce buradan geçtiklerinden. Ama kendinde değil gibiydi, söylediklerinde tutarlı bir taraf yoktu.

"Konuşanlardan kimse hoşlanmazdı. Yanlarında çenenin düşmesinden kimse hoşlanmazdı. Hepimiz orada oturuyorduk, millet Michael'ın gevezelik ettiğini duyup, 'Şunu sustur,' diye söylenmeye başladı. Tepelerinin atmaya başladığını anlayabilirdin. Michael'a, 'Şimdi zamanı değil. Bunu sen de biliyorsun. Özür dilerim ama seni dinleyemem. Devam etmek zorundayız,' dedim. Michael bunu duyunca yeniden sessizliğe büründü. İyi olduğunu zannettim. Sahra mutfaklarının birinden biraz çay getirdiler, biraz yiyecek de vardı. Sigara içtik. Michael sessizdi. Vakit iyice geç olana kadar bekledik, hava kararınca cepheye doğru yola çıktık. Ay yoktu, bu da bir bakıma iyiydi çünkü ay olması kötüydü."

"Niye?" diyor Evelyn. "Niye kötüydü?"

Rowan küçümseyen bir ifadeyle ona bakıyor. "O zaman karşı taraf seni görebilir, değil mi? En kötüsü de dolunay zamanlarıydı."

Ben de ayla bir anlaşma yaptım. Berrak gecelerde bana seni getirecek.

Evelyn ürperiyor. *Ne aptal ama.* Tabii ya.

"Uzun süre yürüdükten sonra, herhalde saat sabahın ikisi üçüydü artık, yaklaştığımızı kokudan anladık."

"Nasıl?"

"Leş gibi kokuyordu da ondan. Cehennem çukuru gibi. Ardından çamur da başladı. Kalasların üstünde yürüyorduk. Düşersen boğulurdun. Çamura saplanmış askerlerin, atların bağırıp durduklarını duyabilirdin. Yanlarından geçip gitmek zorundaydın. Önündeki adama tutunup yürümeye devam etmek zorundaydın. Çok hızlı gidemezdin. Daha da yaklaştıkça, bizim devralacağımız hattan ayrılan askerleri hissedebiliyorduk."

"Nasıl?"

"Bize doğru geliyor, karanlıkta ite kaka yanımızdan geçiyorlardı. Ellerinden geldiğince hızlı ilerliyorlardı. Oradan uzaklaşmak için can attıklarını anlayabiliyordun. Yanımızdan geçerlerken, çamura yuvarlanmayalım diye çömelmek zorunda kalıyorduk. Karanlıkta fısıltıyla onlara nasıl olduğunu soruyorduk. Gittiğin yerin nasıl bir yer olduğunu bilmek istersin. Sadece, 'Rahat, ahbap, rahat,' diyorlardı." Susuyor, kısa, sert bir kahkaha atıyor. "Gerçi hep öyle söylerlerdi ya."

"Karanlıkta kimsenin yüzünü göremezsin ama bazen Almanlar şu işaret fişeklerinden gönderirdi, büyük, kırmızı havai fişeklere benzeyen şeyleri. Bize şöyle iyice bakabilmek için arada sırada ateşliyorlardı onları. Michael arkamda yürüyordu. Tam bir fişek patladığı sırada arkama bakmış bulundum ve yüzünü gördüm. Öylece durmuş, bir yere gözlerini dikmişti ve tam önünde siper duvarından dışarı bir el uzanıyordu. Ben de yanından geçmiştim ama görmemiştim."

"Nasıl?" Evelyn öne eğiliyor. "El oraya nasıl gelmiş?"

"Siper kazarken yaparlardı. Kötü bir araziyse, üstünde uzun süredir çarpışılıyorsa ve yeniden siper kazılması gerekiyorsa cesetleri delip geçmek zorunda kalırlardı. Başka çareleri yoktu.

Ama Michael manzara karşısında kendisini kaybedip bir ses çıkarmaya başladı. Alçak bir sesti ama bir türlü susmak bilmiyordu. Şöyle bir şeydi: *Oh – oh oh oh oh oh.*"

Burada bile, bu odada otururken bile korkunç geliyor kulağa. Evelyn burada bile Rowan'ın susmasını istiyor.

"Herkes ona çenesini kapatmasını fısıldayıp duruyordu. Ama Michael devam etti. Sanki onları duyamıyordu. *'Oh oh oh oh oh.'* Yüzbaşı Montfort hattın ön tarafından ite kaka gelip Michael'ın yakasına yapıştı ve çenesini tutmazsa o pis gırtlağını keseceğini, böylece onu sonsuza kadar susturacağını söyledi. İşe de yaradı. Michael bunu duyunca sustu. Yeniden yürümeye başladık. Ama onun sarsıldığını duyabiliyordum. Sanki kelimeler içine kaçmış gibiydi. Sırt çantasının beline çarpıp durduğunu duyabiliyordum.

"Cephe hattına girdiğimizde cehennem ateşi gibi mermi yağıyordu. Göreve geldiğimizi bildirdik. Çavuş işbölümü yaptı. Michael çökmüş vaziyette oturuyordu ama orada değildi sanki. Onu biraz olsun sakinleştirebilmek için söyleyecek bir şeyler bulmaya çalıştım ama bulamadım. Çavuş, Yüzbaşı Montfort'un yeraltı sığınağına bir mesaj götürmemi söyledi. Yüzbaşı telefonda birine bağırıyordu. *Sikerim bu işi, sikerim şu işi.* Bizden önce orada olan şerefsizler aceleyle gitmiş, kimse geriye bir şey bırakmamış. Ne bilgi var ne bir şey. Kaçıp gitmişler sadece.

"'Hind,' dedi yüzbaşı. 'Destek siperinin arkasında bir yığın ceset var. Beş kişi al, kürek bulun ve gidip o zavallı puştları gömün. Ve Hart,' dedi, 'O hıyarı da al. Bağıra çağıra burayı yıkmasını istemiyorum.'

"Ben de kendi kendime, cepheden biraz uzaklaşırsak belki Michael'ı sakinleştirebilirim, diye düşündüm. Arada sırada hepimiz keçileri kaçırırız. Ama etrafında keçileri kaçırmış birini istemezsin. Salgın gibi yayılır yoksa.

"Michael'ı alıp dört de başka adam buldum, çantalarımızı bıraktık ve destek siperini takip ederek geriye doğru hareket etmeye başladık. Yüzbaşı Montfort nereye bakacağımı söylemişti

ama oraya yaklaşınca aramamıza gerek kalmadı. Her yer sinek doluydu."

Son sigarasının ucuna değdirerek bir tane daha yakıyor.

"Dışarı tırmandık. Eğilmek zorundaydık çünkü cephe hattının gerisindeydik ama o kadar da geride değildik. Orada yer o kadar çamurlu değildi. Neden bilmem. Çamur olsaydı cesetler batar giderdi. Ama şimdi gömülmeleri gerekiyordu. Hâlâ mermi yolluyorlardı ve inan ki gerçekten çok gürültü vardı ama sineklerin sesi başka her şeyi bastırıyordu." Önündeki boşluğa bakıyor. "Oradaki son birlik, asker arkadaşlarını öylece açıkta çürümeye bırakmıştı.

"Böylece yüzümüze atkı bağlayıp başladık kazmaya. Yattıkları yerin az uzağında kazıyorduk. Ortalık fazla uzaklaşılamayacak kadar karanlık ve tehlikeliydi. Onları oldukları yere gömmek zorundaydık. Altı kişiydik, ikişer kişi bir mezar kazıyordu. Ben Michael'la çalışıyordum, durmadan iyi olup olmadığını soruyordum. İyiyim diyor ama dönüp dönüp kusuyordu. Gerçi hepimiz kusuyorduk, o yüzden bir tuhaflık yoktu ortada.

"Arada sırada şu fişeklerden biri daha atılıyordu ve yere yatmamız gerekiyordu, biz de kazdığımız mezarlara atlıyorduk. Amma iyi iş lan, diye düşünüyorum. Başımıza bir şey gelecek olsa hazır gömülmüşüz işte. Tek yapmaları gereken gelip yukarıdaki toprağı üstümüze atmak. Ama öte yandan, gömmek için bu mezarları kazdığımız zavallı hergeleler de vardı, o zaman onlara ne olacaktı? Mezarımı paylaşmaya pek hevesli değildim doğrusu.

"Künyelerine bakmaya çalışıyorduk ki haçların üstüne isimlerini yazabilelim. Bunu daima yapmak zorundaydın, böylece tahtalıköyü bin parçaya ayrılarak boylamadılarsa, her şey sona erdikten sonra bulunma şansları olurdu. Michael birinin künyesine bakmaya çalışıyordu ama künye ellerinden kayıp duruyordu. 'Ver bana,' dedim. 'Bir de ben bakayım.' Eğildim ve..."

Susuyor.

"Bir top mermisi indi. Bizden yirmi metre falan ötede pat-

lamış olması lazım. Kendime geldiğimde hiçbir şey göremiyordum. Arazinin yarısı ağzıma burnuma dolmuştu, her şey öncekinden daha karanlıktı ve orada durmuş tükürüyor, gözlerimi görebilecek kadar temizlemeye çalışıyordum.

"Fenerimi yaktım. Herkes durmuş gözündeki, ağzındaki toprakları siliyordu. Michael yoktu. Ona seslenmeye başladım. Her tarafı aradım ama yoktu.

"Herkes oradaydı, bir tek o yoktu. Gömmem gereken cesedin üstüne biraz toprak atıp bıraktım ve diğer askerlerle birlikte sığınağımız olacak siper parçasına döndüm. Ama Michael orada değildi. Ben de Yüzbaşı Montfort'a gittim ve ona Er Hart'ın ortadan kaybolduğunu söyledim.

"'Ne demek kayboldu?' dedi.

"'Yok işte,' dedim. 'Bir top patladı, Michael yok oldu.'

"'Top patladığını gayet iyi biliyorum,' dedi. 'Aşçıların ikisi öldü.'

"Çok iyi duyamadığım için başımı salladım. Kulaklarımda başka her şeyi bastıracak kadar gürültülü bir çınlama vardı.

"'Başın kan içinde,' dedi yüzbaşı. 'Cephe gerisine gidip baktırsan iyi olur.'

"Konuşmasını duymaktan ziyade dudaklarını okuyordum, ıslık sesi öyle yüksekti ki.

"Böylece cephe gerisine gittim. Bir yandan da Michael'ı arıyordum, görür müyüm diye etrafa bakınıyordum ama hiçbir yerde yoktu."

"Ama kuşkusuz..." Evelyn öne eğiliyor.

"Ne?"

"O da gömülmüş olabilirdi kuşkusuz, değil mi? Top yüzünden? Bakmak kimsenin aklına gelmedi mi?"

Rowan başını iki yana sallıyor. "Gömülmediğini biliyordum," diyor. "Sahra hasta ve yaralı bakım noktasına gittim. Orası çok kalabalıktı, top bombardımanı çok kötüydü. Durumum acil olmadığından yaramı sarmaları biraz vakit aldı. Orada da, eğer vurulduysa o zaman buraya gelmiş olabilir diye düşünerek

Michael'a bakınmayı sürdürdüm. Sonunda bana baktıklarında, bombardımanı anlatıp kimseyi yatırıp yatırmadıklarını sordum. Hangi birlikten olduğumu sordular, söyleyince de buraya daha önce bizden ipe sapa gelmez şeyler söyleyip titreyen birinin geldiğini anlattılar. Onu sedyeye yatırmışlar ama ortadan kaybolmuş. Birliğine dönüp dönmediğini sordular. Bilmiyorum dedim. İşte o zaman hakikaten fena bir his doğdu içime.

"Cephe hattına döndüğümde Michael hâlâ ortada yoktu.

"Gece çöktü, hâlâ geri gelmedi.

"Sabah olup da yoklama için sıraya girdiğimizde hiç uyumamıştım, Michael da hâlâ yoktu. Herkes sanki nerede olduğunu bilmem gerekirmiş gibi bana bakıyordu.

"Gidip Yüzbaşı Montfort'u görmemi söylediler. Yüzbaşı bana bağırmaya başladı. O da uyumamış gibiydi. İçiyormuş. Subayların üstünden viski kokusunu daima alabilirdin." Sesi acı. "Bize öyle bir şey verilmezdi. Ön cepheye gitmeden önceki sabahlarda rom tayını dağıtılırdı bir tek.

"Bana bağırıyordu, bir şey görmüş müyüm. Mermiyle öldüğünü mü düşünüyormuşum ya da ne düşünüyormuşum?

"Benim aklımdaki tek şeyse yaralı merkezindeki doktor ve söyledikleriydi. Bana söylediği ortaya çıkarsa kabak benim başıma patlardı. Ben de yüzbaşıya doktorun söylediğini anlattım. Yüzbaşı da hemen oraya, revire gitti. Bütün sabah dönmedi."

Başını iki yana sallıyor. "O sabah siperlerde takıldık. Öyle bir yerde olmak çarpışmaya katılmaktan kötüydü çünkü hareket edemiyordun. İçinde tutmak zorundaydın. Oraya tıkılıp kalmıştın. Dünyadaki en kötü şeyin orada olduğunu, bizim de sırf ona bakalım diye orada olduğumuzu düşünüp duruyordum. Çünkü kimse görmediği takdirde, bunun mümkün olduğuna kimse inanmazdı."

Sigarasını ezerek söndürüyor. "Kimsenin bilmek istediğinden değil ya."

Evelyn yumuşak bir sesle, "Ben bilmek istiyorum," diyor. "Bu yüzden buradayım."

Ne var ki Rowan onu pek duyuyormuşa benzemiyor. Bir sigara daha yakarak, "Dünyanın en kötü şeyi değilmiş," diyor. "İşin sonunda öyle olmadığı anlaşıldı.

"Yüzbaşı Montfort öğleden sonra geri geldi. Sığınağımın önünden geçtiğini gördüm. Bir saatlik uyku molasındaydım. Ama uyuyamamıştım. İçimde bir his vardı. Hakikaten de yüzbaşı hemen beni çağırttı. Er Hart tutuklanmıştı. Cephenin birkaç kilometre gerisinde bir çiftlik evinde yakalanmıştı. Orada ateş yakmış, başka bir alaydan bir subay da dumanı görüp onu bulmuş ve tutuklamış.

"Beni uzun süre bırakmadı. Michael hakkında her şeyi bilmek istiyordu. İyi bir çocuk olduğunu söyledim."

"Dinledi mi?" diyor Evelyn. "Seni dinledi mi?" Kardeşinin dinlemiş olmasını istiyor, bunu birden dünyadaki her şeyden çok istiyor.

Rowan omuz silkiyor. "Birkaç soru daha sordu, sonra gitmeme izin verdi."

Kanapede arkasına yaslanıyor Rowan.

"Top arabalarının tekerlerinin," diyor, "yanlarına bağlanmış askerler görürdün. 'Bir numaralı sahra cezası' derlerdi buna. Kolları iki yana açılmışken lanet olası çarmıha gerilmiş gibi görünürlerdi, dizlerinin üstüne çökmüş hâlde, yolun kenarına öylece bırakılırlardı. Onlara bakmamız gerekiyordu. Bu gösteriyi idare eden yavşaklar öyle istiyordu. Bakmamızı, onları aşağılayıp utandırmamızı istiyorlardı. Ama hiç yapmazdık. Yanlarından geçerken hep başımızı çevirirdik ki zavallı hergeleler biraz da olsa rahat etsin."

Evelyn başını sallıyor. *Ben de öyle yapardım. Ben de aynısını yapardım.*

"O gece ne zaman gözümü kapasam, kollarından bağlanmış hâlde Michael'ı gördüm. Anlayacağın öyle bir şey yapılacağını zannediyordum.

"Ertesi sabah Yüzbaşı Montfort yine beni çağırttı. Hart'ın firar sebebiyle askeri mahkemeye çıkarılacağını söyledi. Mahke-

mede birisinin onun lehine konuşmasına izin verildiğini söyledi. 'Sanık şahidi' denirmiş buna. Hart'ın beni istediğini söyledi.

"Mahkemenin ne zaman olacağını sordum, perşembe dedi. Bugün günlerden ne diye sordum, salı dedi."

Başını kaldırıp Evelyn'e bakıyor, yeniden konuşmaya başlamadan önce bir sessizlik oluyor.

"İşte o zaman neler olacağını anladım, yemin ederim ki. Başından sonuna anladım. Hepsi sanki bir kitapta yazılıymış gibi, İncil gibi. Sanki sayfaları çevirerek son sayfaya hemen varıp son satırı okuyabilirmişim gibi."

Evelyn başparmaklarını sıkıp sıkıp açıyor. Eksik parmağı canını yakıyor. "Sonra ne oldu?" diyor. "Mahkemede ne oldu?"

Rowan ayağa kalkıyor, pencereye doğru gidip ellerini ceplerine sokarak dışarı bakıyor. "Bana hiç iş düşmedi. Onu göremedim bile. Üniformalarında kırmızılıklar olan iki askerle küçük bir odada başbaşa kaldım. Yalnızca birkaç dakika sürdü. Doğru kelimeleri bulup söyleyemedim. Onlara her şeyi yanlış anladıklarını, gördüğü son çarpışmanın ardından Michael'ın berbat durumda olduğunu söylemek istiyordum ama onun yürüyüş sırasında bağırmasıyla ilgili sorular sorup durdular. Kardeşin bunu zaten anlatmış, yani Michael kafalarında belli bir şekilde yer etmişti ve benim söyleyebileceğim hiçbir şey yoktu, hepsi bu."

Dönüyor, şömineye gidip ızgaraya tükürüyor ve başını şömine rafına koyduğu sağlam koluna dayıyor.

Evelyn artık iyice erimiş mumun ışığında onu izliyor. Bu ufak tefek adamı; gömleği belinden yukarı sıyrılmış, askıları iki yanından sarkıyor.

Yumuşak bir sesle, "Onu göremedin mi öyleyse?" diye soruyor.

Rowan başını ona doğru kaldırıyor. Uzun bir süre sessiz kalıyor. "O zaman görmedim.

"Cephe hattının o kısmından sonunda çıkar çıkmaz bizi toplayıp Er Hart'ın suçlu bulunduğunu ve kurşuna dizileceğini söylediler. Sadece o lafın kafamda dönüp durduğunu duyabiliyor-

dum. *Kurşuna dizilecek, kurşuna dizilecek, kurşuna dizilecek.* Benim suçum, diye düşündüm, onu bulmam gerekirdi. Geri getirmem gerekirdi. Ona söylediler mi, diye düşündüm. Ona söylediler mi? Annesine söylediler mi? Çünkü gönderdiği keke bakılırsa annesi buraya gelip veda etmek isteyecektir."

Kısa, acı bir kahkaha atıyor.

Evelyn, "İzin verdiler mi?" diyor. "Anne babaya veda etmeleri için izin verdiler mi?"

Rowan yüzünde tam bir küçümseme ifadesiyle bir homurtu çıkarıyor. "Sence? Oğulları nalları dikmeden önce ona el sallasınlar diye onları bir otobüse bindirmişler midir sence? Böyle bir şey için onları getirirler mi sence?"

Elbette hayır. Evelyn boğazında yükselen safrayı hissediyor. Bastırmak için bir sigara daha yakıyor.

Rowan başını iki yana sallıyor. "Ben bunları düşünüp dururken Yüzbaşı Montfort konuşmaya devam etti, bir listeden isimler okuyordu. Ben pek doğru dürüst duymuyordum. Sonra millet bana, 'Kötü talih işte, değil mi?' dedi. 'Ne?' diyorum. 'İdam mangası konusu,' dediler. 'Arkadaşını vuracak olmak ne kötü bir talih.' İşte o zaman anladım. Duymamıştım. Ama kardeşin adımı okumuş."

Başını kaldırıp Evelyn'e bakıyor.

"O yavşak, şerefsiz kardeşin adımı okumuş."

Rowan titriyor.

Evelyn nöbet başlamasın diye dua ediyor. Olmaz. Şimdi değil.

"Bana, 'İstersen gidip onu görebilirsin,' dediler. 'Buna sevinebilir.' Sanki bana lütufta bulunuyorlarmış gibi. Benim ona veda etmemle sanki *ona* lütufa bulunuyorlarmış gibi. *Naber, ahbap? Kurşuna dizme işi için kusura bakma. Benim yapacak olmam ne kötü talih. Son bir arzun var mı? Annene iletmek istediğin bir şey?*

"Saat yedide gidip onu görebileceğimi söylediler. Gitmedim. Onun yerine ormana gittim, orada oturup düşündüm. Michael ne düşünüyordu acaba? Kendi başına? Oraya gitmem gerektiğini, onu görmem gerektiğini biliyordum ama yapamadım."

Yüzünde tam bir ıstırap ifadesiyle Evelyn'in önünde duruyor. "Neden gidemediğimi anlıyor musun? Anlıyor musun?"

"Evet," diyor Evelyn. "Evet, anlıyorum."

Rowan yine başını ellerinin arasına alıyor. Kafası bir kere, iki kere sarsılıyor. Yeniden konuşmaya başladığında, onun da bunun bir an evvel bitmesine ihtiyacı varmış gibi kelimeler ağzından hızla dökülüyor. "Sabah bizi hiçliğin ortasında bir yere yürüttüler. Orada bir kütük vardı." Duruyor. "Bir kütük vardı, öylece toprağa sokulmuş. Bizi onun önüne dizdiler. Sonra onu getirdiler. Kafası çuvalla örtülmüştü, doğru dürüst ayakta duramıyordu ve sarhoş gibi bir hâli vardı. Belki sarhoştu. Neler olup bittiğini anlamasınlar diye öncesinde bol bol içki verdiklerini söylemişti biri. İki yanında birer kişi vardı ama kendi ayaklarının üstünde durmuyordu. Adamlar onu tozun toprağın içinde sürüklüyordu.

"Kardeşin bizi denetlemek için sırayı geziyordu. Elimde tüfek vardı ve, Onun yerine seni vurabilirim, diye düşündüm." Evelyn'e bakıyor. "Yapardım da. Seve seve yapardım. Ama o zaman ben de kurşuna dizilirdim. Halbuki Dora'm vardı ve evime dönmek istiyordum." Sesi çatlıyor. "Tek istediğim evime dönmekti.

"Onu kütüğe bağladılar. Altına işediğini görebiliyordum. Büyüğünü de yapmıştı. Öyle yakın ki kokusunu alabiliyordun. Bize sessiz olmamız söylenmişti. Sessizce duracaktık ki nerede olduğumuzu anlamasın. Öyle boktan bir sessizlik vardı ki. Michael burada olduğumu biliyor mu, diye düşündüm. Anlayabilir mi?

"Ona bir şey söylemek, bu işte tek başına olmadığını bilmesini sağlamak istedim ama yapamadım. Hem zaten yalan söylemiş olurdum. Çünkü ne de olsa tek başınaydı, değil mi?"

Ellerini yüzüne kapatıyor; başı, parmaklarından oluşan kafesin içinde kalıyor.

"İşte o sırada bir şey söylemeye başladı. Annesini çağırıyordu. *Anneciğim, anneciğim, anneciğim.*"

Evelyn elini ağzına kapatıyor.

"Ben de dua etmeye başladım. Önceden okulda dua edilirken yalnızca azıcık dudaklarımı oynatırdım hep. Hayatımda hiç doğru dürüst dua etmemiştim. Kafamda tek bir şey dönüp duruyordu. Biz günahkârların günahlarını affet. *Biz günahkârların günahlarını affet.* Dua ederken kendi kendime, *Ne için dua ediyorsun sen, Rowan?* diye sordum. *Seni dinleyen kimse yok, değil mi?* Ben de duayı bıraktım. Sonra kardeşin gidip Michael'ın kalbinin üstüne beyaz bir mendil yerleştirdi."

"Bir planım vardı. Açığa ateş edecektim. Böylece onu ben vurmuş olmayacaktım ama sonra yanımda duran asker, Er Jones – niye seçildiğini anlardın, taş kalpli pezevengin tekiydi, bana bir şeyler fısıldadı. Nişan al, ahbap, dedi. Ona iyilik etmiş olacaksın. Mendile nişan al. Düzgün ateş et.

"Sonra emir verildi, silahımı kaldırıp ateş ettim.

"Ateşten sonra Michael'ın vücudu gevşemiş, başı öne düşmüştü. Kardeşin ona doğru gitti. O da doğru dürüst ayakta duramıyordu. Ama ölmediyse onu vurması gerekiyordu. Çuvalı çıkarmak için uzandı."

Rowan bir an boşluğa bakıyor. Sonra ürperiyor.

"Bakamıyordum ama silah sesi gelmedi. Demek ki ölmüştü.

"Ondan sonra yürüyüp oradan uzaklaştık. Sonra da ben titremeye başladım. Ve kolumu hissedemiyordum. Ateş eden kolumu. O kol ondan sonra çalışmaz oldu, bir daha da hiç çalışmadı."

Askıyı çıkarıyor, kolu pörsümüş ve işe yaramaz biçimde yanından sarkıyor. Rowan kola vuruyor. Şiddetle vuruyor. Durmadan, durmadan vuruyor.

Ada hamurları avucunda özenle yuvarlarken bir yandan da eskiden söylemeyi pek sevdiği bir ezgiden bir parçayı mırıldanıyor. Tencerenin kapağını kaldırıyor. Güveç saatlerdir hafif hafif kaynıyor, artık koyu, parlak bir kahverengine dönmüş. İçinde iri bir parça et, sebze tarhındaki son havuçlar ve Jack'in pazar günü ona verdiği balkabağı var. Balkabağını kesip de turuncu kabu-

gun açılarak altındaki daha da parlak etli kısmı açığa çıkardığını görmek harikaydı. Ada hamurları kepçe ile birer birer güvece atıyor, hepsi sosun yüzeyine çıkınca da kapağı yeniden kapatıp elindeki unları silkeliyor. Hareket etmek kolay geliyor. Aynı anda hem kendisi gibi, hem de kendisi değilmiş gibi hissederken üstünde bir hafiflik var.

Ellerini saçlarına götürüp tutamları kıvırıyor. Daha erken bir saatte su ısıtıp saçını yıkadı, hâlâ ıslakken sarıp tokalarla tutturdu. Bu akşam daha sonra açarsa saçları dalgalar hâlinde inecek aşağı. Jack eskiden buna bayılırdı. Saçlarının dalga dalga sırtına dökülmesine bayılırdı. Bir mum yakıp masaya götürüyor. İki şişe siyah bira almıştı. Şişelerin birini açıp beklerken kendisine eşlik etsin diye bir bardağa dolduruyor.

Açık bir pencerede bir aile duruyor: baba, anne, kız, iki de küçük oğul. Anne aşağıdaki kararmış bahçeye ışığın sızıp çimenliğin sonundaki karaağaç ile çocuklarının bayıldığı salıncağı aydınlatmasını seyrediyor. Daha ileride tren rayları var. Kadın bu köyde, annesiyle babasının hâlâ yaşadığı hemen köşedeki evde büyüdü.

Savaş sırasında, kızı daha bebekken bahçeye çıktığında sahil şeridine doğru giden askeri trenlerin geçişini görürdü. İster çamaşır asıyor, ister küçük kızıyla oynuyor olsun, başlarda elindeki iş her neyse bırakıp çiçeklerle dolu bahçede durarak trenlere el sallamak heyecan vericiydi. Delikanlılar buna bayılırdı, yüzleri beklenti ve zevkle sarhoş hâlde onlar da deli gibi el sallar, bağırıp çağırır, öpücük gönderirlerdi. Tren durursa kadın kızını havaya kaldırır, pencerelerden içeri papatyalar ve karahindibalar uzattırır, askerler de çiçekleri kaparak kulaklarının arkasına koyardı.

Diğer taraftan da trenler gelirdi: Londra'daki koğuşlara doğru giden, yaralılarla dolu hastane trenleri. Kızı yanındayken hastane treni geçecek olursa, kadın çocuğu aceleyle içeri sokardı. Bu yüzden kendisini berbat hissetse de evinin o kadar yakınından binlerce yaralı ve ölmekte olan askerin geçtiğini düşünmekten hoşlanmıyordu.

Köylerinden yirmi yedi kişi hayatını kaybetmişti. Kilisenin hemen önüne bir anıt dikilmişti. Taşa kazınmış yirmi yedi isim.

Ama her nasılsa kocası sağ salim dönmüştü eve. Kadın o güne dek kendisini öyle aman aman talihli biri olarak görmemişti hiç. Ama artık talihli olduğunu biliyor. Bundan kaçış yok. Pazarları kilisede insanların gözlerini üstünde hissediyor. Niye o? Niye onun kocası? Onları bu kadar özel kılan ne?

Kadın dikleşiyor. Trenin geldiğini duymadan önce hissediyor. Sonra tellerin hafif tıkırtısı geliyor. Tık tık, tık tık, tık tık.

"İşte geliyor," diye fısıldıyor.

Kızı elini annesininkinin içine koyuyor. İki oğlu eteklerine yapışıyor. Kocası hepsinin arkasına geçiyor.

Tren, düşünmelerine bile fırsat kalmadan bir buhar ve ses karmaşası hâlinde geliyor. İki standart vagon, sonra ortada tavanı beyaza boyanmış farklı bir tane. İçindeki tabutu, vagonun mor döşemelerini, tabutun iki ucuna yerleştirilmiş çelenkleri ancak görüyorlar, ondan sonra tren gözden kayboluyor.

Kadın nefesini bırakarak ailesine, kocasının güçlü kollarına ve kendi güzel talihine yaslanıyor.

Ada arka kapının gıcırtısıyla Jack'in bahçe yolunda yürüyen ayak seslerini ancak bir buçuk saat bekledikten sonra duyuyor. Ayağa kalkıyor, eteğini ve saçlarını düzeltiyor. Sonra kapı açılıyor, işte orada, birahane, sigara dumanı ve dışarıdaki soğuk hava kokan kocası. Cüssesi kapı çerçevesini dolduruyor. Ada onu sanki ilk defa görüyor. Jack boğazını düğümlendiriyor.

Jack kapıyı arkasından kapatıyor, şapkasını çıkarıp paltosunun cebine tıkıyor. Etrafına bakınarak, "Neler oluyor?" diye soruyor.

"Seni bekliyordum." Bu sözler kulağa aptalca, çocukça geliyor. Ada mahcubiyetini ocağa giderek örtmeye çalışıp, "Yemek için yani," diyor. "Güveç yaptım."

"Güveç mi?" Jack havadaki tehlike kokusunu almaya çalışırcasına şüpheli bir tavırla etrafa göz gezdirerek yerine oturuyor.

"Hamur köftesi de var." Sesinin neşeli, kaygısız çıkmasına gayret ediyor. Bira biraz başına vurdu, içkiye alışkın değil. "Aç mısın?"

"Evet, açım."

Ada tabaklara kepçeyle yemek koyuyor, birini Jack'in önüne bırakıp kendisi de oturuyor.

Jack yine, "Tüm bunlar nedir?" diye soruyor.

"Neler?" Jack'e bira koyuyor.

"Bu." Eliyle işaret ediyor. "Neler oluyor? Hem sende de bir şey var. Bir şey yapmışsın."

"Öyle mi?"

Jack gözlerini kısıyor. "Bir şey farklı. Saçın."

"Ah, şey... Ben sadece – sarıp topladım." Yanaklarının ısındığını hissediyor.

Jack ona bakarak güveçten bir kaşık alıyor. "Niye yaptın bunu peki?"

"Ben... Biraz değişiklik iyi olur dedim."

Jack onaylarcasına başını sallıyor. Önce yavaş yavaş yiyor ama sonra tadını alınca yemeği kaşık kaşık ağzına dolduruyor ve bitirene kadar da konuşmuyor. Ağzını silerek, "Eline sağlık," diyor. "Başka kaldı mı?"

Ada ayağa kalkıp ona bir kâse daha yemek dolduruyor. Jack, kendisine doğru gelen karısını seyrediyor. Ada ancak iki lokma bir şey yedi.

"Bir şeyler dönüyor," diyor Jack. "Anlayabiliyorum."

"Ben... yalnızca bir şey yapmak istedim. Yıldönümümüz için. Kutlamak istedim."

"Yıldönümümüz pazartesiydi."

"Biliyorum. Ben sadece... Bugün kasabın önünden geçiyordum. Biraz et alayım dedim. Güzel bir şeyler pişireyim."

"Unuttun sanmıştım." Jack memnun görünüyor.

"Hayır." Ada başını sallayıp yerine oturuyor.

Kocana bak.

Kocan görülmek istiyor.

Yemek yiyen Jack'i, kaşığı kavrayan ellerinin büyüklüğünü, parmaklarındaki koyu renk tüy tutamlarını seyrediyor.

Birden aklına onu öpmek istediği geliyor. Ellerinin eklemlerinden öpmek. Bunu yapmayı düşünüyor – Jack kaşığını kaldırırken onu yakalayıp öpmeyi. Kolayca yapabilir. Aralarındaki mesafe fazla değil. Bu düşünce onu gülümsetiyor ve kızarmasına neden oluyor. Jack başını kaldırıyor ve Ada'nın ona baktığını görüyor.

"Ne?"

Ada başını sallıyor. Ama Jack onun düşüncelerinin birazını yakalamış gibi çünkü aralarındaki hava değişiyor. Çıtırdıyor. Ada, Jack'in yanaklarının kendisininkine denk bir şekilde renklendiğini görebiliyor. Yüzünde farklı bir sorunun biçimlendiğini. Jack yemeğini bitirip kaşığını tabağının yanına bırakıyor. Bir sessizliğin ardından, "Güzel olmuşsun," diyor. Sesi alçak.

"Teşekkür ederim."

Jack, Ada'yı ilginç bir hayvanmış gibi seyrederek gözlerinin içine bakıyor. Ada içinde eski, tazelenmiş bir güç hissediyor. Bir an öylece oturuyorlar, sonra Jack, "Gel buraya," diyor.

Ada ayağa kalkıp onun yanına gidiyor.

Jack uzanıp onun elini yakalıyor, başparmağını bileğinde gezdiriyor.

"Bugün neler yaptın?" diyor ağır ağır. "Güveç dışında."

"Ben..."

"Ne?"

Ada sessiz.

"Anlatsana."

Başparmağını hafif hafif Ada'nın bileğinde gezdirmeyi sürdürüyor. Dokunuşu Ada'yı eritiyor.. Ada masaya yaslanıyor.

"Ben... Ivy'yle konuşuyordum."

"Öyle mi?"

"Yarın onunla birlikte Abbey'ye gitmemi istiyor."

"Cenaze törenini seyretmek için mi?" Başparmağını hafifçe Ada'nın nabzına bastırıyor, Ada nabzının onda attığını hissedebiliyor. "Peki sen ne dedin?"

"Ben sadece..." Birdenbire ona söylememek, bunu onunla paylaşmamak gözüne çok yanlış görünüyor, böylece Ada Jack'e uzanıp elini sımsıkı yakalıyor. "Bugün daha erken saatlerde bir kadını görmeye gittim, Jack."

"Ne kadını?"

"Ivy'nin savaşta ziyaret ettiği bir kadın."

"Ya?"

"O" –Ada hafifçe gülüyor– "güya ölülerle konuşabiliyormuş." Aralarındaki hava yeniden değişiyor: Daha durgun ama hoş bir durgunluk değil bu. Yumruk gibi sıkılı. Ada Jack'in dokunuşunun gevşediğini, teninin teninden ayrılıp uzaklaştığını hissediyor. Jack elini bırakıyor.

"Walthamstow'da oturuyor. Öyle sıradan bir ev ki – görsen, aklına bile gelmez..."

"Ne gelmez?"

"Şey, işte... Öyle birinin orada yaşadığı."

Jack ellerini kucağında bitiştirerek sessizce oturuyor.

Ada alçak sesle, "İyi misin?" diye soruyor.

"Devam et," diyor Jack. "Bu kadını görmeye gittin. Neler olduğunu anlat."

Ada kendisini biraz hasta gibi hissediyor. *Orada neler oldu?* Hatırlayamıyor. Avuçları nemli. "Ben... yanımda bir fotoğraf götürdüm."

"Fotoğraf mı? Ne fotoğrafı?"

"Ee... Michael'in bir fotoğrafı. Kadına göstermek için."

"*Michael*'ın fotoğrafını mı götürdün?"

"Evet."

"Peki kadın ne dedi?"

"Fotoğrafa bir daha bakmamamı söyledi."

"Ne diye öyle bir şey söyledi?"

"Bunun bana yaramadığını söyledi."

Bütün öğleden sonra içinde yeşeren duygunun kocasının küçümsemesiyle beraber solduğunu, ayazda kalmış bir bitki gibi kıvrılıp öldüğünü hissediyor.

"Üstümden bir şey kalktı," diyor. "Kendimi daha hafif hissediyorum." Sesi sönüp gidiyor. Sözlerinin kulağa ne kadar saçma, ne kadar aptalca geldiğinin o da farkında.

Yeniden sessizlik çöküyor. Jack arkasına yaslanırken sandalyesinin hasır örgüsü gıcırdıyor.

"Kaç para verdin?"

"Ben..."

"Söyle hadi," diyor Jack. "Kaç para?"

Ada yutkunuyor. "On şilin."

Jack başını sallayıp ayağa kalkıyor. "Delisin sen," diyor. Ada'ya doğru geliyor, Ada bir an için onun kendisine vuracağını zannediyor ama Jack öyle bir şey yapmıyor; onun yerine parmağının ucunu karısının alnına dayayıp bastırıyor. "Senelerdir delisin. Lanet olası ölülerle yaşıyorsun. Sen de ölsen fark etmez. Eş olduğunu mu zannediyorsun? Gerçek bir eş olduğunu mu zannediyorsun?"

Ada ağzını açıyor, yeniden kapatıyor.

"Öyle mi zannediyorsun?"

"Ben... Şey yapacaktım... Aslında..."

Jack parmağını çekiyor ama Ada parmağın cildinde bastırdığı yerin alev alev yandığını hissediyor. Jack şapkasını kapıp başına geçiriyor.

"Gerçek bir eş değilsin sen," diyor. "Bir hayaletsin. Sefil bir hayaletten başka bir şey değilsin."

Victoria İstasyonu. Bir anne, yanında küçük oğluyla bariyerlere dayanmış duruyor. Doğru dürüst görebileceği bir yer kapmaya kararlı bir hâlde sabah sekizde gelmişti. Kapmıştı da. Trenin yanaşacağı boş platformu görebiliyor: Buckingham Sarayı Yolu'nun yanındaki sekiz numaralı platform.

Haberi gazetelerde okuduğu andan beri buraya gelmeyi, oğlunu babasını görmeye getirmeyi kafasına koymuştu. Oğlu artık neredeyse dört yaşında ve tıpkı babasına benziyor. Aynı mavi gözler, aynı güçlü çehre.

Onunla on beş yaşındayken tanışmıştı. İki sene sonra evlenmişlerdi. İki ay sonra da kocası uzaklara gitmişti. Oğulları, babası Fransa'dayken doğmuştu. Kadın gidip bebeği bir fotoğraf makinesine doğru kaldırarak fotoğraf çektirmişti. Kocası öldüğünde bu fotoğrafın yanında olduğunu biliyor çünkü eşyalarını göndermişlerdi. Postacı, kanlı üniformanın olduğu bir paket getirmişti, ceketinin içinden de kadının yazdığı mektuplardan bir deste ve onunla oğlunun birer resmi çıkmıştı. Dehşete düşmüş, inanamamıştı. Bebeğini bahçeye bırakıp kapıyı kilitlemiş, üniformayı yıkayıp kanı akıtmıştı. Çok fazla yıkamamıştı ama. Kumaşın kocasının kokusunu taşımaya devam etmesini istiyordu. Sonra da üniformayı bir terzi mankeninin üstüne geçirmişti.

Yatağının yanında tutuyor.

Bekledikleri uzun saatler boyunca oğlunu oyalamak zor oldu. Her türlü oyunu oynadılar, kadın ona babasıyla ilgili her şeyi anlattı, aklına gelen bütün hikâyeleri masal etti. Oğlunun ne zaman çişi gelse, platforma yapabilsin diye onu bariyerlerin üstüne kaldırması gerekti. Bu yüzden bazı tuhaf bakışlara maruz kaldı ama yerini kaybetmeye niyeti yoktu ve gün ilerledikçe herkes aynısını yapmaya başladı zaten; erkeklerin çoğu işlerini orada gördü. Etekleri tuhaf bir deniz yaratığı gibi etrafında kabararak yere çömelen bir kadın bile oldu.

Artık kalabalığın dört bir yanında kıpırdandığını hissediyor. Tren varmak üzere, vakit geldi. Oğlunu kucağına alıyor, çocuk kollarını annesinin boynuna doluyor. Kadın çocuğunun boynuna, kulağına, "Geliyor," diye fısıldıyor. "Baba birazdan geliyor."

Çocuk etrafına bakınıyor. "Nerede? Nerede?"

"Şşş." Oğlunun başını okşuyor. "Trenle geliyor."

Tren yaklaşıyor, kalabalıktan bir inilti yükseliyor, ondan sonra insanlar arkadan öne doğru itmeye başlıyor. Kadın sertçe bariyerlere yapıştırılıyor. Biri, "Kesin şunu! Burada çocuklar var. Durun!" diye bağırıyor.

Kadın çocuğuna daha da sıkı sarılıyor. İtişin şiddeti artıyor. Bariyerlerin diğer tarafında görevliler kesik, aceleci hareketlerle koşturuyor. Sonra tren istasyona girerken bariyerler yıkılıyor ve kalabalık oluk oluk dışarı akın ediyor. Kadın önce istasyonun çatısına doğru yükselen bu-

har ve dumandan bir şey göremiyor ama duman dağılınca vagonu seçiyor. İçeride elektrik lambası yanıyor. Delikanlıların bir kısmı vagonun tepesine tırmanmaya çalışıyor, her şey tam bir kargaşa içinde, dört bir yanda kadınlar yüksek sesle ve kendilerini hiç tutmadan ağlıyor.

Kadın eliyle göstererek, "İşte baban," diyor. "Orada."

"Babacığım!" diye bağırıyor çocuk. "Babacığım?" Oğlu çırpınıp kadının kollarından kurtuluyor ve öne doğru atılıyor.

Delikanlılar hâlâ kaldırıma akıyor. Oraya buraya koşturan, onlara geri çekilmeleri için bağıran polisler var etrafta şimdi. Kadının kafasında oğlunun koşan ayaklar altında ezildiğine dair korkunç bir görüntü canlanıyor. Çocuğun peşinden atılıyor ama iriyarı bir polis onu tutuyor.

Kadın çığlık çığlığa oğluna sesleniyor. Çocuğun yirmi adım ötede durmuş, deli gibi sağına soluna bakındığını görebiliyor. Sonra bir polis memuru duruyor, eğilip kafası karışmış oğlunun elinden tutarak çocuğu ona getiriyor. Anne eğilerek çocuğu kucağına alıyor. Ona sıkı sıkı, sımsıkı sarılarak oğlunun ensesine doğru hıçkırıklarla ağlıyor.

Burada hiçbir yerde sokak lambası yok gibi. Tek görünen binaların bel vermiş, alçak şekilleri ve tepenin eteğine seyrek bir biçimde saçılmış sarı ışıklar. Evelyn hangi taraftan geldiğini bilemiyor. Ancak birkaç adım attıktan sonra hatırlıyor: Tepeden aşağı, rıhtımların olduğu yerden.

Ayakları bacaklarının ucundaki uyuşuk birer kütleden ibaret. Rowan'ın evinde geçirdiği onca zaman boyunca, Rowan'ın konuştuğu onca zaman boyunca hiç ateş yakılmadı. Evelyn orada ne kadar kaldığını hiç bilmiyor; iki saat de olabilir, altı saat de.

İşçi kafesinden geçiriyor ve oturup sandviçini yediği köşedeki masayı görüyor, oturduğu sandalye düzgün bir biçimde masanın üstüne konmuş. Tepeden inince, artık ıssız olan dükkân sırasına varıyor; seyyar tezgâhlar asma kilitle kilitlenmiş, banklarda asık suratlı adamlar yok. Otobüs durağına kadar yürüyor. Görünürde otobüsten eser yok, tek sokak lambası da uzakta bir yerde titreşiyor; onun dışında sokak karanlık.

Aklına o geceyi Poplar'da geçirmek zorunda kalabileceği geliyor. Öyle bir şey olursa donarak ölür mutlaka. Rowan'ın evine dönüp kendisini içeri alsın diye ona yalvarır mı? Başını iki yana sallıyor. Her şey çok ağır ilerliyor: Düşünceleri yavaş, kanı yavaş. Tabii ki donmayacak. İş oraya gelirse buradan eve kadar veya hiç değilse otobüse ya da taksiye binebileceği bir yere kadar yürüyebilir. Primrose Hill o kadar da uzakta olamaz – ne kadardır, en fazla yedi, sekiz kilometre mi?

Ona doğru yürüyen bir şekil var. Soğuğa karşı iyice sarınıp sarmalanmış bir adam. Evelyn onun kendisini görüp görmediğinden emin olamayarak bir binanın yanına büzülüyor. Adam yakında yanından geçip gidecek. Rowan'ın sözleri aklına geliyor, düşman gecenin içinde birbirlerine bir şeyler fısıldayan askerleri neredeyse duyabiliyor: *Rahat, ahbap, rahat.*

Adam tek kelime etmeden geçip gidiyor.

Evelyn bir sigara yakmaya çalışıyor ama öyle titriyor ki beceremiyor. Ne kadardır böyle titriyor? Yeni mi başladı? Yoksa evden çıktığından beri böyle mi? Ya da daha öncesinden? Rowan'ın konuştuğu zamandan beri? Bilmiyor. Solunda çok katlı, bir sürü penceresi olan depolar yolun üzerinde yükseliyor. Cadde sessiz ama rahat bir sessizlik değil bu; ağır şeylerin, şimdilik durmuş ama yeniden harekete geçmeyi bekleyen vinçlerin ve gemilerin sessizliği.

Tam evden çıkmadan önce Rowan'a çocuğun mezarının nerede olduğunu sordu.

Onu oraya gömdüler.

"Elime geçen ilk fırsatta geri döndüm. Oraya giden yolu buldum. Bir pazar sabahı. Mezarını buldum. Onu köşeye gömmüşler. Topraktan anladım. Orası diğer yerlere göre daha yeni kazılmıştı."

"Haç koymamışlar mı?"

"Hayır. Ama oranın dört bir yanı tarlaydı. Cepheye yakın olanlar gibi değil, doğru düzgün kalmış tarlalar. Hepsini dolaştım – doğru düzgün otları olan doğru düzgün tarlalardı ve her

yer çiçek doluydu. Bir demet topladım. Mavi çiçekler. İsimlerini bilmiyordum. Onun için oraya bıraktım.

"Sana komik bir şey söyleyeyim mi? Memlekete döndüğümde aynı çiçeklerin bahçemde de olduğunu gördüm. Karım ekmiş. Hodan çiçeği deniyormuş. Cesaret içinmiş. Karım onları benim için ekmiş, gücümü korusunlar diye. Böylece eve dönebileyim diye. Ne diyorsun buna?"

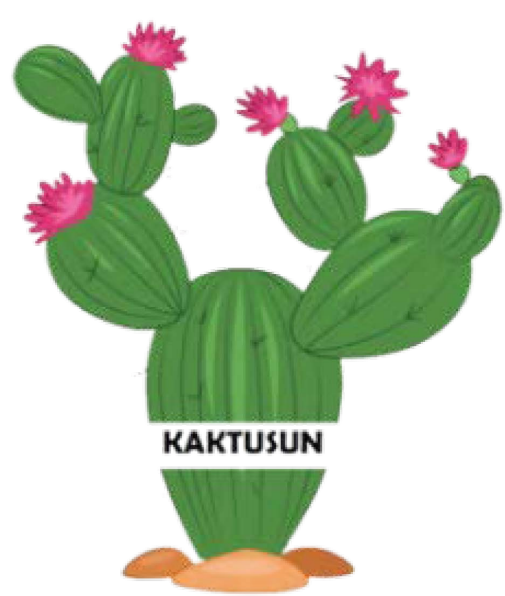
Cesaret.

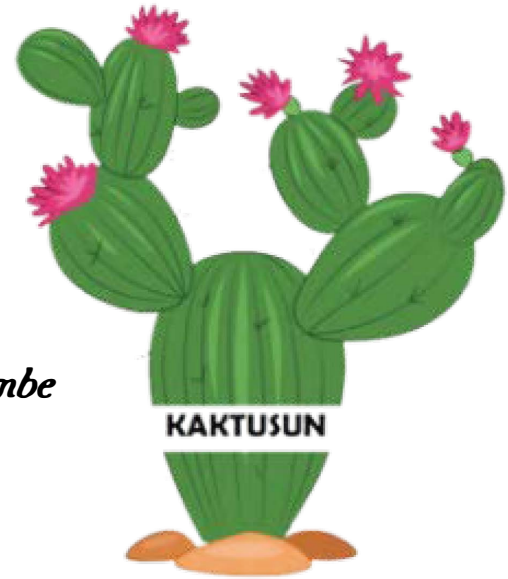
Evelyn bunun hakkında ne düşündüğünü bilmiyordu.

Şimdi burada soğuk caddede duruken bir şey fark ediyor: Beklediği bu görüşmeydi – birinin kendi gerçeklerini onunla paylaşmasıydı. Dört sene savaşın, iki sene de her gün sabahtan akşama kadar eski askerlerle uğraşmanın ardından istediği buydu, aradığı buydu. Birinin gerçekleri. Keyifleri değil, cesaretleri değil, yalanları değil. Dört yıllık savaşın ve iki yıllık savaş enkazının ardından kimse –ne Fraser ne kardeşi– onunla gerçeğini paylaşmamıştı.

Şimdi artık dinledi. Şimdi, bu şehirde nehrin yukarı kısımlarında oturan birinin, kardeşinin, Rowan'a arkadaşına ateş etmesi emrini veren adam olduğunu biliyor.

Şimdi bu gerçek içine girdiğinden, onun bir parçası hâline geldiğinden, gerçeğin olması gerektiği gibi elmas keskinliğinde ve ışıltısında değil; aksine gölgeli, korkuya, tere, çamura ve balçığa bulanmış hâlde olduğunu fark ediyor. İçinde ne bir hafiflik var, ne bir cevap, ne de umut.

5. GÜN

11 Kasım 1920, Perşembe

Uyandığında Jack orada değil, Ada bunu daha gözlerini açmadan biliyor ve yatakta doğrulup oturduğunda, battaniyenin ona ait tarafının düzgünce durduğunu odanın karanlığında bile seçebiliyor. Bir gece önce elinden geldiğince uyanık kaldı ve Jack'in birahanede olduğunu, körkütük sarhoş olana dek içtiğini, sigaralarını sararak diğer erkeklere kendisinden bahsettiğini kafasında canlandırıp durdu.

Karım.

Kahrolasıca deli karım.

Ya da daha beter laflar.

Ne var ki yanındaki boşluk içini korkuyla dolduruyor. Bunca yıllık evliliklerinde Jack bir kere bile geceyi evden uzakta geçirmemişti.

O zaman birahane kapanınca nereye gitti? Bir yerlerde bir yatak bulmuş olmalı. Aklında bir düşünce beliriyor, Ada sırtına elektrik verilmiş gibi öne doğru sarsılıyor. Ya Jack başka biriyle birlikteyse? Başka bir kadınla? Ona Ada'nın vermediklerini, veremediklerini ya da vermeyi unuttuklarını veren bir kadınla? Jack'in bir gece önce kendisine bakış şeklini, çarpılmış yüzündeki küçümsemeyi düşünüyor. *Gerçek bir eş değilsin sen. Bir hayaletsin. Sefil bir hayaletten başka bir şey değilsin.*

Ada kadın bulmanın çeşitli yolları olduğunu biliyor. Kolayca. Bir erkeğin tek yapması gereken aramak. Ne kadara mal olur?

Ada'nın on şilininden daha mı aza patlar? Ölülerle konuşmak için harcadığı on şilinden?

Yine de dün gece hazırdı.

Çok geç kalmıştı, hazır olmakta çok geç kalmıştı.

Örtüleri açıp kalkıyor, perdelere gidip hafifçe açarak karanlık sokağa bakıyor. Pencerelerin çoğunun perdeleri kapalı, gökyüzü solunda hafifçe ağarmış olmasına rağmen şafağa daha çok var gibi görünüyor. Evlerin panjurları kapalı, yolun karşısındaki Ivy'nin penceresi hariç; orada küçük bir ışık yanıyor. Perdeler açık ve Ada, Ivy'nin yatak odasında gezindiğini görebiliyor. Bu açıdan, diğer tarafa dönük yüzünün yarısını seçebiliyor yalnızca. Ağır kolunu sırtına kaldırmış, korsesini bağlıyor. Bağlamayı bitirince eğilip komodininden bir şey alarak ağzına sokuyor. Dişleri. Ivy gözden kaybolurken Ada pencereye biraz daha sokuluyor ve böyle haberi olmadan, savunmasızken arkadaşını seyretmek ona yanlış gelse de onun geri dönmesini isteyerek olduğu yerde kalıyor.

Ivy geri döndüğünde yüksek yakalı, başka bir zamandan kalma eski moda elbisesi içinde tepeden tırnağa siyahlara bürünmüş olarak kaskatı bir biçimde hareket ediyor.

Ada o elbiseyi giymenin insanda nasıl bir his uyandırdığını, elbisenin ne kadar ağır olduğunu, nasıl koktuğunu tam anlamıyla biliyor. Kendisinin de benzer bir elbisesi var, yatağının ucundaki sandıkta duruyor; en son yirmi sene önce annesi için giydi.

Ivy saçını açıyor, uzun beyaz bir yığın hâlindeki saçlarını taramaya başlıyor, sonra hepsini bir sicim şeklinde büküp tokalarla tepesine tutturuyor. Solgun, yaşlanmış ve şişmanlamış görünüyor ama Ada pencerenin önünde dururken onun eskiden olduğu genç kadını görebiliyor: kahkahalar atan Ivy, hamile Ivy, bebek oğlunu kollarında tutan, küçük kızları eteklerine yapışmış olan Ivy.

Ivy saçıyla işini bitirip pencereye geliyor, havanın onlar için neler hazırladığını anlamak istercesine gökyüzüne bakıyor. Siyah elbisesi, beyaz saçları, oğlu için matem elbisesine bürünmüş

dik duruşuyla görüntüsü öyle sakin, öyle çarpıcı ki Ada'nın ensesindeki tüyler diken diken oluyor.

Ada dönüyor, aceleyle hareket ederek yatağının yanındaki gaz lambasını yakıyor. Lambayı pencereye götürüp sallayarak karanlığa işaret veriyor. Ivy'nin irkildiğini ve karşı tarafa baktığını görüyor. Lambayı yüzüne tutuyor, dudaklarını *"Bekle,"* diyerek oynatıyor. *"Beni bekle."*

Evden çıktığı sırada sisin kalıntıları hâlâ sokaklarda süzülüyor ama Evelyn bulutların aralanarak arkalarındaki maviyi ortaya çıkarmaya başladığını görüyor ve güneşin beklenmedik varlığını hissediyor. Kardeşinin evine, güneye doğru yola çıkıyor. Ed henüz evden çıkmamıştır, Evelyn bundan emin. Onu evde yakalamak için erkenden kalkmıştı.

Ama vakit ne kadar erken olursa olsun, sokaklar şehre doğru yürüyen, siyahlara bürünmüş insanlarla dolmaya başlamış bile. Evelyn onların tören için iyi yerler kapmak istediklerini tahmin ediyor. Hepsine iyi şanslar. Kendisi gitmesin de, onlar ne yaparsa yapsın. Her şeye rağmen şehrin üzerinde taze bir hava var. Umuda benzer bir şeyler. Regent's Park'taki patikalar yıkanıp temizlenmiş gibi duruyor. Evelyn kardeşinin oturduğu sıra evlere vardığında, krem rengi sıvalara vurup onları yumuşacık bir altın rengine çeviren sabah ışığında evler pek güzel görünüyor. Evelyn zangırdayan eski asansöre binip beşinci kata çıkıyor, kardeşinin uşağı Jackson onu kapıda karşılıyor.

"Günaydın Bayan Evelyn." Evelyn'i gördüğüne şaşırmışa benziyor. "Yüzbaşı Montfort'u görmeye mi geldiniz?"

"Evet."

"Kendisi tam da giyiniyordu."

Evelyn onun yanından geçip loş hole giriyor. "Öyle mi? O zaman burada beklesem daha iyi olacak." Jackson'ın yapmasına fırsat vermeden oturma odasının kapısını açıp içeri giriyor. Perdeler ardına kadar açılmış, parlak sabah geniş odaya dolu-

yor. Evelyn kardeşinin uyanık olmasından ötürü anlaşılmaz bir öfke duyuyor. Sanki Ed onu çocukken oynadıkları, Evelyn'in kaybetmekten her zaman nefret ettiği türden oyunlar gibi ufak ama önemli bir şeyde mağlup etmiş gibi geliyor. Öte yandan oda biraz dağınık, halı kenara kıvrılmış, masa bir tarafa itilmiş; sanki biri yeri süpürmeye hazırlanıyormuş gibi. Kardeşinin yatak odasının kapısı kapalı.

"Ed?" diye sesleniyor Evelyn.

"Eves? Geliyorum. Bir dakika müsaade et."

Evelyn sehpanın çevresinde dolaşıyor. Bu evi hiçbir zaman fazla sevmedi. Eskiden, şehre indiği zaman burada kalan babalarına aitti. Çocukken o ve Ed, dadılarıyla yaptıkları hayvanat bahçesi ziyaretleri sırasında buraya da uğrarlardı. Babalarını selamlasınlar diye öne itilip odanın ortasında dikilirler, dadıları güvenli bir mesafeye çekilirken babalarının sanki onlar uzaktan akrabasıymış da onu pek ilgilendirmiyormuş gibi boyları ya da havadan bahsetmesini beklerlerdi. O günlerde sehpa Evelyn'in beline gelirdi. Daire artık Ed'in, yıllardır öyle – babaları savaşın ortasında emekliye ayrıldığından beri onun.

Yatak odasının kapısı açılıyor ve saçları arkaya doğru yeni taranmış, gösterişsiz siyah bir takım elbise giymiş olan Ed ortaya çıkıyor. Siyah bir kravat bağlamakla meşgul. Göğsüne, her birinin üstünde üç şerit olan iki madalya takılı. "Eves." Evelyn'e doğru geliyor. "Gelmeye karar verdiğine sevindim." Her zamanki gibi yorgun görünüyor, gözlerinin altındaki gölgeler daha derin, daha koyu ve Evelyn'i öperken kadın nefesinde alkol ve diş macununun biribirine karışmış kokusunu alabiliyor. Evelyn geri çekilirken, Ne tuhaf, diye düşünüyor; Ed daima içki kokar, senelerdir bu böyle ama Evelyn onu bir kere olsun sarhoş görmedi.

Evelyn sabırsızlıkla başını sallıyor. "Gelmiyorum."

"Ya?" Ed kravatının düğümünü sıkılaştırıyor. "Niye?"

"Bundan daha kötü bir şeyi hayal bile edemiyorum."

"Gerçekten mi?"

"Evet, gerçekten."

Ed kravatıyla işini bitirip ellerini havaya kaldırıyor. Evelyn, ellerinin biraz titrediğini fark ediyor. "Bunu duyduğuma üzüldüm. Ama şimdi kapışmayalım, tamam mı? Bugün olmaz."

"Ne demek istiyorsun?"

"Aşırı tepki gösteriyorsun."

"Eh, bütün bunlar beni iğrendiriyor da ondan."

"*İğrendirmek*, şiddetli bir tabir."

Kapışmaya başladılar bile.

"*Gerçekten mi?* Bu her şeyi yoluna koyacak, öyle mi? Bu cenaze töreni? Bir cesedin Fransa'da bir yerde topraktan çıkarılıp buraya *sürüklenmesi*? Hepimizin hazır olda durup seyrederek gözyaşı dökmesi? *Gösteriyi* alkışlaması?"

"Tamam, Eves." Ed içini çekiyor. "Bak sana ne diyeceğim. İkimize birer içki hazırlasan?"

"Nasıl bir içki?"

"Viski olur."

Evelyn saatle ilgili bir şey söylemeyi düşünüyor ama Ed'in kokusuna bakılırsa bunun bir önemi yok, hem zaten kendisi de hemen hemen hiç uyumadı. Viski kulağa iyi bir fikir gibi geliyor. Evelyn içki dolabına gidiyor, iki cömert kadeh doldurarak birini Ed'e verdikten sonra kendininkini açık pencerenin yanına götürüp bir sigara yakıyor. Aşağıda, parkın etrafından geçen yolda sağa sola hareket eden devamlı bir insan kalabalığı var. Evelyn içkisinden bir yudum alıyor. Karşı taraftaki sıra evlerin üstünde güneş bulutları alev alev yakıp geçiyor. İnsanlar aniden inen parlak ışığın altında hareket ediyor. Evelyn birkaçının durup yüzlerini gökyüzüne kaldırdığını görüyor. Kol saatine bakıyor. Sekiz buçuk. Sigarasından hızlı bir nefes çekiyor. "Dün Rowan Hind'i görmeye gittim. Hatırlamadığına yemin ettiğin adamı." Ed'e dönüyor. "Poplar'da yaşıyor. Poplar'ın nerede olduğuna dair bir fikrin var mı?"

Kardeşinin gözlerinin yanındaki masanın üstünde duran saate kaydığını fark ediyor. Öfkeleniyor. "Bol bol zamanın var."

"Dokuz buçukta babamla buluşacağım."

"Yine de bol bol zamanın var."

"Kalabalık..." Dişlerini birbirine bastırırken çenesi seğiriyor. "Tamam," diyor. "Devam et."

"Dün oraya gittim. Rowan Hind'in evine."

Ed başını sallıyor.

"Uzun süredir birine anlatmak istediğini düşündüğüm bir şey anlattı bana."

"Neymiş o?"

"Michael Hart isimli bir erle ilgili bir şey."

Kardeşinin gözleri kırpışıyor.

"1917'de idam mangası tarafından kurşuna dizilmiş."

Ed içkisinden büyük bir yudum alıyor. Yüzünden tuhaf bir ifade geçiyor. Evelyn bunun ne olduğunu okuyamıyor. O daha denemeye bile fırsat bulamadan ifade siliniyor. Ed viskisini bir süre ağzında tuttuktan sonra yutuyor. "Evet," diyor. "Doğru."

"Ne demek 'evet, doğru?'"

"Yani evet, hatırlıyorum. Oradaydım." Başka bir şey söylemiyor, bacakları hafifçe ayrık, kadehi göğüs hizasında, vücudu Evelyn'in onda olduğunu unuttuğu askeri bir duruşla aniden gerilmiş bir şekilde hiç kıpırdamadan olduğu yerde dikiliyor.

"*Hepsi* bu mu? Söyleyeceklerin bu kadar mı?"

"Ne, Evelyn?" Ed ellerini açıyor. "Sır değil ki bu. Askeri kayıtlarda var, isteyen herkes oradan görebilir. Şimdi bunun gerçekte neyle alakalı olduğunu söylesene bana."

Evelyn yutkunuyor. "Hind, Er Hart'ı ceset gömme vazifesine gönderdiğini anlattı."

"Öyle mi yapmışım?" Çenesi seğiriyor yine. "Eh, kusura bakma ama cidden hatırlamıyorum."

"Rowan onun berbat bir durumda olduğunu söyledi. Birliğinin büyük bir kısmının yok edildiğini."

"*Rowan* mı?" Ed kulaklarına inanamıyormuş gibi görünüyor. "Şimdi de *Rowan* diye mi bahsediyorsun ondan?"

Evelyn başparmaklarını avuçlarına bastırıyor.

"Er Hind öyle mi dedi?"

"Evet."

"İyi." Gergince gülümsüyor. "Belli ki en yetkili ağızla konuşmuşsun, Evelyn. Aferin. Gittin küçük erini Poplar'da buldun, küçük hikâyeni yazdın ve küçük fikrini kafanda oluşturdun. Bu fikri değiştirmek için kıymetli dakikalarını harcamak yerine yapabileceğim çok daha iyi şeyler var. O yüzden müsaadeni rica ediyorum." Dönüp yatak odasına giriyor, kapıyı arkasından çarpıyor.

Evelyn şok olmuş bir şekilde onun arkasından bakakalıyor. Önündeki masaya bir tekme savuruyor. Acıdan gözlerine yaşlar doluyor. Kapıya gidip tıklatıyor. Ed birkaç saniye sonra yeniden dışarı çıkıyor. Kendisini zor tutuyormuş gibi bir hâli var.

"Cidden gitmeni istiyorum, Evelyn. Vakit geçiyor, benim de çıkmam lazım."

"Niye annesine yazmadın?"

"Ne?"

"Annesine niye yazmadın? Michael Hart'ın annesine – Ada'ya, ismi Ada'ymış. Bunu biliyor muydun? Gerçek ona neden söylenmedi?"

"Ona oğlunun aldığı yaralardan ötürü öldüğünü söylediğimi sanıyorum ki gerçek de bu zaten." Evelyn'in yanından geçip içki dolabına doğru gidiyor.

Evelyn alçak sesle, "Kendinle nasıl yaşıyorsun sen?" diye soruyor.

"Efendim?" Ed kısık sesle konuşuyor, eli içki sürahisinde.

Evelyn bu defa daha yüksek sesle, *"Kendinle nasıl yaşıyorsun sen?"* diye tekrarlıyor. "Ellerinde kandan başka bir şey yokken nasıl oluyor da madalyalarını takıp bir *budala* gibi çalım satarak yürüyebiliyorsun?"

"Seni aptal *kaltak.*" Sürahiyi fırlattığı gibi önündeki duvara çarpıyor, cam tuzla buz olup binlerce minik kırık hâlinde parçalanırken duvara korkunç, koyu renk bir leke yayılıyor. Ed, ellerini yumruk yaparak Evelyn'e dönüyor. "Ben senin *yara kabuğun* değilim, Evelyn. Kaşıyıp koparacağın *yara kabuğun* değilim." Titriyor. "Senin sorunun ne biliyor musun?"

"Neymiş?" Evelyn omurgasından aşağı soğuk su dökülüyormuş gibi hissediyor.

"Sen *acısın*," diyor Ed. "Ve yalnızsın. Hayatında yalnızca tek bir kişiyi sevdin, o da elinden alındı ve bu gerçekten çok ama çok kötü bir şeydi, çok üzgünüm. Her zaman buna üzüldüm. Ama bir sürü insan çok daha kötü şeylere katlanıyor ve doğru düzgün insanlar olarak kalıyor – hatta belki eskisine göre daha düzgün insanlar oluyorlar. Ama sen o zamandan beri o tek bir ölümü, dünyaya karşı duyduğun nefreti ateşlemesi için kullanıyorsun."

"Hayır, öyle yapmıyorum. Yanılıyorsun."

"Ne o zaman? Nefret etmediğin ne var? Hadi ,Evelyn, durma. Söyle bana." Yüzü çarpılmış. *"Nefret etmediğin ne var?"*

"Eskiden senden nefret etmezdim."

Ed bir an için afallamış gibi görünüyor ama sonra neredeyse gülerek başını iki yana sallıyor. "Tanrı aşkına, Evelyn. Tam anlamıyla her şeye küskünsün. Kendine bir bak. Kendini o korkunç fabrikada zehirledin, şimdi de o berbat işte zehirliyorsun. Bu ahlaki üstünlüğünün nereden geldiğini kesinlikle anlayamıyorum – fabrikada mermilere barut doldurmuş senden."

"O farklıydı."

"Öyle miydi?" Ed'in dudağı kıvrılıyor. "Elbette farklıydı, Evelyn. Elbette. Devam et, neden farklıydı?"

Evelyn ağzını açıyor. "Ben..." Yeniden kapatıyor.

Ed başını sallıyor. "Çirkini, çürümüşü arıyor ve her yerde buluyorsun, ondan sonra da vaktinin geri kalanını bunları herkesin gırtlağına zorla sokarak geçiriyorsun. Bir şey daha söyleyeyim mi? Gerçekten bilmek istiyor musun? Bu yaptığın tam anlamıyla bencilce. Çünkü umurunda olan tek şey kendi çektiğin acının süresini uzatmak. Evelyn, bir kere olsun, tek bir kere olsun durup Fraser'ın ölümünün *senin* değil de *onun* başına gelmiş bir şey olduğu gerçeğiyle yüzleştin mi?"

Evelyn önce öfkenin mi yoksa kederin mi daha şiddetli olduğunu anlayamıyor. Öfke kazanıyor. "Bu ne *cüret*? Benimle bu şekilde konuşmaya *cüret* etme." Fırtına gibi ileri atılıyor, sonra

Ed'in yüzüne elinden geldiğince sert bir şekilde vuruyor. Eli yarı açık, darbesi beceriksizce ama geri çekildiğinde duyduğu acı şaşırtıcı derecede kendisini iyi hissetmesini sağlıyor.

"Gel hadi." Ed, Evelyn'in bileklerini yakalıyor. "Bana vurmak mı istiyorsun? Doğru dürüst vur o zaman, Tanrı aşkına, *hadi.*"

Evelyn'in içinde bir şey kabarıyor, ondan sonra basbayağı dövüşmeye başlıyorlar ve Ed de ona vuruyor, Evelyn zihninin gerisinde bir yerlerde istediğinin bu olduğunun farkında. Bunun da iyi hissettirdiğinin. Oysa Ed durup ondan uzaklaşıyor, odanın bir köşesine sinmiş şimdi, Evelyn'se nefes nefese bir hâlde elleriyle dizlerinin üstünde.

Odayı korkunç bir ses dolduruyor.

Ed'in sırtı sarsılıyor. Evelyn onun ağladığını ancak bir dakika sonra fark edebiliyor. Kardeşi korkunç, kesik kesik hıçkırıklarla ağlıyor.

"Ed," diyor Evelyn. "Ed?"

Ed duymuyor. Gözyaşlarının içinde kaybolmuş.

"Eddie?"

Dışarıdan bir top gümbürtüsü geliyor. Pencerelerdeki camları zangırdatıyor. Evelyn içgüdüsel bir şekilde kendisini yere atıyor.

Birkaç adım daha ilerliyorlar. Hackney'de önlerinden geçen bütün otobüsler dolu olduğundan binebilmek için uzun süre bekledikleri otobüs onları Charing Cros Yolu'nun tepesinde bıraktı. Kırmızı yüzlü, terli kondüktör tıklım tıklım dolu, beklentiyle dolup taşan alt kata haberleri bağırarak iletmişti. "Ne yazık ki bundan ileri gidemeyeceğiz. Trafalgar Meydanı kapanmış bile."

Bu sıkışık kalabalığın arasında ağır, alışkın olmadıkları giysileriyle yürürken epey yavaş ilerleyebildiler. Ada'nın çiçeklerle ve mermer meyvelerle süslü şapkası da ağır. Sabah öyle sıcaktı ki kısa bir süre önce durup paltolarını çıkarmak zorunda kalmışlardı ve ikisi de, etraflarındaki bütün kadınlar gibi, paltolarının yanı sıra güneş doğmadan önce bahçelerinden topladıkları

çiçekleri taşıyor. Ivy'de son güllerinden bir demet, Ada'da da geç açan saraypatılar var. Ama sabah onları da yıprattı, çiçeklerin boyunları bükülmeye başladı.

Ada bilmekten ziyade umut ederek, "Neredeyse varmış olmamız lazım," diyor. Nerede olduklarına dair en ufak bir fikri yok. Bulundukları yol geniş bir meydana açılıyor ama sıkışık kalabalıkta çok ileriyi görmek imkânsız – nerede olduklarını anlamak imkânsız.

"Ah, aman Tanrım." Ivy, Ada'nın kolunu yakalıyor. "Bak!" Tepesinde ışıltılı, metal bir küre bulunan bir kulenin yükseldiği büyük bir binayı işaret ediyor. "O binayı biliyorum," diyor. "Bir kere gitmiştim."

"Ne binasıydı?"

"Tiyatro. Seneler önce orada bir varyete gösterisi seyretmiştim. Gençliğimizde beni Bill götürmüştü. Ah, içerisi öyle güzel ki..." Ivy'nin yüzü hatıralarla pembeleşiyor. "Gösteri yapan fokları seyretmiştik. Bir de sarnıçlardaki yüzücüler vardı. Tanrım, öyle şahaneydi ki. Bir görseydin, Ada! Gözlerine inanamazdın."

Tiyatroyu görmek onu canlandırmışa benziyor ve Ivy önlerindeki manzarayı tazelenmiş bir zindelikle inceliyor. "Şu tarafa gidelim." Sol yanlarındaki büyük bir kilisenin basamaklarını gösteriyor. "Oraya tırmanırsak biraz daha fazla şey görebiliriz."

Dalgalanan kalabalığın arasında ite kaka kendilerine yol açıyorlar. İnsanlarla tıklım tıklım hâldeki kilise merdiveninin arka tarafında hâlâ biraz yer var, sıkışa sıkışa oraya geçmeyi başarıyorlar. Manzara olağandışı: Önlerinde uzanan meydan göz alabildiğine simsiyah. İnsanlarla dolu yolların ortasında otomobillerle otobüsler âdeta karaya oturmuş, araçlar bir asfalt denizinde sıkışmış gibi görünüyor.

Ada kendisi de bir şey tanıyabildiği için memnun olarak, "Nelson bu," diyor. Sütunun dibi insan dolu. Taş falan görünmüyor.

"Buradaki yoldan pek bir şey geçeceğe benzemiyor, değil mi?" Ivy endişeli ve şaşkın görünüyor.

Ada paniğin ilk kıpırtılarını hissediyor. "Nereye gidelim peki? Burada mı duralım? Nereden geçeceğini bile tam olarak bilmiyoruz, değil mi?"

Geldikleri tarafa, insanların hâlâ gelmeyi sürdürdüğü yöne doğru bakıyorlar. Çok geçmeden o tarafta da kıpırdamak mümkün olmayacak. Alçak, uzaklardan gelen gök gürültüsü gibi gümbürtülü bir ses binalardan yankılanıp kalabalığı huzursuz ediyor.

"Neydi o?" Ivy, Ada'nın kolunu yakalıyor.

"Bilmiyorum. Silah sesi gibiydi."

"Sence her şey yolunda mıdır?"

İnsanlar etraflarına bakınıyor, fısıldaşıyor, yanlarındakinin onayını, avuntusunu arıyor.

"Bir şey yok." Yakınlarında duran uzun boylu, iyi giyimli bir adam kalabalığa sesleniyor. "Top atışı yapılıyor. Geçit töreni başlıyor. Çok geçmeden Victoria'dan yola çıkacaklar."

Ada, sonunda bir şeyler bilen birini bulmaktan memnun bir hâlde dönüyor. "Ne tarafa gelecekler peki?"

"Şuraya." Adam ileride bir yeri işaret ediyor. "Orası Mall, Buckingham Sarayı o yolun sonunda. Şu kemerden geçip Whitehall'a dönecekler." Durdukları yere biraz daha yakın olan geniş bir caddeyi gösteriyor. "Sonra oradan anıtmezara ve Abbey'e doğru yönelecekler. Anıtmezara yaklaşamazsınız tabii, oraya sadece bileti olanlar girebilir ama acele ederseniz köşede bir yer kapabilirsiniz. Biz burada kalacağız. Annem kalabalıktan hoşlanmıyor."

Adamın arkasında genç bir kadınla daha yaşlı bir kadın başlarını sallayarak selam veriyor, iki sessiz çocuk da ciddi gri gözlerle Ada'ya bakıyor.

"Teşekkür ederiz," diyor Ada.

Adam şapkasını kaldırıyor. "Bol şans."

Kalabalıklara, insanlardan oluşan yavaşlamış siyah dalgaya bakıyorlar.

Ivy kuşkuyla, "Sence oraya varabilir miyiz?" diyor.

"Buraya bunun için geldik, değil mi?" diyor Ada.

"Haklısın." Ivy kendisini çelik gibi sertleştirerek başıyla onaylıyor. "Hadi o zaman. Gidelim."

Topçu Muhafız Alayı'ndan sekiz asker vagona girip tabuta yıpranmış bir İngiliz bayrağı sarıyor. Bayrak, Vimy Ridge, High Wood, Ypres, Messines, Cambrai ve Bethune'de çarpışmalardan önce kurulan derme çatma tapınaklarda pek çok defa mihrap örtüsü olarak kullanılmış. Askerler tabutun üstüne çelik bir piyade miğferiyle bir fişeklik yerleştiriyor.

Kortej oluşuyor – askeri düzen içindeki bando, gaydalar ve davullar, kiltlerini giymiş gaydacılar, top arabası, tabut taşıyıcılar: mareşaller, amiraller ve generaller. Arkalarında, bin kişilik emekli asker ordusu altışarlı nizami sıralar hâlinde hazırlanıyor. İstasyonun kubbeli geniş açıklığında yalnızca arada sırada bir kemer tokasının tıngırtısı, başıboş bir kumaş parçasının hışırtısı duyuluyor.

Ardından Hyde Park'tan on dokuz topluk bir selam atışında bulunuluyor. Askerler hazır ola geçiyor. Bando Chopin'in Cenaze Marşı'nı çalar ve kortej yürüyüşe geçerken topların sesi havada yankılanıyor.

Kalabalığın içinde, istasyon kapısının hemen yanında duran genç bir adam kortejin geçişini seyrediyor.

En iyi arkadaşını düşünüyor. Battersea sokaklarında birlikte büyüdüğü çocuğu. Öldüğünde on sekiz yaşındaydı ve bakirdi; yaşamının üstüne düştüğü toprağın etrafında nasıl göl oluşturduğunu. Yüzündeki solgun şoku. Kasığının olması gereken yerdeki deliği.

Genç adam gözlerini kapatıyor. Beklenmedik güneşin altında yüzünün gerildiğini hissedebiliyor. Neden o? Kendisi neden kurtuldu? En iyileri değildi. En iyi olmaya yaklaşamıyordu bile. Kendisinden iyi askerleri ezberinden bir çırpıda sayabilir. Şimdi iş bile bulamıyor.

Ama bir karısı, onu beklemiş olan ve savaştan hemen sonra evlendiği bir kız var. Şimdi bir de çocuğu. Küçük bir kız. Bazen, görmediklerinden emin olduğu sırada onları seyrediyor. O ikisi birer mucize: Pürüzsüz noksansızlıkları. Genç adam çocuklarını sallayarak uyutan karısının alçak sesini dinlemeye bayılıyor.

O akşam eve dönünce ne yapacağını düşünüyor. Karısını öpecek, onun varlığı için şükredecek, sonra da kendini onun içine gömecek, girebildiğince derine.

Evelyn gümbürtü geçince başını kaldırıyor.

Kardeşi topuklarının üstünde oturuyor, sırtını duvara dayamış. Yüzü şiş ve gözyaşlarıyla nemli.

"O da neydi?" diyor Evelyn.

"Törenin bir parçası," diyor Ed. "Eminim."

"Daha fazla silah mı?"

"Kulağa öyle geliyordu."

"Ölüleri şerefle anmak için daha iyi bir yol düşünememişler mi?"

Ed ellerini iki yana açıyor.

Evelyn yanağını elbisesinin koluyla siliyor. Elleri batıyor. "Nasıl yapabildin?"

Ed iç çekiyor. Sanki cevap yukarılarda bir yerde olabilirmiş gibi başını iyice arkaya atıyor. Sol yanağının üst tarafında kabarık, kırmızı bir iz var, Evelyn onun sağ gözünün üstünde de acı verici görünen bir yara olduğunu fark ediyor.

"Berbat bir cephe hattıydı," diyor Ed. "Aylardır çamurun içinde debeleniyorduk. Biri keçileri kaçırdı mı salgın herkese bulaşır. En azından generallerin fikri o yöndeydi. Onlar işe el koyunca, kimse bir şey yapamaz. 1917'ydi. Ruslar gitmişti, Fransızlar dönüyordu. İsyan başlamasından ölesiye korkuyorlardı. O hasta ve yaralı merkezinden döndüğümde mesele çoktan mahkemeye taşınmıştı. Yapabileceğim hiçbir şey yoktu."

Evelyn başıyla onaylıyor. Bunu anlayabiliyor. "Ama onu niye seçtin? Arkadaşına ateş etmesi için niye onu seçin? Bu çok... acımasızca görünüyor."

"Standart uygulama. Askerleri denetim altında tutacağı öngörülüyordu."

"Peki işe yarıyor muydu?"

Ed bakışlarını kaçırıyor. "Muhtemelen yaradığını düşünmeliyim."

"Ya annesi?"

"Kimin annesi? Hart'ın mı?"

"Evet."

"Mektuplarda gerçeği yazmamamız emredilmişti. Hem zaten o zavallı kadın bunu bilmeli miydi sence?"

"Bana kalırsa buna hakkı vardı."

"Hakkı mı? Ben o kadar emin değilim." Ed ellerine bakıyor. "Ya Hind?" diyor. "Sence oraya gidecek mi? Annesine anlatacak mı?" Bakışlarını kaldırıyor.

"Bence bunu yapacak olsaydı şimdiye kadar çoktan yapardı."

"Sana söyledi mi peki? Annesinin nerede yaşadığını yani?" Kardeşinin yüzü kaskatı kesiliyor.

Evelyn başını iki yana sallıyor. "Sormayı düşündüm. Ama üstüme vazife değil, öyle değil mi? Hikâye bana ait değil."

"O zaman beni niye görmek istiyormuş?"

Evelyn kardeşine bakıyor. Derin bir nefes alıyor. "Bana kalırsa anlamak istiyordu. Ama anlatmayı bittiğinde... Sormadı. Adresini istemedi. Hiçbir şey sormadı. Sorsaydı söylerdim. Ama bir kere anlatıp da birisi dinleyince, bence bu kadarı ona yeterli geldi."

Ed yavaşça başını sallıyor.

Aralarındaki hava nihayet duruluyor.

Ed tabakasından iki sigara alıp birini Evelyn'e veriyor. Evelyn onun ateşine doğru eğiliyor. Bir süre sessizlik içinde sigaralarını içiyorlar.

Ed nihayet, "Sana bir şey söyleyeyim mi, Eves?" diyor.

"Neymiş o?"

Ed sırtını duvara daha rahatça yerleştirip eliyle yüzünü siliyor. "Bir dakika sonra," diyor, "şu sigaramı bitirince ayağa kalkıp dışarı çıkacağım ve anıtmezara yürüyebildiğim kadar gideceğim. Bu şeyi yaparlarken izleyebileceğimi umuyorum. Bunu istiyorum. Sen ne düşünürsen düşün, bence bu güzel bir şey."

Gözlerinin arasındaki noktayı ovuşturuyor. Yorgunluktan bitkin düşmüş bir adamın yapacağı türden bir hareket bu. Evelyn'e birisini anımsatıyor. Rowan Hind'i anımsatıyor.

"Bu, insanlara daha iyi hissettirebilir ve yas tutmalarına yardımcı olabilir. Hatta bana bile yardımcı olabilir. Ama savaşın sonunu getirecek değil. Herkes ne düşünürse düşünsün, ne söylerse söylesin, İngiltere bu savaşı kazanmadı. Almanya da kazanmadı."

"Ne demek istiyorsun?"

"Savaş kazanır," diyor Ed. "Ve tekrar tekrar kazanmaya devam eder, hep savaş kazanır."

Sigarasıyla havada bir daire çiziyor; sanki bu hareketiyle, kaç bin savaş varsa, gelmiş geçmiş ve gelecek bütün savaşları çiziyor.

Acı acı, "Savaş kazanır," diyor, "ve başka türlü düşünen her kim varsa aptaldır."

Hettie yatağının köşesine oturup güneşle aydınlanan küçük odaya bakıyor. İlk ışıkla kalkmıştı, zaten hemen hemen hiç uyumadı. Burnu tıkalı, gözleri şiş, göğsü çentik çentik ve acı dolu. Ağladığını kardeşinin duvarların arasından duyduğuna emin.

Dün akşam paltosunu Di'nin elbisesinin etrafına sıkı sıkı sarmış bir şekilde metrodan eve yürürken, şansının yaver gitmesi için, talihin muhteşem bir cilvesi sayesinde annesinin evde olmaması için dua etti.

Ama şansı yaver gitmedi. Şanslı gününde değildi.

Havayı, bıçak keskinliğindeki beklentiyi kapıyı açar açmaz hissedebildi. Saklanmaya fırsat bulamadan annesi mutfaktan çıkmıştı bile. "Hadi bakalım," diye tısladı. "Anlat. Anlat da duyalım. Bu defa ne yalanlar uyduracaksın bakalım."

"Özür dilerim, anne. Ben..."

"Dün öğleden sonradan beri evde yoksun. *Neredeydin*?"

"Di'deydim."

"Bana yalan *söyleme*." Annesi ona doğru gelirken koridorun ortasında durdu, elini ağzına kapattı. "Ne yaptın sen?"

"Hiçbir şey." Hettie ondan uzaklaşarak büzüldü.

"Yapmışsın. Görebiliyorum. Şapkanı çıkar. *Ne yaptın sen?*"

Hettie annesinin saçından bahsettiğini ancak o zaman anladı. Böylece şapkasını çıkarıp çenesini havaya kaldırdı.

Annesinin suratı mosmor oldu. "Ne zaman?"

"Dün."

"O arkadaşının marifeti bu, değil mi? O küçük sürtük arkadaşının."

"Hayır," dedi Hettie. "Benim marifetim. Ben istedim. Hepsi benim fikrimdi."

"Bana cevap *verme*."

Annesi ondan sonra Hettie'nin yanağına sert bir tokat indirmişti.

Hettie şimdi elini yanağına koyuyor. Yüzü acıyor. Her yeri acıyor. Sanki derisini üzerinden sıyırıp atmış da yalnız yumuşak, acı verici içi açıkta kalmış gibi.

Derin bir nefes alıyor, kucağındaki ellerine bakıyor. Yan odada Fred'in yatağında döndüğünü duyabiliyor. Fred çok geçmeden yürüyüşe çıkacak. Hettie'nin fazla zamanı yok.

Ayağa kalkıp sessizce alt kata iniyor. Annesi mutfakta, önünde bir fincan çayla oturuyor. Hettie eşikte durup onu seyrediyor. Düşmüş omuzlarını, gardını indirince hatları hayal kırıklığı ve kayıpla çizilmiş, çökmüş yüzünü. Hettie'nin miras almak istediği bir yüz değil bu.

"Demlikte bir şey kaldı mı?"

Annesi şaşırarak başını kaldırıyor, başıyla onaylıyor.

"İki fincan daha çıkar mı?"

"Herhalde çıkar."

Hettie bir tepsiyle iki fincan alıyor, fincanlara çay koyup şeker ve süt ekliyor.

"Ne yapıyorsun?" diyor annesi.

"Fred'e götüreceğim."

Tepsiyi mutfaktan dışarı taşırken annesinin inanamayan ses-

sizliğinin onu takip ettiğini hissedebiliyor. Merdivenden çıkıyor, tepsiyi yere bırakıp kardeşinin kapısını çalıyor.

İçeriden hışırtılar geliyor.

"Fred?" diyor Hettie yumuşak bir sesle. "Uyanık mısın?"

Tereddütlü ayak sesleri duyuluyor, sonra kardeşi üstünde pijamalarıyla kapıyı açıyor, saçları uykudan karmakarışık olmuş.

"Al." Hettie eğilip çayı ona uzatıyor. "Sana çay getirdim."

Fred önce çaya, sonra Hettie'ye bakıyor. Gözlerini kırpıştırıyor, sonra uzanıp alıyor. Solgun gözleri sorgular şekilde, "Teşekkür ederim," diyor.

"Benim için bir şey yapmanı istiyorum, Fred," diyor Hettie. "Kabul et. Lütfen."

Güneş beklenmedik derecede sıcak, beklenmedik derecede parlak. Kendisinin bulunduğu, parkın yanında uzanan sokak sakin ama Evelyn solunda, Euston Yolu'ndan aşağı doğru hareket eden büyük kalabalığı görüyor. Onlara aksi istikamete dönüp Regent's Park'a giriyor ama kalabalıklardan kaçamıyor, amansızca üstüne geliyorlar: piknik sepetli aileler, annelerinin kucaklarındaki çocuklar, kadınlar, her yerde kadınlar, yaşlı, yorgun, saçları bir başka yüzyıldan kalma şapkaların altında tokalarla tutturulmuş kadınlar; daha genç kadınlar, saçları kısa, siyah etekleri kısa. Hepsinin yüzünde aynı sabit ifade var, sanki içlerini sıkı sıkı dikmişler de kararlaştırılmış zamandan önce, gazetelerin ve politikacıların matem için belirlediği zamandan önce hiçbir şeyi dışarı dökmemeye kararlılar. Saat on birde.

Evelyn kardeşinin penceresine bakıyor, sonra akıntıya karşı ite kaka kendisine yol açarak herkesin aksine tepeden yukarı yöneliyor. Bu insanların içlerini dökebilmek için gidecek uzun bir yolları var – ağır ağır, uzun uzun yürümeleri gereken bir yol.

11 Kasım.

Savaş biteli iki yıl olmuştu.

1918 yılının bitkin son demlerinde, gelişi bir şok yaratmıştı.

Evelyn ofiste oturmuş, faturaları dosyaladığı sırada yukarı kattan bir çocuğun koşa koşa alt kattaki fabrikaya gittiğini görmüştü. Çocuğun kollarını aşağı yukarı sallayarak bağırdığını görmüştü. Oturduğu yerden söylenenleri duyamıyordu ama alt kattaki insanlar üzerindeki etkisini, hepsinin aynı anda ayağa kalktığını, birbirlerine bakarken oluşan afallamış duraksamayı, sonra makinelerini hâlâ çalışır hâlde bırakıp dışarı çıktıklarını görmüştü. Yaptığı işi bırakıp basamaklardan aşağı inmiş, o zaman merdiven boşluğunda yankılanan bağrışmaları duyabilmişti: "Bitti, kazandık! Bitti, kazandık!"

Islak, sisli bir gündü, dışarıya kargaşa hâkimdi, kadınlar tiz sesleri çığlık çığlığa yankılanarak kimseye bir faydaları dokunmadan etrafta koşturuyorlardı. Kimse ne yapılacağını bilmez gibiydi. Bağırıyor, haykırıyor, ağlıyor, kucaklaşıyorlardı. Kimileriyse boşluğa bakarak öylece duruyordu.

Fabrika katında çalıştığı günlerden tanıdığı bir kadının bir taksinin içinden işaret ederek kendisini çağırdığını gördü. İçeriye altı ya da yedi kadın sıkışmıştı zaten, neredeyse hiç yer yoktu ama Evelyn yine de bindi, yağmur camları döverken yüzü pencereye yapışmış hâlde yarı yarıya birinin kucağına oturdu.

Kadınlar şampanya almaya çalışarak taksiyi habire durduruyorlardı ama dükkânlar yok satmıştı; sonunda pes edip birkaç şişe ucuz, ekşi beyaz şarap aldılar ve yağmura rağmen pencerelerden sarkıp fabrikada öğrendikleri açık saçık şarkıları söylediler. Trafalgar Meydanı'na gideceklerdi ama taksi ancak Marylebone Yolu'na kadar girebildi ve orada durunca kadınlar da sokağa döküldü. Kalabalığın arasından geçmek hemen hemen imkânsızdı, Evelyn diğerlerini hemen kaybetti, öte yandan kendi başına hareket etmek daha kolay olduğundan trafiğin durduğu Oxford Caddesi'ne kadar gidip oradan da Soho'ya ilerlemeyi başardı. Batı Yakası birahaneleri tıklım tıklımdı, dört bir yanda insanlar yağmura aldırmadan kaldırımlara, sokaklara akıyordu. Evelyn'in önünde sarhoş yüzler sendeliyordu. Uzun saçları düz ve cansız olan yaşlıca bir kadının yanından geçti, kadın

genç bir askerin paltosunun koluna yapışmıştı. Dili dolanarak, "Sana bağlı," diyordu. "Her şey sana bağlı." Siyah birasının şişesini öne doğru uzatarak askerin önünde diz çöktü. Utanan genç adam, kendisini kadının kavrayışından kurtarmaya çalışıyordu.

Evelyn dalgalanan kalabalıkların arasından ite kaka kendisine yol açarak, ofis pencerelerinden binaların içi dışına çevrilmiş gibi kâğıtlar uçuşan Charing Cross Yolu'na vardı – oradan da Trafalgar Meydanı'na çıktı. Kutlama sesleri burada gökgürültüsü gibiydi, trafik durmuştu, insanlar dans ediyor, kaldırımlarda, araba tepelerinde tepiniyor, bozuk, kurmalı oyuncaklar gibi dönüyor, dönüyorlardı.

Evelyn nereye baksa genç insanlar görüyordu. Dört bir yanda çeşitli kendini kaybetmişlik seviyelerinde öpüşen gençler, birbirine sarılmış bir çift, bir duvarda oturan, iyice yukarı sıyrılmış eteği beyaz, etli kalçalarını kesen bir kız. O fabrikada makinelere ve dosyalara bakarken dünya onu geride bırakmış gibi hissediyordu. İki sene boyunca bir sırada ya da masada oturmuş ve yalnızca önündekilere bakmıştı. Şimdi ise başını kaldırmak zorundaydı.

Meydanın etrafından geçti. Bayraklar. Her yerdeydi. Yağmurda yerde filizlenen mantarlar gibi her yerde bitmiş küçük, gri masaların başında birbiri ardına dizilmiş seyyar satıcılar. Türlü türlü küçük flama satın alan, iriyarı, terli bir adam Evelyn'e de bir tane verdi. "Al bakalım, güzelim."

Evelyn flamaya baktı, sonra bakışlarını adama çevirdi.

"İyi misin sen, güzelim?"

Evelyn cevap vermeyince adam ilgisini kaybetti ve bayrakları bunun kıymetini bilen kalabalığa fırlatmaya başladı. Evelyn minik bayrağa baktı: Avucundan pek büyük değildi, kâğıttan ve ucu kürdan gibi sivriltilmiş tahtadan yapılmıştı. Evelyn sivri ucu başparmağına iyice batırdı. Acısını hissetti ama yeterli değildi, yeterli olmaya yaklaşmıyordu bile. Tahtayı çekince, açtığı delikte kan toplandı. Evelyn kanı ağzına sürdü.

"1914'te yapılmış olması gerekeni yapın!"

Yanındaki bir adam tuvalet kâğıdı satıyordu. Her bir yaprağın üzerinde Alman imparatorunun yüzü basılıydı. Evelyn gözlerini kırpıştırdı, bir an için hayal gördüğünü zannetmişti. "1914'te yapılmış olması gerekeni yapın!"

"Tatlım." Biri koluna dokunuyordu.

Önünde üniformalı genç bir adam duruyordu. Uzun boyluydu, Amerikan ya da Kanadalı aksanıyla konuşuyordu. "İyi misin?"

Geniş, genç ve pürüzsüz bir yüzü vardı, alnında boncuk boncuk terler birikmişti. Gerçekten o kadar genç miydi? Birinin bu kadar genç olması mümkün görünmüyordu.

"Seni öpebilir miyim, tatlım?" diye sordu adam. "Sana bir zafer öpücüğü verebilir miyim?"

Evelyn bir şey demeyince genç adam onu kendisine doğru çekip öptü. Ağzını açtı, Evelyn onun dilini hissetti, içtiği birayı tadabiliyor, üniformasının ağır, ıslak haki kokusunu ve onun altında adamın keskin, tatlı tuzlu terinin kokusunu alabiliyordu. Asker geri çekilince dudağında kan olduğunu gördü, bir an onu incittiğini –ısırdığını– sandı ama sonra kanın kendi kanı olduğunu hatırladı.

"Hadi," dedi asker. Evelyn'in elini tuttu, Evelyn onun kendisini duran trafiğin arasından, her yanına İngiliz bayrakları sarmış, çığlıklar atan ve zil zurna sarhoş, iki yanında iki askeri koşturan, kaldırımda bisiklet süren bir kadının yanından karşıya geçirmesine izin verdi. Meydandaki kiliseye, basamakları yağmurdan korunmak için oraya sığınmış, oturan ya da ayaktaki insanlarla dolu St. Martin-in-the-Fields'a doğru askerin peşinden gitti. Genç asker onu yan tarafa çekip alçak basamaklardan serin, kemerli, yankılarla dolu ve başka hiç kimsenin olmadığı bir yere indirdi.

Evelyn'i bir sütuna doğru iterek, "Burası," dedi. Evelyn sütunun pürüzlü taşının sırtına bastırdığını hissetti. "Burada yapalım." Evelyn'in bluzunu çekiştirmeye başladı, düğmelerini açmıyor, sadece etekten dışarı çıkarıyordu. Sonra ellerini bluzun al-

tından kombinezonuna geçirdi ve Evelyn'in memelerini bulana dek kaydırdı. Yüzünü Evelyn'in boynuna dayadı. Eteğini yukarı kaldırırken Evelyn soğuk sütuna dayanarak yan döndü. Asker, Evelyn'in külodunu aşağı çekti. Evelyn bir bacağını külottan çıkarıp çamaşırın bileklerinin etrafında yere düşmesine izin verdi. Asker içine girdiğinde nefesini tuttu.

Dışarıda davulların gümbürtüsünü, bağırış çağırışları, şarkıları ve askerin üniformasının kendi bluzuna sürtünürken çıkardığı hışırtıyı duyuyordu. Yüzünü kubbeli tavana doğru kaldırdı. Beş ya da altı gidiş gelişte bitmişti ve ardından asker ondan geri çekilip düğmelerini iliklemek için Evelyn'e arkasını döndü. Böyle sırtını dönmüşken çocuk gibi görünüyordu. Evelyn'in bir yanı elini onun koluna koymak, her şeyin yolunda olduğunu söylemek istiyordu. Bir yanı da gülmek.

Dışarı birlikte çıktılar, sonra olması gerekenin bu olduğuna karar vermiş gibi tek kelime etmeden sokakta birbirlerinden ayrıldılar. Evelyn, Northumberland Bulvarı boyunca kiliseden uzağa, nehre doğru yoluna devam etti. Kalabalıklar durmaksızın üstüne doğru gelmeyi sürdürüyor, güneyde köprülerden geçerek artık sıkış tıkış, dalgalanan, sarhoş bir kitle hâlinde akın ediyorlardı. Yakınlarında bir yerde bir şarkı patladı, insanlar sağa sola salınmaya başladı ve bu salınma dört bir yana yayıldı.

Evelyn sonunda Embankment'a vardı, kıyı boyunca tekneler demirlenmişti ve sirenleri ötüyordu. Evelyn'in durduğu yerin yakınlarında bir kalabalık vardı, bir elektrik direğinin tepesine tırmanmış bir çocuğun etrafında toplanmışlardı. Evelyn önce çocuğun ne yaptığını anlayamadı, sonra karartma boyasını kazıdığını gördü. Lamba yandı, sevinçli bir tezahürat koptu. Sonra bir başka lamba parlayarak canlandı, onun ardından bir başkası, ta ki nehir kıyısı boydan boya aydınlanana kadar.

Evelyn alçak duvara doğru kendisine yol açıp nefeslenmek için duvara dayandı. Çocuğun soğuk, kaygan kalıntılarını külodunun içinde hissedebiliyordu. Midesi tiksintiyle altüst oldu. Nehre, lambanın ışığında turuncu renge bürünmüş sulara baktı

ve duvara kolaylıkla tırmanıp aşağıya atlayabileceğini düşündü. Kimsenin fark etmeyeceğini. Herkes yukarı, geleceğe ve gelecekteki yerlerine bakıyordu. Bir an için bunu yapabilecek kadar cesur olduğunu, buna yetecek cesareti toplayabildiğini düşündü ama o an geçti ve Evelyn hâlâ öylece durmuş nehre, aydınlık turuncu yağmurun orada yakaladıklarına bakıyordu; sanki zaman durmuştu ve yağmur sadece kalakalmıştı, öylece havada asılıydı ve aslında yağmıyordu.

Takım elbisesi ve şapkasıyla Fred gayet şık. Hettie onun yanında yürürken kendisini tuhaf hissediyor. İçi boş gibi. Çocukken hastalandıktan sonra hissettiği gibi. Hasta yatağından kalkıp yün külotlu çorap geçirilmiş bacaklarla okula gidilen o ilk gün, o gün her şey farklı görünürdü: Yaşadığı ev. Yanından geçtiği insanlar. Sokakları.

Bugün sokak ıssız, herkes gitmiş. Evler, sanki sakinlerinin geri dönüp dönmeyeceğini bilemiyormuş gibi endişeli görünüyor.

Dönecekler.

Hettie bugün evlerin havaya uçmasını, sokakların yarılıp ayrılmasını istemiyor. Bugün tuğlaların sağlam kalmasını, barınak sağlamasını istiyor. Hiçbir şeyin değişmemesini istiyor. Babasının gitmemiş olmasını, bahçelerin masum kalmasını, bambulotlarının şişmiş deri ve çabuk, çok çabuk ölüm değil, sadece yaz anlamına gelmesini istiyor. Fransa'nın köylerinde, babalarının evlerinde sıra sıra askerler için yere uzanıp bacaklarını açan kız evlatların olmamasını istiyor. Ya da asker kuyruğunun bitmesini bekleyen son demlerindeki kadınların. Palais'deki üzgün erkek geçitlerinin ortadan kaybolmasını ya da yeniden bütün olmasını, yeniden bir araya getirilmesini istiyor. Ed'in böyle kırık olmamasını istiyor. Ve Fred'in de. Kardeşini geri istiyor.

Ama bu sıcak, parlak güneşli sabahta, bu şeylerin hiçbirinin, en azından hepsinin mümkün olmadığını biliyor. Ed'in haklı olduğunu. İnsanın hiçbir şeyi geri alamayacağını biliyor.

Yine de kardeşi yanında. Hettie'nin istediğini yaptı ve bugün onunla geldi. İkisi birlikte eşzamanlı adımlarla, bir ayaklarını diğerinin önüne koyarak yan yana yürüyorlar.

Sokağın sonuna yaklaştıklarında Hettie, Hammersmith Broadway'deki kalabalığın mırıltısını işitmeye başlıyor. İnsanlar yolun iki kenarına üçer sıra hâlinde dizilmiş. Bütün dükkânlar kapalı, tenteleri toplanmış, kepenkleri aşağıya çekilmiş. Otomobillerle otobüsler bir kenara çekilip park edilmiş. Yolun ortasındaki küçük adadaki saat on bire çeyrek kalayı gösteriyor.

Hettie ile Fred duracak bir yer arayarak kalabalığın arkasına takılıyorlar. Ama kalabalığın yoğunlaşıp geçmenin zorlaştığı yerlere yaklaştıkça Hettie, Fred'in gitgide artan huzursuzluğunu hissediyor.

Uzanıp kardeşinin koluna dokunuyor. "Burası iyi mi?" diyor. "Daha fazla ilerleyebileceğimi sanmıyorum."

Fred minnetle bakıyor ona. "Evet," diye başını sallıyor. "Burası iyi."

Yan yana yerlerini alıyorlar. Kalabalık sessizliğe bürünmüş bile: Binlerce yüz boş sokağın karşısındaki diğer binlerce yüze bakıyor.

Siyah sırtların arasında neredeyse bir daha asla hareket edemeyecekmiş kadar sıkışana dek kalabalığın içinde ilerliyorlar.

Ivy, "Böyle olmayacak bu iş," diye tıslıyor. O kadar yakınındaki Ada onun hafifçe ekşi nefesinin, taşıdığı güllerinin ve elbisesinin küflü, naftalinli kokusunu alabiliyor. Bunların ardındaysa diğerleri geliyor: Binlerce insan ve hızla solmakta olan binlerce başka buket. Kalabalığın boğucu, tatlı-çürük kokusunun içinde Ada bir an için bayılacakmış gibi hissediyor. Kendisini toparlıyor, önündeki uzun boylu adamın etrafından ileriyi görebilmek için boynunu uzatıyor ama sırtlardan, kafalardan ve şapkalardan başka bir şey seçemiyor. Ön taraftan en az on beş sıra uzakta olmalılar. Öyle kalabalık ki bariyerleri bile görmek imkânsız.

Kimse bunu yüksek sesle dile getirmek istemiyor ama bir sürü kişi ağızlarının içinde söyleniyor.

Ada, Ivy'ye dönüyor ve hissetmediği bir neşeyle, "Eh, bununla yetinmek zorundayız sanırım," diyor. Az önceki yerlerinde kalmaları gerekirdi. Orada hiç değilse nefes alabiliyor, bir şeyler görebiliyorlardı. Yer değiştirmek kendisinin fikriydi.

Tam o sırada kalabalığın ilerisinde bir hareketlenme yaşanıyor. Ön tarafa yakın yerlerde bir şey oluyor. Uzun bir an için ne olduğu anlaşılamıyor, derken çeşitli sesler, "Yol açın! Yol açın!" diye bağırmaya başlıyor. Kalabalığın içinde daracık bir boşluk açılıyor, genç bir kadını taşıyan iki adamın önce ayakları görünüyor. Kadının şapkası sallanan başından yere düşüyor, Ada eğilip şapkayı alıyor. Bir an şapkayla ne yapacağını kestiremiyor, sonra kadının göğsüne bırakıyor. Şapka modern bir şey, güzel, şu çana benzeyenlerden, kenarına kumaştan küçük beyaz çiçekler serpiştirilmiş.

Ada genç adamın koluna dokunuyor. "O iyi mi?"

"Bir şeyi yok. Başı döndü o kadar. Değil mi, Mary?"

Genç kadın artık kıpırdanmaya başlamış. Adam ona doğru eğilerek, "Bir şey yok," diyor. "Yanındayız, Mary, canım."

Kargaşanın ardından kalabalık çalkalanıp tekrar yerine yerleşiyor, derken arka taraftaki insanlar hep birlikte ittirmeye karar vermiş gibi bir dalga şeklinde aniden kabarıyor. Bir an için hepsi domino taşı misali devrilecekmiş gibi geliyor ama sonra kalabalığın Ivy ile Ada'nın durduğu kısmı dalganın üstündeymiş gibi ileri atılıyor. Ada ile Ivy ön tarafa doğru ilerlerken birbirlerine tutunup çiçeklerine sımsıkı yapışıyorlar.

Kalabalık hareket etmeyi kestiğinde bariyerlere yakın bir yerdeler ve caddeyi güzelce görüyorlar: kalabalığı geride tutan, bacakları iki yana açık, kolları arkada, başlıklarının kenarları güneşte ışıldayan polis memurlarını; onların arkasında uzanan geniş, boş caddeyi ve caddenin diğer tarafında sıralanmış, beklentiyle bakan yüzleri.

Yanındaki Ivy titriyor. Ada onun koluna dokunuyor. "İyi misin, hayatım?"

Ivy başını kaldırınca, gülmekten titrediği anlaşılıyor. Kadın gözlerini kurulayarak başını aşağı yukarı sallıyor, "Kendimi tutamadım," diye fısıldıyor. "Ne dersin bu işe? Bunu görmemizi isteyen birileri varmış."

"Komikti, tamam." Ada kendisini toparlıyor. Sağlarında genç bir çift var, küçük oğulları ikisinin de elinden tutarak aralarında duruyor. Adam alçak bir sesle karısıyla ve oğluyla konuşuyor. "Pencerelere bakın," diyor. "Çatılara bakın."

Ada onun işaret eden parmağını takip ediyor ve gördüğü şey karşısında şaşkına dönüyor. Bütün pencereler yüzlerle dolu, çatılarda bile insanlar görünüyor: Çoğunlukla genç erkekler ama aralarında pervazlarda ve küçük balkonların kenarında tehlikeli biçimlerde oturan kadınlar da var. Ada, Ivy'nin koluna dokunup yukarıyı işaret ediyor.

"Tanrım!" Ivy titriyor.

Artık uzaklardan gelen ağır, boğuk davul seslerini duyabiliyorlar.

Cenaze alayı genç bir İrlandalının yanından geçiyor. Genç adam bir gün önce Cork'tan kalkan vapur bağlantılı trene binip Southampton'da indi, oradan da buraya geldi. Nereye gittiğini evden kimseye söylemedi – Wexford'daki kız kardeşimi görmeye gidiyorum dedi. İrlanda'da işler değişiyor. Yalan söylemesi gerekliydi.

Genç İrlandalı 1915 yılında orduya yazılıp Britanya için savaştı ama daha sonra, Paskalya Ayaklanması'nın ardından ne zaman izinli olarak eve dönse sokaklarda suratına tükürüldü. Şerefsiz Tommy, diyorlardı. Pislik, şerefsiz Tommy.

Şimdi Collins yandaşı. Sinn Féin'in adamı. Kimin adına savaştığını biliyor. Ve savaş olacak. Genç adamın bundan hiç kuşkusu yok. Cork Belediye başkanı, Brixton hapishanesinde açlık grevi yaparken öleli daha üç hafta bile olmadı.

Bütün bunlara rağmen buraya gelmek zorundaydı. Yalan söylemek ve gelmek zorundaydı. Birlikte çarpıştığı, yanında, bazen kollarında ölen dostları için. Kendisi gibi bir sürü yalan söylenen ama yine de kahramanca savaşan dostları için. Avuç içi kadar toprak parçası uğruna yaşamları binlerle feda edilenler için. Onları unutamaz. Unutmayacak.

Sizi hatırlayacağım, diye düşünüyor ve top arabası tabutla ve mermi delikleriyle dolu miğferi taşıyarak yanından geçerken gözlerini kapatıyor.

Hiçbir şey onları geri getirmeyecek. Rahatı yerinde adamlarla politikacıların sözleri de, paralı şairlerin basmakalıp lafları da.

"Güneş batarken onları hatırlayacağız."

Hayır.

Pipomu doldururken hatırlayacağım sizi.

Biramı şerefe kaldırırken hatırlayacağım sizi.

Güzel günlerde ve karanlık günlerde hatırlayacağım sizi. Yaz mevsiminin parlaklığında hatırlayacağım sizi.

Gözlerini açıyor ve askerlerin uygun adım geçişini seyrediyor. Hepsinin kim olduğunu biliyor, isimlerini gazetelerde okumuştu: mareşaller, amiraller ve generaller. Bıyıklarındaki kırları seçebileceği kadar yakınında olan Haig'i fark edince sarsılıyor. Üstüne tükürmek isterdi.

Kralın pek de uzakta olmadığını biliyor. Kafasında aniden bir görüntü canlanıyor: Üstüne bomba bağlamış, kalabalıkta koşan bir adamın görüntüsü. İmparatorluğun tam kalbine bir darbe. Kolay olurdu, çok kolay olurdu. Başını sallıyor. Henüz değil, diye düşünüyor. Henüz değil.

Davul sesleri yaklaşıyor ve onunla birlikte kalabalığın arasında bir fısıltı dolaşıyor: *O geliyor, o geliyor, o geliyor.* Arkadan bir dalga yükseliyor ve Ada bariyerlere tutunuyor. Zor nefes alıyor, sırtından aşağı şeritler hâlinde ter süzülüyor. Korsemin bağlarını o kadar sıkı bağlamasaydım keşke, diye düşünüyor. Şimdi bayılırsa onu kim taşıyıp buradan çıkaracak? Arkasında kalabalık kabarıyor, sonra yine yatışıyor.

Yanlarındaki genç adam, "Bacaklarınızı ayrık tutmaya çalışın," diyor. "Merak etmeyin. Artık kıpırdamazlar. Yerleşen yerleşti. Göreceksiniz."

Caddeden onlara doğru dört muazzam doru at geliyor, nallarının sesi saman döşenmiş caddede boğuluyor ve atlar yaklaştığı sırada neredeyse tek bir hareketle, sanki önceden provası yapılmış gibi kalabalıktaki bütün erkeklerin şapkaları çıkıyor. Ada'nın yanındaki genç adam şapkasını göğüs hizasında tutuyor.

Atların arkasından davulları siyah kumaşla kaplanmış davulcular geliyor. Vuruşlarının sesi tok, sessiz. Onların ardında gaydacılar var; gaydaları durgun havada tiz, yüksek seslerle çınlıyor. Onların arkasında bir boşluk var, daha sonra bi top arabasını çeken, gözleri bağlı, pelerinleri ışıldayan altı siyah at görünüyor. Arabada tek bir tabut var. Üstüne yıpranmış bir bayrak örtülmüş, bayrağın renkleri güneşte çok uzun süre kalmış gibi soluk.

Ada bayrağın üstünde mermi delikleriyle dolu bir asker miğferi görüyor. Michael'ın taktığı miğferin aynısı. Şaşkın bir an boyunca miğferin Michael'ınki olduğunu düşünüyor – onu aydınlanmakta olan sabahta yolda sendeleyerek uzaklaşırken son gördüğünde boynuna bağlı, sırtına Ada'nın Michael'ın derisini çürüteceğinden endişelendiği şekilde çarpıp duran miğfer olduğunu sanıyor ve o an için tabuttakinin Michael olduğuna emin oluyor. Sonra bir kadının keskin ve kontrolsüz ağlama sesi duyuluyor. Yolun iki tarafındaki binalardan yankılanıyor. Onun ardından bir hıçkırık daha, bir tane daha ve karşı taraftaki kalabalıkta kıyafetlerin yarattığı siyah fonda çarpıcı biçimde beyaz görünen yüzlerce mendil beliriyor. Yanında Ivy sessiz gözyaşlarıyla sarsılıyor.

Ada o zaman anlıyor: O miğferi hepsi takıyordu.

Bu kadınların kocalarının, kardeşlerinin, oğullarının hepsi.

Kortej yanlarından geçerek anıtmezara doğru ilerliyor. Ada onun yavaşlamasını izliyor. Sonra durduğunu görüyor.

Önce ortalık yatışıyor, sonra sessizlik, sükûnet çöküyor.
Ondan sonra da kilise çanları başlıyor.

Evelyn nefes nefese tepeye varıyor. Orada kimse olmadığını, bankında kimsenin oturmadığını sevinçle fark ediyor. Sanki herkes aşağıdaki şehrin oluşturduğu kocaman, gri mıknatısın çekimine kapılıp gitmiş. Hava öyle durgun ki bacalardan çıkan dumanlar havaya doğrudan yükseliyor. Gerçekten güzel bir gün.

Saat on bir çanlarının çalmaya başladığını duyuyor. Primrose Hill'in ve Camden Town'ın çanlarıyla şehrin derinliklerindeki pek çok çan hem ayrı ayrı, hem hep birlikte çalıyor. Daha sonra sessizlik çökerken Evelyn çan seslerinin uzun, kabaran bir dalga gibi tepede oturduğu yere doğru geldiğini görebiliyor âdeta.

Derken, sessizlik zannettiği şey başka bir şeye dönüşüyor. Beklenmedik bir şeye. İnsansız bir şehrin sesi bu. Yürüyen, koşan, konuşan insanlar yok; otobüsler, arabalar, fabrikalar, işyerleri, rıhtımlar yok ama yine de burada, tepedeki şey sessizlik değil, hiç değil. Evelyn dalına tutunmak için direnen son kuru yaprakların arasından geçen rüzgârı, ağaçlardaki kargaların birbirine seslenmesini duyuyor; derken uzaklardan başka sesler geliyor: Hayvanat bahçesindeki hayvanların sesleri. Maymunların gevezeliklerini, büyük bir kedinin boğuk kükremesini işitiyor. Bunu beklemiyordu. Gülümsüyor.

Burada yeşil boşluklara parça parça tutunmuş sis kalıntıları var hâlâ. Tepedeki bu toprağa hiçbir zaman bir şey inşa edilmemiş.

Yine de burası da şehir, diye düşünüyor Evelyn.

Kendisi de burada işte, güneşin altında bir bankta oturuyor.

Bu ona, Primrose Hill'deki dairedeki pencerenin açık olduğu ve dışarıda günün sıcağının yandığı bir yaz sabahını anımsatıyor. Şehrin aşağıdan gelen seslerini dinlerken Fraser'ın yanında yatması. Pencereden giren güneşin nasıl hissettirdiği ve ayak tabanlarını yakan sıcaklığı. Sevdiği adamın hemen yanındaki sıcak

kokusu. Sonra ayağa kalkıp gerinmesi, zemin karolarının serinliğine basan ayaklarının Fraser'a dönmesi. *Dışarı çıkalım mı?*

Fraser'ın yüzüne yavaş yavaş yayılan gülümseme.

Seni seviyordum, diye düşünüyor Evelyn. Seni seviyordum, Fraser.

Üç haftaya kadar otuz yaşında olacağım, diye düşünüyor.

Bir nefes alıyor, hafif toprak kokusunu içine çekiyor, aynı güneşi, onun beklenmedik güzelliğini –kasım ayında bir gündeciildinin üstünde sıcacık hissediyor.

Hayattayım, diye düşünüyor. Hayattayım. *Hayattayım.*

Hettie sessizlik içinde yanındaki Fred'in kaskatı durduğunu hissediyor.

Ona kimi düşündüğünü sormak istiyor. Bu sessizliği onun için dolduran insanlar kimler? Geceleri kimlerin ismini çağırıyor?

Ona bunu sormayı daha önce istemediğine inanamıyor.

Yolun diğer tarafında şapkalarını göğüs hizasında tutan yüzlerce erkek ve yüzlerce kadın var. Hem kadınların hem de erkeklerin pek çoğu ağlıyor; burada, Hammersmith'de yüzlerce kişi varsa o zaman demek ki insanlar her yerde, şehrin dört bir yanında, ülkenin dört bir yanında, denizaşırı yerlerde, Fransa'da.

Ya uzun kahverengi saçlı o kız? Nerede şimdi? Böyle bir caddede mi duruyor? Bir yerlerdeki bir köyde? Saçları hâlâ uzun mu? Yoksa o da mı saçlarını kestirdi? Ya diğer kadınlar, yaşça büyük kadınlar, kendilerini tekrar tekrar satan kadınlar? Onlara ne oldu?

Her nasılsa Hettie'den fazla uzakmış gibi görünmüyorlar.

Ya Ed?

Onu düşünmek zor. Hettie'nin yüreğini sızlatıyor.

O da böyle bir caddede mi duruyor şu anda? Fazla uzak olmayan bir yerde? Ailesiyle birlikte mi? Yoksa yaralı ve yalnız, Hettie'nin onu bıraktığı yerde mi?

Hettie öyle olmadığını umuyor.

Yanında Fred kıpırdanıyor. Hettie başını kaldırıyor. Fred'in yüzü daha sakin, vücudunun katılığı biraz azalmış. Hettie uzanıp Fred'in koluna giriyor. Fred önce irkiliyor ama kımıldamıyor, Hettie'nin kolunu itmiyor; sadece elini onunkinin üstüne kapatıyor. Öylece kol kola duruyorlar. Hettie yolun karşısına dizilmiş yüzlere bakıyor yine.

Tanıklık ediyorlar. Yaptıkları bu. Hepsi birbirlerine tanıklık ediyor. Burada olmalarının sebebi de bu.

Sessizlik uzarken bir şey açık hâle geliyor. Michael burada değil. Oğlu o tabutun içinde değil. Yine de tabut boş değil; kederle dolu, sesi kederle yükseliyor, yaşayanların kederiyle. Ama oğlu burada değil.

Bir borazan sesi duyuluyor, durdukları yere uzaktan ve tiz bir biçimde gelen "Son Çağrı." Son nota dinerken, kalabalık nefes veriyor. İnsanlar hareket etmeye gönülsüzmüş gibi uzunca bir süre oldukları yerde kalıyor. Sonra çok hafif bir şekilde başlayarak uzaklardan trafiğin sesi, canlanan hayatın mırıltısı geliyor ve gitgide artıyor. Tanıdık bir ses ama yine de kulağa hakaret gibi geliyor.

Durdukları yerde, kalabalığın önünde henüz kimse kımıldamadı. Sonra bir rahatlama oluyor, kalabalık çözülüyor, insanlar kaldırımın arka tarafına doğru ilerliyor.

"Herkes nereye gidiyor?" diyor Ada.

Elinde zambak buketi taşıyan sol tarafındaki genç bir kadın, "Anıta," diyor. "Ölüler için çiçeklerini bırakacaklar."

"Biz de mi gitsek?" diyor Ivy.

Ada dönüyor. Kuyruk şimdiden yirmi kişilik genişliğe ulaşmış bile, insanlar gıdım gıdım ilerleyebiliyor. Yolun sonuna varmak saatler sürecek.

"Gitmek istiyor musun?" diyor Ivy'ye.

"Evet."

Ada tereddüt ediyor. "Ben gelmesem alınır mısın? Başka bir yere gitmek istiyorum da."

Açıklama yapmıyor, Ivy de onu zorlamıyor – nereye gideceğini sormuyor, sadece elindeki çiçekleri işaret ediyor. "Senin yerine ben götüreyim mi bunları?"

"Evet, lütfen," diyor Ada. "Kendi başına gidebilirsin, değil mi?"

"Giderim." Ivy başını sallayarak çiçekleri ondan alıyor.

"Biraz sulansalar iyi olur."

"Ben de biraz sulansam iyi olur. Şöyle sert bir içkiyle." Ivy gülümsüyor. "Eve gideyim de. İstersen gel beni evde bul."

"Teşekkürler." Ada gülümsüyor. "Bakarsın tam da öyle yaparım."

Çabucak kucaklaşıyorlar.

"Hadi bakalım, yoluna," diyor Ivy.

İnsan akıntısının tersine doğru ilerlemek başlangıçta zor oluyor ama Ada kalabalığın arka tarafına varıp da nefes alacak biraz alan bulunca veda etmek üzere el sallamak için Ivy'yi görür müyüm diye arkasına dönüyor.

İşte onu o zaman görüyor.

Yanında hamile karısı ve küçük kızıyla yirmi adım ötede duruyor. Ufak tefek bir adam: Omuzları dünyaya meydan okurcasına dik, sıska, uçuk mavi gözlü, dudağını zar zor örten ince, küçük bir bıyığı var. Anıtmezara giden kuyrukta duruyor. Elinde bir demet mavi çiçek var. Henüz Ada'yı görmedi.

Ada ona doğru bir adım atıyor. Adam tam o sırada başını kaldırıp onu görüyor. Kızının kolunu tutan eli kasılıyor. Çocuk çığlığı basıp çırpınarak babasının elinden kurtuluyor. Yüzündeki dehşete düşmüş ifade yüzünden Ada başta onun ailesini bırakıp kaçacağını zannediyor. Ama adam öyle bir şey yapmıyor. Olduğu yerde kalıyor, yüzü yatışıyor ve bakışlarını kaçırmıyor. Kızını yeniden yanına çekip hamile karısını kolundan tutarken daha bir cüsseleniyor sanki.

Ada ona seslenmiyor. Yanına gitmiyor. Bir zamanlar tanıdığı birine selam verirmiş gibi başını sallıyor yalnızca ve dönüp kararlı adımlarla ağır ağır diğer istikamete doğru yürüyor.

Cenaze töreni bittikten, topluluk dağıldıktan sonra. Kral, kraliçe, başbakan ve bütün oğullarını ve kocalarını kaybetmiş anneler de gittikten sonra. Dokuz kardeşini kaybetmiş –kimileri ölmüştü, kimileri kayıp– ve davet edilmek için özellikle mektup yazmış olan genç kız, kör kalmış yüz hemşire, kardeşlerini ya da oğullarını kaybetmiş milletvekilleriyle lordlar da gittikten sonra. Tüm bu insanlar gittikten sonra Westminster Abbey kısa bir süreliğine kapatılıyor.

Dört tahta bariyer dikiliyor, mezarın etrafına yanan dört mum dikiliyor. Kalabalıkların geleceğini biliyorlar.

O günlük işi bitip görevlerinden azat edilmiş olan genç bir koro üyesi, arkadaşlarının cüppelerini değiştirdikleri odadan gizlice çıkıyor. Nereye gittiğini kimseye söylemiyor. Nefe açılan kapı aralık bırakılmış. Çocuk kapının etrafından süzülüyor. Geniş, yankılı kilisede kimsecikler yok. Tek ışık kaynağı mumlar. Üstünde tavan sonsuz boşluğa doğru uzanıyor. Çocuk kalbi gümbür gümbür atarak tahta bariyerlere doğru yürüyor. Daha önce, tören sırasında korodaki yerinden tabutu göremedi. Şimdi görmek istiyor.

Eğilip bariyerlerin altından geçerek elleriyle dizlerinin üstünde çukurun kıyısına doğru sürünüyor. Epeyce aşağıdaki mezarın içinde bayrakla örtülmüş tabutu görebiliyor. Bu mesafeden mum ışığı kırmızıyı, maviyi ve beyazı ancak ucundan aydınlatıyor.

Kardeşini, onu son gördüğü zamanı düşünüyor: Üniformasını giymişti, ne kadar uzun boylu, ne kadar yakışıklı görünüyordu. O zaman kendisi küçüktü ama ona rağmen abisini çok net bir şekilde hatırlayabiliyor – onunla birlikte savaşa gidecek yaşta olmayı nasıl da istediğini hatırlayabiliyor.

Savaş. Bu kelimede titremesine yol açan bir şey var. Güzel bir titreme bu. Günün birinde, büyüdüğünde bir şans yakalayabileceğini söyleyen türden.

Sonra kilisenin ön tarafındaki kocaman kapılar yeniden açılıyor ve solgun kasım ışığı yere vuruyor. Çocuk ayağa kalkıyor, bariyerlerin altından emekleyip tekrar karanlığa karışıyor. Sıvışıp gitmeden önce büyük bir insan kalabalığının ikişerli sıralar hâlinde kilise zemininde süzülerek kendisine doğru geldiğini görüyor.

Evelyn bir elbiseyi çenesinden aşağı tutmuş, ışığın altında kuşkulu bir ifadeyle dönerek aynanın karşısında duruyor. Elbise koyu kırmızı. Senelerdir giymedi ama güzel bir kesim. Bununla idare etmesi gerektiğine karar veriyor.

Arkasında dışarının havasından yanakları kızarmış Doreen eşikte beliriyor, kollarını göğsünde kavuşturmuş. "Dışarı mı çıkıyorsun?"

"Ah, Tanrım, bilmiyorum." Evelyn elbiseyi yatağa fırlatıp kendisi de yanında oturuyor. "Bütün bunların ne tantana olduğunu unutmuşum."

Doreen suratında eğlenen bir ifadeyle onun yanına oturuyor. "Nereye gittiğini sorma iznim var mı?"

Evelyn sigara tablasına uzanıyor. "Dansa. Güya."

Doreen bir kaşını kaldırıyor. "Nerede?"

"Hammersmith."

"Palais'ye mi?"

"Hımm." Sigarasını yakıyor.

"Peki kiminle..." Doreen gülümsüyor.

Evelyn başını arkaya atıyor. "Bir erkekle."

"Eh," diyor Doreen gülümsemesi tüm suratına yayılırken, "en azından iyi bir başlangıç diyebiliriz. Nasıl bir adam?"

"İşten. İşyerinden bir adam."

"Eh, bu hesap defterleri için beklenmedik bir gelişme," diyor Doreen.

Evelyn hemen, "Bir anlama gelmiyor," diyor aksi bir tavırla.

"Tabii gelmiyor." Doreen hâlâ gülümsüyor.

"Ne?" diyor Evelyn. "*Ne?* Bana öyle bakmayı kes."

Ama Doreen kesmiyor. Evelyn de ayağa kalkıyor, elbiseyi alıp çenesinden aşağı tutuyor. "Ne diyorsun?"

Ada otobüsten eve varmadan birkaç durak önce iniyor ve boş sokaklardan kanala doğru yürüyor. Yumuşak güneş hâlâ gökyüzünde, Ada yosun kaplı basamaklardan çekme yola inerken yüreğinin hafiflediğini hissediyor. Burayı eskiden beri sever, küçük bir kızken babasıyla ördeklere yem vermeye geldiklerinden beri – yosunlu su kokusunu ve patikanın kenarında dört bir tarafa dal budak salmış yeşilliklerin yarattığı kargaşayı seviyor. Sola döndüğünde güneşi sırtında hissediyor, sonra bir mavna köprünün altına gelince beklemek için köşeye sıkışıyor. Mavnacı şapkasını kaldırarak onu selamlıyor. "İyi günler."

Tekne bir renk patlaması; sarı, kırmızı ve mavinin parlak tonlarıyla boyanmış. Dizginlenmiş, gözleri bağlı midillisinin nefesi öğleden sonra havasında tatlı kokuyor.

Ada köprünün altından geçiyor ve ileride yarı yarıya dolu, kafesleri gökyüzüne gri bir şekilde dağlanmış gaz kulelerini görüyor. Sebze tarhlarına yaklaştıkça odun dumanının kokusunu almaya başlıyor. Bahçelerin arkasına giden patikaya saptığı sırada iki şişman güvercin havalanıyor. Ada rüzgârla yere dökülmüş elmaların, kahverengiye dönmüş, kurumuş böğürtlen çalılarının ve boş, bakımlı tarhların yanından geçiyor.

Çok geçmeden onu görüyor. Arkası Ada'ya dönük, elinde bahçe küreğiyle bir tarhın yanında diz çökmüş. Ada kapının hemen dışında durup onun eğilerek topraktan bir şey eşelemesini seyrediyor. Ceketini çıkarmış, üzerinde gömleği var ve koltuk altları ıslaklıkla lekelenmiş. Yanında küçük bir sebze yığını duruyor. Sağında alçak bir ateş yanıyor. Ada eğilip sürgülü kapıyı açıyor ve ona doğru birkaç adım atıyor. Jack dönmüyor ama duraklamasından Ada onun kendisini duyduğunu anlıyor. Jack ellerini silerek yavaşça doğruluyor ve bir masaya doğru gidip bahçe küreğini bırakıyor. Ancak ondan sonra Ada'ya dönüyor.

Sonra kilisenin ön tarafındaki kocaman kapılar yeniden açılıyor ve solgun kasım ışığı yere vuruyor. Çocuk ayağa kalkıyor, bariyerlerin altından emekleyip tekrar karanlığa karışıyor. Sıvışıp gitmeden önce büyük bir insan kalabalığının ikişerli sıralar hâlinde kilise zemininde süzülerek kendisine doğru geldiğini görüyor.

Evelyn bir elbiseyi çenesinden aşağı tutmuş, ışığın altında kuşkulu bir ifadeyle dönerek aynanın karşısında duruyor. Elbise koyu kırmızı. Senelerdir giymedi ama güzel bir kesim. Bununla idare etmesi gerektiğine karar veriyor.

Arkasında dışarının havasından yanakları kızarmış Doreen eşikte beliriyor, kollarını göğsünde kavuşturmuş. "Dışarı mı çıkıyorsun?"

"Ah, Tanrım, bilmiyorum." Evelyn elbiseyi yatağa fırlatıp kendisi de yanında oturuyor. "Bütün bunların ne tantana olduğunu unutmuşum."

Doreen suratında eğlenen bir ifadeyle onun yanına oturuyor. "Nereye gittiğini sorma iznim var mı?"

Evelyn sigara tablasına uzanıyor. "Dansa. Güya."

Doreen bir kaşını kaldırıyor. "Nerede?"

"Hammersmith."

"Palais'ye mi?"

"Hımm." Sigarasını yakıyor.

"Peki kiminle..." Doreen gülümsüyor.

Evelyn başını arkaya atıyor. "Bir erkekle."

"Eh," diyor Doreen gülümsemesi tüm suratına yayılırken, "en azından iyi bir başlangıç diyebiliriz. Nasıl bir adam?"

"İşten. İşyerinden bir adam."

"Eh, bu hesap defterleri için beklenmedik bir gelişme," diyor Doreen.

Evelyn hemen, "Bir anlama gelmiyor," diyor aksi bir tavırla.

"Tabii gelmiyor." Doreen hâlâ gülümsüyor.

"Ne?" diyor Evelyn. "*Ne?* Bana öyle bakmayı kes."

Ama Doreen kesmiyor. Evelyn de ayağa kalkıyor, elbiseyi alıp çenesinden aşağı tutuyor. "Ne diyorsun?"

Ada otobüsten eve varmadan birkaç durak önce iniyor ve boş sokaklardan kanala doğru yürüyor. Yumuşak güneş hâlâ gökyüzünde, Ada yosun kaplı basamaklardan çekme yola inerken yüreğinin hafiflediğini hissediyor. Burayı eskiden beri sever, küçük bir kızken babasıyla ördeklere yem vermeye geldiklerinden beri – yosunlu su kokusunu ve patikanın kenarında dört bir tarafa dal budak salmış yeşilliklerin yarattığı kargaşayı seviyor. Sola döndüğünde güneşi sırtında hissediyor, sonra bir mavna köprünün altına gelince beklemek için köşeye sıkışıyor. Mavnacı şapkasını kaldırarak onu selamlıyor. "İyi günler."

Tekne bir renk patlaması; sarı, kırmızı ve mavinin parlak tonlarıyla boyanmış. Dizginlenmiş, gözleri bağlı midillisinin nefesi öğleden sonra havasında tatlı kokuyor.

Ada köprünün altından geçiyor ve ileride yarı yarıya dolu, kafesleri gökyüzüne gri bir şekilde dağlanmış gaz kulelerini görüyor. Sebze tarhlarına yaklaştıkça odun dumanının kokusunu almaya başlıyor. Bahçelerin arkasına giden patikaya saptığı sırada iki şişman güvercin havalanıyor. Ada rüzgârla yere dökülmüş elmaların, kahverengiye dönmüş, kurumuş böğürtlen çalılarının ve boş, bakımlı tarhların yanından geçiyor.

Çok geçmeden onu görüyor. Arkası Ada'ya dönük, elinde bahçe küreğiyle bir tarhın yanında diz çökmüş. Ada kapının hemen dışında durup onun eğilerek topraktan bir şey eşelemesini seyrediyor. Ceketini çıkarmış, üzerinde gömleği var ve koltuk altları ıslaklıkla lekelenmiş. Yanında küçük bir sebze yığını duruyor. Sağında alçak bir ateş yanıyor. Ada eğilip sürgülü kapıyı açıyor ve ona doğru birkaç adım atıyor. Jack dönmüyor ama duraklamasından Ada onun kendisini duyduğunu anlıyor. Jack ellerini silerek yavaşça doğruluyor ve bir masaya doğru gidip bahçe küreğini bırakıyor. Ancak ondan sonra Ada'ya dönüyor.

"Merhaba." İlk konuşan Ada.

"Merhaba." Jack kolunu uzatıp gömleğinin yeniyle yüzünü kuruluyor. "Uzun süredir burada mısın?"

"Şimdi geldim."

Jack başını sallıyor. "Buraya pek gelmezsin."

"Eh." Ada kollarını göğsünde kavuşturuyor, matem giysileri içinde olduğunun fazlasıyla farkında. Uzanıp şapkasını çıkarıyor, saçlarını düzeltiyor. Şapkasını önünde tutup diğer tarhlara bakıyor. "Etrafta pek kimse yok."

Jack başını iki yana sallıyor. "Bütün gün hiç kimse gelmedi. Bundan faydalanayım dedim. Çok iş yaptım. Kış için hazırız artık."

Ada tarhların yeni çapalanmış, fileyle örtülmüş ve filenin de yere çivilenmiş olduğunu görebiliyor. Temizlenmiş çalılarla yapraklardan oluşan koca bir yığın ateşe gitmek üzere bekliyor. Her şeyde sakin bir sükûnet ve düzen havası var.

"Bir kabak daha çıktı." Jack yerdeki sebzeleri işaret ediyor. "Sonuncusunu topladık zannetmiştim."

Balkabağı küçük, çamurlu bir sebze yığınıyla çevrili olarak yerde duruyor. Yol yol sarı ve yeşilleri olan parlak bir turuncu, Jack'in pazar günü getirdiğinden daha da koyu bir renkte. Jack ateşe gidip yanında diz çöküyor, eğilip közler ışıyla parlayana kadar tırmıkla karıştırıyor.

Ada onun karşısına geçiyor. Yavaşça, "Burada mıydın?" diyor, boğazı kupkuru. "Dün akşam burada mıydın?"

Jack başını kaldırıp ona bakıyor, tek bir kere yavaşça başını sallıyor.

Ada'nın içi ferahlıyor. "Nerede uyudun?"

"Barakada."

"Yeterince sıcak mıydı?"

"Yeterince sinirliydim."

Ada buna gülüyor. Aralarındaki hava biraz gevşiyor. Ada ısıtmak için ellerini alevlere uzatarak ateşe biraz daha sokuluyor. "Biraz daha yaprak atsam olur mu?"

Jack şaşırarak ona bakıyor, evet anlamında bir hareket yapıyor.

Ada yaprak yığınına giderek kırmızı, sarı ve kahverengilerden bir kucak dolusu alıp alevlere atıyor; ateş yaprakları yalıyor, ta ki tutuşan yapraklar kısa bir süre güzel bir manzarayla ışık saçana kadar, ardından kıvrılarak cızırdıyorlar. Gri dumanlar kıvrılarak durgun havaya yükseliyor. Ada dumanı içine çekiyor.

"Özür dilerim," diyor Jack.

Ada ona bakıyor. Yaprakların yanışını seyreden Jack'in bakışları sabit, yüzü alevlerin buğusuyla biraz çarpık görünüyor. Yanakları kızarmış, gözleri de uzun bir süredir ateşe bakıyormuş gibi şişmiş.

"Hayır." Ada başını iki yana sallıyor. "Özür dilemesi gereken benim."

"Bundan pek emin değilim." Jack şimdi başını kaldırıp ona bakıyor.

"Seni görmedim," diyor Ada. "Bunca zamandır hiç görmedim. Başka bir yerde, başka bir şey arıyordum ve seni artık görmüyordum."

Jack bunu ölçüp biçip kabul ediyor. Ada'yı kabul ediyor. Bunun doğru olduğunu kabullenircesine gibi başını sallıyor.

"Şehre gittin mi öyleyse?" diye soruyor.

"Evet."

"Kendi başına mı?"

"Ivy'yle."

Jack homurdanıyor. Topuklarının üstüne çöküyor, içinde bir mücadele var. "Değdi mi peki?"

Değdi mi peki?

Ada hemen cevap vermiyor. Kalabalığı düşünüyor. O kadar yakın duran onca bedenin baskısını, kokusunu, sessizliği, kederin uzayan, gürültülü sessizliğini düşünüyor. Delikanlıyı, onun karısıyla kızını ve mavi çiçeklerini. Ondan uzaklaşmasını ve uzaklaşırken kapıldığı hissi düşünüyor; sanki elini yıllar boyunca sımsıkı kapalı tutmuştu da açınca avucunda hiçbir şey olmadığını görmüştü. "Evet," diyor. "Değdi."

Jack başını sallıyor. "İyi." Ayağa kalkıyor, kalan yaprakların yanına gidip koca bir kucak dolusu yaprakla dönerek hepsini ateşe atıyor. Yapraklar çıtırdayıp patlıyor, ince sapları alevlerin içinde kıvrılıp bükülüyor, kısa bir süre yükseklere doğru alevleniyor, sonra alçalıyor ve ateş yine sessizliğe gömülüyor. Jack ceketini alıp giyiyor. Güneş, arkasındaki gaz kulesinin üstünde batıyor, gökyüzü akşam ışığıyla mora bürünüyor.

"Jack..."

"Efendim?"

Ada o zaman ona doğru gidiyor, Jack onu kucaklamak için kollarını kaldırıyor. Ada başını ona dayıyor, kulağını göğsüne koyuyor. Jack'in düzenli kalp atışlarını duyabiliyor. Onu içine çekiyor. Jack odun dumanı, o günkü emeği ve kendisi kokuyor.

Evelyn istasyon çıkışında genç bir çifti durduruyor. "Affedersiniz. Hammersmith Palais'nin nerede olduğunu biliyor musunuz acaba?"

Yünlü paltosu ve çan biçimli şapkasıyla şık giyimli kız, Evelyn'e kafadan çatlak olduğunu düşünürmüş gibi bakıyor. "Hemen şurası," diyor. "Biz de oraya gidiyoruz."

Tramvay garı gibi görünen bir binanın önündeki elli kişilik kuyruğa varıyorlar.

"Teşekkür ederim," diyor Evelyn dehşete düşmüş bir şekilde. *Lanet olsun.*

Çiftin yakınında durmak istemiyor, kuyruğun arkasında, tek başınayken olmaz; ona acıyıp sohbet etmeye çalışırlar. "Benim... gidip sigara almam lazım."

İstasyonun yanındaki küçük büfeye dalıp bir paket Gold Flakes alıyor, ardından büfenin yanına dolanıp bir sigara yakıyor.

Burada ne halt ediyor acaba? Köşeye doğru bir göz atıyor. Genç çift gözden kaybolmuş bile. İnsanlar kuyruğa girmek üzere akın akın istasyondan çıkıyor, sokaktaki sıra Evelyn'in olduğu yere kadar uzamış ama hiç değilse çabuk ilerliyora benziyor ve

Hettie belli belirsiz gülümsüyor. Bu şakaları çok duydu – hepsini duydu.

"Dışarı çıkmanıza izin veriyorlar mı?"

Hettie gişeyi işaret ederek, "Altı peni," diyor. "Şuraya."

"Yani altı peniye seni serbest bırakabilir miyim? Epey ucuzmuş."

Dönüyor, sonra aklına o anda bir şey gelmiş gibi elleri cebinde, yüzünde soru soran bir ifadeyle tekrar Hettie'ye bakıyor. "İzin verirsen yani?" diyor.

Dalga mı geçiyor? Hettie anlayamıyor. "Elbette," diyor. "İşim bu."

Adam uzaklaşırken Hettie yine onun o hafifçe duraksamasını, yürüyüşündeki onu ele veren o hafif tereddüdü görüyor. Bacağını iyi saklıyor, diye düşünüyor; nasıl bakacağını bilmesen anlayamazsın.

Di ona doğru eğilerek, "İyi biri," diyor. "Nasıl yakaladın?"

Hettie omuz silkiyor. Di'nin kendisine iyi davranmaya çalıştığını biliyor. Hettie gelip de Di ona salı akşamının nasıl gittiğini sorduğunda sadece başını iki yana sallamakla yetindiğinden beri böyle. Hettie elbiseyi yanında getirmediğini, onun yerine sessizliği dinlemek için Broadway'e gittiğini açıklamak zorunda kaldığında da üstüne gelmedi.

Di elini Hettie'nin koluna koyarak kaşlarını çatıyor. "İyi olduğuna emin misin, Het? Bu akşam çok sessizsin."

"İyiyim."

Sarışın adam bir dakika sonra makbuzuyla dönüyor. "İşte." Makbuzu Hettie'ye doğru uzatıyor. "Bunu sana vermem gerektiğini söylediler."

Hettie makbuzu ondan alıp çantasına koyuyor, küçük kapıdan geçerek dışarı çıkıyor. Karşılıklı duruyorlar, adamın elleri ceplerinde, Hettie'nin kolları arkasında. Adam ona doğru bir harekette bulunmuyor. Uzun bir an boyunca öyle duruyorlar, ta ki

Hettie'nin tepesi atıp aksileşene kadar. Sonunda, "Dans etmek *istemiyor* musun?" diyor.

"Dans mı?" Adam kaşlarını kaldırıyor. "İşin *bu* mu? Orada otururken öyle üzgün görünüyordun ki seni azat edeyim demiştim."

Hettie ters ters ona bakıyor.

"Affedersin," diye gülümsüyor adam. "Şaka yapıyordum yalnızca." Ellerini ceplerinden çıkarıyor. "Sıradaki dans ne peki?"

"İlk ve son danslar hep vals olur."

Adamın arkasında, orkestranın hazırlıklarını bitirdiğini görüyor. Kravatlarını düzeltiyor, aletlerini ayarlıyor, sandalyelerinde öne doğru eğiliyorlar. Şef yan kanattan çıkıyor, tezahüratlar ve tek tük alkışlarla karşılanıyor.

Adam, bu her nedense not edilmesi gereken önemli bir şeymiş gibi başını sallayarak, "İlk ve son dans," diyor. "Ne kadar süre serbestsin?"

"Sadece bir dans boyunca."

"Peki sonra ne olacak? Balkabağına mı dönüşeceksin? Yoksa ben mi balkabağına dönüşeceğim?"

"Sonra oraya döneceğim." Di'nin de tutulduğu ve geriye yalnızca üç kızın kaldığı Ağıl'ı işaret ediyor.

"Ah." Adam hafifçe yüzünü buruşturuyor. "Anladım."

Etraflarında çiftler pistteki yerlerini alıyor, curcuna hafifleyip yerini başka bir şeye, heyecanlı, beklentili bir sessizliğe bırakıyor.

Adam kollarını açarak, "İyi o zaman," diyor. "Bunun esaslı bir şey olmasını sağlayayım bari."

Hettie kollarını kaldırıyor, avuçları çok hafifçe birbirine değiyor. Adamın sağ kolu Hettie'nin beline sarılıyor. "Duyduğuma göre orkestra çok iyiymiş," diyor.

Hettie onun o bacakla dans etmeyi nasıl becereceğini merak ediyor.

Şef çubuğunu kaldırıyor, müzik başlıyor. Orkestra hafif, vurgulu bir melodi çalıyor. Herhangi bir vals değil bu. Normalden

daha yavaş ve kulağa matem dolu geliyor, biraz tuhaf. Çiftler dansa başlarken dört bir yandan kumaş hışırtıları ve ahşap zemini döven ayakların sesi geliyor.

Hettie'nin kavalyesi birkaç nota boyunca hiçbir şey yapmıyor. Sonra, tam Hettie onun bütün akşam öyle duracağını düşündüğü sırada Hettie'yi biraz daha kendisine çekerek dansı yönetmeye, kızı pistte döndürmeye başlıyor. İyi yönlendiriyor; Hettie'yi tutuşu sıkı ve bu tuhaf, vurgulu melodiyle salonda dönerlerken omuzları dik ve rahat.

Orkestra bu tuhaf, vurgulu ritme uzun süre devam ediyor, ta ki sonunda müziğin tuhaflığı ve kesik kesikliği doğal, canlı bir şeymiş, bozuk ritimli bir kalbin atışlarıymış gibi gelmeye başlayana kadar. Ritmi sürdürüyorlar, derken bir trompetçi ayağa kalkıyor ve canlı bir melodi çalmaya koyuluyor.

İçeride her şey beklenmedik biçimde gösterişli ve beklenmedik biçimde Çinli; cam levhalara okunamaz semboller çizilmiş, duvarlarda leylekler ve pagodalar tekrar tekrar kullanılmış. İnsan bütün bunlardan görgüsüzce bir manzara ortaya çıkmasını bekliyor ama her şey şaşırtıcı biçimde hoş. Evelyn kadınlar tuvaleti işaretini görüp tuvalete gitmeye gerçekten ihtiyacı olmamasına rağmen içeri giriyor ama ondan sonra kızlar aynalı uzun duvarın önünde saçlarını düzelterek süslenip püslenirken eziyetli bir süre boyunca beklemek zorunda kalıyor. Sonunda bir bölme boşaldığında kendisini içeri kilitliyor, çantasından fırçasını çıkarıp saçlarını tarıyor. Arkasını dönüp gitmek istiyor. Burası hiç ona göre değil. Hiç gelmemeliydi.

Bölmeden çıkınca aynada gönülsüzce kendisine bakıp elbisesini çekiştiriyor ki göğüs kısmından açılmasın. Bunu da niye giydi acaba, niye? Başka giyecek bir şeyi yoktu da ondan. Ama hareket ederse, dans ederse elbise açılacak. O kadarı bariz belli. Belki dans etmese? Zaten muhtemelen nasıl dans edileceğini unuttu. Hele yeni müziklerde nasıl dans edeceğini kesinlikle bil-

miyor. Büyük ihtimalle sadece kendini utandırdığıyla kalacak. Hiç gelmemesi gerekirdi. *Hiç gelmemesi gerekirdi.*

Paltosunu vestiyere verip makbuzu alıyor, sonra çifte kapılardan geçerek pistte dönen dansçılarla dolu muazzam büyüklükteki salona giriyor. Tavandan büyük, renkli lambalar sallanıyor ve içeriyi mavi, pembe, sarı ışıklarıyla dolduruyorlar. Cilalı dans pistinin ortasında, yanlarından sular akan ufak, tuhaf bir minyatür dağ var ve salonun diğer ucunda, Çin tapınağını andıran yapının altında da orkestra yer alıyor: Beyaz takım elbiseleri içinde yirmi otuz müzisyen.

Demek dans salonu böyle bir şey.

Pistin dört bir yanında masalar var. Evelyn onların etrafında bir tur atıp Robin'in bir masada oturup oturmadığına bakmaya karar veriyor ve eğer bir turun sonunda onu göremezse çekip gidecek.

Sağ tarafında içecek satılan küçük bir büfenin yanından geçiyor. Kısa kuyruğa girip sırasını bekliyor, sonra barın arkasındaki üniformalı kıza, "Portakal suyu ve cin lütfen," diyor.

Kız gözlerini deviriyor. "*Alkol* yok." Tepesinde sallanan levhayı işaret ediyor.

YÖNETİMİN EMRİ GEREĞİNCE ALKOL SATIŞI YASAKTIR.

Evelyn bir kaşını kaldırarak, "Ee, onun yerine ne tavsiye edersin?" diyor.

"Çay ya da meyve kokteyli."

"Meyve kokteylinin içinde cin olması gerekmez mi?"

Kız öylece bakıyor.

"O zaman bir meyve kokteyli alayım lütfen."

Kız sağındaki büyük fıçıdan bir bardağa kokteyl koyarken, "İki peni," diyor.

Evelyn meyve kokteylini bir masaya götürüp sigarasını yakabilmek için kısa bir süreliğine oraya bırakıyor. Orkestranın yakınında duruyor, sahneye çıktığı sırada şefe de yakın ve adam çubuğunu kaldırıp da orkestra çalmaya başladığında Evelyn pistin etrafında dolaşmaya başlıyor. Mümkün olduğunca dik dik

bakmamaya çalışırken masalardan hiçbirini gözden kaçırmamaya, bir yandan da birini arıyormuş gibi görünmemeye uğraşıyor ama Robin ortalarda yok.

Salonun yarısını dolaştığı sırada birden aklına Robin'in orada olmayabileceği geliyor. Randevulaşmalarının üstünden günler geçti. Belki unutmuştur. Onun burada, bekliyor olacağını varsaymasının sebebi sadece kendi kibri mi? Hem Robin'i görmek istiyor mu ki? Duruyor ve bir bariyere yaslanarak piste bakmak üzere dönüyor. Belki dört yüz, beş yüz çift var orada ama buna rağmen ayaklarının hareketleri hafif; buna rağmen Evelyn, orkestra kesik, vurgulu ritmini alttan alta sürdürürken solosunu çalan trompetçiyi duyabiliyor.

Adam fevkalade bir dansçı. Hettie bu kesintili, hüzünlü müzikle, adamın avucu sırtına dayanmış biçimde ve sağlam, düzenli adımları zamana uygun hareket ederek onun kollarında dönerken sanki kendisini, cildini, kanını, bütün hücrelerine dek hissediyor. Ve değişmiş, canlanmış, yeni bir düzene oturmuş parçalarını da.

Eskiden olduğu kız değil artık.

Ed yüzünden. Sanki onun kırıklığının bir kısmı Hettie'nin içine girmiş. Fred ve onunla sessizliğin içinde, güneşin altında durması yüzünden. Fransa'daki o kadınlar yüzünden. Bu valsin hüznü yüzünden.

Hettie bütün bu hüznü hissetmesine rağmen bir şey onu ayakta tutuyor: Bu adam. Hettie'ye sarılışında, aralarındaki sabit ve düzenli mesafede bir şeyler var – adamın ne aşmak istiyormuş ne de bunu yapmaya ihtiyacı varmış gibi göründüğü bir mesafe bu. Hareketleriyle Hettie'ye onunla sadece dans etmek istediğini ve sadece dans etmenin yeterli olduğunu gösterişinde.

Trompetçi susuyor, son notası havada süzülmeyi sürdürüyor ve müzik yavaşlıyor şimdi, sona yaklaşıyor.

"Teşekkür ederim." Adam nazik bir biçimde duruyor. "Gerçekten çok iyi harcanmış bir altı peni oldu."

Hettie onunla tekrar dans etmek istiyor, onunla bütün gece seve seve dans edeceğini söylemek istiyor, nasıl olup da böyle güzel dans edebildiğini sormak istiyor, özellikle de bacağı...

Ne var ki adam Hettie'nin omzunun üzerinden bir şey görüyor. Yüzü değişiyor, yanaklarına renk geliyor. Komik, küçük bir selamla Hettie'yi bırakarak, "Müsaadenle," diyor.

Her zerresi, Hettie'nin başının hemen üzerindeki bir şeye odaklanmış. Hettie, bunun bir kadın olduğunu, adamın buluşmak üzere buraya geldiği kadın olduğunu daha dönmeden biliyor.

Elbette buraya biriyle buluşmaya geldi. Elbette.

Hettie hayal kırıklığını yutup bakmak için dönüyor.

Dans pistinin uzak ucunda kırmızı elbiseli bir kadın duruyor. Bir bariyere dayanmış, piste bakarak sigara içiyor. Çenesi hizasında kısa kesilmiş, kahverengi, dalgalı saçları var. Çok ufak tefek değil, çok uzun boylu da değil. Güzel bir kadın. İnsanların kendisine bakmasını isteyen o kadınların güzelliği gibi bir güzellik değil onunki; bu kadın hiç kimse ona bakmasa daha memnun olacakmış gibi görünüyor. Bu kadın Hettie'ye birini hatırlatıyor ama kız bunun kim olduğunu çıkaramıyor.

Kadın henüz adamın ona baktığını görmedi, o yüzden adamın yüzü hâlâ savunmasız, gözleri de istedikleri gibi gezinmekte özgür. Hettie onu seyrediyor. Kadın belki kendisine bakıldığını hisseder de adamın bakışlarını karşılamak için döner, diye düşünüyor.

Bu kadının adamın onu gördüğü şekilde görüp görmediğini merak ediyor. Etraflıca düşünmeden, düşünceyi tam anlamıyla oluşturmadan bile bu adamın bu kadını sevdiğini biliyor. Bu adamın iyi bir adam olduğunu, sevilmeye layık bir adam olduğunu da biliyor.

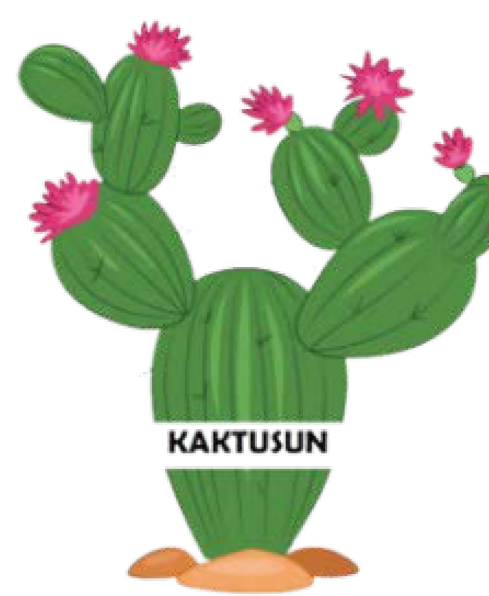
Hettie adamdan uzaklaşıyor, döndüğünde kadının görüş açısında olmamak için Ağıl'a dönmek üzere harekete geçiyor.

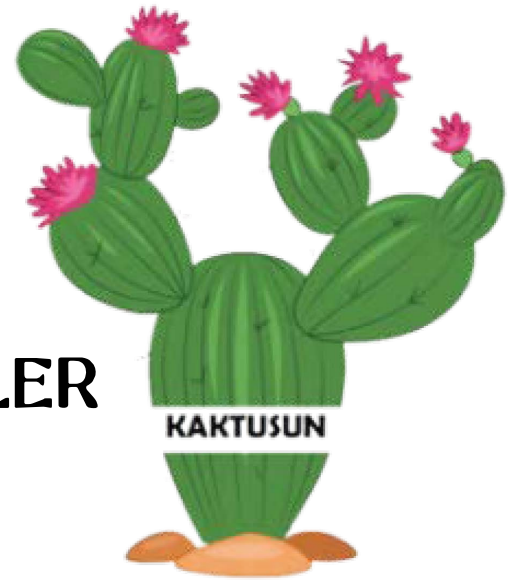
Kadın dönüyor...

YAZARIN NOTU

Meçhul Asker'in naaşının seçilme süreciyle ilgili farklı açıklamalar var. Bu kitabı yazarken Michael Gavaghan'ın *İngiliz Meçhul Askerin Hikâyesi* kitabında geniş biçimde alıntılanmış olan Tuğgeneral Wyatt'ın anlatısına yakın durdum. Tuğgeneral Wyatt, Batı Cephesi'nde İngiliz birliklerinin çarpışmaya katıldığı dört ana hattın –Somme, Aisne, Arras ve Ypres– her birinden birer ceset alındığını, bu seçimin bazen ileri sürüldüğü gibi mezarlıklardan değil, doğrudan savaş alanlarından yapıldığını anlatıyor. Seçilen cesedin Arras civarındaki araziden alındığı fikri bana ait.

TEŞEKKÜRLER

Görünmez İzler için araştırma yaparken ve kitabı yazarken bol bol okudum ama özellikle birkaç kitaba tekrar tekrar başvurdum.

Birinci Dünya Savaşı İngiliz toplumu hakkında fikir edinmek için Juliet Nicholson'ın *The Great Silence: 1918 – 1920*'si ve Robert Graves'in muhteşem *The Long Weekend: A Social History of Britain, 1918 – 1939*'ı.

Savaşın Evelyn'in kuşağından kadınlar üzerindeki etkisi için Virginia Nicholson'dan *Singled Out*.

Zamanın kadınlarının savaşa ve sonrasına dair güncel anlatıları için Helen Zenna Smith'in *Women of the Aftermath*'i, *The Virago Book of Women and the Great War*'u, Vera Brittain'in *Testament of Youth*'u, Mary Borden'ın çarpıcı *The Forbidden Zone*'u, ki kitabı doğrudan etkilememesine rağmen Birinci Dünya Savaşı'ndaki kadın deneyimleriyle ilgilenenlerin okuması temel olan bir eser.

Batı Cephesi'ndeki askerlerin içinde bulunduğu koşullar için Paul Fussel'ın *The Great War and Modern Memory*'si ve Denis Winter'ın yazdığı, Kitchener'ın askerlerinin yaşamlarının vahim gerçeklerini dokunaklı bir biçimde anlatan *Death's Men*.

Anıtlar ve matem için Jay Winter'ın *Sites of Memory, Sites of Mourning*'i ve Geoff Dyer'ın muhteşem *The Missing of the Somme* kitabı.

Marek Kohn'un *Dope Girls*'ü şahane bir kitap ve daha fazla bilinmeyi hak ediyor. Dans öğretmenleri fenomenini oradan öğ-

rendim ve kitap bana Hettie'yle Di karakterleri için ihtiyaç duyduğum geçmiş hikâyeyi ve ilhamı sağladı.

Michael Gavaghan'ın *The Story of the Biritsh Unknown Warrior* ve Neil Hanson'ın *The Unknown Soldier* kitapları benim için paha biçilmezdi.

Diğer teşekkürlerimi muhteşem menajerim Caroline Wood'a ve Felicity Bryan Associates'te çalışan herkese sunuyorum.

Harika bir editör ve hayalimdeki okur olan Jane Lawson'a.

Sezgileri ve kitaba yaptığı katkılar için Susan Kamil'e.

Transworld and Ransom House US'teki ekiplere.

Sağladıkları ilham, dostlukları ve destekleri için fevkalede bir yazarlar ve okurlar topluluğu olan Thea Bennet, Martha Close, Pippa Griffin, Keith Jarret, Olya Knezevic, Philip Makatrewicz, Josh Raymond, David Savill, Matthew Weait, Ginevra White ve Cynthia Wilson, yani nam-ı diğer The Unwriteables'a.

Büyük bir nezaket gösterip bu taslağı okuyan ve fikir aşamasında çok kritik bir dönemde paha biçilmez yardımlarda bulunan Philip Makatrewicz ile Toby Dantzic'e.

En ihtiyacım olduğu sırada bana bir mola imkânı veren Christine Bacon'a.

Askeri meselelere açıklık getirdikleri için Allan Mallinson'a.

Cherry Buckwell, Jennie Grant, Hazel Sainsbury, Beth Weightman, Lou Rhodes, Emma Darwall-Smith'e.

Sandy Chapman'a.

Sevgili kaçık aileme –Dan, Emily ve Sophie— ve uzak yakın bütün ekibe.

Annemle babama minnettar olduğum şeylerin hepsine teşekkür etmek bir kitabı daha doldurur ama şimdilik:

Sevecenliği, cömertliği ve bana kitap sevgisi aşıladığı için Tony Hope'a.

Okumayı öğrenmemden önce bana kitap okuyan ve bu kitabın bir sürü değişik versiyonunun yılmaz ve hevesli okuyucusu olan Pamela Hope'a.

Ve son olarak Dave'e – mutlak desteğin, neşe dolu sevgin, kulübeyi inşa ettiğin ve bana işimin başına geçmemi söylediğin için. Senin gibisi yok.

Teşekkür ederim.

